

Profesyonel iletişimciler "Yazıya, konuşmaya, iletişime pozitif başlayın" diye tavsiyede bulunur bulunmasına da iletişim çağında her gün bir felaket haberi almamız olağan hale geldi. Onar-yüzer ölümler bile bizi etkilememeye başladı. O kadar ki acılara bile alışmaya ve hatta giderek yabancılaşmaya başladık.

Rabbimizin yeryüzünün hercümerç haline getirileceği kıyamet sahnelerini ve her insanın yaptığı ile yüzleşeceği hesap gününün anlatıldığı Tekvir suresinde geçer **Mev'ude** kavramı. **Mev'ude diri diri gömülen kız çocuğu demektir.** Kıyametin ve hesap gününün dehşetli sahneleri içerisinde o masum bebeklerin hakkı sorulur her birimize. "Hangi suçundan dolayı öldürüldü..." diye.

Mev'ude'yi ortaya çıkartan anlayış nızık endişesi değil o toplumdaki yanlış namus telakkisi ve zinayı tek taraflı bir suç olarak kabul eden sapık düşünce idi. Aynı filin bir tarafını kötü kadın olmakla suçlayan, erkek tarafına toz kondurmayan bir anlayıştı. Bu anlayış ise toplumun hep birlikte ürettiği bir sapma haliydi... Bizler ise bu cürmün sorumlularını bireysel ve tarihin bir dönemine hapsederek vahyin üzerimize yüklediği sorumluluklardan kaçıyoruz. Cahiliye dönemini "ne kadar da bize uzak değil mi?" zannıyla kendimizi avutuyoruz.

Yazarken bile "Biz bunu nasıl matbaaya vereceğiz" endişeleri içerisindeyiz ve yazamıyoruz. Lakin gerçekliğimize uyanmadan mevcut durumu değiştirebilmemizin de imkânı yok. Bizleri dehşete düşüren olaylar resmi kayıtlara geçebilen, olay esnasında görüntü kaydı bulunabilen vakalar. Televizyon ekranlarında patlayan irin misali gördüklerimiz; karanlıkların neleri gizlediği, hiçbirimizin haberi olmadan yüzlerce masumun canı, ırzının tasallut edildiği gerçeği de göstermekte.

Toplumsal yapı sağlam olarak inşa edildiğinde bu sağlamlık bireyi ve toplumsal ilişkilerdeki güveni koruyabiliyor. Aynı zamanda bir değer aktarma süreci olan eğitim fonksiyonunu yeterince iyi yerine getiremediğinde ise; değer ve toplumsal ilişkilerde güven aşımı bir hastalık gibi bünyeyi sarabiliyor.

İnsan bünyesi sürekli mikrop ve hastalıklarla karşılaşmaktadır. Tamamen mikropsuz, hastaliksız bir ortam mümkün değil. Milletler de sürekli ve her türlü tehditlere uğrayabilir. Bunun farkında olmak ve bu tehditlerin ciddi rahatsızlıklara yol açmadan savuşturabilmek uygulanacak tedavi yöntemleri kadar vücudu her manada güçlü tutmaktan geçer. Kişiyi de hastalıklardan koruyan en güçlü etki, bünyenin/bağımsızlık sisteminin güçlü olmasıdır.

Toplumsal bünyeyi güçlü tutacak değerlerimizi eğitim yoluyla insanımıza kazandırabilmeli, eğitimi sadece okullarda yapılan bir faaliyet gibi görme eksiliğine düşmemeli, bizi biz yapan değerlerimizin sadece teorik olarak müfredatlarda bulunmasını asla yeterli görmemeli EĞİTİM, DEĞER, EYLEM bütünlüğünü sağlayabilmeliyiz.

Tekvir suresinde böyle bir vahşete rıza gösteren bir toplumun göreceği azap kıyamet sahneleri ile birlikte aktarılır, bu suçun işlenebilmesinden tüm toplum sorumlu tutulur. Ayet(ler) toplumsal çürümüşlüğü ve cinneti bireysel bir sapkınlık olarak değil, ancak toplumsal müsaade ve teşvikle çoğalacak bir günah olarak görür. Aleni işlenebilen her günahın da sorumlusu bu duruma müsaadeli yaklaşan kalpler ve zihinlerdir. Vahiy her birimize toplumsal sorumluluklarımızdan kaçınmayacağımızı, kaçınırsak akıbetimizle bizleri uyarır. Vesselam...

03

KAPILARI ARALAMAK...
MEHMET GÖZÜTOK

06

ENDERUN ÖZGÜN EĞİTİMCİLER DERNEĞİ
GELECEĞİ PLANLAMAK İÇİN 24 AĞUSTOS
2024 TARİHİNDE YÖNETİM KURULU VE
TEMSİLCİ EĞİTİMCİLER TANIŞMA VE
İSTİŞARE KAMPI YAPILDI

14

İSTANBUL'DA "MAARİF DÜŞÜNCEMİZ"
ÇALIŞTAYI GERÇEKLEŞTİRİLDİ

22

MÜFREDAT TARTIŞMALARININ AKLA
DÜŞÜRÜP DİLE GETİRDİKLERİ
BAYRAM YILMAZ

28

İZZETLİ OKUL: GAZZE
HATİCENUR MEVA GÖZÜTOK

32

EĞİTİM, ERDEM VE EYLEM
ABDULAZİZ TANTİK

34

AHLÂKIN KAYNAĞI ÜZERİNE TEORİLER
ALPASLAN ARSLAN

42

NAS'DAN ÖRFE USÛL ÜZERİNE
MÛLAHAZALAR
AYDIN BİLGİ

45

AHLAK VE MANEVİYAT
İLKAY CAN

48

AHLAKIN YENİDEN İNŞASI VE İSYAN
AHLAKI
YUSUF ALİ

52

EKONOMİ, TİCARET VE AHLAK
DR. MUHSİN CAY

57

KİŞİLİĞİN GELİŞİMİNDE ÇEVRE ETKİSİ VE
BAHATTİN YILDIZ ABİ
RİFAT TÜRKARSLAN

60

TARİH VE ERDEM
UMUT DİRİÖZ

64

ZİHİNSEL OBEZİTE VE MÜRŞİT
ZİYA KESRİKLİOĞLU

66

İNSAN İNSANIN KURDU MU, YURDU MU?
ÖZNUR GÖRÜR KISAR

68

ÖĞRETMENİN ÖLÜMÜ
BAYRAM YILMAZ

72

KAMİKATSU'DAN TAVŞANTEPE'YE...
MEHMET HAMZA

78

ELEŞTİRİ VE AHLAK
YUSUF YAVUZYILMAZ

81

SANAT VE MÜZİK CEPHESİ
EROL ÇAM

84

SELF-ORYANTALİST BİR İDEOLOJİ:
TOPLUMSAL CİNSİYET
OĞUZHAN KABAKÇI

88

BİLİNÇLİ KÖRLÜK YA DA DİRENİŞİN
AŞIKAR ETTİĞİNE KAYITSIZ KALMAK
KAMİL ERGENÇ

92

VİCDAN NE YANA DÜŞER,
DİĞERGAMLIK NE YANA
AYŞENUR BULUT - BAYRAM YILMAZ

KAPILARI ARALAMAK...

▲ MEHMET GÖZÜTOK

*"Kanatlı kapının demir sürgüsü,
Belik belik saçlarının örgüsü..."*

İhtiyaçlar piramidinde güvenliği en çok temsil eden, ilme, edebiyata ve sanata çokça konu olan, üzerine şiirler, denemeler, fıkralar, romanlar yazılan kapı ile ilgili sirlara, kapının eşliğinden içeriye girmeye ne dersiniz?

Kapı'nın insanlık ailesinin tarihine denk düşen bir tarihi vardır. İnsanlığın tarihi kapıların tarihiyle eştir de denilebilir. İnsan, gözünü açtığı dünyaya bir kapıdan girer diğer kapıdan çıkarak yoluna devam eder. Tarih boyunca doğa ile etkileşim halinde olan insanlık ailesi yaşam alanlarını çevresine göre düzenlemiştir. Kapılar bu yüzden yaşam alanlarının işlevliğinin yanı sıra sanatsal yapılara da dönüşmüştür ve geçmişten günümüze farklı coğrafyalardaki eserlerin başlıca yapı elemanları kapılar olmuştur. Kapılar, bulundukları yere, ait oldukları yapıların işlev ve malzemelerine göre; Kent kapısı, Kale kapısı, Has kapı, Sokak kapısı, Bahçe kapısı, Oda kapısı gibi adlandırılarak biçimlendirilmiştir.

Kapı deyip geçmemek lazım. Hayatımızın her alanında kapıdan geçiyoruz.

Kapı sözlükte bir yere girip çıkarken geçilen, açılan, kapanma yeri, düzeni olan duvar veya bölme açıklığı olarak tanımlanmıştır. Kapı kelimesi temel anlamın yanında geçim, kısmet, istek, motivasyon, dua, imkân ve benzeri birçok yan anlama da sahiptir. Bazen övücü bazen yerici tamlamalar içinde yer alarak atasözleri ve deyimler de kullanılmıştır. (Kapı açmak, kapı kapamak, kapı kapı gezmek vb.) Güvenli alanı dış dünyadan ayıran yer olan kapı, hem güveni hem de iletişimi sağlar. Evin kapısı dış dünyaya sokağa açılan bir kapı iken, ayrıca dış dünyanın sokağın problemlerinden uzaklaştıran mahremiyet çerçevesinde rahatlığa ve huzura açılan yerdir.

Ardında birçok sır saklayan kapılar hayatın en büyük tanıkları olduğu gibi kapanmaz sadece örtülür. Örtüldükleri için de gece gibidir bilinmez. O yüzden kadim medeniyetimizde "İnsan yüz kapılı

bir saraya benzer. Mutlaka bir kapıdan girilerek o insan fethedilir. Doksan dokuz kapı kapatılmış olsa bile sünnetullahtır bu durum. Bir kapı daima açıktır. Bu yüzden kapıyı beklemek gerekir.

Kapılar o kadar önemlidir ki devleti de temsil eder.

Osmanlı Devleti'nde en önemli askeri birim Kapıkulu Ocakları'dır. Devlet, Paşa kapısı ya da Bab-ı Ali ismiyle temsil edilir. Padişah tebasıyla Bab-ı Hümayun'da buluşur. Yükseldikçe ve büyüdükçe ihtişamı artan yapı elemanı olan kapılar, medeniyetlerin tapusu gibidir. Dönemlerinin en muhteşem mimari eserlerinde kapı, Taç kapı olarak adlandırılır. İhtişamın göstergesi ustanın sanatının ispatı oluverir. Tarihi eserlerde en değişken olan kapılardır. Yapıların en önemli sembolleridir. İnsanlar yaşadıkları ve girdikleri kapıları; hikâyelerde, masallarda ve destanlarda yaşatmıştır. Mitolojileşen çoğu unsur üyeler mimari eserlerde motif olarak hayat bulmuş ve özellikle kapılarda canlandırılmıştır.

motifleriyle bazen renkleriyle... Tarihler boyu kapılarda başta mavi olmak üzere yeşil, sarı, kırmızı, kahverengi ve turuncu renkler kullanılmıştır. Mavi ana renktir kötülükleri uzak tutar, huzur ve sakinliğin simgesidir. Mavi renge boyanmış kapılar akreplere karşı alınmış önlemdir. Akrepler mavi renkli yerlere yaklaşmadığı için kapılar bu renge boyanmıştır. Yeşil doğayı bereketi sağlığı simgelemektedir. Sarı, güneşin rengi olduğundan insanlar üzerinde olumlu bir etkisi vardır. Zenginliği simgeler, insanlara mutluluk, neşe ve heyecan katar. Renklerin verdiği heyecanın yanında dünyanın en güzel kapı örneklerinin bizde olması da ayrıca bir gurur verici bir durumdur.

Kapılar, hayatın akışına, yönetim ufkuna, devrin sosyolojisine, duygu ve düşüncelerine de kapı aralar. Bu meyanda en iyi örneklerden biri de Erzurum'un meşhur kapılarıdır. İç kalenin etrafını kuşatan surların dışarıya açılan kapıları doğuya doğru Tebriz kapı, kuzeye doğru Gürcü kapı, batıya doğru Erzincan kapı, Güneybatıya doğru sonradan açılan Yeni kapı ismini almışlardır. Zamanla değişen savaş teknolojisi ile beraber iç kalenin etrafını ihata eden surlar daha dışarı alana alınmış. Surların ihata ettiği alanın genişlemesi ve değişimi medeniyet algılarımızdaki değişimin de şifrelerine doğru bir yolculuk yaptırıyor. Yeni yapılan ve daha geniş alanı ihata eden surların kapılarının yeni adları: Doğuya açılan kapının adı Kars kapı, güneye açılan kapı Ardahan kapı, batıya açılan kapı İstanbul kapı güneybatıya açılan kapının adı Harput kapı oluyor. Doğuda ülkelere açılan kapılar, Erzurum'un etrafını yeni çevreleyen surlarla beraber şehirlere açılıyor. Yeni surların yapım zamanındaki siyasal, sosyal ve kültürel yaşam tasavvurundaki değişimleri koymaktadır. Sınır ülke ve şehirlerinden ülkemiz içindeki şehir isimlerine tabiri caizse düşen kapı isimleriyle, artık kültürel yönelimin ve sosyolojik dönüşümün doğudan batıya doğru aktığını göstermektedir.

Kapıların kültürümüzde bir mimari unsur olmanın ötesinde dini, felsefi ve sosyolojik bir anlatım aracı olduğuna da şahitlik ediyoruz. Tarihimizi ve kültürümüzü tanıtan kapılar, duygu ve düşüncelerimizi anlatmamıza da yardımcı olan kültürel motiflere dönüşüyor. **Duvarlar dilsizlerdir ama kapılar konuşmaya devam ediyor.** Bazen

Medeniyet tarihimizin en güzel örneklerinden biri de çift kanatlı kapılardır. Çağlar öncesinden verdiği sırlar vardır. Çift kanatlı kapılar genellikle dörder parçaya bölünmüş olarak yapılmıştır. Kapıların her kanadı dört eşit parçadan oluşmuştur. Cennetin sekiz kapısını remzeder. Özellikle Doğu Türkistan'da çift kanatlı kapılara çokça rastlanır. Çift kanatlı kapılar hem misafire duyulan büyük bir hürmet hem de daha önce değindiğimiz gibi iki dünya tasavvurunun da işaret eder. Avlulara açılan çift kanatlı kapılar misafiri kucaklamak istercesine çift kanat olarak ayarlanmış gibi durur. Toplumumuzun en önemli özelliklerinden birisi olan dünyaca da bilinen misafirlik misafirperverliğimizi görünür kılar. Çift kanatlı kapılar yapıların hem büyüklüğüne hem ihtişama hem ticari kapasitenin büyüklüğüne delalet eder. Büyük kervanlar geldiğinde iki kanat birden açılır ve o zamanın ulaşım araçları olan develer, atlar ve öküz arabaları geçer. Çift kanatlı kapıların sağ kanadının içinde bulunan küçük kapı ise insanların rahat rahat içeri girmelerini sağlar.

Kapının önüne gelen misafir eğer erkekse ona göre, bayansa kapıda ona göre tokmak bulunur. Benim en çok ilgimi çeken tokmak türü medeniyet tasavvurumuzda çok önemli bir yere sahip olan hilal ve yıldız formu kapı tokmaklarıdır. Hilal formundaki tokmak aşağı yukarı hareket ettirilince çıkan ses tok bir sestir. Adeta içeriye kapıdaki erkek misafirdir diye seslenir. Ona göre karşılır. Hilal tokmağın yanındaki tokmak yıldız formundadır ve daha naif bir ses çıkarır. Kapıdaki kişinin bayan olduğunu içeriye söyler. Evin kızı ya da hanımı kapıyı ona göre açar.

Medreselerde, çilehanelerde ilim ve irfan yolculuğuna da bir kapıdan girilerek, bir kapiya bende olarak girilir. İlimin önünde had bilip ona teslim olma ilk kapıdan girişte başlar. Kapıdan eğilerek içeri girilir. Baş eğilerek giriş hem hane halkına hürmet olduğu gibi hem de her şeyi görmemek gerektiğine dair de tarihi bir uyarıdır. Her şeyi görmek gerekmemektedir. Her şeyi gören bazen hiçbir şeyi görmemiş gibidir. **Amaca uygun yaşamanın hedefe doğru yol almanın ilk şartı olan dikkati toplamaya vurguyu tarih ötesinden fısıldıyor gibidir o tek kanatlı kapılar.**

İnsan gibi kapılar da çeşit çeşittir. Kimi boyalı, cilalı, süslü kimi sadece ahşaptan ve doğal...İnsan ve kapı ikisi hakkında da çoğu zaman ön yargılarımız olabilir. Aramadığımızda ve ardında olanları bilmediğimiz bir kapıyla, görünüşüne bakıp bir kelam dahi etmediğimiz insan da bu ön yargıdan nasibini alabilir. İlk açılan kapının arkasında gördüklerimiz ve ağzından ilk dökülen kelimelerle yargıladığımız insan...İkisi de bizi yanıltabilir ve mahcup edebilir. Öyle kapıları var ki kararmaya başlamış yıllarca açılmamıştır. Pas tutmuş veya çürümüş menteşeleri olan kapıyı biri gelip açmaya çalışsa çok zorlanacak ve çıkacak olan menteşe sesi ürküntü verecektir. Sırlar barındıran kapıların yapısı eski uygarlıkların başkentlerine içeri girilirken selamlanırdı. Şimdi yerini insana bıraktı. **İnsan hayatın başkentidir ve selamın en güzelliğine layıktır.**

Kelime olarak birbirinden ayrı gibi görünse de birbiriyle çok yakın olduğunu görürüz insan ve kapı kelimelerinin... İkisi de ünsiyeti, umudu, fırsatı, halden hale geçişi anlatır. Gücü, güvenliği, iletişimi ve bağlantıyı anlatır.

Fakat kapıların anahtarların olması sadece güvenlik kaygılarından değildir. Evinin kapalı olduğunu göstermek için görünür kılmıştır. Maksat sadece kötülüklerden korunmak için değildir. Zaten sadece kötülerden korunmak için olsa pek anlamı yoktur. Çünkü atasözlerimizde bile yer eden söz vardır; 'Hırsız beyler borçludur'. Kilit doğrular içindir. Kapiya gelip kapıdaki tokmağı veya zili çalan eğer eş, dost, akraba veya komşumuz değilse bizim medeniyetimizde tanrı misafiridir. Ev sahibi, misafir ağırlarken her şeyin eksiksiz olmasını ister ve misafire hizmette kusur etmemek için elinden geleni yapar. Çünkü mahremine açılan kapının eşğinde insan vardır. Çünkü o hazreti insandır.

Kapıda bekleyince kapıda kalınmaz!

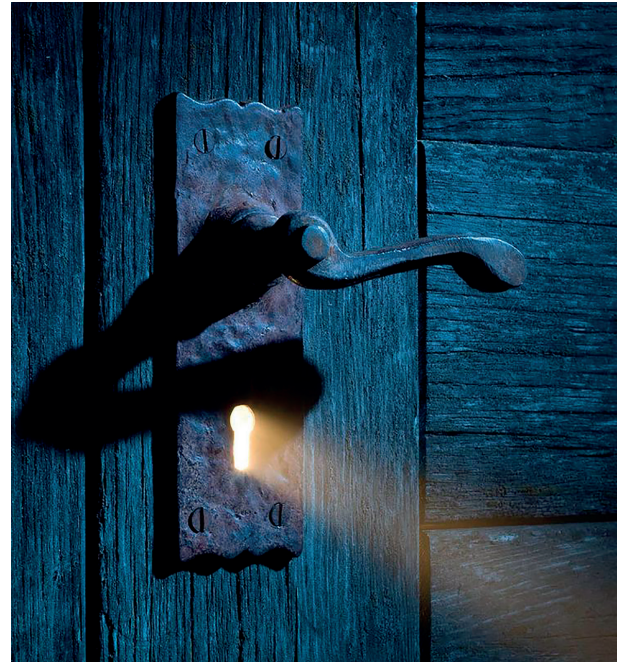
Kimisi kapının eşğinden konuk olarak, kimisi bir ihtiyaç için geçer. Bu eşğe gelen herkes maksadı ne

olursa olsun çok bizim için değerlidir. Eşik, dünya ve evrenin ilk girişi olarak algılanmış, yerleşik hayat ve barınak kültürünün oluşmasıyla ortaya çıkmıştır. Eşik kimi zaman iç ve dış mekânı ayıran sınır anlamıyla kimi zaman da tasavvufi anlamıyla önümüze çıkar. Kapıdan içeri girilir, eşikten çıkılır. Bir kapının kapalı olup olmadığını anlamak için kapının eşğinde olup onu itirmek gerekir. Eşikte kalınmaz eşikte oturulmaz eşik geçmek veya atlamak için vardır. Açılınca sevince boğulan kapılar, kapanınca sert ve hisimlı olabilir önemli olan umudunu kaybetmemektir. Gönül kapısını dua ile çalarak umudu tutmak lazımdır.

Her kapının bir kilidi, bir anahtarı vardır. En çok hassas olunması gerekli kapı gönül kapısıdır. *"Rızasız bahcanın gülü derilmez, gönülden dönüle yol gizli gizli"* der. Neşet üstadımız.

Gönül kapılarının ne tokmağı vardır, ne de zili. Kimi açmaya korkar, kimi kapatmaya... Ancak bu kapı içeriden açılır. Bu kapıyı insan ne kadar isterse ne kadar kilitlese de dışarıda kalan yine kendisi olur. Her kapının bir anahtarı vardır açmak için anahtarın olması yetmez. Doğru olan kapıda beklemektir ki bu kapılar kutsaldır. Hane kapısı, Gönül kapısı, Ekmek kapısı... Kapıları kapatan da açan da yüce Allah'tır Allah bize de bir kapı açar. Huzur kapısını tıklatıp içeride buyur nidasını beklemek gerekir.

'Dua kapı çalmaktır. Sonrasında karışmak haddi aşmaktır.' der Mevlana.

ENDERUN ÖZGÜN EĞİTİMCİLER DERNEĞİ GELECEĞİ PLANLAMAK İÇİN 24 AĞUSTOS 2024 TARİHİNDE YÖNETİM KURULU VE TEMSİLCİ EĞİTİMCİLER TANIŞMA VE İSTİŞARE KAMPI YAPILDI

Türkiye'nin birçok ilinden gelen, bulundukları illerde eğitim niteliğinin artması için çalışmalarda bulunan kurumlarımızın temsilcileri ile İnsan Vakfı Sakarya Diriliş Yurdunda istişare ve planlama toplantı(lar) gerçekleştirildi.

Bu toplantıların özet görüşlerini siz değerli okuyucularımız ile paylaşmanın ortak kalp ve yürüyüş ritimleri oluşturmak için son derece önemli olduğunu düşündüğümüzden siz değerli okuyucularımızın dikkatine sunmak istiyoruz.

Enderun Özgün Eğitimciler Derneği nasıl bir kurumdur? Misyon, vizyon ve ilkeleri nelerdir? Neler yapmaktadır?

Mehmet Dağ: Enderun Özgün Eğitimciler Derneği olarak temsilci kardeşlerimizle daha organize hareket etmek istiyoruz. Bu vesileyle tanışalım, kaynaşalım diye bu kampa ihtiyaç duyduk. Bu iki gün yapacağımız toplantılar vesilesiyle birbirimizi daha yakından tanımış, dertlerimizi, projelerimizi paylaşmış olacağız inşaallah.

Stratejik plan ve sorumluluklarımız;

1. Ülkemizde eğitim kalitesini yükseltmek için nitelikli çalışmalara imza atmak, eğitim camiasında iz bırakacak eserler ortaya koymak.

2. Enderun Eğitim Yazıları dergisini bir gelenek olacak şekilde düzenli olarak çıkarmak, dergi kanalıyla maarif davamızın tüm yönlerini masaya yatırmak vesika niteliğinde yazılar yayınlamak.
3. Eğitime adanmış hayatlar başlığını bir marka haline getirmek. Öğretmen kalitesini yükseltmek ve öğretmenliğin bir gönül işi olduğu bilincini oluşturmak için atanmış değil, adanmış öğretmen sloganından yola çıkarak bir eğitim felsefesini oluşturmak
4. Web sitesini etkili bir şekilde kullanarak derneğimizin yapmış olduğu faaliyetleri eğitim dünyasında görünür kılmak.
5. Sosyal medya mecralarını verimli kullanarak eğitim meseleleriyle ilgili söylediğimiz sözlerle gündem oluşturmak
6. Akademik olarak eğitim meselesinde uzmanlaşmak isteyen arkadaşlara yol haritası çizmek, öğretmen arkadaşlarımızın birikimlerini neşredebilecekleri yayın imkânı oluşturmak, eğitim üzerinde kitaplar basmak
7. Yeni öğretmenliğe başlayan öğretmenlere profesyonel rehberlik imkânı verecek mekanizmalar oluşturmak, eğitim duayenlerinin pratik eğitim tecrübelerini yeni başlayan genç öğretmenlere aktarmak
8. 81 ilde gönüllü temsilciler oluşturarak Enderun yapılanmasını tüm ülkeye yaymak
9. Eğitime Adanmış Hayatlar ve Eğitim Müzakereleri üst başlığı ile oluşan video arşivinin çözümlemesini yaparak kitapçık olarak yayınlamak
10. Sürdürülebilir bir mali yapı oluşturmak
11. Şahıslara bağlı olmayan kurumsal bir yapı oluşturmak

2026 yılı stratejik planımızın ana başlıkları bunlardan oluşuyor. Bu konuda azim göstermemiz gerekiyor. Rabbim çalışmalarımızı bereketlendirsin. Son nefesimize kadar bu gayrette olalım İnşaaallah.

Türk Eğitim sisteminin eksi-artı yönlerini nasıl tanımlıyoruz? Eğitimin yapısal sorunları hakkında ne düşünüyoruz?

Kamil Ergenç: Öncelikle eğitim sisteminin artı, olumlu yönlerinden bahsedelim. Birinci olarak çok dinamik genç öğrenci nüfusu var. Özellikle genç nüfusunun öneminin arttığı bir dönemden geçerken ayrıca kıymetli. Yine ayrıca genç öğretmen nüfusunun olması. Şu anda 35-40 yaş ortalaması olan bir öğretmen kitlesi var. Öğretmenlerin genç olmasının en dinamik zamanlarında verimli olmasını sağlayacağını düşünüyorum.

Yapısal sorunlarımız ile ilgili olarak da en temel sorumluluk epistemolojik bağımlılıktır. Her ne kadar Türkiye Maarif Modeli olarak yola çıkılmış olsa da bu modelin içerisinde kavram ailesi olarak maarif kavramıyla uyumlu değil. Modelin tanıtımının, felsefesinin anlatıldığı ilk 150 sayfasında kafası karışık bir kavram dünyası var. Yunan, Helen, Roma dünyasının kavramları kullanılırken diğer taraftan bizim değerlerimizi ait kavramlar kullanılıyor. Kendi tasavvur dünyasına ait kavramları kullanmaya başladığınız zaman hedef olmaya başlarsınız ve riske girersiniz. Bu sürecin kolektif ve uzun erimli olduğunun bilincinde olmamız gerekir. Enderun Araştırma Merkezinin kurulmasının amacı da bu düşünceye matuftur. Eğitim çok boyutlu bir alan. İktisadi, siyasi, sosyal birçok vechesi var.

İkinci sorunumuz akademik fukaralıktır. Akademya batı referanslı hareket ediyorsa kendi değerleri üzerinde hareket etmesi, bilgi sistemi üretmesi mümkün değildir. Bu mesele yeni bir mesele değildir. İki yüz yıllık serüvenimiz. Biz şu anda kimliksiz, kişiliksiz bir toplumuz. Köprü olma konumu verilmiş bir ülkeyiz. Köprülerin kendine has kimlikleri yoktur. Sentetiktir, araçtır. Hiçbir üniversitemizin özgür olmadığını söylemek zorundayım. Üniversitelerimiz ilahiyatlar da olmak üzere şarkiyatçı bir düşünceye sahipler. Fert olarak bu sorunun altından kalkmamız mümkün değil. Bu iş örgütlü olarak çözülebilir. Akademik fukaralık, sömürgeci bilgi ile barışıktır. Seküler, ırkçı, pozitivist bir bilgi odak noktasıdır. Bu bilginin dışına çıkıldığı

zaman özne olmaya başlarız. İlahiyatlarımız İslami anlamda ciddi çalışmalar yapıyor olabilir. Fıkıh, tefsir, hadis ile ilgili çokça çalışmalar yapıyorlar. Fakat bu bilgilerin toplumsal karşılığı yok. Sosyal bilimlerin referansı seküler kaynaklar. Müslüman bir toplumun referansı vahiydir. Sosyolojide belirleyici fıkıhtır fakat bizim sosyolojimizde, sosyal bilimlerimizde fıkıh, vahiy referans alınmaz. Dolayısıyla toplumun hayrına bir sonuç çıkaramayız.

Üçüncü husus olarak da sistemli, metotlu, istikrarlı çalışma kabiliyeti zayıftır. Bu toplumsal bünyemizin zaafı olduğu gibi öğretmen camiasının da sorunudur. Şu anda öğretmen camiası öğrenmeyi bilmiyor. Bir konuyu sistemli bir şekilde nasıl çalışacağını bilmiyor. Öğretmen bilmeyince öğrenmenin ne olduğu ile ilgili de faydalı olamıyor. Ülkemiz insanına uzun erimli sistematik çalışmayı öğretmemiz gerekiyor. Bilmek ile idare etmek çok yakın bir ilişki var. Bilgi yoksa yönetim yok. Bilmiyorsanız hayırlı sonuç elde edemiyorsunuz. İslami coğrafya öğrenmeyi, sistemli çalışmayı bilmiyor. Kısa vadeli, parlayan, hemen biten çalışmalarımız oluyor. Bu şekilde olduğunda da yüzeysel, anlık farkındalıklar oluşuyor. Hâlbuki deruni farkındalıklar oluşturmamız gerekir. Gavur bizden çalışkan olduğu için başarılı oluyor. Onlar uzun erimli, metotlu ve sistemli çalışıyorlar. Metotlu çalışmanın ne olduğunun cevabını arayalım. Genç kuşak veliler yönlendirilmeye açlar. Bu öğretmen için avantajdır. Veliye sirayet eden sistemlilik daha sonra öğrenciye sirayet eder. Bu şekilde eğitimin öğretmen, öğrenci, veli saç ayakları tamamlanmış olur.

Dördüncü husus ise, öğretmenlerimiz dinamik ama yeterlilik sorunu var. Ben cumhuriyet tarihi boyunca yapılan şura toplantılarının hepsini okudum. Her şurada öğretmen yeterlilikleri konuşmuşlar. Fakat bakanlıkta çalışanlar da sistemli, uzun erimli çalışmadığı için yol alamamışlar. Onlarda bizim aramızdan çıkan insanlar olduğu için aynı zafiyetin içindeler. Enderun olarak öğretmen yeterlilikleri olarak önceliğimiz nedir? Bu hususları dergimizde, seminerlerimizde, müzakerelerimizde gündem etmemiz gerekir. Şu anda öğretmen akademisi diye bir şey icat edildi. Yukarıdan icar edilen bilgi insanı geliştirmez. İnsanın kendisinin istemesi, talep etmesi gerekir. Gönlünü koyması, azmetmesi gerekir. MEB, kurulacak akademi ile 4 yıllık üniversite bilgisini yeterli görmediğini düşünüyor. Fakat çözüm olarak ortaya koyduğu akademide dersi verecek kişiler de aynı üniversitelerdeki kişiler olacaktır.

Beşinci olarak da sorunumuz beyin göçüdür. Nitelikli insanlarımız kabileler halinde gidiyorlar. Tabipler birliğin verilerine göre son beş yılda 15 bin doktor yurt dışına gitmiş. Yine yazılımcılar, ustalar vs. Bir ülke kendi yetiştirdiği kişileri elinde tutamıyorsa, sahip

çıkamıyorsa o ülke kendini sorgulamalıdır. Bir doktor için yirmi yıl emek verdi bu ülke. Sonrasında gidip beyaz adam, barbar, sömürgeci olarak gördüğümüz batıya hizmet ediyor. İki türlü ahlaksızlık var burada. Birincisi bu gençlerin gitmesini kolaylaştıranlar. İkinci olarak da ülkesine olan borcunun farkında olmadan hemen gidenler. Gazze'de doktor el feneri ile ameliyat yapıyor. İstese gidebilirdi. Aidiyet bilinci verilememiş. Paraperest bir şekilde yetiştirmiş demek ki. Bu meseleyi çok boyutlu olarak değerlendirmemiz lazım.

Altıncı sorununuz ise bürokratik hafıza yoksunluğu. Bu meseleyi bürokratik yönü güçlü olan arkadaşlarımız daha iyi işleyebilir. Bürokrasimiz de çok hızlı bir şekilde değişimler yapıyor. Bu şekliyle de gelenek, hafıza oluşmuyor. Her gelene göre bir şeylerin değiştiği bir durum söz konusu. Bu konu da üzerinde ısrarlı bir şekilde durulması gerekiyor. Bizim bürokratik rehberliğe değil, sivil rehberliğe ihtiyacımız var. Enderun ve diğer bu alanda çalışan kurumlarımız bürokratik akıldan rehberlik almamalı. Bizim onlara rehberlik yapmamız gerekiyor. Biz bürokrasiyi çağırarak ufuk çizmemiz gerekir. Sivil inisiyatif güçlendirelim.

Yedinci ve son başlığımız ise lisan bağımsızlığının tahkimatı. Türkçe'nin sömürgeleştirilmesi. Konuştuğumuz dil sömürgeleştirilmiş bir dildir. İkinci sınıftan itibaren anglo sakson geleneğe ait dili öğretiyoruz. Dil namustur. Kültürel anadilini öğrenmeden anglo sakson geleneğin dilini öğretmeye çalışılıyor. İlla İngilizce öğrenecekse lisede öğrensin. Bu ilkokulda olmaz. Türkçe'nin sömürgeleştirilmesi demek aynı zamanda din ile bağlantısının kurulması demek. Dil, dinin mücessem halidir. İtikad dile renk verir.

Enderun temsilcisi kimdir? Tanımı ve görevleri nelerdir? Temsilciler geldikleri şehirlerde hangi çalışmalarını yapıyorlar? Günderimlerinde neler var? Örgütlü mücadele kültürü nasıl oluşturulabilir? Eylem, söz ve yayın olarak yapılabilecekler neler olmalı?

Selami Aktaş: Enderun Özgün Eğitimciler Derneği öğrencilik yıllarından itibaren birbirini tanıyan

öğretmen arkadaşların 2016 yılında kurmuş olduğu bir dernektir. Enderun Özgün Eğitimciler Derneğinin 50 ilde temsilcisi var. 50 ilde tam ve net olarak söylemekte zorlansak da gidip gelerek ziyaret ederek bu illerde temsilcilikler oluşturabiliriz. Derneğimiz eğitimin gelişmesi öğretmenlere ve eğitim fakültesi öğrencilerine yönelik eğitim çalışmaları, seminerler, atölyeler, çalıştaylar, kongreler düzenlemekte. Eğitimle ilgili raporlar hazırlayarak ilgili makamlara sunuyoruz. Temsilcilerimizin özellikleri neler olmalıdır?

- Hareketin iddiası toplumu takva ekseninde değiştirmeyi özümlenmiş, bunun için kendini bir muallim, özne olarak gören bir kişidir. Toplumsal hareket öncülerine baktığımızda çok sayıda öğretmenleri görürüz. Hasan El Benna, Ömer Muhtar gibi.
- Yapmış olduğumuz eğitim faaliyetlerini salih amel olarak görmemiz gerekir. Boş zamanımızda yapılan işlerden pek hayır, sonuç görmeyiz. Fedakârlık yaparsak Allah(cc.) işlerimizi bereketlendirecektir.
- Bulunduğu ilde ya da ilçede peygamber mesleğinde bulunduğunun bilincindedir. Adanmış öğretmen ve imamların bulundukları toplumları nasıl değiştirdikleri ile ilgili birçok örnekler dinlemişizdir.
- Bir fikir işçisi olarak planlı programlı okuyan, araştıran, bilgili, birikimli olmalıdır.
- Bir teşkilatçı olarak örgütlenme kabiliyetine sahip olan kişiler olmamız gerekiyor. Sadece nitelik değil, aynı zamanda nicelik olarak da büyümemiz gerekir. Bu nicel büyümeyi sağlayacak örgütlenme kabiliyetinde olmalı.
- Bir muallim olarak iletişimi güçlü olması gerekir. Söz ve yaşantısıyla örnek olmalı.
- Genelde dünyada, özelde Türkiye'de eğitim ile ilgili gelişmeleri takip etmeli.
- Adanmış öğretmen olmalıdır. Bu nedenle en önemli programına Eğitime Adanmış Hayatlar ismini vermiştir.
- Merkezde uygulanan programları modelleyebilir.
- Enderun Dergisini okuyan, okutan, katkı sunandır.
- Örnek, halis niyet (ücreti sadece Allah'tan bekleyen), samimi olmalı.
- Bilgi, inanç, hareket bütünlüğünde hareket etmeli.

- Bütün sorunlara rağmen coşkulu olmamız gerekir. Coşkulu olursak etrafımıza renk katar, enerji veririz.
- Adaletli, zarif, mütevazı, azimli, affedici, kararlı olmamız gerekir.
- İnsanı tanıyarak fıtrata uygun eğitim metoduyla hareket etmemiz gerekir.

Mehmet Dağ: Enderun Özgün Eğitimciler Derneği olarak temsilciler üzerinden organize olacak ve büyüyeceğiz. Bu bir süreç gerektiriyor. Bazı kardeşlerimiz temsilci olduklarını daha yeni öğrendiler. Online olarak temsilcilerimiz ile aylık şekilde dersler yapmak istiyoruz. Ders ile birlikte temsilcilerimiz ile tanışmış olacağız.

Hüseyin Aydın: Enderun Özgün Eğitimciler Derneği olarak temsilcilerimiz ne tür sorunlar yaşıyor? Bunlar ifade edilirse iyi olur.

Fahri Ekici: Konya olarak bizim bölgemizde (Nevşehir, Kayseri, Aksaray, Konya) etkin olan Enderun Vakfı var. Rahmetli Zeki Soyak'ın kurmuş olduğu bu vakıf ile bizim isim benzerliği bölgemizde sıkıntı oluşturuyor.

Sedat Kotan: Tanınırlığı artırmak, diğer kurumlar ile ilgili farklılığı ortaya koymak için nitelikli işler ortaya koymak gerekiyor. Programı nitelikli yaptığınız zaman aynı zamanda niceliği de artırıyor. Bu tür programların sürekliliğini de sağlamanız gerekir. Bu alanda çok nitelikli işler yapan kurum da pek yok. Dolayısıyla biz nitelikli işler yaptığımızda hemen bir adım öne çıkıyoruz.

Bayram Yılmaz: Enderun Özgün Eğitimciler Derneği olarak eğitim alanında çözümler üretmeye çalışmaktadır. Bu çözümleri üretmek için sosyal örgütlü çalışmaya ihtiyacımız var. Bir kurumun kalitesi, neliği, niteliğine bağlı. Bizim bir ufkumuz olmak zorunda. Değişim, mevcut halin başka bir hale evrilmesidir. Toplumlara yönetebilmenin en temel şartı gündemi yönetebilmektir. İddiası olan bir hareket gündemi yönetebilmelidir. Yönetemiyorsa en azından kendi gündemini yönetebilmelidir.

Eğitimin temel ana konusu ve işlevi de "kaçınılmaz olarak kabul edilen" değişim süreçlerini, birey ve toplum için daha iyi olana evrilebilmesi için, planlı faaliyetlerle yönetmek olmuştur, olmaya devam etmektedir. Burada eğitimin herkes tarafından verilen tanımının verilmesi gerekmektedir. "Eğitim süreç içinde insanlarda olumlu yönde kalıcı davranış değişikliği oluşturma süreci olarak tanımlanır."

Eğitim ile ilgili ailenin bir beklentisi var. Bireyin bir beklentisi var. Akranın bir beklentisi var. Fakat eğitimde en çok belirleyici olan devlettir. Dolayısıyla da devletin bir beklentisi var. Devlet, kendi fikirlerine uygun yaşayan bir vatandaş yetiştirmek istiyor.

Almanya ile Türkiye'nin nüfusları birbirine yakındır. Almanya'da üniversitede okuyan 2,5 milyon öğrenci varken bizde 8 milyon civarında öğrenci var. Bu kadar öğrenci olunca turist öğrenci üretmeye başladı. Hepsine istihdam oluşturamayan, katma değer üretemeyen, eğitim yılları boşuna geçen bir nesil türedi.

Bu konuda bir öğretmen olarak tecrübelerimiz çerçevesinde bizim tespitimiz;

- ✓ Her insan için eğitimin kendisi bir amaç değil, ekonomik sosyal ve kültürel gelişmeyi sağlamanın, bireysel olarak mutlu, toplum olarak ta daha huzurlu olabilmenin aracıdır. Özellikle de ekonomik olarak fakir ve kenar mahalle çocukları için eğitim sınıfı atlayabilmenin imkânıdır.
- ✓ Bir ülkede insanların özgür ve eşit olduğunun en önemli göstergesi; kariyer yapabilme özgürlüğü ve eşitliğidir. Bir ülkenin eğitim sisteminin milli olabilmesi için; her insanın etnik, aile ya da doğduğu coğrafyadan bağımsız olarak şahsi yetenekleri ile yükselebilecek imkânı olmalıdır.
- ✓ İnsan söz konusu olduğu zaman toptancı yaklaşımlar. Bildiğimiz "herkes kadar cesur, herkes kadar korkak, herkes kadar ağır sevdalı..." her birimiz gibi, sokaktaki insan'ı ezen yaklaşımlar üretmiştir. Bu açıdan eğitim her bireyi saygı duyulması zorunlu bir şahsiyet olarak görmeli ve ona göre planlanmalıdır.
- ✓ Her insanın psikolojik gereklilik olarak başarıya isteği bulunmaktadır. Bunu ilkokulun birinci sınıfındaki çocuğumuzda da lisenin son sınıfındaki öğrencimizde de toplumu oluşturan tüm unsurlarda da görürüz. Her insan kendisinde oluşan eksiklik duygusu üzerinden eksikliğini tamamlamaya çalışır. Eksiklik duygusu kişinin kendisini geliştirebilmesi için zorunluluktur.

Örneğin okullarımızda öğrencilerimizin çok fazla ve ekonomik durumlarına göre çok pahalı cep telefonları

kullanmaları ihtiyaçlarından değil nispetle oluşturulmuş eksiklik duygusundan kaynaklanır. Bedeli ödenerek bir imaj satın alınır. Böyle bir ortamda kitap kültürüne sahip olmamanın oluşturduğu bir eksiklik duygusu yoksa siz insanlara kitap okutamazsınız. Matematik bilmenin, futbol maçlarının sonuçlarını bilmek kadar değer görmediği bir sosyalleşme ortamında çocuklar akşamları ders çalışmak yerine futbol yorumlarını izlemeleri beklenebilecek en normal davranış biçimidir.

- ✓ Her insan bir sosyal guruba ait olma, o gurubun saygınlık üreten değer kriterlerine sahip olma üzerinden duygusal ihtiyaçlarını doyurur. Ergenlik dönemine denk düşen ortaöğretim döneminde bu çok daha fazla belirleyici bir davranış motivasyonudur.

Sigara içmenin erkeklikle, büyümeyle, cesaretle ilişkilendirildiği bir sosyalleşme ortamında insanlar sigara alışkanlığına sahip olurlar. Bir kötü alışkanlığın önüne geçebilmek için bu davranışı aptallıkla, "salaklık"la ve hatta sömürülmeye gönüllü olmakla ilişkilendirip itibarsızlaştırmalıdır.

- ✓ Devlet ve toplum saygı görmenin kriterlerini belirleyerek insanların saygınlık arayışları üzerinden, tüm toplumu ve onu oluşturan bireylerin davranışlarını biçimlendirir. Örneğin toplum ve lise öğrencisi için üniversiteli olmanın saygı görmek için şart olduğu imajı oluşturulmuşsa insanlar ressam olmak için değil resim öğretmeni olmak için çabalarlar. Zamanlarını bilimsel araştırmalarla geçirirler belki mucit olabilecek çocuklarımız. Bir berber çırağı kadar toplumsal katma değer üretmeden üniversite sınavında derece yaparlar. Üniversite sınavında derece yapmak için girdikleri rekabet duygusu nedeniyle de bencil ve a-sosyal olmaktadır.

Bugün öğrencilerimizin çoğunluğu ortaöğretim sürecini üniversite sınavına girebilme şartı olarak görmektedir. Bilginin kendisi hürmet görmemektedir. "Hocam bu üniversite sınavında çıkacak mı?" sorusu rahatsız edici bir vaka olarak çok sık karşımıza çıkmaktadır. Bu yüzden öğrenci, okulundaki matematik dersine sınıfını geçmek ve kalmak üzerinden bir anlam yükler ve yeterli önemi ve özeni göstermezken aynı öğrenci üniversite için dersane sürecine girmekte ve dershanedeki öğrenme motivasyonu daha yüksek olmaktadır. Okuldaki anlam azalmasından öğretmen de, aile de öğrenci de olumsuz etkilenmekte dört yıllık lise eğitimi yeterince anlamlı bir dönem olarak geçirilmemektedir.

- ✓ Siyaset, ticaret, eğitim gibi insan odaklı faaliyetlerde algı, davranışları belirlemede

gerçeklerden daha çok etkili olmaktadır. Eğitim faaliyetinin verimliliği algı yönetimi ile de yakından ilgilidir.

- ✓ Eğitimde dikkat edilmesi gereken önemli bir husus da eğitimi planlanan bireylerin talepleri ile ihtiyaçlarının doğru tespit edilmesidir. Eğitimi planlanmasında toplumsal talepler kadar bireyin gelecekte ihtiyaç duyacağı bilgi ve becerilerin birey talep etmese de kazandırılacak şekilde planlanması gerekmektedir. Bu temel yaklaşımın sonucu olarak yeterlilik düzeyini (sınıf geçme), üniversite girişte barajı düşürmek olumsuz sonuçlar vermiş ve vermesi kuvvetle muhtemeldir.

Sonuç Olarak;

Her insan başarmak için önüne konulan bedel üzerinden bir mücadele sürecine girer.

Bir nesli doğru yetiştirmek için; Ya başarı tanımını doğru yapar ve bu tanımları toplumsallaştırırız. -Ki bugün buna çok ihtiyacımız bulunmaktadır. - ya da mevcut başarı kriterine ulaşmak için öğrencilerimizin kazanması gereken nitelikleri doğru belirlemeliyiz.

Teşkilatlanma Ufkumuz

Hasan Uyar: Dernek olarak ihtisas kurumu olduğumuz için teşkilatlanmaya ağırlık vermemiz gerektiğini düşünüyorum. Bizim daha çok ihtisas alanımıza, projelere ağırlık vermemiz gerekiyor. Hareketimizin teşkilatlanmasında bu gerekli ama bizim gibi ihtisas kurumlarında gerekli olmadığını düşünüyoruz.

Genel kurul üyelerini derneğimizle uyum sağlayacak, genel kurula katılabilecek kişilerden seçiyoruz. Çünkü genel kurula üye yaptıktan sonra toplantılarda salt çoğunluğu sağlayabilmemiz lazım. Öğretmenlerin tayinler sebebiyle aynı zamanda çok yer değiştirme durumları söz konusu.

Biz dernek olarak bazı kurul ve komisyonları oluşturmak istiyoruz. Bunlardan birisi 'Danışma Kurulu' oluşturmak. Şu anda belirlediğimiz 6-7 kişi var. Bunlarla düzenli

toplantı yaparak desteklemelerini istiyoruz. İlerleyen zamanda konularına göre danışma kurulları da oluşturulabilir.

Bir de ihtisas kurumu olarak projeler hazırlamamız gerekiyor. Yapmış olduğumuz, paydaşı olduğumuz projeler oldu. Bu konuda İMH'nin PROGEM Merkezinden istifade edebiliriz.

Bizim ayrıca çeşitli branşlarda zümreler, atölyeler oluşturmamız gerekir. Fakat Din Kültürü ve İHL meslek dersleri ile ilgili zümre oluşturmamız gerektiğini düşünüyorum. Bunun sebebi olarak Ensar Vakfının oluşturmuş olduğu DEM bu konuda yetkin çalışmalar yapıyor. DEM'i bu konuda desteklememiz gerekir. Türkçe ve Edebiyatı, Tarih, Matematik, Dil Öğretimi branşını öncelememiz gerekir. Sayının çok fazla olması da gerekmiyor. Birbiriyle uyumlu gruplar oluşturup çalışma gruplarla başlanabilir. Üç kişi ile bile başlanabilir.

Anadolu ile ilgili İMH gibi ya da diğer dernekler gibi şubeler üzerinden yapılanmayı düşünmedik. Bunun ihtisas kurumunu gereksiz yere boğacağını düşünüyoruz. Aynı zamanda ekonomik olarak da gelişim kat etmek gerekiyor. Çünkü her bir şube için mekân gerekiyor. Biz temsilcilik ve gönüllü üyelik üzerinden büyümeyi daha doğru bulduk. Temsilci kişilerin de yanında ekip oluşturarak tayin sebebiyle ayrılmalar olsa da sarsılmayacak bir yapının oluşmasını arzu ettik. Daha önceden Van'a ziyarete gitmiştim. Bu ziyaretimizde arkadaşlar temsilcilik verilmesini talep ettiler. Fakat kadrolarındaki arkadaşlara baktığımda çoğu başka illerde aileleri olan ve tayin isteyecek kişilerden oluşuyor. Daha sonrasında da bu arkadaşların zamanla esas illerine tayin istediklerini gördük. Temsilcilik oluşturulması için sürekliliği olan yerleşik bir kadronun olması gerekiyor. Bolu'da arkadaşlarımız İMH Bolu'yu yeni kurdular ve genelde de yönetiminde öğretmen arkadaşlar. Böyle yeni kurulmuş bir ilde Enderun temsilciliğinin resmi olarak kurulmasını beklemek doğru olmaz.

KONYA ÇALIŞMA MODELLERİ - Fahri Ekici:

Enderuni Okumalar:

İslam düşüncesi, yakın tarih, bilim tarihi, edebiyat, hatırat. Ne zaman başlayacağız, ne zaman bitireceğiz. Bazı dönemlerde kitapları biz hediye ediyoruz. Bazı dönemler kendileri alıyorlar. Her bir grubun başkanı oluyor. Bu başkanlar genelde bizim ekibimizden oluşuyor. Bu okumalar da haftada bir ya da iki haftada bir biraya gelerek tahlillerini yapıyorlar. Bu modellenenebilir bir çalışma. 2016 yılından beri uyguluyoruz. İlk başlangıcı ve bitiş toplu olarak yapıyoruz. İlk toplantıyı çığ köfteli bir oturum ile son oturumu ise iftar ile yapıyoruz. Örneğin;

Kalenderhane Oturumları:

Konya'da tarihi bir mekan olarak Kalenderhane'de aylık olarak konulu oturumlar yapıyoruz. Örneğin Selefilik ya da liberalizm ile ilgili o konunun uzmanı olan üniversitede bir akademisyen ya da alanında uzman olan birisinin sunumuyla gerçekleşiyor. Yeni tanıştığımız deruni okumalara katılamayan kişileri davet etmek anlamında güzel oluyor.

Fabrika Sohbetleri:

Haftada bir gün anlaşma yapılan fabrikalarda 45 dakikalık sohbet yapılıyor. Fabrika sohbet süresince çalışmaya ara veriyor. İşçilere biz de bir sohbet yapıyoruz. Bu sohbetlerin müfredatı belli. Bir hafta hadis bir hafta fıkıh dersi yapıyoruz.

Biz yıllık planlar ile çalışıyoruz. Yeni dönem ile ilgili yıllık planımız hazır. Genel merkezin de yıllık planları temsilcilerden istemesi gerekir diye düşünüyorum. Aynı zamanda çocuk kitapları ile ilgili de bir düşüncemiz var. Kitap nasıl seçilir, çocuk kitabı nasıl olmalı, çocuk kitaplarının görselleri nasıl olmalı gibi konuları içeren bir eğitimi öğretmenlere vermeyi düşünüyoruz. Sonrasında ilköğretim, ortaokul ve lise dönemi ile ilgili steril kitap listeleri oluşturmak istiyoruz. Bu müfredatın ortaokul kısmını merkez, lise kısmını Antalya yapabilir. Bir sonraki aşamada ise bu kitapların olduğu bir kütüphane oluşturmak istiyorum.

BURSA ÇALIŞMA MODELLERİ - Resul Bakır:

Bursa İl Meclisi adıyla korona sürecinde geliştirdiğimiz bir projeyi sunmak istiyorum. Öğretmenlerin yeterliliklerini artırmak adına yaptığımız çalışma. Özellikle de Din Kültürü ve İHL meslek dersleri öğretmenlerine yönelik bir çalışma yapmaya çalıştık. Her bir meclis oturum başkanı olarak akademisyen, üç din kültürü öğretmeni, bir PDR uzmanından oluşuyor. Üç öğretmen okulda işlenen müfredattaki konuları 20'şer dakikalık üç farklı sunum gerçekleştirir. İkinci oturumda ise müzakere yapılır. Ders işlenişinin daha verimli olması için üç tecrübeli öğretmenin dersi işlerken dikkat ettiği hususlar, metot, teknik, materyalleri anlatır. Daha sonrasında meclis başkanı akademisyen hocanın ve PDR uzmanının değerlendirmesi ile oturum sonlandırılır.

Çocuklarla Felsefe:

Bazı çocuklarımızın çok özel yetenekleri var. Bu yeteneklerin tespit edilip geliştirilmesini hedefleyen bir çalışma.

GEBZE ÇALIŞMA MODELLERİ – Engin Ataman:

Kitap Okuma Çalışması:

2013 yılı itibarıyla öğretmen camiasıyla gerçekleştirdiğimiz üç yıllık bir kitap okuma programı uyguladık. Önceden kitapları belirleyip kitapların okunduğu bir çalışma oldu.

Konferans Çalışması:

Aylık olarak yapılan konferans, seminer çalışmasıdır. Bu çalışmada İMH merkezini değil geniş bir katılım olması için belediyenin gençlik merkezlerini kullanıyoruz.

ARAŞTIRMA VE UYGULAMA MERKEZİ (ENAM)

Tanım: İnsan ve Medeniyet Hareketi 2026 Stratejik Plan'ı doğrultusunda, Enderun Özgün Eğitimciler Derneği'ne bağlı olarak kurulan "Enderun Araştırma ve Uygulama Merkezi" Düşünce, Felsefe, Bilim, Eğitim, Dil ve Uygulama Atölyelerinden oluşmaktadır.

Amaç: İnsanlık ailesinin tecrübesinden yola çıkarak vahyin ışığında felsefe, düşünce, kültür, medeniyet ve eğitim alanında özgün çalışmalar yaparak bugüne dair çıktılar üretmektir.

Hedefler:

- İlahi vahiy bilgisi-nübüvvet pratiği ve bu bilgi-pratikte uygun olarak geleneksel birikimden ilham almak
- Yaklaşık dört asırdır insanlık ailesini ve tabiatı ifsad eden Judeo-Hıristiyan referanslı ırkçı-sömürgeci-seküler paradigmanın kavramsal ve kurumsal hegemonyasından kurtulmak
- Ontolojik-epistemolojik-metodolojik bağımsızlığı temsil ve tebliğ etmek

- Kendi medeniyetimize bağlı modelleri oluşturmak, uygulamak ve kamuoyuna mal etmek
- Belirlenen konular veya benzerleri üzerinde araştırma yapacak olanlara gerekli kolaylıkları göstermek ve değerli bulunacak araştırmaların yayınlanmasına yardımda bulunmak.
- Gerekli hallerde yurtiçi ve yurtdışı araştırmalar yapacak olanlara yardımlarda bulunmak veya yetenekli kimseleri bu yolda görevlendirmek.
- Türkiye'nin maddi ve manevi değerleri ile ilgili birimlerle (Vilayet, Belediye ve diğer resmi kamu kuruluşları ile özel kuruluşlar, vakıflar, dernekler gibi benzeriyle) yakın iş birliği kurmak.
- Merkezin kuruluş amacına yönelik olarak konferans, panel, sempozyum vb. gibi bilimsel toplantılar düzenlemek ve sergiler açmak. Yurtiçi ve yurtdışında açılan bu gibi faaliyetlere katılmak, bu amaca yönelik olarak kültürel ve sanatsal faaliyetlerde bulunmak, gazete ve dergiler çıkarmak.

Hedef Kitlesi: Eğitimci adayları, eğitimciler, eğitim gönüllüleri

Katılımcı Sayısı: Her modül için bir uzman yönetiminde en az 3 en fazla 7 kişi

Eğitim Modülleri

1. Düşünce
2. Felsefe
3. Bilim
4. Eğitim
5. Dil

Uygulama Atölyeleri

1. Edebiyat Atölyesi
2. Adanmış Öğretmen Atölyesi
3. Öğretmenlerin Entelektüel Donanımı Atölyesi

Katılımcı Sayısı: Her modül için bir uzman yönetiminde en az 5 en fazla 10 kişi

Mehmet Dağ: Yakın zamanda Enderun Araştırma Merkezi İMH yönetim kuruluna ve Yüksek İstişare Kuruluna sunumu yapılacak. Bu sunum sonrasında değerlendirilerek onaylanmasını bekliyoruz. ENAM'ın bir ocak, motor gücü olması gerekiyor. Bu açıdan hayırlara kapı aralanacaktır. Risklerimiz var ama onları göze almanız gerekiyor. Bu işin beyin takımı burası. Bu çalışmanın metin çalışmasını sizlere göndeririz. Bu metni inceleyelim. Burada ve sonrasında katkılarınızı bekliyoruz. Yeni dönemde uygulamaya geçeceğiz inşaallah.

Engin Ataman: Çalışma olarak güzel kıymetli bir çalışma. İslami hareketlerin kendi içinde ting teng kuruluşları olması gerekiyor. Bu anlamda başlangıç olarak güzel. Zamanla da genişerek daha iyi bir noktaya gelecektir.

Resul Bakır: Müfredat ile ilgili yazılan raporun dilinde sıkıntı var. Subjektif değil, ibadet ritüeli gibi bir ifade var. Ötekileştirici bir dil kullanılmış. Biz yeni bir dil inşa etmekten bahsediyorsak dilimizi daha dikkatli kullanmamız gerekiyor.

Mehmet Ali Işık: İnsan envanterimizi çıkarmamız gerekiyor. Bölgemizde bulunan arkadaşları özelliklerine göre sınıflandırarak listelememiz gerekir. Enam ile ilgili de genel merkeze Anadolu'dan isimler, öneriler bekliyoruz.

Anadolu genelinde Enderun temsilci öğretmenleri ile Sakarya Diriliş Yurdunda iki gün süren istişare ve planlama kampında mutabık kalınan ilkelerinin dile getirildiği sonuç raporumuz.

ENDERUN ÖZGÜN EĞİTİMCİLER DERNEĞİ 24-25 AĞUSTOS SAKARYA DİRİLİŞ KAMPI İSTİŞARE TOPLANTISI SONUÇ BİLDİRİSİ:

1. İlahi vahiy bilgisi, nübüvvet pratiği ve bu bilgi-pratikle mütenasip geleneksel birikimden ilham alarak, seküler-sömürgeci-ırkçı-pozitivist bilginin tahakkümünden kurtulmak için örgütlü mücadele etmek.
2. Öğretmen camiasının sistemli-metotlu-uzun erimli çalışma kabiliyetinin gelişmesine/olgunlaşmasına yönelik çalışmalara öncülük yapmak.
3. Lisan bağımsızlığı (Türkçenin sömürgeleştirilmesi) için mücadele etmek. Bu bağlamda öncelikle ilkokul ikinci sınıftan itibaren zorunlu tutulan İngilizcenin zorunlu

olmaktan çıkarılması; lise döneminde yoğun ve seçmeli olarak okutulması için inisiyatif almak.

4. Enderun Özgün Eğitimciler Derneği'nin Türkiye sathında teşkilatlanması ve örgütlü mücadele kültürünün inşası için mücadele etmek.
5. Benzer faaliyetleri yapan sivil kurumlarla iş birliği yaparak ortak mücadele stratejisi geliştirmek.
6. Enderun Özgün Eğitimciler Derneği'nin tüm paydaşlarının ortak vizyon ve misyona sahip olması adına kurumsal kimlik, misyon, vizyon, ilke, değerler ve önceliklerimizin temsilciler tarafından içselleştirilmesini sağlamaya yönelik çalışmak.
7. Enderun temsilcilerini yapılan tanıma ve vasıflara uygun olarak belirlemek. Kurumun belirlediği önceliklere ve hedeflere uygun olarak çalışmalarını yürütmek.
8. Dernek merkezinin ve temsilciliklerin yapmış olduğu verimli, örnek çalışmaları paylaşmak ve modellemek.
9. Enderun Özgün Eğitimciler Derneği genel merkez ve şubelerinde hanımefendi eğitimcilere daha fazla alan açmak ve bünyelerinde bulundurmaları hususunda teşvik etmek.

İstişare kampımızın hayırlara vesile olması niyazıyla.

Kampımıza İnsan ve Medeniyet Hareketi genel merkezden ziyaret ve hasbihale gelen Yüksek İstişare Kurulu Üyesi Muhammed Fesih Kaya ağabeyimize, Anadolu Teşkilatlanma Başkanı Ertuğrul Taşlı hocamıza ayrıca çok teşekkür ederiz.

Kampımıza desteklerinden dolayı İnsan Vakfı'na hassaten teşekkür ederiz.

İSTANBUL'DA "MAARİF DÜŞÜNCEMİZ" ÇALIŞTAYI GERÇEKLEŞTİRİLDİ

Milli Maarif Kitap Serisi Projesinin ikinci ürünü için Türkiye'nin birçok bölgesinden bilim adamı ve araştırmacılar 29-30 Haziran 2024 tarihlerinde TÜGVA-İstanbul Yerleşkesinde 'Maarif Düşüncemiz Projesi' ile ilgili çalıştay toplantısı için bir araya geldi. Toplantıyı Maarif Platformu organize etti.

Çalıştayda kitabın II. cildinde yer alacak filozof ve alimlerin, maarife ve eğitime dair fikirleri, sunulan bildirilerle müzakere edildi. Bunun yanında Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli ve Bakanlığın gündemindeki yeni müfredat gündem oldu.

Çalıştayda Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli ve Milli Eğitim Bakanlığının gündemindeki yeni müfredat görüşüldü. Özellikle de sadece söylev düzeyinde kalmasını istemediğimiz milli maarif modelimiz için birlikte neler yapılabileceği konusunda iş birliği arayışlarında bulunuldu.

Çalıştay kapsamındaki panellerde, sunulan bildiriler ve yapılan müzakerelerde Yusuf Has Hacib'den Ahmet Yesevi'ye; İmam Gazali'den İbn-i Arabi'ye; Mevlana'dan Yunus Emre ve Attar'a; Kindi, Sühreverdi, Nizamül Mülk'e kadar dünya bilim ve düşünce tarihine mal

olmuş birçok düşünür ve âlimin maarifle ilgili tespit ve yaklaşımları masaya yatırıldı. Diğer yandan Nurettin Topçu ve Bediüzzaman gibi yakın dönemde Doğu'yu da Batı'yı da iyi bilen mütefekkirlerin fikirleri de gündeme getirildi.

Toplantı, İstanbul İl Milli Eğitim Müdürünün, çeşitli üniversitelerimizden rektörlerin, milletvekillerinin, Cumhurbaşkanlığı Eğitim Öğretim Politikaları Kurulu üyesi Ömer Özyılmaz'ın, eğitim bilimcilerin, akademisyenlerin, öğretmen ve okul idarecilerinin ve çeşitli STK temsilcilerinin katıldığı ve çok yönlü paydaşların bulunduğu bir bilim şöleni halinde geçti.

Enderun Özgün Eğitimciler Derneği olarak bizlerin de katkı sağladığı bu anlamlı çaba ile ilgili olarak Maarif Platformu Başkanı Prof. Dr. Osman Çakmak, Proje ve Çalıştay hakkında değerlendirmelerini almak ve siz okuyucularımıza aktarmak istedik.

Çalıştayda Prof. Dr. Çakmak'a yönelttiğimiz sorular ve değerlendirmeleri;

-Diğer sorularımıza geçmeden önce bu projenin birinci cildi konusunda bilgi verir misiniz?

Maarif Düşüncemizin Kuramsal Temelleri" isimli kaynak kitap 30 akademisyenin çalışmasıyla yayınlandı. Uzman isimlerin titizlikle ele aldığı kitabın temel amaçlarından biri yerli ve milli maarifle ilgili temel dayanakları

döşemek, insan ve bilgi tasavvurunu ortaya çıkarmak. 'Eğitimin, evrensel boyutları olsa da, temel fikir ve felsefi boyutları ithal edilemez, ancak üretilir' felsefesiyle yola çıkan çalışmada Editör kurulu üyeleri olarak Prof. Dr. Burhan Akpınar, Prof. Dr. Behçet Oral ve Prof. Dr. Bayram Özer yer alıyor. Milli ve manevi duyarlılığı olan arkadaşlarımız bir proje yaptı. Projede çalışanların büyük çoğunluğu üniversitelerin eğitim fakültelerinde çalışan akademisyenlerden oluşmaktadır.

- Bu çalıştayı önemli kılan nedir?

Okullarımızdaki eğitim felsefesi ilerlemecilik, pragmatizm, yapısalcılık üzerine kurulmuştur, terlemeden çabucak zengin olmak isteyen, köşeyi dönmek isteyen insan yetişiyor. Bu yapıda, kutsallar, değerler ve ahlak önemsenmez.

Her şeyden önce eğitim sistemimizi millet olarak biz tasarlayıp kurmadık. Bu eğitim sisteminin dünya görüşü, eğitim, insan ve bilim felsefeleri ile; vizyonu, müfredatı ve ders muhtevaları ve yöntemleri ile bizim değerlerimizi dışlayan bir anlayışla kurulmuş bir sistem.

Bu sorunlar ortada iken, bunları görmezden gelip, bu eğitim sistemini geliştirme/güçlendirme çalışmaları yaptık. Bize rağmen, bizi değiştirmek, bozmak ve başkalaştırmak için kurulmuş olan bu sistemi daha da güçlendirdik. Böyle olunca eğitim fabrikası inancı, tarihi, kültürü ve milletinden kopuk, gayri milli olarak yetişen ürünler ortaya çıkarmaktadır. Geçen yıllar bu şekilde heba oldu. Bu temel sorun görülmeyince şimdiye kadar yapılanlar, bizi değiştirmek, bozmak ve başkalaştırmak isteyenlerin işine yaradı.

-Maarif Düşüncemizin Kuramsal Temelleri projesinin en önemli çıktısı nedir sizce?

Türkiye Yüzyılı Maarif Modelinin içini doldurmak olacağını düşünüyoruz. Kısaca MAARİF DÜŞÜNCEMİZ projesi adını verdiğimiz bilimsel çalışmalar dizisinin sunduğu fırsat ve imkanlar, açılan yeni ufuk bizi heyecandırıyor. Bu proje büyük bir uyanışa vesile olabilir.

-Niçin ve nasıl?

Biz büyük bir medeniyetin mensubuyuz. Bunu tekrar inşa edebiliriz. Mensup olduğumuz bir ilim, kültür ve medeniyet dünyası var. Bizler köksüz ve sahipsiz değiliz. Çok derinlere inen sağlam bir medeniyete beşiklik etmişiz. Fakat yüzyıllardır bu medeniyet görmezden gelindi. Hakkı yenildi ve aşağılandı. Bütün yaptıkları da elinden alındı ve ona zulmedildi. Bilimi kendimize mal etmek, kendi referans sistemlerimizi kurma ihtiyacı var.

-Bu projenin bu ihtiyaca karşılık olduğunu mu söylemek istiyorsunuz?

Burada bir yanlış anlamanın önüne geçmek istiyoruz. Konu evrensel muhtevadan vazgeçilmesi değil, bu muhtevanın yerli ve milli kapta ve ahlaki kalıpta sunumu anlamındadır. Eğitim sistemine içerden ya da dışarıdan sızan pedagojik olmayan müdahalelere; özellikle ders kitaplarında ve müfredatta hâkim, üstü örtülü inkâr diline son verilmesi ihtiyacını dile getirmek istiyoruz.

İnsanımız bilimler tarihindeki muazzam yerlerini bilmedikleri veya yanlış bildikleri için Avrupalılar karşısında büyük bir aşağılık duygusu içinde. Amacımız ecdadımızın maarif, mektep ve muallim tarihindeki muazzam yerlerini göstermek ve öğretmektir.

Kendi kültürünüzle yetiştiginizde "büyük" düşünebiliyorsunuz. O takdirde kendi toplumunuzdan mucit insanlar, büyük sanatçılar çıkarabiliyorsunuz. Kendi milli üniversitenizi kurabiliyorsunuz, dünya çapında üniversiteleriniz oluyor.

Sorun şu: Engellerden dolayı yerli ve milli olamadığımızdan taklit ve kopya "karikatür taklitleri" ortaya çıkıyor. Kimliğinizi bulmamışsanız, aşağılık kompleksi sizin büyük düşünmenize engel oluyor. Bu eziklik içinde Batı kolayca kendi sistemini dayatıyor size. Kimliğinizi bulmadan kalkınmak hayal. Önce "kendiniz" olacaksınız. Kendi kimliğinizi bulacaksınız. Sağlam bir bünyeniz olacak.

21. yüzyıla ait milli bir eğitim sistemi tesis etmenin güçlüğü biliyoruz. Ama imkânsız değildir. Ve bu imkân bize, yaşayan eğitimcilere vebal yüklemektedir. Bu millete borcumuzu ödemek, bu vebalden kurtulmak için derdi millet, davası ümmet ve insanlık olanların harekete geçmesi lazımdır. Bütün boyutlarıyla milli olan bir eğitime giden bu yoldaki harekette ilk basamak, yerli kavram ve kelimeler üretmek olmalıdır. Zira eğitimin amacı, meşruiyet zemini, zaruret sebebi, öznesi ve nesnesi olan insan, kelimelerle konuşsa da, kavramlar ile düşünür. Dolayısıyla bir tarafıyla kavramlar bilimi olan eğitimde milli teori (kuram, nazariye), ilkeler (prensip, umde), model, strateji, yöntem ve teknikler vaz etmede, birinci adım, kavramlardır. Çünkü bunlar kavramlarla inşa edilir. Bu itibarla bu kitap projesi milli eğitim sistemi, kuramı, modeli tesis etmeye niyet etmiş kadirşinas eğitimcilerimize "malzeme" temin etme amacıdadır. Bu malzemeleri bir araya getirmek, sistem haline getirmek...

Çalıştayda katılımcıların en çok merak ettiği ve üzerinde durduğu hususlar neler oldu?

Elbette ki en başta tarihin derinliklerinden gizli kalmış üstü örtülmüş bize ait hazinenin ortaya çıkarılması her seferinde izleyicilerde büyük bir heyecan dalgası husule getiriyordu.

Çalıştay kapsamında Yusuf Has Hacib'den Ahmet Yesevi'ye; İmam Gazali'den İbn-i Arabi'ye; Mevlana'dan Yunus Emre ve Attar'a; Kindi, Sühreverdi, Nizamül Mülk'e kadar dünya bilim ve düşünce tarihine mal olmuş birçok düşünür ve âlimin maarifle ilgili düşünceleri masaya yatırıldı.

Fuat Sezgin tarafından bilim tarihine dair hazineler ortaya çıkaran çalışmalar yapıldı ancak arkasından yapılması gereken maarif ve eğitim hazinelerinin ortaya çıkarılmasına dair yeni projeler başlatılmadı. İşte başlattığımız bu projeyi Fuat Sezgin'in umut, amaç ve hedefine giden yola döşenmiş taşların devamı ve nihayetinde tamamlayıcı bir parçası olarak da görebiliriz.

-Bu projeyi niçin Fuat Sezgin'in çalışmaları ile ilişkilendiriyoruz?

Merhum Prof. Dr. Fuat Sezgin hocamızın ömrünü vererek uzun araştırmalar sonunda ulaştığı tarihi gerçekler, elle tutulur, gözle görülür örnekleri ve maketleri görenleri hayretler içinde bırakıyor. İslam Bilim ve Teknoloji Tarihi Müzesini gezenler, ecdadımızın asırlar boyunca bilim, teknoloji, sanat, kültür ve medeniyette ne kadar ileri olduğunu anlayıp düşünmeye başlıyor. İşte Fuat Sezgin hocanın yapmak istediği şey, tam da bu uyanıştı!

Fuat Sezgin'in ortaya koyduğu mirasa gereği gibi sahip çıkılamadı. Halbuki bizim bu mirastan yola çıkarak kendi maarif, eğitim-pedagoji, edebiyat, hukuk, tıp-sağlık, psikoloji ... tüm bilim dallarının kendi kavramlarımızla yeniden inşa için kolları sıvamız gerekiyordu. Üniversitelerin bu çalışmalarda öne düşmesi ve öncü olması bekleniyordu.

İşte biz bir sivil inisiyatif olarak maarif yönü itibarı ile konuya sahip çıkmak için kolları sıvadık. Konu bir proje halinde ele alındı. Projenin arkasında şimdilik 50-60 kişilik bir ekip var.

-Bilindiği gibi Doğuda ve batıda eserlerine en çok atıf yapılan kişi Fuat Sezgin'dir. Fuat Sezgin'in çalışmalarının İslam alemine en büyük katkısı ne oldu?

Özgüvenin inşası oldu. Fuat Sezgin olağanüstü gayreti

ve çabaları ile İslam medeniyetinin, göz kamaştıran birikimini ve dünya bilimine yaptığı büyük katkıları, bunun farkında olmayan dünyaya tanıttı.

Bizde oluşturulan aşağılık kompleksi o kadar derin ve etkili ki Sezgin hoca bu ezikliği ve Batıya teslimiyeti şu ifadeleri ile anlatır: "İslam medeniyetinin büyüklüğünü kendi insanımıza anlatmak Batılara anlatmaktan daha zor."

Bilimi kim üretti? Batı öyle bir fırtına estirdi ki hepsinin üzerine perde çekerek her şeyi kendisine mal etti. Körü körüne Batıya teslim olan müfredatımız Batıdan yüzünü çevirip kendine gelemiyor.

Gerçekten de ders kitapları vasıtasıyla kendisini küçümseyen, dünyada başka bir müfredat ve eğitim göremezsiniz. Biz, tarih kitaplarımız vasıtasıyla kendi kendimizi aşağılıyoruz. Onun için aşağılık kompleksi ile malûl neslimiz büyük düşünmeyi bilmiyor.

-Tekrar Fuat Sezgin Hocanın çalışmalarına dönersek; Hocanın çalışmaları niçin yarım kaldı?

Bilindiği gibi Bilim tarihçisi Fuat Sezgin, yaptığı kapsamlı çalışmalarla Batının üzerini örttüğü ilim tarihinin gerçeklerini; ecdadımızın bilim ve medeniyet hazinelerini ortaya çıkarmıştı.

Avrupa, bin yıllık karanlık Orta Çağ'ını sadece kendisinin değil tüm toplumların yaşadığını dünyanın geri kalanına kabul ettirmeye çalışmaktadır. Avrupa'nın ilmi ve fikri olarak geride kaldığı dönemlerde İslam dünyası aydınlık çağı yaşıyordu. Bu aydınlık Avrupa'nın yolunun aydınlanmasını sağladı. Orta Çağ'da İslâm âlimlerinin yaptığı çalışmalar hem yaşadıkları dönemde hem de yeni ve yakın çağlarda çığırar açmış ve Avrupa'da gerçekleşen Rönesans ve Reform hareketlerinin kaynağını teşkil etti.

Fuat Sezgin'in yazdığı 5 ciltlik İslamda Bilim ve Teknik adlı eseri patenti Müslüman bilim adamlarına ait 800'ü aşkın keşif ve icatlar hakkında bilgiler vermektedir. Bu esere batıda bir değerlendirme yapılmamasında kasıt vardır. Çünkü yapıldığında kendi bilim tarihlerini yeniden yazmaları gerekecektir.

Fuat Sezgin bilim tarihine dair hazineler ortaya çıkaran çalışmalar yaptı. Ancak arkasından yapılması gereken maarif ve eğitim hazinelerinin ortaya çıkarılmasına ve kavramların eğitim dünyamıza kazandırılmasına dair yeni projeler başlatılmadı. İşte Maarif Düşüncemiz projesini Fuat Sezgin'in çalışmalarının devamı ve nihayetinde tamamlayıcı bir parçası olarak görebiliriz.

-Araştırmacılar bu toplantıda kendi araştırdıkları bilim adamının maarife, pedagojiye ve eğitime getirdikleri yenilikleri ve öncü buluşları sundular. Toplantıda başka hangi konular gündeme geldi?

Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli ve Yeni Müfredat konusu en sık gündeme gelen konular arasındaydı. Diyebilirim ki konunun odak noktası bu ve bunun gibi projelerin yeni müfredata sunacağı katkı konusuydu.

Diğer gündem gelen bir konu ise Bakan Yusuf Tekin'e son zamanlarda başlatılan sistemli saldırı oldu. Bilindiği gibi yeni müfredat çalışmalarından dolayı, Bakan Yusuf Tekin hedef tahtasında bulunuyor. Müfredatın köklere, değer ve ahlaka, kimlik inşasına vurgu yapması muhalefet cephesinde büyük bir rahatsızlık oluşturdu. Ana muhalefet partisi Meclis'te sürekli bu konuyu gündeme getiriyor ve Bakan'a saldırıda bulunuyorlar. Sendikalar yanında; bir kısım sanatçılar, "Bakan laik eğitime karşı savaş açtı" diye bilinen nakaratlardan ibaret bildiriler yayınlıyorlar. Bakan derhal görevden alınsın istiyorlar.

Şehitlerimize ve Gazze'deki soykırıma sessiz kalmalarıyla ünlü sözde bu sanatçı ve çevrelerin bilim akıl ve eğitim gerçeklerinden tamamen uzak bu karşı çıkmalarını kınıyoruz.

En başta şunu söyleyeyim ki tüm paneller boyunca ülkenin dört bir köşesinden çalışmaya katılan ülkemizin güzide bilim adamları Milli Eğitim Bakanlığının Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli ve Yeni Müfredat çalışmalarının yanında olduklarını belirttiler, Bakanlığın bu çığırkanlara bakmadan yoluna devam etmesini istediler.

Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli'nin elbette ki birçok eksikliği var. Çünkü daha yolun başında bulunuyor. Eksiklikler bizim başlattığımız 'Maarif Düşüncemiz' gibi benzer çalışmalar dikkate alınarak tamamlanabilir. Karşı çıkanlar samimi olsalardı meseleleri bilim platformlarında ele alırlardı. Yapıcı tenkitlerini ortaya koyarlardı.

Şunu da açık yüreklilikte söyleyebiliriz ki; eksiklikleri tamamlandığı takdirde Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli, Cumhuriyet tarihinin bugüne değin ortaya konulmuş önemli projelerinden birisi halini alabilir.

-Konuyu biraz daha açarsak... Gerek sizin proje ve/veya diğer benzer projelerin Milli Eğitimin modeline katkı süreci nasıl işleyecek? Bu iş nasıl olacak?

Birçok konuda milli hamle başlatan Türkiye'nin, mevcut Batıyı ve Batılı kible eden eğitim modelleri ile yoluna devam edemeyeceği açık bir şekilde görülmektedir.

Ancak bunun nasıl olacağı ve hangi metotlarla yoluna devam edeceği konusunda belirsizlik sürmektedir.

Durum şu ki milli ve manevi duyarlılık, genel geçer ilmi ve usul esasında köklü bir yapılanmaya ihtiyaç vardır. Öncelikle yabancı bir eğitim sistemi ve müfredatının tasallutuna maruz kalmış bir milletin çocukları olduğumuzu hatırlatmak isterim. Seküler mantık ve mantalitede yer bulmuş mevcut mahsurlu eğitim sistemin her yönüyle gözden geçirilip değiştirilmesi gerektiğini de dikkatlere arz ederim.

Klasik kaynaklarımızı incelediğimizde Mâlikî fakihî ve eğitimci Kabîsî'nin (Ö. 1012) eğitim fıkhi/hukuku, öğrenci, velî, öğretmen ilişkileri ve hakları; öğretmen nitelikleri, sınıf yönetimi konularının bilimsel temellerini çok önceden ortaya attığını görüyoruz.

Göreceğiniz başka şeyler de vardır tabî. Modern Batı eğitiminin temellerini oluşturan "öğretim ilkeleri" ile gelişim ilkelerini ilk kaleme alan Gazalî'dir. Öğretim ilkelerini, bugünküne oldukça benzer şekilde daha asırlar önceden ortaya koyan ise İbn-i Haldun'dur. Keza İbn-i Sina'nın, bireysel farklılıklara uygun eğitim verme anlayışını, öğrenme tarzlarına ve öğrenci özelliklerine uygun bir eğitim tarzını benimsediğini de görebilmekteyiz.

Bilindiği gibi Yusuf Has Hacib, eğitim yoluyla mutluluğun/saadetin kazanılmasının yollarını anlatmaya çalışmıştır. Diğer taraftan, Yusuf Has Hacib'in, modern eğitimin icadı sanılan, "yaşam boyu öğrenme" ve "mesleki eğitim"e çok önceden el atmış; bunlara dair önemli ilkeler vaz etmiştir. Fahrettin Er-Razi'nin günümüz eğitim sistemlerinin temel açmazlarından olan "insan yetiştirme sistemine" dair fikirlerinden haberimiz dahi yoktur. Bugün eğitimin toplumsal görevlerinden

olan, yaygın eğitim, halkı aydınlatarak sosyal sermaye oluşturmada, Ahi Evran ile Hacı Bektaş-ı Veli, Batılı meslektaşlarından yüzlerce yıl öndedir. Yine Mevlana'nın, Batı eğitiminin ana açmazlarından olan duyuşsal (duygu, kalp, his, hissiyat) ve ruhsal eğitime dair ilke ve uygulamalarından da haberimiz yoktur.

Maarifimizin Kuramsal Temelleri-1 kitabında yer verildiği gibi mevcut kaynaklarımız bilimsel deneyciliğin ve raporlamanın, ölçmenin temelini Cabir Bin Hayyan tarafından atıldığına yer vermez. Yine ders kitaplarımız bilimsel sorgulama ve bilimsel düşüncenin İbni Heysem'in sistemleştirip geliştirdiğinden; Farabi'nin varlık, bilgi, ahlak felsefesine ilişkin görüşlerinin batıda ulaşılan seviyenin üstünde olduğundan da söz edilmez. ABD menşeli, çağdaş ve modern olarak nitelenen "öğrenci merkezli eğitim" in temelleri, çocuğa göre eğitim ve muhataba göre eğitim, anlayışıyla John Dewey'den asırlar önce Farabi başta olmak üzere ecdadımızın Batıya üstatlık ettikleri yeterince bilinmez. Aynı şekilde Kindi'nin asırlar önce, bilimsel çeviri ve transferin metodolojisini oluşturup ve uyguladığına da Batı menşeli (çarpıtmalar ile beslenen) kaynaklarda yer verilmez.

İhvan-ı Safâ grubunun felsefeyle dini, akıl ile nakli telif etme konularında esaslar ortaya koyduğunu; bilgi felsefesi ve bilginin sınıflaması konusunu çağının ötesine taşıdığını ve Batıya bu konularda üstatlık ettiğini de son zamanlarda yapılan çalışmalardan öğrenmekteyiz. "Ben ancak öğretmen olarak geldim" diyen Hz. Muhammed'den irsiyet alan İhvan-ı Safa'nın vaz ettiği, öğrenme ve çevre prensipleri; öğrenmede tecrübe, öğretim ilkeleri de bunlara eklenebilir. Ne yazık ki, bugün tüm bunları Batı kökenli kaynaklardan öğrenmekteyiz. Bu muhtevanın oluşmasında kendi köklerimizden gelen alim ve filozofların katkı sağladığı genellikle bu kaynaklarda gizlenir.

Şu hâlde, bir yandan yabancı kavram ve anlayışlarla hesaplaşırken bir yandan da tüm iyi projelere engel çıkaran yapılarla hesaplaşmayı göze almalıyız. Bu büyük bir özgüvenle kendi medeniyet köklerimize dair büyük bir farkındalık ve yüksek bir idrakte olur. Şunu bilmeliyiz ki bu çevreler bizim kendimize ait anlam ve kavram haritamızı oluşturmamızın, netleştirmemizin şiddetle karşısına çıkacaklardır ve çıkıyorlar. Taklit olamayan eğitim sistem ve modele kavuşmamızı istemeyeceklerdir. Bunlar, kendi temel değer dinamiklerimizle kendimiz yeniden var etmenin karşısında duracaklardır. Bu açık bir gerçek... Ve şu anda da bu anlamda kıran kırana mücadele devam ediyor. Bunun farkında olmalıyız.

- Batı pedagojisinin eğitim sisteminin temelini teşkil eden felsefe ve modelleri dikkatlice incelediğimizde bunların bizden alındığını, kopyalandığını söyleyebilir miyiz?

Konuyu mercek altına alınca şunu görüyoruz: Filozof ve alimlerin insan, bilgi ve topluma dair fikirleri analiz edince iki asırdır peşinden koştuğumuz Batı pedagojisinin eğitim sisteminin temelini teşkil eden felsefe ve modeller dikkatlice inceliyoruz. Bunların önemli bir kısmı, hatta büyük kısmı bize ait bizden alınmış. Batı, kurduğu "oryantalizm" disiplini ile bizi yıllarca inceleyip, medeniyet kodlarımızı çözüp, bunları almış ve kendi rengine büründürerek bir pedagoji tesis etmiş.

Biz bu proje ile fikri ve kültürel dünyamızın esasını teşkil eden bilimde ve maarifte öncü düşünürlerinin maarifi oluşturan insan, bilgi, toplum, âlem, varlık, ahlak gibi bileşenlere dair serdettikleri fikirleri yeniden keşfediyor ve bunu yazılı hale getirip, kitaplaştırıyoruz.

Arkadaşlarımız bir proje yaptı. Projede çalışanların büyük çoğunluğu üniversitelerin eğitim fakültelerindeki akademisyenler. Bunlar sahip çıkmadığımız, bize unutturulan düşünce hazinemizi tekrar hatırlattı. Bu düşünce hazinemizle 21. yüzyılın maarif modelini pek ala inşa edebiliriz dediler ve bu uzun soluklu yola koyuldular.

Burada bizi, çalışmalarımızla örtüşmesi itibarıyla de sevindiren durum şu ki; Türkiye Yüzyılı Maarif Modelinde "İnsan-ı Kâmil", "Yetkin ve Erdemli Birey", "Maziden Atiye Köprü", "Bütüncül Eğitim", "Kalp", "Ruh" gibi bize ait kavramlar, modelin teorik dayanaklarını ve amacını teşkil ediyor olmasıdır.

-Demek oluyor ki Bakanlığın yeni müfredat çalışmalarında kendi değerlerimizle buluşma iradesi var. Ortada bir tevafuk var. Bunu nasıl açıklıyorsunuz?

Evet. Zaten Bakanlığa son zamanlarda gelişen sistemli saldırıların arkasında bu var. Bilinen ezberlerin tekrar edildiği malum saldırılardan eğitimin maarif halini almasının istenmediğini anlıyoruz. Ahlaklı olmak, insani değerlere sahip olmak gericilik olur mu? Bu saldırıların niyeti farklı. Tabiatı Allah'ın kanun ve yasaları değişmiyor; güneşi, havayı ve gıdaları kullanmak gericilik olmadığı gibi namuslu olmak, dürüst olmak, temiz ve düzenli yaşamak, yardımsever olmak gibi ahlaki sıfatları kazanmak insan olmanın gereği.

Geçmişle olan bağlantıyı koparmak için tarih kitaplarında bilinçli olarak dezenformasyon yapılırken, nesiller geçmişine adeta düşman olarak yetiştirildi. Tarihi olaylar

gerçek dışı olarak anlatıldı. Bundan bilim ve eğitim tarihi de nasibini aldı. Yalan tarihin neyi amaçlandığı belli. Yeni nesillerin tarihle olan bağlantısını koparmak ve kimliksiz hale getirmek... Gençlik arasında inançsızlık, kimliksizlik ve sorumsuzluk dalga dalga yayılıyorsa; aşağılık kompleksi umumi bir araz halini almışsa bunda, tarihi gerçeklere, kültür ve medeniyetimize, inanç ve değerlerimize ayna olamayan mevcut müfredatın payı büyüktür.

Müfredatta ve modelde eksik yönler olabilir ve vardır. Ne var ki eksikliklerin tartışma ve geliştirme yerleri bilim mahfilleri olmalı.

Bakan hakkında suç duyuruları yapılıyor. İlmî dayanaktan yoksun ve tamamen çarpıtılmış suçlamalar ve saldırılar bunlar. Öze ve köklere dönülmesi, böylece eğitime kimlik kazandırılması, ülkemiz eğitiminin öncelikli ihtiyaçlarıdır. Müfredatı kendimize göre uyarlamamız Milli Eğitimimizin asli bir görevidir. Yeni müfredat çalışmaları ile Bakanlık bu doğrultuda az da olsa bazı kazanımlar elde etti.

Şunu açık ve kesin biliyoruz: Bilimi ateizme ve materyalizme alet edenler; çağdaşlığı maske yapan bazı çevreler bu gelişmelerden rahatsız oluyor. Her zamanki gibi laiklik ve çağdaşlık kavramları üzerinden çalışmaları baltalamaya ve sabote etmeye çalışıyorlar. Durumdan vazife çıkartan "zümreler", sistemden nemalanan yol kesen haramiler bunlar. Özellikle eğitimi rant hale getiren çevrelerin içerideki yerli işbirlikçileri ile birlikte çalışıyor.

-Şu hâlde iyi şeyler yapmak yetmiyor. İyi şeylere karşı direnen medyaya hâkim olunmalı ve dışarıdan destek alan çevrelere karşı tedbirler alınmalı değil mi?

Evet şimdiye kadar iyi projeler hep yarı yolda kaldı ya da gerçek çözümlere sıra gelmedi ise asıl sebebi bu engellemeler oldu. Bu aydın geçinen kesim ya Amerikan ya Fransız ya İtalyan ya da Alman Liselerini bitirmişlerdir; Çocuklarını da aynı 'liselerde' okutabilmek için, yapmayacakları fedakârlık yok. Atilla İlhan'ın da ifade ettiği gibi, bunlar düşünmüyordu ki, yurdumuzdaki (gerçekte bütün dünyadaki 'ecnebi' okullar, çeşitli Hristiyan tarikatların misyonerlik çağdaşlığın faaliyetleri içindedir; okulları açanlar ya da yönetenler ya papazlardır ya da rahibelerdir. Çocuğunu göndermeyi (bizatihi o okulu), Laikliğe hiç de aykırı bulmuyor. 'Çağdaşlığın', 'alafrangalığın' kaçınılmaz bir gereği sayıyor; İş, üstelik mensup olduğunu iddia ettiği dinin (İslam'ın) öğretimi oldu mu, dehşete düşüyor!... 'Çifte standart' değil mi şimdi bu? Dahası kendi ülkesi, tarihi ve geleceği aleyhine işleyen bir 'çifte standart'?

Maarif Platformu olarak destek verdiğiniz bu proje, köklere bağlanmak ve eğitime felsefe kazandırmak anlamını taşıdığına göre bu projenin müfredatlara yansıtılması en elzem ve biricik vazife.

-Bundan sonra yapılması gereken konu bu. Bu iş nasıl olacak?

Bu çalışma çok katmanlı, çok yönlü ve uzun soluklu bir çalışmayı gerekli kılmaktadır. Bunun yol ve yöntemleri üzerinde durulmaktadır. Projeyi hazırlayan ekibin mahareti yansırı, sivil teşekküller, ayrıca hükümet yetkililerinin bu projeye sahip çıkması kabulü halinde süreç kolaylaşacaktır.

-Sadece öğretime dayanan Milli Eğitim; işin kimlik, terbiye kısmını, ahlâk yönünü ihmal edince bugün gelinen noktayı göz önüne alırsak bu projenin önemine nasıl bir vurgu yapabiliriz?

20. yüzyılın Türkiye'si, öğretimi fırsatçı ve menfaatçi (pragmatist) bir program çerçevesinde düzenledi. Üreten, gayretli ve hamiyetli nesiller yerine terlemeden kazanmanın yollarını arayan, alın terini ve emeği takdir etmeyen nesiller türedi.

Eğitimde fitratın isteği şey; önce çocuğa kimlik ve aidiyet duygularının kazandırılması ve kim olduğunun öğretilmesidir. İnsan olduğunun şuuruyla vardırılması ve ahlaki değerlerin kazandırılmasıdır. Aksi takdirde çocuk rüzgârın önünde sağa sola sürüklenen yaprak gibi kalacaktır.

Bugün Türkiye'nin yaşadığı problemlerin en önemlisi, her alanda ahlâkî kaygının fiillerimizden dışlanmasıdır. En başta şahsi menfaatini milletin önüne geçiren yaygın bir anlayışla karşı karşıyayız. Öğrencilere, "geleceğini kazanmak" adına herkesin kendi gemisini kurtarması gerektiği telkin ediliyor.

Maneviyatsız ve medeniyetsiz kalkınma bizi konfora, rahata, lükse, iktidara alıstırdığından fırsatçı bir ticaret anlayışı ortaya çıktı. Durdurulamayan bir enflasyonla karşı karşıyayız. Ahlâklı olmayı güçleştiren, ahlâksız olmayı kolaylaştıran çevre şartlarının çoğalması insanımızı huzursuz hale getirdi. Tüm bu olumsuz durumlar, maarifi diriltmeden maliyeyi düzeltmenin ve ekonomiyi düzlüğe çıkarmanın mümkün olmadığını gösteriyor.

Maarif Platformu olarak destek verdiğimiz bu projeden, köklere bağlanmak ve eğitime felsefe kazandırmak anlamı çıkıyor. Bu projenin sonuçlarının müfredatlara yansıtılması halinde eğitim, bilgi meselesi olmaktan kurtulacak ve medeniyet meselesi haline gelecektir. Sanat, spor, kültürün her alanı bundan etkilenecektir.

-Bu çalıştay sonrası bir de sonuç raporu yayınlandı. Raporda hangi konular öne çıkmaktadır?

Sonuç raporunda belirtildiği gibi, bundan sonra yapılması gereken, ortaya konulan eğitim gerçekliklerinin eğitim dünyamıza değişik boyutları ile yansıtılması olmalıdır. Bu proje ve kitap boyutundaki hazırlık ilmi/kültürel organik alan çalışmaları için bir veri tabanıdır, temel ve ön argümanlardır. Buradan hareketle özgün kavramsallaştırmalar, münhasır modeller, tezler ve literatür üretilerek; mevcut modern kavram/görüş/model ve eserlerle mukayeseli çalışmalara başlanması ve kazanımların ders kitaplarına ve müfredata yansıtılması sürecine geçilecektir. Yapılan eleştirel çalışmalarla, yer yer hesaplaşmalarla uyum modları yakalanacaktır. Önümüzde zorlu ve bir o kadar da önemli aşamalar durmaktadır. Yine benzer şekilde pedagojik uygunluğun güncellemesiyle birlikte, uygulanabilirlik yolunda önemli adımlar atılacaktır.

-Çalıştay sonrası yayınlanan raporda müfredatın tarihi gerçekler ışığında kendi kavramlarımıza dayalı olarak nasıl inşa edileceğine dair ayrıntı ve açıklama var mı?

Raporda esasen projenin yakın ve uzak hedefleri, yaygın etkisi ve sonuçları üzerinde durulmaktadır. Özetlersek; destek verdiğimiz proje, eğitimde kendi referans sistemlerimizin kurulmaya başlanması, ders kitaplarının ve eğitim materyallerinin kendi medeniyet anlayışımızla yeniden yazılması için gerekli olan kavramlarla buluşturmaktadır. Böylece Türkiye Yüzyılı Maarif Modelinin içinin doldurulması konusunda büyük bir fırsat ortaya çıkıyor.

Yapılması gereken iş ortaya konulan eğitim gerçekliklerinin eğitim dünyamıza değişik boyutları ile yansıtılması olacaktır. Bu proje ve kitap boyutundaki hazırlık ilmi/kültürel organik alan çalışmaları için bir veri tabanıdır, temel ve ön argümanlardır. Buradan hareketle özgün kavramsallaştırmalar, münhasır modeller, tezler ve literatür üretilerek; mevcut modern kavram/görüş/model ve eserlerle mukayeseli çalışmalara başlanması ve kazanımların ders kitaplarına ve müfredata yansıtılması sürecine geçilecektir. Yapılan eleştirel çalışmalarla, yer yer hesaplaşmalarla uyum modları yakalanacaktır. Yine benzer şekilde pedagojik uygunluğun güncellemesiyle birlikte, uygulanabilirlik yolunda önemli adımlar atılacaktır.

-Bu projenin en önemli kazanımı kendi kavramlarımızla bizi buluşturması olacak. Bunu anlıyoruz. Peki eğitimin kendi kavramlarımıza kavuşmasının önemini nasıl açıklayabiliriz?

Kavramların içini dolduracak olan şey; inanç, dünya

görüşü ve felsefi (fikri) birikimlerdir. Eğitim sistemleri bu birikime göre kimliklerini ve içeriklerini bulurlar. O yüzden dirayetli ve geleceğine sahip çıkan milletler, bu kavramların içinin, kendisine yabancı anlayışlarla doldurulmasına müsaade etmez, onu kendi inançlarıyla doldururlar. Ayrıca eğitim sistemlerinin dolayısıyla milletlerin, geleceğe hangi kimlikle ve nasıl yürüyeceklerini de yine bu kavramların içini dolduracak olan inanç, dünya görüşü ve felsefi (fikri) birikimler belirler.

-Tekrar ifade etmek gerekirse önemli olan müfredatın kendi kavramlarımızla buluşmasıdır. Bu amaçla ne tür çalışmalara başlanmalıdır?

Her bilim alanı kendine özgü kelime ve kavramlardan meydana gelir. Kullandığımız dil, yani kelime ve kavramlar zihin ve his âlemimizde çağrışımlar ve izdüşümler meydana getirir. Bu şekilde kullandığımız kelime ve kavramlarımızla aramızda bir bağ vardır. Bu bağ ana dilde kendiliğinden oluşur. Bu bağ yoksa sun'i şekilde teşekkül eden bir dil var demektir ve sentetik dil ile düşünce geliştirilemez, ilim yapılamaz; kendi maarif sisteminizi kuramazsınız, maarif metinleri oluşturamazsınız, tıp ve hukuk müktesebatı oluşturulamaz. Kendinize ait bir maarif sistemi meydana getirilemez.

Hekimle hakim aynı kökten gelir. Bizim hekimlerin hikmetle yetişmesi lazım. Hikmetsiz ve ahlaksız, maneviyatsız bir tıp eğitimi olamaz. Mevcut tıp dilinin halktan ve kendi kavramlarımızdan uzak olması bir yana kendi ahlaki kurallarımızla uygun olmadığı da ortada. Kullanılan dil ne kadar doğru ise toplum tarafından benimsenebilir. Ülkemizde ithal eğitim sistemi yüzünden hukuk metinleri, tıp ve sağlık dili anlaşılır olmaktan uzak bulunuyor. Bu metinlerin halkın ekseriyetinin yabancı olduğu bir dille kaleme alınması, kendi kavramlarımıza kavuşmamız gerekir. Bilim dili, halka yabancı ise halk da o bilim metinlerine yabancı kalacak, onları benimsemeyecektir. Bilimden uzak yapımızın ve çoğu alanda taklit teknolojiye mahkûm olmamızın altında bu neden vardır.

-Konu buraya gelmişken konunun başka bir cephesini ele alalım. Ülkemiz insanının potansiyellerinin özellikle tarihten gelen mirasın eğitime yansımaları önleyen en büyük engel nedir sizce?

Eğitim sistemi içinde en büyük yanlışlığın merkezden tek bir müfredatın (Ankara) dayatılmış olması diye düşünüyorum. Tek bir müfredat değil, çeşit çeşit müfredatlara ihtiyacımız bulunmaktadır. Tüm ülkenin gençlerinin ihtiyaç ve kapasiteleri aynı olmayıp farklılık arz etmektedir. Bu kadar geniş farklı sosyal, kültürel ve

coğrafi katmanların olduğu bir ülkeye tek bir müfredatın dayatılmasının makul bir açıklaması olamaz. Tek (ortak) müfredat gölge ve paralel müfredatların doğmasına ve eğitimi rantçı kesimlerin hakimiyetine sokmaktadır. Örneğin ÖSYM'nin oluşturduğu gölge müfredat MEB'in müfredatının yerini almakta; teste dayalı öğretim ve özel öğretim kursları öne çıkmaktadır. O yüzden öğrenciyi, merkezi sınavların sultanı ile çoktan seçmeli test sınırlılığından kurtaracak, düşünmeye imkân tanıyan ve keşfe dayalı öğrenmeyi öne çıkaracak tedbirlerin alınması en önemli bir ihtiyaçtır.

Bunun yolu da tek tip müfredattan vazgeçilmesi; kendi programını kendi belirleyen tercih hakkını ve kimliğini kendisi belirleyen ve niteleyen okulların açılmasına izin verilmesi olup, buna eğitimin yerelleşmesi de diyebiliriz. Eğitim bu şekilde özgür ve özerk hale gelecek; bu yapılanma ile eğitim ülkede gerçek anlamda halka mal olacaktır.

Yapılması gereken eğitime özgürlük ve çeşitlilik getirilmesidir. Devletin halkına güvenmesi onlara "çocuk" muamelesini yapmayı bırakmasıdır. Bu amaçla, Bölge Eğitim Müdürlükleri kurulabilir. İllerde vali, milli eğitim müdürü, belediye başkanı gibi yetkililer milli eğitim ve okullar üzerinde daha çok yetkiye ve insiyatife sahip olmalıdır. Üniversitelerde mütevelli heyeti tarzı idare sistemleri kurulup vali, milli eğitim müdürü belediye başkanı yanında ticaret odası başkanı ve meslek yetkilileri üniversite mütevelli heyetinde yer almalıdır. Böylece üniversiteler, okullar ve endüstri ile iç içe birlikte çalışmaya başlayacaklardır.

Bunun için yapılması gereken şey müfredat tekeline ve tevhide tedrisat yasalarına son verilmesidir. Böylece tek merkez ve tekelci anlayış, perde arkasından Avrupa ideolojisi ve onun eğitime yönelik kolu olan Avrupa Epistemolojisi anlayışının yürütülmesi için fırsat kollayan "güç odaklarına" fırsat verilmemiş, planlarının önü kesilmiş olacaktır.

-Son olarak söyleyecekleriniz var mı?

Beklediğimiz şey; bu proje kapsamında ortaya çıkarılan tespit ve bulguların öncelikli olarak müfredatta karşılık bulması ve gerekleriyle birlikte uygulamaya geçilmesi için harekete geçmeleridir.

Bu vesile ile şunu da belirtmeden geçemeyeceğim, biz Maarif Platformu olarak konuya sonuna kadar sahip çıkmaya devam edeceğiz. Milli Eğitim Bakanlığı'nın ve yetkililerin motive eden yaklaşımını da anlamlı buluyoruz. Bu vesile ile platformun çabalarını cesaretle tanıtan basın ve STK'ların destekleri çok değerli bulduğumuzu ifade etmek isteriz. Bu anlamda destekleri için TÜGVA ve İİKV'na ve siz Enderun Özgün Eğitimciler Derneğine ve basın camiasına teşekkür ediyoruz. Bu dava, derdi olan herkesin meselesidir. Bu noktadaki iyi niyet, çaba ve destek buluşması, muvaffakiyetin anahtarıdır.

Okuyucularımızdan köklü geçmişimize duyarlı olup onu ilham kaynağı olarak kullanmalarını istediğimiz, yaptığımız çalışmanın raporuna da göz atmaları da ricamız olsun.

<https://www.maarifplatformu.com/maarif-dusuncemizin-kuramsal-temelleri-calistay-2-on-raporu/>

MÜFREDAT TARTIŞMALARININ AKLA DÜŞÜRÜP DİLE GETİRDİKLERİ

▲ BAYRAM YILMAZ

"Yusuf'u kaybettim Kenan ilinde,
Yusuf bulunur Kenan bulunmaz,"

"Eğitim birçok bileşeni olan bir bütündür. Bir ayağı geçmişte duran eğitimin diğer ayağı insanlığın geleceğine ufuklar açan bir kapıdır. Millî ve manevi değerler manzumesi ile maddi gelişmenin zirvesini hedefleyen bu süreçte temeli milletimiz oluşturur. **Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli**; öğrenci profili, beceriler çerçevesi, erdem-değer-eylem modeli, sistem okuryazarlığı, alana ait bilgi kümeleri bileşenlerinden oluşan bütüncül bir modeldir." Giriş cümlesi ile eleştiriye açık bir metni kamuoyuna sunmak yerine "üzerinde yüzlerce saat çalışılmış, onlarca komisyonun toplantılar yaptığı..." bir metnin takdimi üslubuyla kamuoyu ile paylaşıldı. Kamuoyunun değerlendirmesi içinde 3000 (yazı ile üç bin) sayfayı aşan, baştan sona uzmanlık gerektiren teknik bir metnin incelenmesi ve geri bildirim sunulması için bir haftalık askı süresi belirlendi.

Öncelikle öğretim programlarının askıda kalma ve değerlendirme süresi çok kısa tutulmuştur. Bu süre içerisinde çok sağlıklı bir değerlendirme ve geri bildirim pek mümkün olamayacaktır.

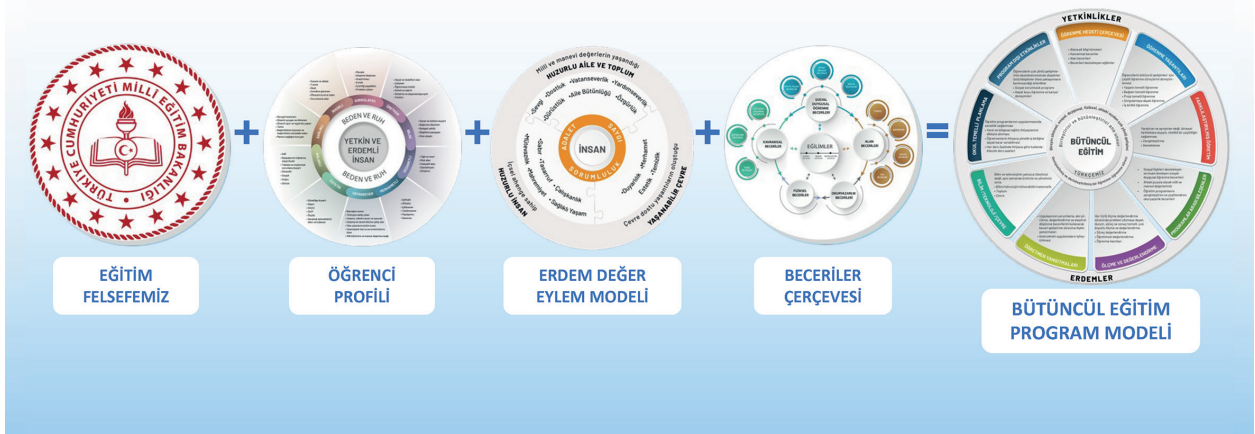
Daha önceleri 22. Milli Eğitim Şurasında da yakinen hissettiğimiz "aslında bazı kararların alındığı ama kamuoyuna lansmanının yapılması için meşruiyet zeminin genişletme çabası" olarak bir organizasyonun yapıldığı şeklinde okumuştuk.

Enderun Özgün Eğitimciler Derneği olarak eğitim konusunda yoğun emek verilerek hazırlanıp kamuoyuna sunulan bir çalışmanın bizler açısından önemi büyüktür. Metnin bize ne söylediği kadar bizim metin hakkında ne söylememiz gerektiği de bizlerin kurum olarak var olma nedenlerimizdendir.

Yine küçük de olsa birkaç endişemizi belirterek değerlendirmelerimizi ilgisine aktarmak isteriz.

Birinci endişemiz gündemin igvasına kapılarak esas meselelerimiz hakkında yeterince konuşamamaktır. Demek istediğimiz, **Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli** iddiasını gerçekleştirmek için müfredat olayına çok fazla anlam yüklemenin, sorunların müfredat üzerinden çözülebileceği üzerinde çokça literatür oluşturmanın, "eğitim meselemiz" in "iyi insan yetiştirme" sorununu ve eğitim sistemimiz ile ilgili şikâyet konuları olan unsurları gözden kaçırma riskini de içermesidir.

TÜRKİYE YÜZYILI MAARİF MODELİ BİLEŞENLERİ

İkinci olarak da daha önce çokça tecrübe ettiğimiz şekilde rapor hazırlama, hazırlanan raporlara katkıda bulunma gibi iyi niyetli ve emek yoğun çabaların yeterince takdir edilmeyip olması gerektiği kadar faydalanılmıyor olmasıdır.

Enderun Özgün Eğitimciler Derneği olarak bizler her hâlükârda sonuçtan bağımsız olarak müfredat çalışmalarına elimizden gelen katkıyı sunmak, özellikle de Türk Milli Eğitiminin hedeflerine uygun olarak yapılması gerekenleri kendi birikimlerimiz ölçüsünde ifadelendirmek istiyoruz.

Öncelikle programların hazırlanması sürecinde görev alanların sayısı, görevleri, unvanları ve katkı sağlayan STK sayısı ile kurulan ihtisas komisyonları kamuoyuna açıklanmamıştır. Dolayısı ile teşekkürlerimizi ve eleştirilerimizi Milli Eğitim Bakanlığının kurumsal kimliği üzerinden yapmak durumundayız.

Konu insanın merkezde olduğu olgu ve işleyişler olduğunda meselelerimizi çok teknik ve grafikler biçiminde açıklamaya çalışmak anlaşılabilirlik anlamında işimizi kolaylaştırır da çözüm konusunda çok fayda sağlayamayabilir.

Metin içerisinde onca infografik tablo hazırlanmış olmasına rağmen mevcut eğitim modeliyle yeni modeli karşılaştıran bir tablonun eksikliğinin nedenlerini anlayabiliyoruz lakin bu yaklaşımı doğru bulmuyoruz. Ortada düzeltilmesi veya geliştirilmesi gereken bir uygulama var ise bir özeleştirisinin de olması gerekmektedir. Özeleştiri yapılamadan ortaya konulacak tekliflerin ikna ediciliği sınırlı olacaktır.

Çözüm konusunu konuşmak aslında ortada bir sorunun olduğu gibi bir ön kabulle hareket etmek anlamına gelmektedir. Etrafından dolaşarak ifade etmeye çalıştığımız ve işimizi ciddi anlamda zorlaştıran iki zorluk bulunmaktadır;

Birincisi; **"Eğitim Sistem ve Sürecinde Temel Sorunlarımız"** konusunda mutabık mıyız? Bizce sorun olan yaklaşım ve durumları kaç kişi sorun olarak görmekte ve buna yönelik çözüm talebinde bulunmaktadır,

İkincisi sorunlarımızı ne kadar cesur bir şekilde ifadelendirebiliriz?

Sayın Hocam; Sayın Bakanım;

"Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli" ifadelendirmesi metnin içinde terkip olarak en çok kullanılan cümle olmuş; bu terkinin kısmen siyasallaşmış olduğunu

belirtmek isteriz. Türkiye toplumu gibi ideolojik tepişmelerini henüz daha bitirememiş topluluklarda eğitim meselesinde sorunları ve çözümleri konuşmanın zorluğunun farkındayız.

Sosyal olgularda her türlü hedef ve iddia ancak onu taşıyabilecek kurmay akıl ve kadrolarla toplumda anlam bulur, karşılık görür, toplumsallaşır. Toplumsallaşabilmesi için de iddia sahiplerinin hikâyelerinin güçlü, yaşantılarının iddialarıyla tutarlı olması zorunludur. En basit olarak "Türkiye Yüzyılı için fedakârlık ve çok çalışmak gerekmektedir." dediğimizde insanlar iddia sahiplerinin tutumlarına bakarak tutum geliştireceklerdir. Bu da bir milyondan fazla idareci ve öğretmen kadrosuna sahip bir teşkilatın bir bütün olarak inanmış ve adanmış bir zihniyete sahip ve buna uygun bir yaklaşım içerisinde hizmet üretmesini gerektirecektir.

Enderun Özgün Eğitimciler Derneği olarak bizler bir program ve müfredat çalışmasından daha öncelikli ve belirleyici olanın Milli Eğitim Bakanlığımızın teşkilat ve kadro niteliği olduğunu düşünüyoruz.

Müfredat Çalışmaları ile ilgili hazırlanmış metne baktığımızda genel olarak pozitif bir dilin tercih edildiğini, hedeflerin, koşulların çok idealize edildiğini, metnin hiçbir yerinde mevcut işleyişteki bir soruna işaret edilmediğini, ideal insan ve öğrenci için devlet kurumları üzerinden çözümler sunulduğunu, tüm işleyişte devlet odaklı ve devletçi bir yaklaşımı hissetmekteyiz. Bu yaklaşımın nedeninin bir kısmının "mevzuat zorunluluğu" olduğunu, önemli bir kısmının ise mevcut kadro yapılanmasının "devlet merkezîyetçiliğine yatkın zihniyeti" olduğunu düşünüyoruz.

Müfredat ile ilgili hazırlayıcı ortak metinde Beden ve Ruh bütünlüğüne vurgu yapılarak mükemmel insanın tarifi yapılmış ve bu insan Sağlıklı, İradeli, Sorgulayıcı, Üretken, Bilge, Cesaretli, Merhametli, Vatansever, Estetik duygusu yüksek, Ahlaklı niteliklere sahip olarak tarif edilmiştir. Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli'nin, "Bütüncül Eğitim Yaklaşımı"na sahip olduğu defaatle vurgulanmıştır. Bu mükemmeliyetçi yaklaşım değiştirilmesi, yenilenmesi gerekli noktalardan buraya nasıl yaklaşılacağına dair doyurucu cevap verememektedir. Mevcut tanım ve yaklaşımlar eğitim sistemimize yönelik bir özeleştiri barındırmadan telaffuz edildiğinden olsa gerek metnin mükemmeliyetçiliği propaganda dilini çağrıştırıyor.

"Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli'nde" her öğrencinin ihtiyaç ve potansiyellerine yönelik olarak kendini tanıması ve keşfetmesine yönelik olarak tüm beklentileri karşılayabilecek bir sistemin inşa edildiği net bir şekilde

ifade edilirken bu sistemin temel girdisi olan öğrencinin aileden, çevreden, kişisel zaafılarından kaynaklanabilecek eksikliklerin nasıl giderilebileceği, öğrenci hazır bulunuşlulukla ilgili olarak yetersiz kalacağı durumlarda bu öğrencimiz için nasıl hedeflemeler ve süreçler önerildiği okuyucunun hüsnü zannına bırakılmaktadır. Bu durumun ihmal edilmemesi gerekmektedir. Sayın bakanımızın bazı dost meclislerinde ifade ettiği gibi bazen "Pis bir gerçek güzelim teoriyi mahvedebiliyor."

Eğitim, doğası gereği mükemmel insanlara mükemmel bir sistem içerisinde mükemmel ortamlarda sunulan bir hizmet değildir. Eğitim her şart altında tüm eksik ve zaafıımıza rağmen insanlarımızın mevcut halden daha iyi olana doğru tekamül edebilmesi için formel ve kurallı işletilen bir süreçtir. **Burada başarıya en çok katkı sağlayacak olan; şartların ve sistemin mükemmel olması değil öğrenci ve öğretmenin en iyiye ulaşmak için ortaya koyacakları samimi çabadır.**

Kamuoyu ile paylaşılan müfredat tanıtım metni ve müfredat içeriklerinin çok detaylı ve teknik bir içerikte olması açıkçası ne kadar gerekli? Eğitimin amaçları konusunda sistem bir çerçeve çizse de kazanımlar konusunda esas belirleyici olanın; gerçek eğitim ortamında, sınıf içi etkileşimde öğrencinin algı düzeyine hitap eden uygulayıcılar olduğunu düşünüyoruz. Çok detaylı ifadelendirilmiş yönergeler eğitimin kişiselleştirilmesini engelleyici etki oluşturabilir.

Geçmişte müfredat ve sınıf geçme yönetmeliklerinde yapılan değişikliklerin bu kadar gündeme taşınmamış olması bugün için ise bu sürecin daha fazla gündeme taşınarak kamuoyu katkısının beklentisi içine girmesi ne kadar gerekli, ne kadar fayda üretmektedir iletişim uzmanlarına sormak gerekecektir.

"Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli'ne" göre öğrenme sürecinde bilgi ve beceri, birbirinden beslenen etkileşimli bir yapı içindedir." gibi güzel bir cümleye kimse itiraz etmeyecektir. Lakin öğrenme süreçlerini etkileyen en önemli unsur başarı tanımı ve başarısızlık karşısında ödenecek bedelin öngörülebilir olmasıdır. Şimdiye kadarki tecrübe edilen uygulamalar başarı çıtasının insanların yeteneklerini zorlayarak geliştirebilecekleri bir seviyeye konulmaması, nerdeyse devam şartını yerine getiren her öğrencinin bir şekilde sınıf geçebilmesi şeklinde uygulanmış olmasıdır. Bu da sınıf düzeyi olarak hedef davranışa ulaşamamış bir öğrencimizin sınıf tekrarı gibi bir bedel ödemeyip daha sonraki senelerde gecikmiş bedeller ödemesine yol açmaktadır. Bu örneği vermemizin sebebi müfredat ile ilgili metnin içeriği ve dilinin çok güzel olmasına karşılık bu güzelliklerin amaç

olarak ortaya konan sonuçlara ulaştırmada yetersiz kalmasıdır. **Meselenin uygulama ve uygulayıcı konu başlıklarının öneminin gözden kaçırılmaması içindir.**

Türk Milli Eğitim Sistemi ve onu çok etkileyen Yükseköğrenime Geçiş Sisteminde doğru yönlendirme sorunları bulunmaktadır. Özellikle 12 yılı bulan zorunlu eğitim uygulaması ve ülke nüfusuna göre ihtiyaçtan fazla üniversiteli öğrenci sayısı insanımızı yeteneklerinin sınırlarını doğru değerlendirebilmekten ve üretkenlikten uzaklaştırmaktadır. Yükseköğrenime Geçiş Sisteminde hiçbir barajın uygulanmıyor olması çok yanlış bir tercihtir. Eğitim uzmanı olsun veya olmasın meseleye eğitim bilimi açısından bakan herkes bunun yanlışlığını itiraf etmektedir. Buna rağmen uygulama devam ettiriliyor. **Bu örnek üzerinden söylemek istediğimiz bizleri yüksek bedeller ödemeye sevk eden düşünme yanlışlığımıza işaret etmektir.** Eğitim süreci başta olmak üzere çoğu zaman politika yapıcılar tarafından kısa vadeli menfaatler için uzun vadeli faydalar feda edilmekte bu da bugün bir sorunun çözümü olarak ortaya çıkardığımız yaklaşımın yarın ve sonraki günlerde birikmiş ve ağırlaşmış sorunlar olarak karşımızda bir dağ haline gelmektedir. Öz olarak günü kurtarmak için geleceğimizi harcayan uygulama tercihlerinde bulunmak toplum olarak bizleri yanlışla sürüklemektedir. Eğitim esas olarak kalıcı olanın daha değerli olduğu anlayışını savunur.

Lise mezunu olarak çok rahat bir iş ve meslek sahibi olup üretici olabilecek milyonlarca gencimiz yanlış motivasyonlar ve sistemin de buna müsaade etmesi nedeniyle hayata atılmayı geciktirmekte, gecikmiş bir hayat ise oryantasyonu zorlaştırmaktadır. Uyum sorunları başka sosyal sorunları tetiklemektedir. Mevcut yanlış uygulama her düzeyde dile getirilmesine, problemin doğru planlama ile çözülebileceği bilinmesine rağmen yanlışın sürdürülmesi de açıkça çözüm önerileri sunma konusunda bizlerin motivasyonunu düşürmektedir.

"Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli öğretim programları erdemli insanı yetiştirmek için erdemlerin alt boyutları olan değerleri ve eylemlerini programlar arası bileşenler olarak ele almaktadır." Altını özenle tekrar çizmek isteriz ki hedef değerlerin sahiplenilmesi ve toplumsallaşması bunların hedef olarak konulması kadar aktarılırken kullanılacak araçların ve araçların amaca uygunluğu çok daha fazla önemlidir. Eğitimde sistem yaklaşımının gereği olarak da eğitim faaliyetinin sadece okul ve öğretmen ile sınırlı olmadığının farkında olunması gerekmektedir. Aile boyutunun önemi, mahalle

kültürünün aidiyet ve sorumluluk kazandırabilmesi, bir suç işlendiği zaman suçluyu toplumun adalet duygusunu tatmin edebilecek şekilde cezalandıran ceza infaz sistemi de erdemlerin toplumsallaşmasına büyük katkı sağlar.

Sistem okuryazarlığın bir beceri olarak öğrencilere kazandırılması, disiplinler arası ilişki kurulurken yapay bir ilişkilendirme yapmak yerine farklı disiplinlerin anlamlı bir bütünlük içerisinde ve bir arada kullanılması, beceriler arası ilişkilendirmeler, gibi niteliklerin bir hedef metninde nasıl durduğundan çok uygulama olarak neye tekabül edeceği önemlidir. Bu da Milli Eğitim Bakanlığımızın ortaya koyduğu hedeflerin daha alt kadrolar tarafından anlaşılması ve benimsenmesini gerektirmektedir.

Ortak metinde öğretmenin rolü ve önemi yeterince net ve etkili anlatılmamış olmasına rağmen ders programının her yerinde öğretmene kritik roller belirlenip açıklanmıştır. Öğretmen yansımaları ve öğretmen beklentilerinin, hangi hizmetiçi eğitim standardıyla karşılanacağı anlaşılamamıştır. Ortak metnin çok fazla kavramlara boğulmuş olması bu metnin öğretmenlerin anlamasını zorlaştırmaktadır.

Mevcut programın % 35 seyreltmesine rağmen haftalık ders çizelgesi yayınlanmadığı için öğrencilerin dersler /gün/haftalık toplam ders saatlerinde azalma olmaması; Öğretmenlerin seyreltmeden kaynaklı üçte bir oranında boşalan ders saatlerini hangi anlamlı faaliyetle dolduracağı anlaşılamamıştır. Dersler bazında sadeleşme oranlarına ortak metinde yer verilmemiştir.

Esnek ve özgür öğrenme ortamları, okul dışı öğrenme deneyimi ve program dışı etkinlikler; net olmamakla birlikte haftanın beş günü tümüyle okulda uygulanan haftalık programa bakarak hangi zaman aralığında gerçekleşeceği anlaşılamamıştır.

Öğrenme Kanıtları ve Ölçme ve Değerlendirme başlığında "Yüzyılı Maarif Modeli öğretim programlarında öğrenmeleri iyileştirmek için sürekli, geliştirici (biçimlendirici) ölçme ve değerlendirme kullanılmış; öğretim tasarım ve uygulamasında birinci önceliğin öğrenme sürecinde derinleşme olmasının teşvik edildiği bir anlayış benimsenmiştir." (sy.59) denilerek pozitif dil muhafaza edilmiştir. "Ölçme ve Değerlendirme" konusunda detaylı bir bilgilendirme yapılmış konu gereğinden fazla uzatılmış. Metinde hayatın ve eğitim süreci içerisinde oluşabilecek istenmeyen ihtimaller konusunda ise bir yönlendirmeye işaret edilmemiştir.

Metinde yarıştırıcı ve ayrıştırıcı anlayıştan uzak olacağı belirtilmesine rağmen buna sebep olan LGS ve YKS sınavlarına yönelik bir değerlendirilmenin olmayışı eksikliklerdir.

Müfredatın ortak özellikleri ile ilgili hazırlanmış metin çoğu yönergeler üzerinden ilgisine aktarılması gereken detaylar ile genişletilerek dikkat dağınıklığına sebep olunmuş. Açıkçası da yapısı gereği çok teorik kalmış.

"Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli, farklılaştırılmış öğretim (yaklaşımı ile); bir çatı kavram olarak öğrencilerin öğrenme ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik, bireyselleştirilmiş ve esnek bir yaklaşımı temsil eder." (sy.67) derken fiiliyatta her bireyin kendi planlamasını uygulamak için tercih ettiği açık lise imkânından mahrum bırakılması teori ile pratik arasındaki bariz bir çelişki olarak yaşadığımız bir tecrübe olmuştur.

"Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli, eğitim paydaşlarınca iş birliği içinde ve ortak karar verilerek yapılandırılan okul temelli planlamayı; öğrencilerin ilgi, ihtiyaç ve beklentilerine dönük bir anlayışla..." (sy.70) Mevlana "Ne kadar bilirsen bil, bildiğin muhatabının anladığı kadardır" der. Müfredatın ortak metni kendini okutuyor lakin pozitif beklentileri ardı ardına belirtirken "her şey çok güzel olacak" tarzı umut tacirliği yapar gibi oluyor...

Öğrencilerimiz ile ilgili olarak istatistiklere de yansıyan kadim değerlerden uzaklaşma ile ilgili birçok sorumuzun müfredattan kaynaklı olabileceğine dair anlayış zannımızca çok fazla abartılmaktadır. Müfredatın dili ve yaklaşımı ile ilgili sorunlar ifade edilebilecek olsa da aslında insanımızdaki sapmalara sebep olan en temel sorunun öğretmen başta olmak üzere doğru rol modellerin azlığı ya da inisiyatif kullanma konusunda yetersiz kalmalarıdır. Buna ilave olarak yanlış cazibe oluşturduğu anlatım ve görseller, her düzeydeki yanlış iş ve işlemlerin yönelik yaptırımın yetersiz kalması gibi zaaflar öğrencilerimizi yanlış yollara sevk etmektedir.

Eğitim süreçlerinde anlatılacak konu ne kadar önemli ye hayata dönük olursa olsun kullanılacak araçların konunun mahiyetine uygun olması gerekir. Ahlaklı bir nesil inşasını hedeflediğimiz bir ders için hazırladığınız eğitim materyaliniz ne kadar iyi hazırlanmış olursa olsun ders anlatacak kişinin ahlakından bağımsız bir etki oluşturmaz. Aykırı bir örnek olarak örneğin İlahiyat fakültesinde siyer dersi sadece bir ders ve ilim olarak aktarılır, üniversite hocalarımız sadece bilgi olarak yeterliliği üzerinden bir istihdam edilirse halkımıza öncülük etmesini beklediğimiz hocaların toplumsal

etkinlikleri çok sınırlı olacaktır. **Burada anlatmak istediğimiz öğretmen, Akademyanın dersin içeriğine ve öğrenciye yabancılaşması her türlü fiziksel imkânı anlamsız hale getirebileceği hususudur.**

Bu örnekler üzerinden kast etmeye çalıştığımız Medeniyet Değerlerimiz ile barışık bir nesil için en öncelikli meselemiz bu konuda öğrenciye aktarım yapacak kişi ve kademedeki insanların bu konulardaki yetkinlikleri ve adanmışlıklarıdır. Yoksa müfredat ne söylerse söylesin "içerik" öğretmenin elinden dilinden geçerek öğrenciye ulaşmaktadır. Müfredatın buradaki temel fonksiyonu idealist ve inanç sahibi öğretmenlerimizin elini rahatlatması, işini kolaylaştırmasıdır.

Müfredat tartışmalarında kamuoyuna yansıyan örneklerin daha çok evrim üzerinden olması da çok sınırlı ve eksik bir beklentidir. Müfredat özellikle her konuda dili, dil üzerinden de tasavvuru inşa eder. Bir sosyal bilgiler ya da tarih kitabında devlete getirilen tanım, devletlerin yükseliş ve başarılarını nedenlerini açıklarken referans olay ve kişilikler nasıl birey ve düşünme tarzı oluşturacağımız ile ilgilidir. Örnek olarak Osmanlının yükselişini sadece padişaha ve askeri başarılarla bağlamak, Osmanlı Devletinin düşüşünü de sadece padişah ve çevresindeki kişiler üzerinden açıklamaya çalışmak bireyi önemsizleştiren anlayışları çoğaltır daha otokratik bir zihniyet ve toplum inşasını kolaylaştırır.

Özellikle günümüzde Fatih Sultan Mehmet'i padişahlığa hazırlık sürecindeki eğitimi ve ilmi yeterlilikleri üzerinden tanıtmayan, İstanbul'un fethini yıllara sari bir şekilde hazırlık ve bir mühendislik başarısı üzerinden açıklamayan, onu sürekli etrafında hainler ve kifayetsiz insanlarla ceddelleşen biri olarak anlatmak öğrencilerimizin zihninde nasıl bir devlet ve toplum inşa edecektir düşünmek gerekir. Kudüs'ün fethini Zengi hanedanlığı, Nurettin Zengi'nin oğlunu değil de Selahaddin Eyyubi'yi öne çıkarmasını, Salahaddin Eyyubi'nin emirlikleri bir araya toplamayı önceleyen yaklaşımlarını ıskalayan bir anlatım bizlere ne söyler...

Bu örnekleri müfredat tartışmalarının çoğunlukla Fen Bilgisi Kitabı üzerinden örneklerle yapıyor olmasının sınırlılığına işaret etmek için ifade ettim.

Burada da genel beklentinin "İnsanı Allah Yarattı" şeklinde bir anlatımın daha inançlı ve ahlaklı bir nesil yetiştirme problemimizi çözebileceği ya da sorunu büyük oranda çözebileceğini düşünmek çok naif ve her birimizin sorumluluğunu ıskalayan bir zemin oluşturduğunu söylemek isterim.

İnanç bir anlatı değil bir örneklemedir. Ahlak okunarak, anlatılarak öğretilmez. Ülkeler doğru sözlerle değil doğru uygulamalarla yükselir. Herkes liyakatin önemi bilir ve takdir eder ama uygulamada daha bencil ve oportünist olabilir. **Yani söylemek istediğimiz en önemli şey müfredat konusu çalışılmalıdır ama bu özellikle çok fazla insanın meşgul olmasını gerektirecek kadar bir uğraş alanı değildir. Yapılması gereken her ders için ortaya konan medeniyet mefkuresini benimsemiş ilgili derse hakim, dilin kullanımını ve yazım tekniklerini bilen ekipler üzerinden her dersin içeriği ve kitabı hazırlanabilir.**

İhtiyaca binaen de ilave dersler konulabilir, özellikle sosyal ders içeriklerine ilave konular eklenebilir. Örneğin bir teklif olarak tarih dersi içeriğine mutlaka sömürgeciliğin tarihi de ilave edilebilir. Ahilik gibi konular uygun derslerin içerisine giydirilebilir.

Tüm bu çalışmalar özellikle medeniyet ufkumuzu paylaşan nesiller amacını gözetse de bunun salt ve sadece okul ortamındaki imkânlar ile sağlanabileceğini düşünmek doğru değildir. Özellikle günümüzde etkilenilen çok fazla unsur olduğu için amaca yönelik olarak sistem yaklaşımı ile yani eğitimi etkileyen her unsuru dikkate almak ve etkileme biçimini olumlu bir şekilde oluşmasını sağlamak ile mümkün olacaktır.

Özellikle görünür ve takip edilen anlamında toplumun önünde olan insanların iyi örneklikler sergilemesi toplumun ihya ve inşası için çok önemlidir.

Müfredatın dili belki konumuz ama müfredatın süresinin ondan çok daha önemli olduğunu düşünüyoruz. Nasıl ki bir konuya yoğunlaşmak, bir meselede özel hassasiyet göstermek diğer konulara ayıracağımız zaman ve özeni azaltabilecekse özellikle okul/üniversite de geçirilecek zamanı çoğaltmak kişiye hayatın ve başka öğrenme ortamlarının ona kazandırabileceklerinden uzaklaştırmaktır. Ne demek istiyoruz; bir öğrencimizi lisede 3 yıl içerisinde mezun edebilecek ve onu daha uygun ve erken şartlarda hayata oryante edebilecekken eğitim-öğretim süresini uzatmak, lise mezunu olarak meslek sahibi olabilecekken üniversite mezunu olarak istihdamını zorlaştıracak şartlara mecbur bırakmak istihdam ve üretim odaklı düşündüğümüzde doğru tercih olmadığını düşünüyoruz.

Bizler genelde kültürel bakımdan devlet merkezli düşünmeye meyyal bir yapıdayız. Terbiyeyi, ahlakı, eğitimi en iyi devletin vereceğini, devlet tarafından verilmesi gerektiğini düşünüyoruz. Hem beklenti, hem de sorumluluk olarak devlete gereğinden fazla iş ve sorumluluk yükliyoruz. Bu yaklaşım da özellikle çok

fazla kamu kaynağının verimsiz olarak kullanılması ile sonuçlanıyor.

Son dönemlerde özellikle hem vatandaş tarafından, hem de bürokrasi tarafından devletin rolünü daha da çoğaltan anlayış geliyor. Bir mahalle ya da Sivil Toplum Kuruluşu organizasyonu ile çok daha verimli ve estetik olarak çözülebilecek bir çok sorun devlet bürokrasisi ile daha uzun sürede daha maliyetli olarak çözülmektedir.

Meselenin eğitim boyutuna geldiğimizde Ahlaklı toplum üreten bir toplumdur. Ahlaklı toplumun en temel iki şartı;

Birinci olarak; Toplumdaki yetişkin statüsündeki her bireyin bir mesleğinin, işin ve uğraşısının olmasıdır. Özellikle erkek bireylerin sabah kalktıklarında mutlaka yapacak bir işlerinin olması gerekir. Kişiler öncelikle kendileri sonra aile ve yakınları için fayda üretebildikleri bir faaliyete sahip olduklarında "iyi" olmanın değerini ve hazzını yaşayacaklardır. Kendi sorunlarını çözebildikleri için yük olmayacak, toplumun yükünü paylaşabileceklerdir. Bu yüzden tüm öğrencilerimizin erken yaşlardan itibaren insani niteliklerini artırabilecek, iş yapabilme becerileri geliştirecek düzenlemeler yapılmalıdır.

Çok somut bir öneri olarak öncelikle zorunlu eğitim süresinin liseleri 3 yıl olarak programlayarak 12 yıldan daha aşağılara çekilmesi verimlilik bakımından fayda sağlayacaktır. (En azından Meslek Liselerinde ve normal liselerde bu rahat uygulanabilir),

İkinci olarak; Toplumdaki her bireyin başta ailesine yönelik olarak aidiyetlerinin güçlü olması gerekir. Kişinin her ne iş yaparsa yapsın sevdiği kimselerin de bundan etkilenebileceğinin farkında olması önemlidir. Sevindirip onurlandırmak istediği bir aileye sahip bir birey davranışlarının sonuçları ile ilgili daha duyarlı olacaktır. Bir aile mensubu olarak kendisini görmeyen, ailesinin kendisi hakkında düşüncelerini önemsemeyen, içinde yaşadığı toplumun ve toplumsal değerlerin bir parçası olarak kendini benimsemeyen insanların topluma karşı ahlaksız fiillerde bulunmaları, suç işlemeleri çok daha kolaydır.

Bu yüzden eğitim süreçlerindeki rekabetçi yapı olabildiğince azaltılmalı paylaşımcı ortamlar çoğaltılmalıdır. Özellikle de Liselere Giriş Sınavı ve Yüksek Öğrenime Giriş Sınav sürecinin sıralama sınavı olmaktan çıkarılıp yeterlilik belirleme haline dönüşmesi kişileri başkaları ile değil kendileri ile yarışmasını sağlayacak, arkadaşlarına rakibi gözüyle

değil dayanışabileceği yol arkadaşı gözü ile bakmasını sağlayacaktır.

Ahlaklı toplum aile, akrabalık, komşuluk ilişkileri güçlü bir toplumdur. Aile olmanın önemini azaltan her yaklaşım ahlaksızlığın daha kolay işlenebildiği bir vasat üretir.

Müfredat özelinde genel değerlendirmelerde bulunduğumuz bu metinde genel yaklaşımlarımızı ve önceliklerimizi özetlemeye çalıştık. Kamuoyuna açıklanan 26 ders için ise özelde Milli Eğitim Bakanlığı'mız tarafından "**Müfredat Geliştirme ve Düzenleme Çalıştayı**"nın yapılmasının gerekli ve faydalı olduğu kanaatindeyiz.

Askıya çıkmış olan müfredat içerikleri ile ilgili gelen geri dönüşler derslere göre düzenlenerek nihai aşamanın bu çalıştayda tamamlanması iyi olur fikrindeyiz. Fikirleri ve katkıları olacak kişilerin zaman baskısı altında kalmadan yeterli hazırlık sürecinden sonra bu çalıştayda daha derli toplu yaklaşımlarla katkılarını sunmalarına imkan tanınmalıdır.

Bu çalışmada özellikle Sivil Toplumun desteğinin de sağlanması, komisyonların her ders için özellikle mesleğinde belli kıdeme ulaşmış, yüksek lisans düzeyinde eğitim almış aktif olarak öğretmenlik yapmakta olan meslektaşlarımızdan oluşturulması daha fazla fayda ve pratiklik sağlayacaktır. Bürokrat ve akademisyenlerin işleri gereği sınıf ortamına yabancı olmaları onlar eliyle hazırlanacak metinlerin teori ve pratik arasındaki mesafeyi uzatacak, istenilen ile gerçekleştirebilecek olan arasında uyumsuzluğa sebep olabilecektir.

Enderun Özgün Eğitimciler Derneği olarak bu çalışmaya uzman eğitimci ve öğretmenlerimizle fiili olarak katkıda bulunmaya hazır olduğumuzu belirtir saygılar sunarız.

İZZETLİ OKUL: GAZZE

▲ HATİCENUR MEVA GÖZÜTOK

“İnsan insan derler idi
İnsan nedir şimdi bildim...”

İnsanın ne olduğunu bilmek, özellikle de yaşadığımız çağda bilmek, oldukça zordur bence. Gelişmiş biyolojik yapıli canlıların vicdan yönünden ilkel kaldığı çağımızı dikkatle incelersek siz değerli okuyucuların da aynı fikirde olacağı kanısındayım. Bu sözlerimi net bir yargıdan öte 7 Ekim sonrası yaptığımız bir öz eleştiri olarak değerlendirmeniz beni müteşekkik kılacaktır. Çünkü bizler 7 Ekim sonrasında insan olmayı başarabilmiş bir millete şahit olma fırsatı bulduk. Çoğumuzun bu onurlu direnişe ilk tepkisi Hamas'ın kendisini, i*rain yüksek teknoloji ve medeniyetli hamleleri (!) karşısında yok ettireceği şeklindeydi. Aldığımız ani direniş haberi sonrası korkuya alışmış prangalı zihinlerimizin Aksa Tufanı'nı eleştirmemesini beklemek hayalperestçe olurdu elbette. Bizler üst düzey konforlu hayatlarımızı sürdürürken ve Batı'nın dünyayı uyutmak için olan özgürlük ninnisine kulak verirken birileri "gerçek özgürlük" için savaşımaya başlamıştı. Elbette ki bu, özenti zihinlere ağır gelecek bir kalkışmaydı. Fakat bu direnişin korkusuzca sorgulanması gereken bir hususu olduğu kanısındayım. Bu direniş gerçekten ne için başladı ve Hamas 7 Ekim'den sonra kör dünyanın gözlerine şifa olabildi mi?

Bu direnişin, zalimliğini her daim sürdüren siyonist rejimin temiz topraklardan kirli ellerini çekmesi amacıyla başlatıldığı her onurlu insanın malumu olmalıdır. Çünkü Aksa Tufanı Müslümanların şerefi olan Gazzelilerin dünyanın birileri tarafından kurgulanmış çarklı düzenine "Dur !" deme şeklidir. Tüm bunlardan ötürü direniş kalkışmasının her zerresiyle haklı olduğuna dair tam bir inanmışlıkla başlamalıyız öz eleştiri hamlemize. Az önce de belirttiğim gibi ellerimizde İngiliz usûlü sütlü çaylarımız ve Batı'nın mükemmeliyetine (!) teslim olmuş tutsak zihinlerimizle bunu yapmak elbette ki kolay değil. Fakat Gazze bu direnişi başlatıyorsa biz en azından bu direnişin kesinlikle gerekli ve haklı olduğunu ifade edebilmeli, bu cesaret kırıntısını göstermeli ve kendimizi Gazze Okulunun öğretilerini anlamaya adanmalıyız. Hepimizin şahit olduğu üzere ümmetin gururu olan Filistinli kardeşlerimiz adeta uluslararası bir okul kurdular ve bu okulda insanlığı öğretiyorlar. Objektif bakış açısıyla değerlendirecek olursak bu öğretilerinde de bir hayli yol katettiklerini görebiliriz. Öğretilerinden biraz bahsetmek gerekirse İslam'ın tüm seküler fikirlerin aksine çağımızda da yaşanabileceğini ve evrensel adı altındaki tüm sözde değerlerin yerini gerçek anlamlarla doldurduğunu kanıtladığını söyleyebiliriz. Özellikle sözde değerler konusuna kapalı zihinlerimizde bir pencere açılması umuduyla biraz değinmek istiyorum. Örneğin "evrensel"

insan hakları... Sizce yeterince evrensel mi bu haklar? Gazzeli bir çocukla Avrupalı çocuk aynı evrensel haklara mı sahip? Kadın hakları mesela. Filistin'in yürekli anneleri, başında Allah'ın emrini taşıdığı için kadın sayılmıyor zannımca. Peki ya hayvan haklarına ne demeli? Gazze'de nefes alan her günahsız canlı, terörist olmalı ki katledilmeyi hak ettiler değil mi? Tüm bu sorgulamaların sonucu olarak Gazze Mektebinin bizlere tam anlamıyla hatırlattığı,

birçoğumuza en baştan öğrettiği şey; bu değerlerin ayrıcalıklı kesimlere ait olduğu ve gerçeklikle alakasının olmadığıdır.

Bu öğretiler sonucunda bir hayli yol kat edildiğine değinmiştim. Bu konuyu biraz daha açmak öz eleştirimiz konusunda faydalı olacaktır diye düşünüyorum. Hepimizin malumu olduğu üzere dünyada vicdanı kalmış insanların var olduğu her bir bölgede protestolar, destek yürüyüşleri yapıldı. Gazze Mektebi aynı dini paylaşmadığı insanlara dahi öğretmenlik etmeyi, gerçek üstün değerleri paylaşmayı başardı. Tabii ki bu mektebin Müslüman toplumlar üzerinde de başarılı olduğu kaçınılmaz. En azından hepimizi öz değerlendirmeye ittiği aşîkar. Bu öz değerlendirme sürecinde farketmeliyiz ki bize dayatılan bir sistem olduğu çok açık fakat hiçbirimiz bu sistemin çarkı olmaktan vazgeçemiyoruz. Sizce biz herhangi bir çarkın parçası olmayı reddeden bilinci ne zaman yitirdik? Allah'ın emirlerinin yerine yaratılmışların isteklerine boyun eğdiğimizde mi yitirdik? Yoksa bilim kilisesinin inancımızı hor görmesine izin verdiğimizde mi yitirdik?

Bilim, evrenin düzenini kavramaya yönelik bir araçtır ve dogmatikleşmiş kilise anlayışına değil muazzam bir tefekküre yol açmalıdır. Bilimin inancımızı küçümsemek için kullanılması ise tam bir ironidir çünkü bilimi yaratan bilimden elbette ki üstündür. Tam olarak burada Gazze Okulu devreye giriyor ve bilimin sayıca üstün olanın zaferi kesindir söylemine karşı i*raailin aylardır azınlık sayılan bir gruba karşı Allah'ın izniyle yetersiz kalmasını gözler önüne seriyor. Bu yetersizliğin sebebi tabi ki de bilimle açıklanamıyor ve "Nice az birlik vardır ki Allah'ın izniyle sayıca çok birliği yenmişlerdir. Allah sabredenlerle beraberdir" (Bakara 249) ayeti tecelli ediyor inşallah. Bu noktada şunu açık yüreklilikle söyleyebiliriz ki, Peygamberimizi örnek alan bir Müslüman akılcı davranması gerektiğini bilir. Fakat aklının bir noktada aciz kalacağını, yenilmez denilenlerin gerçek Hükümdar'ın izniyle yenileceğini de bilmelidir. Bu bilinci kuşanırsak hem gözümüzü boyayan bir katilin aslında en büyük korkak olduğunu hem de insan olmanın bazı sınırlılıkları olmasına karşın Allah'ın insanı değerli kıldığını idrak etmiş oluruz. Bu değeri anlayabilmek için öncelikle gerçek manada insanın ne olduğunu kavramamız gerekir.

Bizler insan nedir anlamaya çalışırken neyse ki bizi bu bilinmezlik girdabından kurtaracak eşref-i mahlukat tanımını tam anlamıyla karşılayan izzetli

Gazze direnişçilerine şahit olduk da insanın ne demek olduğunu hatırlama fırsatı bulduk. **Bu fırsatlardan bir tanesi de geçtiğimiz aylarda gerçekleşen 18-19 Mayıs Özgürlük Tufanı Kongresi idi zannımca.** Haliç Kongre Merkez'inde gerçekleşen bu onurlu kongreye görevli olarak katılmak ise benim de nasibim oldu Elhamdulillah. Dünyanın dört bir yanından yaklaşık 2000 katılımcının katılımıyla gerçekleşen kongrede amaç, Gazze'nin izzetli kaidelerini Dünya medyası ile paylaşmaktır. Tamamına yakını üniversite ve lise öğrencileri olan biz görevliler ise kongreye iştirak eden kıymetli misafirlerimize rehberlik etme vazifesini üstlenmiştik.

Bu deneyimin bende kalıcı ve sarsıcı inanılmaz etkileri olduğundan söz etmeliyim öncelikle. Bu etkileri yazımın başında yer verdiğim Muhyiddin Abdal'ın (Ö.T. 1529) 2 mısrası ile de özetleyebilirim aslında. Çünkü bu kongre insan dedikleri şeyin ne olduğuna şahit olduğum anlardı benim için. İlk önce görevimizin tam olarak ne olduğundan ve bulunduğumuz alandan detaylıca söz etmek isterim. Kayıt karşılama, fuaye alanı ve konferans salonu alanlarından oluşan kongre merkezimizde İngilizce ve Arapça iletişim kurarak misafirlerimizi karşılama ve ihtiyaçlarını giderme faaliyetlerinde bulunduk.

Bu etkinlikten çıkardığım ilk ders ise Arapça dilinin bizler için ne kadar önemli olduğuydu. Çünkü İngilizce bilmem Gazzeli miniklerle iletişim kurmam noktasında

eksik kalmıştı. İlk defa Arapçaya ilgi duymamamın pişmanlığını ise Gazze'nin yaşları küçük hayalleri büyük olana çocuklarıyla konuşmaya çalıştığımda hissettim. Çünkü gözleriyle dahi insanlığı anlatan bu çocukların dilinden dökülecek her bir kelime ganimetti benim için. Bir yandan bunun pişmanlığını yaşarken bir yandan da kelimelerini anlayamıyorsam hareketlerini dört gözle takip etmeliyim diye düşündüm. Tam bu sırada fuaye alanındaki İnsan Vakfı standına Filistinli bir aile teşrif ettiler. Biz onların dilini konuşamasa da Gazzeli miniklerden Türkçe konuşmaya çalışan oldukça fazlaydı. Standa teşrif eden ailenin küçük oğlu bize yarım yamalak Türkçesiyle aç olduklarından bahsetti. Misafir için yemek saatleri bulunuyordu fakat alanın geniş olması minik misafirlerimizin ise çok dolaşmış olması onları acıktırmıştı anlaşılan. Tabi bu isteği duyar duymaz standda ikramlık var mı diye kontrol ettim fakat herhangi bir şey bulamadım. Bunun üzerine yan standlardan minik misafirlerimiz ve kıymetli aileleri için yiyecek bir şeyler rica etmeye gittim. O gün beni çok etkileyen bir şey oldu. Bu, savaş veya deprem olmadan asla birleşemeyen canım ülkemizin vatandaşlarının 'Gazzeli çocuklar acıkmış, yemek istiyor.' cümlesi sonucu birlik olmasıydı. İnanın hangi standda gidersem gideyim başında bu cümleyi söyledikten sonrasını dinlemeden ellerinde ne varsa verdiler. Hepsinden Allah razı olsun çünkü kimse sabah 8' den akşam 8'e kadar bazen oturmaya bile fırsat bulamadığı bir yerde kendisi

için almış olduğu yiyeceğini bir başkasıyla paylaşmayı istemez. **Gazze bir okuldur dedik ya, bir okul düşünün adı geçince insana bencilliğini unutturuyor, paylaşmayı öğretiyor.** İşte Gazze ve onun izzetli halkı böyle bir okul. Sonra aldığım yiyecekleri standı götürdüm, minik bedenlere sandalyeler verdim eksik olan bir sandalye için ise kendi sandalyemi verdim. Onların yemesi için arkamı döndüğümde kendi sandalyemin yerinde olduğunu gördüm. Şaşkınlıkla sandalyeye bakarken yanımdaki görevli arkadaşımın benim ayakta durmama dayanamadıkları için Gazzeli miniklerden birinin sandalyemi taşıdığını söyledi. Bu cümleden sonra ise şaşkınlığım daha da arttı. Çünkü biz gözlerimizin önünde katledilen bu çocukları görmezden gelebilirken onlar bizim ayakta kalmamıza bile dayanamıyordu. Bu andan sonra sadece şunu düşündüm: Onlar insan ise ben neydim? İnsan neydi ki? Gazze burada da okul olmuştu vesselam...

Aynı gün yanımdaki ince ruhlu görevli arkadaşımın önerisiyle çocuklara ikramlık olarak çikolata aldık. Her birinin yüzünde bir çikolatayla oluşturulan gülümseme ise paha biçilmezdi. O sırada bir şeye daha şahit oldum ve yine derinden etkilendim. Çikolata ikram ettiğimiz çocuklardan biri birkaç tane almak isteyince babası hemen gülümseyerek oğlunu uyardı ve "Abdullah israf, israf" dedi. Bu cümle benim beynimde birkaç kez yankılandı. Kapitalist sistemin gönüllü köleleri olup son

moda kıyafetini alamadığı için saatlerce ağlayan bizlerin yanında çikolata değil ekmek bulamayan çocuğunu ikinci çikolataya meyletti diye uyarın bir babanın varlığı inanılmaz bir tezatlıktı.

Misafirlerle geçirdiğimiz bu iki günde Filistinli birkaç görevli abla ile samimileşme fırsatı buldum. Sürekli gülümsediğimiz tabiri caizse esprilerin havada uçtuğu bir ortam hakimdi. O sırada tanışırken bana Filistinli olduklarını söyledikleri aklıma geldi ve ailelerinin burada mı Gazze de mi yaşadıklarını sordum. İçlerinden birisi anne ve babasının haricinde tüm akrabalarının Filistin'de olduğunu ve her sabah birine bir şey olması korkusuyla uyandığını söyledi. Bu cümleyi duyar duymaz olduğum yerde kaldım. Çünkü bizler yersiz isteklerimiz olmadı diye günlerce suratımızı asarken onlar savaşın çocukları olarak kahkaha atabiliyor, gülümsemek sadakadır hadisini yaşayabiliyordu. Gazze yine bildiğimiz gibiydi, vakarlı bir öğretmendi.

Onların tüm vakarı karşısında onlara zulmeden düzene boyun eğmem sebebiyle oldukça suçlu

hissetmemden dolayı ise bir özrü borç bildim ve kıymetli Gazzeli arkadaşlarıma onlar için bir şey yapamamaktan çok pişman olduğumu söyledim, bizi affetmelerini istedim. Onlar ise her zamanki tebessümleriyle sanki tüm bu travmalarından sonra onların değil benim teselliye ihtiyacım varmış gibi beni teselli ettiler. Halkların bir suçu olmadığını ve liderlerin adım atması gerektiğini söylediler. Bu beni iyice şaşkınlığa uğrattı. Çünkü katledilen benim milletim olsaydı merhamet zırhını kuşanamaz, tüm benliğimle tüm dünyadan nefret ederdim. Velhasıl Filistinli kardeşlerim bana Kuran 'da geçtiği gibi insanın alak(a)dan, sevgiden yaratıldığını tekrar hatırlatmış oldular.

Onlarla vedalaşmak ise çok hüznü ve bir o kadar da anlamlıydı benim için. Bana "Ailene bizlerden bahsetmeyi unutma." dediler. O an insanın bu dünyadan göçüp gittikten sonra sanki hiç yaşamamış gibi unutulmasının ne kadar acı olduğunu düşündüm. Bu evrende hepimiz farklı şekillerde de olsa varoluş mücadelesi veriyoruz. Fakat bizleri kukla rolüne büründüren bu düzen kimimize var olma şansı bile tanımıyor aksine yok sayıyor. Gazzeli her şehit böyle değil mi? Hayalleri var, umutları var fakat katledildikleri zaman birer sayıdan ibaretler. O an anladım neden aileme onlardan bahsetmemi istediklerini. Çünkü onlar dünya tarafından her zaman unutuluyor, yok sayılıyorlardı bu yüzden hatırlanmak istiyor, bir iz bıraktıklarını görmemizi istiyorlardı...

Kıymetli arkadaşlarım ile ayrıldıktan sonra fuaye alanında bir gezintiye çıktım ve sergideki bir resim tam anlamıyla yüreğimi dağladı. Resimde iki kolunu da teröristler yüzünden kaybetmiş Gazzeli bir çocuk duruyor ve alt kısmında da onun cümleleri yer alıyordu. Aynen şöyle diyordu naif ruhlu melek kanatlı Gazze gazisi minik: "Anneme top gelirse nasıl yakalayacağımı soruyorum bunun üzerine o, ağlamak için çadira gidiyor. Neden bana cevap vermediğini anlayamıyorum." Şimdi sen pek kıymetli okur, lütfen bu cümleyi tekrar oku çünkü ben bu acıyı ilk okuyuşumda anlamadım ve kendimi sorguladım. Hiç anneme böyle bir soru sormak zorunda kaldım mı veya bunun eksikliğini hissettim mi? Cevap gayet açık: Hayır! Hayır, ne sen ne de ben böyle bir şeyi dert etmek zorunda kalmadık ve bir kere bile alemlerin Rabbine bunun şükürünü etmedik.

Bu miniğin cümlelerini okuduktan sonra hayatımda istemediğim birkaç şey gerçekleşti ve şöyle dedim: En azından bir dahakine bunu başarabilecek iki kolum

var Elhamdülillah.

Şimdi hepimiz şunu düşünmeliyiz: Bu iki kolla İslam'ın izzetini temsil edecek neler yapabiliriz? Öncelikle tebliğden önce temsil geldiğini unutmayarak işe başlamalıyız. Bu bozuk düzen karşısında üstat Necip Fazıl Kısakürek gibi

"Durun kalabalıklar, bu cadde çıkmaz sokak! Haykırsam, kollarımı makas gibi açarak"

Diyebilme cesaretini göstermek ilk adımımız olmalıdır. Sonrasında ise hepimiz Rabbimizin bize bahsettiği özellikler doğrultusunda hareket etmeliyiz. **Örneğin, mühendis isek Gazze'dekiler gibi şartlarımızı sonuna kadar zorlayarak projelerimiz konusunda daha üretken olmalıyız. Veya siyasetçi isek çıkarlarımızın insanlıktan daha üstün olmadığını bilmek zorundayız. Doktor isek Gazze'deki doktorları örnek almalı, Allah'ın değer verdiği canı korumak için sahici yeminler etmeliyiz. Öğrenci isek çalınan her bir hayatın sorumluluğunu üzerimizde hissederek çalışmak zorundayız. Yaratılışımıza uygun olarak gerçek manada insan olmak zorundayız. İnsanın ise Gazze'nin direnişi, Ebu Ubeyde'nin her bir sözü, Kassam'ın attığı her bir adım, Filistinli bir çocuğun gözlerindeki parıltı ve en önemlisi vicdanını her şeyden üstün tutan, değerleriyle var olup değerleriyle buradan göçüp giden olduğunu bilerek tüm bunları yapmalıyız.**

Rahman ve Rahim olan Allah'a emanet olun.

EĞİTİM, ERDEM VE EYLEM

▲ ABDULAZİZ TANTİK

Eğitim, bir insanın şahsiyet kazandığı bir alan olarak öne çıkar. Bu alanda ise terbiye ve öğrenim birlikte işlevsellik kazandığı zaman anlamını bulur. Ama eğitimin temelinde temsiliyetin tevarüsü yatmaktadır. Şahitlik edilmiş bir şahsiyetin temsil edilerek toplumsallaşmasını sağlayan irade tevarüs yolu ile bunu tarihe kaydederek kendisinden sonra gelen nesiller içinde bir kurtuluş umudu olmasına kaynaklık eder.

Bir kavramın pozitif boyutu onun erdem ile kurduğu ilişkide açığa çıkar. Erdem, insanı, hayatı ve sosyal yaşamı doğrudan etkileyen bir fonksiyonelliği inşa eder. Eğitim ve erdem, aynı kapta bulundukları için bazen yanıltabilecek pozisyonları da içermektedir. Eğitim, kişinin ahlaki yapısının üzerine bina edileceği yapıyı güçlü kılan bir özellik taşıırken, bu güçlü olmayı anlam dünyasına borçlu olur. Eğitim ve anlam, anlam ve erdem arasındaki ilişkideki derin yapı ayrıca üzerine düşünmeye değer bir eylemliği işaret eder.

Eğitim, Erdem ve Eylem, insani tavırlar olarak öne çıkar. 'İnsan kimdir' sorusuna verilecek cevap ile eğitim, erdem ve eylemi yeniden düşünmek ve açıklamak mümkün hale gelir. İnsanın "ne"liği ve verilen cevaplar bu kavramların işlevselliklerini de belirleyerek yaşamın niteliğine dair beklentiler oluşturur.

İnsan kimdir? Yaratılmış varlıktır. Yaratılmış varlık cevabını kim yaratmıştır sorusuna kaynaklık eder. Allah yaratıcı kudret olarak varlığı ve insan ile birlikte hayatı var kılmıştır. Allah'ı bilmek idrak etmek ve tanımak gibi bazı temel aksiyomlara ihtiyaç hissedilir. Allah ile ilgili bilgi ve bakış, insan akli tarafından ortaya konabilecek bir özellik taşımaz! Yaratılmış bir varlık Yaratıcısını bilme konusunda yetersiz kalır. Ancak Yaratıcı kendisini yarattığı insana tanıtmak ve bildirmek isterse o zaman iş değişir! İşte bu zeminde vahiy devreye girer ve ilahi din terkibi öne çıkar. Vahiy ve ilahi din devreye girdiği andan itibaren eğitim, erdem ve eylem üzerine yeni bir bakış geliştirmek zorunlu hale gelir. Çünkü vahiy, din aracılığı ile Yaratıcıdan yaratılmış insana hayatını idame ederken hangi kurallara göre hareket etmesi gerektiği konusunda kendisi eğitime tabi kılınmakta ve uyması gereken erdemleri ona açıklamakta ve hangi

eylemleri yapıp yapmaması kendisine bildirilmektedir.

O zaman yeni bir durum ile karşı karşıya kalırız: Eğitim, Erdem ve Eylem aynı zamanda aşkın bir boyut içermektedir. İnsan varlığını aşan bir hayat alanının varlığı insana dair geliştirilecek düşünce biçimlerine de yeni bakışlar sunar. Modern düşüncenin insana dair geliştirdiği bakış, akli zeminde ve rasyonel alanla sınırlı kalmaktadır. Bu yüzden kurgusal ve yapay bir özellik taşır. **Din ise vahiy aracılığı ile insana fıtratı ile uyumlu bir bakış üzerinden ve fıtratını geliştirmeye matuf ilkeler aracılığı ile hitap ederek onu hep burada olmaktan çıkartarak öteye yönelik bir geleceğe de hazırlamaktadır.** Dünya ile sınırlı olmayan bir bakış üzerinden eğitim, erdem ve eylemi yeniden düşünmek vahye olan ihtiyacı açık bir şekilde belirgin kılar. Bu ihtiyacı ayrıca yaşadığımız modern dönemde de tecrübe ettiğimiz yaşam biçimi de açıkça hatırlatmaktadır.

Erdem, eğitimin niteliğini beyan eder. Eğitim, kişinin üzerine şahsiyetini oluşturacağı bir zemini işaret ederek erdeme geçişi sağlamada erdemın yol göstericiliğine ihtiyaç duyduğu bedihidir. Eğitim ve Erdem birbirini tamamlayan yapılardır. Eylem ise hem eğitimin icra edeceği zemini göstermesi bakımından önemli ve hem de erdemın neliği konusunda bir tecrübeye kaynaklık etmesi bakımından kayda değer bir olgudur. Eylem, insani hasletin dışı vurumu olduğu kadar, insanın neliğini izah bakımından eşsiz bir kaynak sunumunu yapar.

Eylem, kişinin hem kendi şahitliğini ve hem de başkaları için şahitliğini izhar eden temel bir gösterendir. Eyleme dönüşmemiş her eğitim ve erdem nakıs kalmaya mahkûmdur. Modern düşüncenin bilgi ile eylem arasındaki ilişkiyi kopartarak ahlaki yapıyı tarumar etmesi modern bireyin içinde debelendiği çaresizliği göstermektedir. Ahlakın bir türlü modern insanın gündemine girememesi de bu bilgi ve eylem arasındaki kopuşla ilişkilidir. Eylem, insan iddiasının tezahür ettiği bir mekân olarak öne çıkar. Eylem olmadan insanın sahip olduğu eğitimi veya erdemi tanımamız ve hakkında bir kanaate sahip olmamız mümkün görünmemektedir.

Eylem, düşüncenin damıtılmış hali olarak öne çıkarıldığı zaman insanın şahsiyetinin de dış vurumu olarak öne çıkar. Eylem, erdemin vücut bulmuş hali olarak insana bir eğitcilik ve öğreticilik vasfı katar. Eylem, kişinin eğitiminin neticesine tanıklık edebilme zemini kurar. Eylem olmadan insan vasıfsız bir varlık olarak betimlenir. O yüzden eylem, insan davranışlarının bütününe kuşatan bir kavramsallaştırmayı içerir. Erdem, insan eyleminin niteliğini belirleyen bir kuşatıcılığı ile öncelik kazanır. Eğitim ise eylemin hakikat, doğru, erdem ve iyilik ile bağını kurması bakımından insana kazandırdığı şahsiyet ile ön alıcı bir zemini inşa eder.

Her üç kavramı birbirinden ayırarak anlamaya çalışmak biraz modern biliş süreçlerinin getirdiği zorunluluktan kaynaklanır. İman dediğimiz olgu hem eğitimin niteliğini belirler hem erdemin niteliğini belirler ve hem de eylemin niteliğini tanımlar... Böylece iman üzerinden her üç insani hasletin bütünlük içinde kavranışına yönelik bir bakış geliştirilebilir. Vahiy ise imanın ne olduğunu ve ilkelerini ortaya koyarak yaratılmış insan ile Yaratıcı Kudret arasındaki ilişkinin mahiyetini ve ilkelerini ve eylemlerini ortaya koyarak insanı Allah'a yönelik yolculuğunda sürekli bir adım daha ileriye taşınmaya ve öteye ötelere ötesine yönelik bir bakışı zorunlu kılar. Burada ve şimdide olmanın hali ile ötelere yönelmenin hali arasındaki temel ayrım reel ile ideal arasındaki ayırma açığa çıkar. **İdeal olan reel olanı belirledikçe insan aşkınlıktan Yaratıcısına yönelmeyi, istikamet üzere hidayet olunmayı hak eder. Bu ayırım aynı zamanda eğitim, erdem ve eylem arasındaki fay hatlarını da belirgin kılar. Reel olanda ısrar eden eğitim, erdeme ulaşmada zaaf taşır. Eylem, reel olanla kendini sınırladığı sürece aşkınlıkla bağını zaafa uğratacağı için reel olanın karanlığında kaybolur.** Erdem ise fitratı gereği aşkınlıkla ve ideal olanla birlikte anlam kazandığı için reel olanda yokluğa mahkûm kalır.

O zaman her üç kavramın hem ayrımlarının sınırlarını ve hem de bütünlüğün içindeki konumunu doğru ve hakikatli bir şekilde anlamak için bütünlüğün daha büyük bir bütünlük içindeki konumunu da dikkate almayı zorunlu kılar. Hayatı dünya ve ahiret hayatı diye ayrı - ayrı tavsif etmek bir yere kadar doğru olmakla birlikte her iki hayatı tek bir hayat olarak kabul ederek yepyeni bir ufka doğru yürümeyi de mümkün kılan bir bütünlüğe olan ihtiyaç zahtan varestedir.

Eğitim, Erdem ve Eylemin bir bütünlük içindeki konumu ile daha büyük bir bütünlük içindeki konumu arasındaki derin ayrımı da ayrıca düşünmekte yarar var. Allah mutlak kudret sahibi varlık olarak iman konusu olduğu zaman insanın yüklendiği ve ahdi misakta verdiği sözü hatırlaması eğitim, erdem ve eylem açısından kaçınılmaz bir tutumu içermelidir. Allah'ın muhatabı olan yaratılmış varlık olan insan, bu muhataplığın kendisine yüklediği sorumluluk kadar kendisine verilen kıymeti de izah eder. Bu iki olguyu da üst bir bütünlükte düşündüğümüzde insanın konumu daha açık bir hal alır ve eğitim, erdem ve eylemi de büyük bir tamlık içinde anlamaya imkân sağlar.

Görüldüğü üzere modern düşünce insanı kısırlaştıran bir yapıyı icra etmektedir. Onu dünyaya çakılı hale getirerek yokluğa tevdi etmektedir. İnsanı tanrılaştırarak onu hiçliğe mahkûm kıldığı gibi eğitim, erdem ve eylemi de yeni bir konuma taşımaktadır. Ama bu yeni konum eğitim, erdem ve eylemi ise yokluğa taşımaya yaramaktadır. Mevcut durumun kendisi bu olguyu açık bir şekilde izaha kavuşturmaktadır.

O yüzden her üç kavramı aşkınlıkla/ulûhiyet ile bağını yeniden düşünmek ve ona göre bütünlük içindeki konumunu dikkate alarak tefekküre konu etmek elzemdir. Din/vahiy bu üç kavramı farklı bir zeminde yeniden tanımlamaktadır. İnsana düşen ise kendi sonsuzluğunu da kendisine bildiren vahyin bu üç kavram ile ilgili bilgiyi de oradan almaya yönelmesidir. Bu onun kurtuluşunun yegâne yoludur. İstikamet üzere hidayet edilmek isteyenlerin vahye yönelmeleri, kulak kesilmeleri ve emre ittiba eylemleri eğitimleri, erdemlilikleri ve eylemleri için bir çıkış yolu sunar.

AHLÂKIN KAYNAĞI ÜZERİNE TEORİLER

▲ ALPASLAN ARSLAN

Günümüze Kadar Ahlakın Serüveni

"Bir şey Allah emrettiği için mi iyidir yoksa iyi olduğu için mi Allah emretmiştir?" sorusu ilk çağlardan beri insanlığın ana sorusu olmuştur. Batıda bu olaya Platon'un tabiriyle "Euthyphron (otefaron) ikilemi" adı verilirken, İslam dünyasında "husun ve kubuh (iyi/kötü) meselesi" adı verilmiştir. Bu meseleye verilen cevaplara göre farklı ahlak teorileri ortaya çıkmıştır.

İkinci önemli mesele ise ahlakın doğumla mı geldiği yoksa sonradan mı oluştuğu, huyların değişip değişmeyeceği problemidir. Gerek Batılılar gerekse İslam düşünürleri bu konu hakkında uzun tartışmalar yapmışlar, karakter, mizaç, huy, tabiat gibi konular hakkında fikir yürütmeye, bu sıfatların davranışlarımız üzerindeki etkisi konusunda delil bulmaya çalışmışlardır.

Ahlak teorisi denince akla gelen şey, doğru eylemler ve kararların doğasını ve temelini, bunların ahlâkî olarak övgüye ya da eleştiriye değer olup olmadığını ele alan prensiplerin akla uygun bir sunumu meselesidir. Bu nedenle, ahlâkî inceleme her zaman ahlâkî kavramların tanımına, ahlâkî yargıların doğruluğuna veya değerine ve doğru ile yanlış eylem veya kararların ayırımına özellikle odaklanır. Her bir ahlak sisteminin mükemmel olabilmesi için, ahlâkî incelemenin bu yönlerinin tek tek ve tutarlı bir şekilde ele alınması icap eder.

Kur'an, Müslümanın ahlâkî, dini ve sosyal yaşamının merkezinde yer almasına rağmen, tam anlamıyla bir ahlak teorisi sunup sunmadığı tartışlagelmiştir. Bu yüzden İslam ahlak araştırmacıları için bu prensiplerin nasıl ortaya çıkarılması gerektiği büyük bir önem taşır. Bu araştırmayı verimli bir şekilde yapmak için Kur'an metnine dayanan üç alanın olduğunu belirtmek gerekir: Kur'an tefsiri, fıkıh ve kelâm. Hint, Yunan, Hristiyan ve diğer yabancı etkilerin düşüncelerini belirlemelerine rağmen, sufiler ve filozoflar teorik ve ahlâkî iddialarını desteklemek için sıkça Kur'an'dan yararlınsalar da tam anlamıyla İslami bir dünya ve insan görüşü geliştirdikleri söylenemez.

Müfessir ve fakihlerin, hakikat üzerinde tekel iddiasında bulunamasalar da geleneksel, gramatik, edebi ve

dilbilimsel kullanımlara dayanarak Kur'an metnine en yakın ve en sadık yorumu ortaya koydukları söylenebilir. Ancak, diğer ahlâkî ve felsefî yazar grupları için aynı şey söylenemez. Kelamcılar, başlangıç noktalarını Kur'an metninden almalarına rağmen, metnin anlamını bulmada farklı derecelerde de olsa Yunan mantığı, Hristiyan teolojisi ve fitri aklın doğal ışığı gibi metin dışı delilleri kullanmışlardır.

Yeni Platoncu Farabi (öl. 950), Aristocu İbn Rüşd (öl. 1198), Platoncu Ebu Bekir Razi (öl. 925) gibi filozoflar ise tamamen farklı bir kategoridedirler. Bu filozoflar Kur'an'ın bağlayıcılığını ihmal etmeyip bilinçli olarak reddetmeseler de onların temel bağlayıcı olarak kabul ettikleri şey Yunan felsefesinden miras alınan felsefî delillerdir. Dindar Müslüman yazarlar gibi, filozoflar da ahlak tartışmalarını bazen Kur'ani alıntılarla süsleseler de tartışmalarının neticesini esasen tümdengelimli akıl yürütmenin verileri belirler. Diğer bir deyişle, kelamcılar ve özellikle de fakihler için hakikatin nihai belirleyicisi kutsal metinken, filozoflar için bu belirleyici akıldır.

Bu alanda karşılaşılan en büyük zorluk, incelenmesi gereken ahlâkî kavram ve soruların çeşitliliğini ve sayısını belirlemektir. 9. ve 10. yüzyıllardan önce sistematik ahlak tartışmaları yeni yeni şekillenmeye başladığında, ancak daha sonra ahlakın konusu olarak kabul edilecek sorular üzerine bazı ön tartışmalar yapıldığı söylenebilir. Bununla birlikte, müfessirler ve fakihler de ahlâkî kültürden habersiz değillerdi. Kur'an ve Hadisleri yorumlama şekilleri, ne kadar basit olsa da bu kültürü yansıtmaktaydı. Dolayısıyla, onların çağdaşları veya sonrası kelamcılar ve filozofların ahlâkî incelemenin konusu olarak belirledikleri sorulara verdikleri cevapları tespit etmek mümkündür. Bu sorular şunlardır; özgür irade (kader) meselesi ve bunun ilahi kudretle ilişkisi, doğru/iyi (birr) ve yanlış/kötünün doğası, Allah'ın dünyevi işlerdeki adaleti ve ahiretteki yargılamasının gerçekliği.

Kelâmî ahlak teorileri tartışması oldukça karmaşık ve derinlemesine bir meseledir. Bu bağlamda, iki ana akımı ayırt etmek gerekir:

1) Akılcı Akım: Bu akım, 8. ve 9. yüzyıllarda Kaderî ve Mu'tezili kelâmcılar tarafından başlatılmıştır. Akılcı akımın temsilcileri arasında şu isimler öne çıkar. Bu ekolün önemli isimleri arasında Nazzâm (öl. 845) ve Kadı Abdulcebbar (öl. 1025) gelmektedir. Kadı Abdulcebbar 11. yüzyılın ansiklopedik yazarı ve Mu'tezili ahlâkın en kapsamlı ve sistematik sunumunu yapan önemli bir isimdir.

2) Yarı Akılcı-İrâdeci Akım: Bu akım, akli delillerden ziyade nassı esas alarak eski Mu'tezili Ebu'l-Hasan el-Eşarî (öl. 935) tarafından başlatılmıştır. Bu akım, sonrasında Sünnilik olarak bilinen mezhebin temellerini atmıştır. Eş'arî okulunun önemli temsilcilerinin bazıları Bakıllânî (öl. 1013), Abdulkâhîr el-Bağdâdî (öl. 1037), Şehristânî (öl. 1153), Gazzâlî (öl. 1111) ve Fahreddin Râzî (öl. 1209)'dir.

Bu iki akım arasındaki temel fark, ahlâkın kaynakları ve yöntemleri konusundadır. Akılcı akım, ahlâkî meselelerde akli ön plana çıkarırken, yarı akılcı-irâdeci akım, dini metinlere (nass) daha fazla önem verir ve bu metinlere göre ahlâkî ilkeleri belirler. Bu nedenle, her iki akım da İslam ahlâkı ve kelâmı üzerine farklı perspektifler sunmuş ve zamanla kendi içinde önemli temsilciler yetiştirmiştir.

Üçüncü bir akım, 11. yüzyılda Zahirî yazar İbn Hazm (öl. 1064) ve 13. yüzyılda İbn Teymiye (öl. 1328) tarafından savunulan akılcılık karşıtı akımdır. Bu yazarlar, cedeli ve kelâmî akıl yürütmenin geçerliliğini reddederler ve dini hakikatin nihai kaynağı olarak zahiren yorumlanmış şekliyle nassı kabul ederler. Bu akımın ahlâk teorisine katkıları genellikle önemsiz görülmele birlikte, İbn Hazm gibi bazı düşünürler ahlâkı tamamen ihmal etmemiştir.

Felsefî ahlâk teorileri, farklı Yunan felsefe okullarının etkilerini yansıtır. Kindî (öl. 866) ve Râzî'ye (öl. 925) atfedilen ilk ahlâk eserleri, Kinik ve Stoacı fikirlerle belirlenmiş Sokratçı ve Platoncu etkileri taşır. Farâbî (öl. 950), İbn Sînâ (öl. 1037) ve 10. yüzyılda faaliyet gösteren İhvân-ı Safâ gibi sonraki filozofların eserlerinde ise Platoncu etki daha belirgin hale gelir ve Platonculuğun daha önce ihmal edilen siyasi boyutu da öne çıkmaya başlar.

İslam ahlâkının en büyük yazarı olarak kabul edilen İbn Miskeveyh (öl. 1030), Aristoteles'in Nikomakhos'a Etik üzerine yazdığı eserde; Aristocu, Yeni Platoncu ve Stoacı unsurları ustaca işlemiştir. Ancak, İbn Miskeveyh'in eserinde siyasi boyut eksiktir. Bu boyut, ahlâk ve

siyasetin organik bütünlüğünü daha iyi kavrayan Farslı takipçisi ve yorumcusu Nasîrüddîn Tûsî'nin (öl. 1274) ahlâk eserlerinde tam anlamıyla tekrar ortaya çıkar.

Aristoteles'in Nikomakhos'a Etik adlı eseri, İslam dünyasında büyük bir etkiye sahipti. Fârâbî, İbn Rüşd ve Porfiryus'un bu eser üzerine yazdıkları şerhler eğitim çevrelerinde yaygınlaşmıştı. Bu sayede, Yeni Platoncu olan Fârâbî ve İbn Miskeveyh; Aristocu olan İbn Rüşd; ve farklı görüşlere sahip olan Ebu'l-Hasan el-Amîrî (öl. 992) ve el-Mübeşşir ibn Fatik (öl. 1048) gibi filozoflar, bu eserden etkilenecek düşüncelerini şekillendirmişlerdi.

Arap literatürüne büyük bir zenginlik katan ve felsefî, siyasi ve mistik düşünceye farklı boyutlar kazandıran Fars ve Hint literatürü, birçok ahlâkî hikmetli sözler koleksiyonunda kendini gösterir. İslam'ın en önemli ahlâk yazarı İbn Miskeveyh'in eserlerinde, Hint ve Fars düşünürlerinden bolca alıntılar bulunur. Ayrıca, büyük matematikçi ve ansiklopedist Bîrûnî (öl. 1048) de Hint dini ve ahlâkî düşüncesini kapsamlı bir şekilde sunmuştu.

Hint ahlâk düşüncesinin Arap literatürü üzerindeki yaygın etkisi, Arap literatürü tarihinin önemli figürlerinden biri olan İbn Mukaffa'nın (öl. 759) çalışmalarıyla belirginleşti. Üslup güzelliği ve konularının üstünlüğüyle haklı bir üne sahip olan İbn Mukaffa, Pehlevîce'den tercüme ettiği sanılan Beydeba'nın «Kelile ve Dimne» adlı eserinin Arapça versiyonunu yazdı. Bu eser, birçok ahlâk eseri arasında öne çıkar. Öte yandan, Hint mistisizmi de İslam tasavvuf tarihi üzerinde belirleyici bir etkiye sahipti ve bu etki ahlâkî içerikten yoksun değildi.

Bu hikmetli sözler literatürü, sadece filozoflar tarafından değil, aynı zamanda onları ahlâkî ve edebî aydınlanmanın kaynağı olarak gören eğitimli halk tarafından da yaygın bir şekilde okunuyordu. Bu nedenle, özel ahlâk eserlerinden daha geniş bir etkiye sahip oldukları söylenebilir. Ancak, bu literatürün tam anlamıyla ahlâk literatürü kategorisine dahil olduğunu söylemek zordur.

Bir de klasik anlayışın dışında bahsi geçen bir isim vardır ki adı İzz b. Abdüsselamdır. İşin aslı el-İzz b. Abdüsselam'ı kendinden öncekilerle ilişkilendirip bırakmak yeterli bir tespit olmaz. Çünkü onun çalışmaları Yunan mirasından gelen ahlâk ilmi karşısında farklı bir alternatif olduğu gibi Fârisî "adap", tasavvufî adap ve benzerlerinden de tamamen ayrılan farklı bir çalışma olmaktadır. Bu durumda onun gerçek konumu belirleneceği zaman, onun İslam ahlâkî mirasıyla dışarıdan gelen diğer mirasların «birleştirilmesi» fikrinden uzaklaşması

dikkate alınarak, yani ister «Âmirî, Miskeveyh ve Mâverîdî'nin yaptığı gibi Fârisî mirasla Arap ve İslam miraslarını birbirine katarak elde edilen miras olsun, isterse Râgîb el-İsfahânî'nin yaptığı gibi Yunan ahlâkının «İslamileştirilmesi» şeklinde gelen miras olsun, yazarın İslam ahlâkî mirasıyla dışarıdan gelen bu mirasların «birleştirilmesi» fikrinden tamamen uzaklaşmış olması dikkate alınarak belirlenmelidir. Gerçekten de İzz b. Abdüsselam bu çalışmalardan tamamen uzak durmuş, onları tamamen yok saymış ve bununla birlikte köklü ve kesin bir ayrılış gerçekleştirmiştir.

İzz b. Abdüsselam temel argümanlarını maslahat ve mefsedet kavramları üzerine kurmuştur. Hangi eylemin hangi zamanda maslahat, hangi zamanda mefsedet olacağını detaylı bir şekilde incelemiştir. Canın kurtarılması amacıyla kangren olmuş elin kesilmesini buna örnek verir. Yine cihad esnasında hayatın tehlikeye atılması da daha büyük maslahatların elde edilmesine yöneliktir bir eylem olarak görür. Şeriatın ceza hükümleri de böyledir, onlar birer mefsedet oldukları için değil, birtakım maslahatlara götürdükleri için emredilmiştir. Mesela hırsızın elinin kesilmesi böyle bir amaca hizmet eder. Bunların hepsi, kendilerine bağlı bulunan maslahatların elde edilebilmesi için şeriatın emrettiği mefsedetlerdir. Bunların maslahat diye adlandırılması, sebebin sonuca (müsebbebe) bakılarak isimlendirilmesi şeklindeki mecaz olduğundan dolayıdır. İbn Abdüsselam, maslahatın elde edilmesi ve mefsedetın engellenmesi açısından insan fiillerini dörde ayırır: Bunlardan birincisi «Allah'ın haklarını» yerine getirmeye yarayan fiiller, ikincisi kişinin kendi üzerindeki haklarını yerine getirmeye yarayan fiiller, üçüncüsü insanlar arası ilişkilerdeki hakları yerine getirmeye yarayan fiiller ve dördüncüsü hayvanların haklarını yerine getirmeye yarayan fiillerdir.

Ahlâkın konusu, Fârisî mirasta «nefsin edebi» şeklinde ve Yunan mirasına da «nefis terbiyesi» (tedbiru'n-nefs) şeklinde ifadelendirilen konulardır. Nefsin güçleri tasnif edilirken, onu, arzulayan (shehevânîyye) kuvvet, öfke duyan (gazabîyye) kuvvet ve akleden (akile) kuvvet şeklinde üçe ayıran Platoncu teori (kısmen de Aristocu teori), ahlâkın yapısına hakim olmuş durumdaydı. İbn Abdüsselam'dan önceki alimlerden hiçbiri, ahlâk hakkındaki düşüncesini bu tasnifin dışına çıkararak inşa edebilmiş değildir. Hatta «İslamî ahlâkın» inşasına girişen alimlerin bütün çalışmaları da yine bu tasnifin mahkûmu olmuşlar, açık veya üstü kapalı bir şekilde bu tasniften hareket etmişler ve üstün ahlâkın gerçekleşmesini, akleden gücün, yanına öfke gücünün yardımını da alarak arzulayan

gücü bastırmasıyla mümkün olacağını savunmuşlardır. Sülûk adabını, iradenin kullanılması yoluyla «nefsin arındırılması» ilkesi üzerine kuran mutasavvıflar bile Platon'un mağarasından çıkamamışlardır. Onların bu konudaki pratikleri de nefsin bastırılması ve dünya ile ilişkinin koparılması gibi basamaklardan oluşmaktadır. Dolayısıyla, hepsinin da yandığı esas tektir! Bu alanda felsefenin yürüdüğü yolla tasavvufun yürüdüğü yol arasındaki fark, türdeki değil derecedeki farktır: Felsefedeki yöntem, adaleti gerçekleştirerek nefsin bastırılmasından yanadır, burada adaletle kastedilen şey, nefsin, tanrının/akıl'ın bir parçası veya bir uzantısı olan beşerî akla boyun eğmesiyle sağlanan dengedir; tasavvuftaki yöntem ise fenâ'yı gerçekleştirerek nefsin bastırılmasından yanadır, burada hedeflenen şey ise tanrıyla/akılla bir tür bütünleşmeyi sağlayacak olan «birleşmenin» gerçekleşmesidir. İsimler değişiyor, fakat isimlerle ifade edile şey aynı kalıyor. Sonuçta her halükârda temel metafizik karakter Yunan yapısına dayanmaktadır.

HUYLARIN DEĞİŞİP DEĞİŞMEDİĞİNE İLİŞKİN TEORİLER

Huyların değişip değişemeyeceği meselesi, huyun doğuştan mı yoksa sonradan mı kazanıldığıyla yakından ilgilidir. Yeni bir huy edinmek, huyların değişebileceğini ima ederken, doğuştan gelen bir huydan söz ediliyorsa, tabiatın değişmezliği nedeniyle huy değişiminin mümkün olmadığı düşünülür. Platon, doğuştan gelen ve sonradan kazanılan huylar arasında net bir ayrım yapmasa da ruhları iyi ve kötü olarak sınıflandırır. Bu yaklaşımı, doğuştan gelen huyların varlığını kabul ediyormuş gibi gösterse de huyların değişip değişemeyeceği konusunda açık bir görüş ortaya koymaz. Bununla birlikte, Platon'un en iyi ruhların, özellikle de filozof olmaya uygun olanların bile kötü bir eğitim aldıklarında bozulduğunu belirtmesi, huyların değişebileceğine dair bir ipucu sunar.

Aristoteles, erdem ve erdemsizliklerin doğuştan değil de sonradan kazanıldığını düşünmektedir. Ona göre bunun nedeni, doğuştan gelen şeylerin değiştirilemez olmasıdır; tıpkı bir taşı yukarı atmaya çalışsak da onu yukarı gitmeye alıştırmamızın imkânsız olması gibi. Bu bakış açısına göre, huy zaten değiştirilebilir bir niteliktedir, aksi halde ahlak eğitiminin bir anlamı kalmaz ve insanlar hayatları boyunca doğuştan sahip oldukları huylarla yaşamaya devam ederlerdi. Bu itibarla Aristoteles, eğitimin mümkün olduğunu düşündüğü için çocukları erken yaşlardan itibaren eğitimle kazanılabilecek erdemlere alıştırmamızın önemli olduğunu vurgular ve eğitimin nasıl olması gerektiği konusunda da önerilerde

bulunur. Örneğin, gençlerin ahlaki gelişimlerini olumsuz etkileyebilecek edepsiz heykel ve resimlerden uzak tutulmaları gerektiğini belirtir. Ayrıca, ahlak eğitiminde müziğin rolüne dikkat çeker. Aristoteles'e göre, bazı müzik aletleri ve türleri ahlak eğitimi için uygundur, ancak flüt gibi aşırı heyecan uyandıran enstrümanlar bu amaç için elverişli değildir. Yine çocuk ve gençlerin eğitiminin devlet tarafından yasalarla düzenlenmesi gerektiğini düşünen Aristoteles, yöneticinin gençlerin edepsiz söz ve davranışlarını yasaklaması ve ihlal edildiği takdirde cezalandırması gerektiğini söyler.

Antik Roma'nın en önemli hekimi Galen, her şeyin kendine özgü eylemleri gerçekleştirdikçe güçlendiğini, aksi takdirde zayıfladığını ifade eder. Çocukluktan itibaren iffetli ve dengeli bir yaşam tarzına alışan kişinin arzularının da ölçülü olacağını, buna karşılık nefsinin şehvetlerden alıkoymayan birinin açgözlü hale geleceğini belirtir. Bu, değişim ve eğitimin mümkün olduğunu işaret eder. Ancak Galen, doğuştan korkak ve açgözlü bir kişinin eğitim yoluyla cesur ve iffetli olamayacağını da ekler; yani doğuştan gelen huyların değişmeyeceğini savunur. Ona göre, doğuştan erdemsizliklere sahip bir kişinin erdemli olması mümkün değildir. **Eğitim, gazap ve öfke gibi içsel dürtülerin gücünü azaltmaz, sadece onları kontrol altına almayı öğretir.** Bu yüzden, doğuştan gelen erdemsizlikleri olan kişilerin eğitimi, sahip oldukları kötü özellikleri kontrol altında tutmakla sınırlıdır ve erdemlerin kazanılması anlamında bir eğitim mümkün değildir. Galen, cesaret yoksunu birinin eğitimle daha iyi hale gelebileceğini, ancak gerçekten cesur olmasının mümkün olmadığını savunur. Bunun yerine, bu kişi eğitimle öfkesini aklın kontrolüne verebilir ve en azından korkusunu bastırmayı öğrenebilir. Yani, Galen'e göre tabii huy, kişinin fiilleri kolaylıkla gerçekleştirdiği bir meleke olarak tanımlanır. Sonuç olarak, değişim ve eğitim, doğuştan dengede olan, yani ne tamamen erdemli ne de erdemsiz olan bireyler için mümkündür.

İslam ahlak felsefesi açısından baktığımızda, Kindî ahlak anlayışını hüznün kavramı etrafında şekillendirir. Ona göre, duyuşal şeylere aşırı bağlılık ve bu şeyler kaybedildiğinde ya da ulaşılamadığında duyulan üzüntü, doğuştan gelen bir huy değil, alışkanlık sonucu ortaya çıkan bir durumdur. Kindî, bu noktadan hareketle, eğitim ve alışkanlık yoluyla bu durumu tersine çevirmenin ve buna karşıt bir huyun (tahalluk) edinilmesinin mümkün olduğunu savunur. Bu örnek üzerinden, alışkanlık yoluyla sonradan kazanılan huyların değiştirilebileceğini düşündüğü söylenebilir. Kindî, nefsin ıslahından ve eğitilmesinden bahsederken, bunu nefsi yapması

gereken erdemli davranışlara alışana kadar tedrici bir şekilde zorlamayla mümkün görür.

Ebubekir Râzî, huyların sonradan kazanıldığını düşünmekte ve bu fikriyle uyumlu olarak, "rûhânî tıp" adını verdiği kavramla nefsin ahlakının düzeltilmesini kastetmektedir. Râzî, huyların değişebileceğini savunur. Aynı zamanda, terk edilen kötü huyların geri dönme ihtimalinin de mümkün olduğunu belirtir. Râzî'ye göre, ahlak eğitimi, aklın hevâyâ üstün gelmesiyle mümkündür. Örneğin, ekonomik zorluklara alışkın olan çocukların, zengin ailelerde yetişen çocuklara kıyasla arzularını kontrol etmede daha başarılı olduğunu ifade eder. Bu durum, ahlak eğitiminin kişisel ve tedricilik ilkeleri çerçevesinde ele alınması gerektiğini vurgular. Râzî ayrıca, kişinin kötü huylarından kurtulabilmesi için önce kendi nefsinin tanıması gerektiğini söyler ve bu yüzden kişinin hatalarını ona söyleyebilecek aklı başında arkadaşlara sahip olmasının önemine dikkat çeker.

Farabî, aslı huyu nâtık (akılcı) nefsin tercihiyle kazanılan bir özellik olarak değerlendirir ve bu çerçevede, huyların değişmesinin zor olsa da mümkün olduğunu savunur. Ona göre, çocukta huylar bilfiil değil, bilkuvve (potansiyel) olarak bulunur, bu da nefsin her türlü huyu edinmeye açık olduğu anlamına gelir. Dolayısıyla, huyların değişmesi ve karşıt bir huyun benimsenmesi de mümkündür. Farabî, "heyet" kavramıyla ifade ettiği tabii (doğuştan gelen) huyların ve kazanılmış huyların bir kısmının değişebileceğini, bir kısmının ise değişmeyeceğini kabul eder. Bu noktada, Galen'le benzer bir görüş paylaştığını söyleyebiliriz. Ancak Galen, bu durumu çoğu insanın tüm huyları için geçerli görürken, Farabî daha esnektir ve bunu bazı insanların belirli doğuştan gelen yetenekleri ve eğilimleriyle sınırlar. Rasyonalist bir ahlakçı olarak, Farabî bu konuda daha açık görüşlü ve esnek bir tavır sergiler.

İbn Miskeveyh, tabii huyun var olmadığını savunur ve bu görüşünü, doğuştan gelen şeylerin değiştirilemez olması ilkesine dayandırır. Ona göre hem huyların değişebilirliğinin gözlemlenmesi hem de insanın akıl ve temyiz yeteneğine sahip olması, huyların değişebileceğinin açık bir kanıtıdır. Aksi halde, eğitimin ve dinî emirlerin bir anlamı kalmaz ve çocuklar eğitimsiz, başıboş bırakılmış olurdu. İbn Miskeveyh, bu bağlamda ahlak eğitiminin mümkün olduğunu savunur ve utanma duygusu gelişen çocukların eğitime yatkın ve uygun olduğunu belirtir. Henüz şekillenmemiş bir nefis ve iradeye sahip olan, erdemleri kabul etmeye yatkın bu çocukların eğitiminin ihmal edilmemesi gerektiğini

vurgular. Alışkanlık ise, nefsin sağlığını korumak isteyen insanlar için düşman gelmeden önce hazırlık yapan ve zor zamanlar gelmeden önce ülkesini savunmaya alıştıran bir hükümdar gibidir. İbn Miskeveyh'e göre, çocukların ahlak eğitiminde cezalar ve ödüller önemli bir rol oynamalıdır. Uyarma, dövme ve azarlama gibi cezalar ile kurallara uyulduğunda verilen ödüller, çocukların iyi huylar edinmesini ve kötü huylardan vazgeçmelerini sağlar. Ayrıca, İbn Miskeveyh, çocukların rahat ve konforlu bir hayata alıştırılmaması gerektiğini savunur. Örnek olarak, İran hükümdarlarının çocuklarını eğitimcileriyle birlikte uzak ve zorlu yerlere gönderip zor şartlara alışmalarını sağlamalarını gösterir. Böylece, İbn Miskeveyh, ahlak eğitiminin mümkün olduğunu ve doğuştan gelen yeteneklerin (tabii isti'dâdların) değiştirilebileceğini ve yönlendirilebileceğini düşünür.

İbn Sinâ, huyların alışkanlık yoluyla kazanıldığını savunur ve bu bağlamda insan nefsinin, sahip olduğu huydan iradesiyle ve alışkanlık yoluyla başka bir huya geçebileceğini, yani huyların değişebileceğini öne sürer. Eğitimin gerekliliğine vurgu yapar ve eğitimin etkinliğinin, kişinin tabiatına ve mizacına bağlı olduğunu belirtir. Mizacı mutedil olan bireylerin huylarının daha kolay ıslah edilebileceğini, ancak mizacı mutedil olmayanların ıslah edilmesinin daha zor olduğunu ifade eder. Bu nedenle, eğitimin zaman alacağını ve sabır gerektirdiğini, bu süreçte tedriciliğin önemli olduğunu vurgular. İbn Sinâ, siyasetin kişinin kendisini yönetmesiyle başladığını düşünür. Kişinin önce kendisinde yönetici bir aklın ve kötülükleri emreden bir nefsin varlığını bilmesi gerektiğini söyler. Kişi, kendindeki kötü yönleri fark edip ıslah etmelidir. Ancak, kişinin kendi kusurlarını görme konusunda tabiatı gereği gevşek davrandığını ifade eden İbn Sinâ, bu nedenle kişinin kusurlarını ayna gibi gösterecek dostların bulunmasının önemine değinir. Ayrıca, diğer insanların huy ve karakterlerini gözlemleyerek kendi ahlakıyla kıyaslamının da faydalı bir yöntem olduğunu belirtir. Ahlak eğitiminde örneklik ve rol model almanın önemine değinen İbn Sinâ, Aristoteles ve Farabî gibi, iyi yöneticilerin iyi fiillere alıştırarak insanları iyileştirme kapasitesine sahip olduklarını belirtir. Bu bağlamda, çevre ve dışsal faktörlerin kişinin tercihlerinde kritik rol oynadığını vurgular. İbn Sinâ, dinî faktörlerin de ahlak eğitiminde göz önünde bulundurulması gerektiğini ifade eder. Allah, melekler ve ahiretin sürekli hatırlanmasının, kişinin bedensel arzularından uzaklaşarak nefsinde bedene hâkim olma alışkanlığı geliştirmesine yardımcı olacağını söyler. Ayrıca, duanın rolünden bahseder ve kişinin Allah'tan güzel ahlaklı olmayı istemesi durumunda erdemlere dair bir tasavvur oluşacağını,

böylece kişinin erdeme ulaşma sürecini bilinçaltında tasarladığını belirtir. Bu, erdemin kazanılmadan önce bilinçaltına işlenmesi gerektiği şeklinde anlaşılabilir.

İsfahânî, huyların değişiminin kaynağı olarak tabiat ve alışkanlık arasındaki ilişkiye odaklanır. Değişimin imkânsız olduğunu düşünenler, bunu huyun doğuştan gelen bir özellik olmasıyla açıklarlar. Huyların değişiminin mümkün olduğunu savunanlar ise huyu, tıpkı hurma çekirdeği gibi, insanın geliştirme ve değiştirme potansiyeline sahip bir varlık olarak görürler. İsfahânî, bu farklılıkların bakış açılarından kaynaklandığını belirtir ve her iki görüşü de bakış açılarına göre geçerli bulur. İsfahânî'ye göre, ilk grubun görüşü, hurma çekirdeğinden elma yetiştirmeyi mümkün görmekle benzerlik taşıırken, ikinci görüş, hurma çekirdeğinden bir hurma ağacı yetiştirmeyi ya da onu ihmal ederek çürütmeyi mümkün görmeye benzer. Burada, hurma ağacının hurma çekirdeğinden büyümesi, ilk grubun kabul edeceği bir olgudur. Ancak ikinci grubun temel fikri, insan nefsinin erdem ve erdemsizlikleri kazanma potansiyeline sahip olmasıdır. Bu nedenle, İsfahânî'nin aksine, her iki görüşten sadece birinin geçerli olabileceği sonucuna varılır.

Gazzalî, huyları insanın kontrolü ve tercihiyle meydana gelen varlıklar arasında değerlendirir, bu da huyların değişiminin mümkün olduğunu gösterir. İsfahânî'nin yaklaşımına benzer şekilde, Gazzalî de huyların insanın müdahalesiyle değiştirilebileceğini belirtir. Ancak, şehvet ve öfke gibi güçlerin tamamen yok edilmesi mümkün olmayabilir; bu güçler, insanın varlığını ve devamını sağlamak için gerekli olan doğal arzuların kaynağıdır. **Gazzalî, bu güçlerin, gayret ve eğitim yoluyla itaat altına alınabileceğini ve değişimin, bu güçlerin yok edilmesinden ziyade dengeye getirilmesi olduğunu ifade eder.**

Gazzalî, huyların değişiminde ahlak eğitiminin rolünü vurgular ve İbn Sinâ gibi, değişimin kolaylığını ve eğitimin fayda sağlama hızını insan tabiatına bağlar. Mizacın tabii eğilimleri huy olarak kabul etmediği için, insanların eğitimi kabul etme hızının farklılık göstermesinin sebebi olarak mizacı gösterir. Ayrıca, **kişinin kötü huyunu iyi olarak görmesi ve onu beğenmesi, bu huyların pekişmesine yol açar.** Bu durum, kişinin ilgili fiilleri sürekli yaparak huyunu pekiştirmesine neden olur. Dolayısıyla kişi ne kadar sahip olduğu huyun cahiliyse o kadar eğitimi kabul etme hızı azalır diyebiliriz.

Tûsî, insanların istenilen huyları, mizaçlarına bağlı

olarak daha kolay veya daha zor elde edebilecek şekilde yaratıldığını savunur. Bu görüşüyle huyların değişebileceğini kabul eder. Eğitimi mizaç temelli değerlendiren Tûsî, bazı çocukların iyi huyları daha kolay benimseyebildiğini, bazılarının ise bu süreçte zorlandığını belirtir. Hatta bazı çocukların iyi huyları kabul etmesini imkânsız gören Tûsî, bu nedenle kişisel eğitimin temel alınması ve kişinin tabiatına bırakılmaması gerektiğini öne sürer.

Tûsî, çocuklar ve gençlerin eğitim ve örnek alma yoluyla huylarını değiştirdiklerini gözlemler. Aksi takdirde, İbn Miskeveyh gibi temyiz ve düşünme gücünün eğitim ve dinin hükümlerini geçersiz kılacağını ifade eder. Erdemsizliklerin ortadan kaldırılmasında, öncelikle hastalığın ne olduğunu, nedenlerini ve belirtilerini anlamamanın önemli olduğunu belirtir. Nefsânî ve cismânî hastalıkların birbirlerini etkilediğini, bu yüzden hastalığın kaynağının bedenden mi yoksa nefstten mi olduğunu bilmenin gerektiğini söyler. Örneğin, aşırı öfke, aşk ve üzüntü gibi nefsanî durumların bedende solgunluk, titreme ve zayıflamaya neden olduğunu, kalp ve beyinde meydana gelen rahatsızlıkların ise nefsin güçlerinde bozulmalara yol açtığını ifade eder. Bu yüzden, hastalığın sebebi belirlenmeli ve tedavi buna göre uygulanmalıdır. Gazzalî gibi, Tûsî de erdemsizlikleri nefsanî hastalıklar olarak tanımlar ve bunların yok edilmesini tedavi olarak görür. Tedavi yöntemlerini aşamalı olarak sunar ve önerilen yöntemin etkili olmaması durumunda alternatif yöntemler önerir.

Adududdîn El-Îcî'nin *Ahlâk-ı Adudiyye* şerhlerinde, huyların değişebilirliği konusundaki farklı görüşlere dair yapılan tartışmalarda, genel olarak huyların tabii şeyler olmadığından değişimin mümkün olduğu ifade edilir. El-Îcî, huyların değişebilirliğine dair üç ana delil sunar:

1) Tecrübeye Dayalı Delil: Kötü nefsanî fiillerin zamanla ortadan kalktığını gösteren yaşanmış tecrübeler. Bu tecrübeler, huyların değişim sürecinde yaşanan değişiklikleri ve iyileşmeleri ortaya koyar.

2) Dinin Bildirimleri: Din, cimrilik ve yalancılık gibi kötü huyların değişebileceğini belirtir. Eğer huyların değişimi imkânsız olsaydı, din insanları bu tür değişimlere karşı yükümlü kılacak olmayacaktı. Bu durum, dinin huyların değişebilirliği konusundaki görüşünü destekler.

3) Âkil Kişilerin İttifakı: Değişimin mümkün olduğu konusunda âkil kişilerin genel ittifakı

bulunur. Ancak bu ittifak, değişimin her kişide aynı derecede kolay gerçekleşmediğini kabul eder. Bu farklılık, bireysel mizaç farklılıklarından kaynaklanır ve her bireyin huylarının değişim sürecinde karşılaşılabileceği zorluklar bu faktörlere bağlıdır.

Bu deliller, huyların değişebilir olduğunu ve değişim sürecinde bireysel farklılıkların etkili olduğunu gösterir. El-Îcî'nin görüşü, huyların tabii şeylerden olmaması nedeniyle değişimin mümkün olduğunu savunur ve bireysel mizaç farklılıklarının bu süreci etkilediğini belirtir.

Hiz. Muhammed'in "güzel ahlakı tamamlamak için gönderildiği" ve "huyunun Kur'an olduğu" ifadeleri, güzel ahlakın dinin temel bir parçası olduğunu vurgular. Ayrıca, "Şüphesiz ki sen büyük bir ahlak üzeresin." mealindeki ayet, bu vurguyu destekler. Dinî naslarda güzel ahlakın önemini pekiştiren birçok hadis bulunmaktadır:

- İnsanlara karşı iyi ahlaklı olmanın emredilmesi,
- Kötü ahlakın bir müminde bulunamayacağı,
- Kıyamet gününde Hiz. Muhammed'e en yakın olanların ahlaki en güzel olanlar olacağı,
- İnsanları Cennet'e en fazla götüren şeylerden birinin güzel ahlak olduğu,
- Mizanda en ağır gelecek şeyin güzel huy olacağı,
- Kulun güzel huyuyla gündüzünü oruçla, gecesini namazla geçiren kişinin seviyesine ulaşacağı.

Bu hadisler, güzel ahlakın kazanımının ve kötü huyların değişiminin insanın tercihiyle mümkün olduğunu gösterir. Ancak, huyların değişimindeki zorluk ve sürecin nasıl işlediği, tabii isti'dadlarla, yani doğuştan gelen yatkınlıklarla yakından ilişkilidir.

Hadislerde huyun Allah tarafından belirlendiğine dair ifadeler, aslında bu tabii isti'dadları ifade eder. Huyların değişiminin zor olduğuna dair benzetmeler, bu tabii isti'dadların değişim üzerindeki etkisini vurgular. Örneğin, bir hadis-i şerifte her şeyin fitratında yerleşmiş olan şeye döneceği belirtilir. Bu, tabii isti'dadın erdemsizlik lehine olması durumunda, erdemsizliğin değişiminin zor olacağını; erdem lehine olması durumunda ise erdemsizliğin değişiminin daha kolay olacağını ifade eder. Bu şekilde, tabii isti'dadların, huyların değişiminde belirleyici bir rol oynadığı anlaşılmaktadır.

OSMANLI AHLÂK ANLAYIŞININ TEMEL YAPISI

Tarih boyunca her toplum, geleceğini güvence altına almak için eğitime büyük önem vermiş ve ahlâkları bir nesil yetiştirme çabası gütmüştür. Bu bağlamda her dönemin, milletin ve sosyal sınıfın kendine özgü bir ahlâk anlayışı olduğu inkar edilemez bir gerçektir. Altı yüzyıl boyunca üç kıtada hüküm süren, farklı dil, din ve etnik gruplardan insanlara adalet dağıtan Osmanlı İmparatorluğu, ahlâk anlayışında İslam'ın etkilerini göstermiştir. Ancak Osmanlı ahlâkı, imparatorluğun siyaset, ekonomi, bilim, kültür ve gelenekleri ile birleşip kaynaşarak, kendine has bir Osmanlı-İslam ahlâkı oluşturmuştur.

Klasik Osmanlı döneminin eğitim kurumlarında doğrudan ahlâk dersi yoktu. Bu durum sıbyan mekteplerinden medreselere kadar her düzeyde geçerliydi. Örneğin, II. Beyazıd'ın vakfiyesinde sıbyan mekteplerinde öğretilmesi gereken dersler arasında Kur'an-ı Kerim, namaz ve dini ibadetlerin öğretilmesi yer alıyordu, ancak ayrı bir ahlâk dersi bulunmuyordu. Çünkü İslam dininin kendisi ahlâkî değerleri öğretmekteydi: güzel ahlâk, dürüstlük, büyüklere saygı, hırsızlık ve yalan söylemekten kaçınmak gibi.

Medreselerde de benzer bir durum söz konusuydu. Selçuklu döneminden itibaren medreselerde okutulan dersler arasında ahlâka dair müstakil bir ders olmamakla birlikte, verilen dinî eğitim içinde ahlâkî değerler yer almaktaydı. Medreselerde tefsir, hadis, fıkıh gibi derslerin yanı sıra, mantık, matematik ve astronomi gibi fen bilimleri de öğretilirdi. Ancak ahlâk eğitimi bu derslerin içerisinde dolaylı olarak yer alıyordu.

Klasik Osmanlı döneminde ahlâk eğitimi ile ilgili doğrudan dersler olmamakla birlikte, bu dönemde ahlâk felsefesi alanında önemli çalışmalar yapılmış ve bu çalışmalar sonraki dönemlere de yön vermiştir. Osmanlı ahlâk anlayışı, İslam ahlâk literatüründen büyük ölçüde etkilenmiştir. İslam düşünürlerinden İbn Miskeveyh, Gazzâlî ve Nasîruddîn Tûsî'nin eserleri Osmanlı ahlâk anlayışında iz bırakmıştır. İbn Miskeveyh, Tehzibü'l-Ahlâk ve Tathirü'l-A'rak adlı eserlerinde Kur'an, Sünnet ve Yunan felsefesinden yararlanarak ahlâk felsefesini ortaya koymuş; amacı tasavvufî İslam ahlâkını Yunan felsefesi ile birleştirmek olmuştur. Bu konuda ele alınacak ilk iki isim Taşköprülüzade Ahmet Efendi ile Kınalızade Ali Efendidir. Taşköprülüzade Ahmet Efendi'nin şerhini yaptığı Adudüddin el-İcî'nin (ö. 756/1355) "Ahlâk-ı Adûdiyye" ve Kınalızade Ali Efendi'nin yazdığı "Ahlâk-ı

Alâî" adlı eserler Osmanlı ahlâk anlayışının temel taşı oluşturmuştur. Bu iki eser de Tusi'den önemli şekilde istifade etmiştir. İbn Miskeveyh'in nazarı ahlâk anlayışına ilaveten ev ahlâkı ve toplum/devlet düzeni ile ilgili bölümler Tusi kaynaklıdır. İbn Miskeveyh ve Tusi de ahlâk anlayışlarını Platon ve Aristo'dan önemli bir şekilde alıntılar yaparak sistemleştirmişlerdir. Osmanlı ahlâk geleneğinin Platon'dan beri ahlâkta dört esas erdem (hikmet, cesaret, iffet, adalet) kabul edilmesi, yine Galen'in nefsin üç gücüne (düşünme, öfke, arzu) karşılık gelecek şekilde erdemleri tasnifi gerek İslâm gerekse Osmanlı düşünce geleneğinde ahlâk anlayışının temelini oluşturmuştur. Bu anlayış Taşköprülüzade'nin ve Kınalızade Ali Efendi'nin eserlerinde net olarak belirgindir. Bu ahlâk anlayışı Aristo'nun Nikomakhos'a Etik adlı eserinden önemli şekilde etkilenmiştir. Aristo da hocası Platonun davranışlardaki ifrat ve tefritten uzak olan orta denge üzerindeki düşüncelerinden istifade etmiştir. Davranışlardaki orta yol anlayışı Platon'dan sonraki bütün filozoflarda belirgin bir şekilde kendini hissettirmiştir. Bu süreç gerek dünyada gerekse Osmanlı düşünürlerinde Kant'a kadar sürmüş, Kanttan sonra ise görev ahlâkı denen; herhangi bir karşılığın beklenmediği, yalın ahlâk anlayışı etkin olmuştur.

Osmanlı ahlâk anlayışına etki eden diğer önemli bir isim de İmam Gazzâlî'dir. Gazzâlî İhyâ adlı eserinde güzel ahlâktan ve kötü huylardan kapsamlı bir şekilde bahsederek ahlâk literatürüne katkıda bulunmuştur. Bu İslam ahlâkçıları, ahlâkın temel dayanağı olarak Kur'an ve Sünnet'i kabul etmiş ve İslam ahlâkını sistematik bir şekilde ele almışlardır.

İbn Haldûn, Gazzâlî'nin ahlâk sistemini, Kitap ve Sünnet'e dayanan bir yapı olarak tanımlar. Bu sistem, Kur'an ahlâkını tasavvufî ve felsefî ahlâk anlayışlarıyla uzlaştıran bir bütünlük sergiler. Gazzâlî, kötü huylar arasında kibir, riya, haset, gıybet ve alaycılığı sayarken; sabır, şükür, ihlas ve iyi niyet gibi erdemleri iyi huylar olarak sıralar. Kötü ve iyi huyları açıklarken de sık sık ayet ve hadislerden örnekler verir.

Klasik Osmanlı döneminde etkili olan İslam ahlâkçılarının eserlerinde, hikmet, iffet, adalet ve cesaret gibi erdemler, bireylerde bulunması gereken faziletler olarak belirtilmiştir. Buna karşılık, cehalet, açgözlülük, korkaklık ve zulüm gibi davranışlar ise kötü huylar arasında sayılmıştır. Ahlâkçılar bu faziletleri ve kötü huyları, ayetler ve sünnet çerçevesinde açıklamaya çalışmışlardır. İslam ahlâkçıları, ahlâkı bireysel, toplumsal ve devlet düzeyinde incelemişlerdir.

CUMHURİYET DÖNEMİ AHLÂK TEORİSİ ÇALIŞMALARI

Cumhuriyet dönemi ahlâk düşünürlerinin en belirgin ismi Ahmet Hamdi Akseki'dir. Ahmet Hamdi Akseki'nin ahlâk ekolleri içerisinde en fazla önem atfettiği ekol ise, Kant'ın ödev ve hürriyete dayalı ahlâk anlayışıdır. Bu ahlâk anlayışının, felsefi açıdan ahlâkı inceleyen en sağlam nazariye olduğunu düşünen Akseki, yine de onun ahlâkı tam olarak temellendiremediğini ifade etmektedir. Çünkü **Akseki'ye göre, ahlâkın dine yani Yüce Varlığa dayandırılması, akla yani insana dayandırılmasından daha sağlam bir temel oluşturmaktadır.** Ancak Akseki bu durumun ahlâka akli değerinden bir şey kaybettiremeyeceğini, zira dinin de netice itibarıyla akla dayandığını ve akli muhatap aldığını belirtmektedir.

Günümüz ahlâk düşünürü ve teorisini diyebileceğimiz kişiler arasında ise Prof. Dr. Mustafa Çağrıcı, Prof. Dr. Cafer Sadık Yaran'ı, Prof. Dr. Süleyman Uludağ'ı ve Prof. Dr. Recep Kılıç'ı da sayabiliriz. Özellikle de Cafer Sadık Yaran, Süleyman Uludağ ve Mustafa Çağrıcı'nın teorilerini belirtmeden geçmemek gerekir.

Cafer Sadık Yaran "İslam Ahlâk Felsefesine Giriş" adlı eserinde bu fikrini şu şekilde ifade eder:

"Bize öyle geliyor ki, daha müstakil bir biçimde salt ahlâkî erdemler ve erdemsizliklerden bahsediyor olması, söz ettiği erdemler ve erdemsizliklerin son derece kuşatıcı, kapsayıcı, sade ve genel geçer olduğu öne sürülebilecek erdemler ve erdemsizliklerden oluşması, Abdullah İbn Mes'ud gibi bir sahabenin hakkında "Kur'an'da hayır ve şerri toptan ifade eden ayet bu ayettir" ifadesiyle belirttiği büyük bir özelliğe sahip olması, Halife Ömer b. Abdülaziz (ö. H. 101) zamanından beri Cuma hutbelerinde özellikle okunuyor olması gibi birçok özel nedenden dolayı, "İslamda ahlâkın şartı" ile ilgili sorunun cevabının bulunacağı en temel ayetlerin başında Nahl suresi 90. ayet gelmektedir. Bilindiği gibi bu ayette şöyle buyrulmaktadır:

"Allah şüphesiz adaleti, iyilik yapmayı, yakınlarla bakmayı emreder; hayasızlığı, fenalığı ve haddi aşmayı yasak eder. Tutasınız diye size öğüt verir."

Bu ayette, çok açık, sade ve sistematik olarak, üç erdem/fazilet, üç de erdemsizlik/rezilet sayılmaktadır. Bu hali dikkate alınarak, İslamda ahlâkın şartının altı (6) olduğu, bunlardan üçünün erdemle, üçünün de erdemsizlikle ilgili olduğu söylenebilir. Buradaki kavramlar mümkün mertebe tek kelimeye indirildiğinde, son derece «sade», «kapsayıcı» ve söylemeye

gerek olmayacak derecede «İslami» bir erdemler-erdemsizlikler listesi sağlanmış olmaktadır.

Çeviri farklılıklarını ve daha serbest bir yorum imkanını dikkate alarak, bu kavramları daha da sade, yani tek kelimelik olan, ahlâk literatüründe iyi bilinen ve hangi ulusal dili kullanırsa kullansın genel olarak bütün Müslümanların anlayabilecekleri, çocuklar başta olmak üzere herkes için kolay hatırd kalır (kafiyeli) dört kelime ile ifade etmemizde mahzur yoksa ve hatta yarar varsa, bunları son derece sade bir dille şöyle ifade etmek mümkündür ve belki daha yararlıdır:

- (1) Adalet,
- (2) Muavenet ("yakınlara bakma"nın sade ifadesi),
- (3) İffet ("hayasızlık"ın karşıtı olan hayanın benzer bir kavramla ifadesi),
- (4) Merhamet ("haddi aşma"manın biraz daha genelleştirilmiş sade ifadesi).

İşte bunlar, İslami erdemler bunlardan ibarettir anlamı taşımamakla birlikte, İslam ahlâkının «temel», «asli», «ana» yahut «büyük» erdemleridir. Aslında bu durum, iman ve İslam'ın şartları konusunda da böyledir."

Süleyman Uludağ ve Mustafa Çağrıcı ise iyi ahlâkı "Emrolunduğun gibi dosdoğru ol" (Hud 112) ayeti çerçevesinde değerlendirmişlerdir. Uludağ "istikamet üzere olmayı kerametden daha üstün olduğu" boyutuyla ele almıştır. En büyük keramet kişinin kötü huyunu ve ahlâkını iyi bir huy ve ahlâk haline dönüştürmesiyle oluşacağını ifade etmiştir. Çağrıcı ise, İslam'ın öngördüğü ahlâkî ilerlemenin ulaşacağı son noktanın, gaye bakımından çıkar kaygılarını aşan hatta cennet ümidi ve cehennem korkusunun da ötesinde, tüm niyetlerini ve davranışlarını Allah'ın emrine ve rızasına uygun düşüp düşmeyeceği ölçüsüne göre değerlendirilmesinde bulunduğunu belirtir.

Sonuç olarak "Bir şey Allah emrettiği için mi iyidir yoksa iyi olduğu için mi Allah emretmiştir?" sorusu ile huyların değişimi sorusu ilk günlerden bu günlere kadar tartışılmayı sürdürmüş, geline nokta itibarıyla gerek dinlerin gerek o dine ait mezheplerin gerekse filozofların bu soruya vermeye çalıştıkları cevaplarla elimize önemli bir literatür dökümanı geçmiştir. Bundan sonra da bu sorunun cevabı tartışılmaya devam edecektir.

NAS'DAN ÖRFE USÛL ÜZERİNE MÛLAHAZALAR

▲ AYDIN BİLGİ

1

Sâhi, büyük yolların kişinin kendi benliğinden bağımsız bir anlamı yok mudur? Ya da yolun anlamı salt yolcu ile mi belirlenir?

Soruları Kur'an merkezli cevaplamaya çalıştığımızda karşımıza evvela sırât, sebîl, târik, şeriat, sünnet gibi yola dair bilinç inşa eden kavramlar çıkar. Anılan mevhumların işlenişi ve kullanıldığı yerler dikkat çekicidir. Her inananın mutlak surette bilmesi ve namazında okuması gereken Fâtiha'nın ikinci bölümünde, mü'minin, sırât-ı müstakîme, kendilerine nimet verilenlerin yoluna iletilmeye; dalaletle düşenlerle sapkınların yolundan uzak tutulmaya dair niyazının yer almasının altının çizilmesi gerekir. Mesaj açıktır; milyon çeşit batıla eşlik eden milyon yol bulunsa da yürünmesi gereken tek hak yol bulunmakta ve bu yol da âlemlerin rabbi tarafından belirlenmektedir. Aziz Kitap'da yolda azimetle yürüyenerin kıssalarının pek çok örneklik üzerinden anlatılması vâkiası meselenin bir diğer boyutudur. Bilhassa peygamberlerin mücadeleleri üzerinden ma'rufun egemenliği gayretlerinin yürünmesi gereken yolun temel yapı taşlarını işaretlediğini söylemek mümkündür.

Fârâbî, "şeyin hakikati"ni, "bir şeyin kendine özgü varlığı" diye açıklar. İbn-i Sînâ'ya göre ise her şeyin bir hakikati vardır ve o şey bu hakikatle kendi kendisi

olur. Filozoflar bu konuda yalnız değildir zîra varlığın bizâtihi kendinde olan ve böylelikle varlıkları birbirine yaklaştıran ya da uzaklaştıran özgeliğe yapılan değiniler bütün düşünce tarihinde sıklıkla görülür.

Herhangi bir kültürde zeytin ağacının salt yakacak olarak kullanılıyor olması, o kültürün zeytinden ve zeytinyağından mahrum olmasından başka bir anlama gelmez. Ağacın ürününü işlemeyi bilmeyen kültürün zeytinin özgeliğine dair bilinçten yoksun olduğu âşikârdır. Bu tam anlamıyla bir cehalet halidir ve cehalet hıfz edilmemelidir.

2

Var olana, toplumun ona gösterdiği teveccüh nispetince değer vermek ya da var olanı kendine özgü varlığı çerçevesinde değil de kültürün biçtiği anlam sınırlarıyla değerlendirmek zorunlu olarak kişiyi kendi içinde daima çelişmenin kucağına bırakır. Bilhassa büyük değişimlerin yaşandığı zamanlarda kültürel alt üst oluş gerçekleşmekte, hayatın her noktasında değer yargılarıyla beğeni noktaları başkalaşmaktadır. Toplumun teveccüh noktasının değişmesi eskinin iptalini gerektirse de yeninin de ibkâsı mümkün olamamaktadır. "Çok insan anlayamaz eski mûsikimizden/ Ve ondan anlamayan bir şey anlamaz bizden" mısralarını kaleme alan Yahya Kemal bir anlamda hâfızanın naklinin çoklukla gerçekleşmediğinden ve bu yüzden bize dair anlayışın yok olup gideceğinden yakınır. Yakınması haklı olsa bile kendi içinde tutarlılığını koruyabilmesi değişen teveccüh noktalarıyla irtibatını kuvvetlendirmesi ile orantılıdır ki bu mümkün değildir. O lezzeti bilmektedir, lezzeti bilende lezzetsiz olanla arasına mesafe koyar. Kültürün, kültürün var olduğu toprağın müteâl değerlerin önüne çıkarılmasının bütün İslam düşünce geleneğini adeta hiç mesabesine indirgemesinin ayrıca üzerinde durulmalıdır.

3

Şer'î hükümleri, delilleri tafsiliyle inceleyerek adeta bir bitkiyi toprağın bağrından, köklerini zedelemekten gün yüzüne çıkarıyormuş (istinbat) gibi elde etme işleminin yol, kâide ve asıllarını belirleyen ilme fıkıh

usûlü adı verildiği mâlum olsa da fıkıh usûlünün aynı zamanda müslümanca düşünmenin yol ve yordamını gösteriyor olması sıklıkla unutulmaktadır. Din ile hayatı birbirlerinden bağımsız olarak algılayan, böylelikle İslam'ı aslı meşrûiyet kaynağı olmaktan çıkaranların unutmalarına diyecek söz yok. Onlar İslam'ı varoluşlarının temeline koymadıkları için Müslümanca düşünmenin ne'liği konusunda cehaletleri sebebi ile suçlanamazlar.

Buradaki asıl problem kendisini İslam'a nispet edenlerin, düşüncelerini usûlden ayrı düşürmeleri, düşünceyle asıllar arasındaki irtibatı koparmalarıdır. Oysaki düşünmeyi istikâmet üzere tutmak ancak usûl üzere hareket etmekle mümkündür. Zira fıkıh usûlü, kaynaklar, kaynaklar hiyerarşisi, kaynaklar arasındaki irtibatlar hakkında bilgi verdiği gibi; lafızla mânâ, mânâ ile ruh arasındaki incisama dair bilinç de inşa etmekte ve sebep, şart, mâni, makâsıd, vesâil, illet, maslahat gibi hayâtî kavramsallaştırmalarla hükümün ne olduğunu ve ne olmadığını anlatmaktadır.

(1) Tüm bu saydıklarımız ise sahih düşünme eyleminin vazgeçilmeleridir.

İslami meselelerin ele alındığı tartışmaların bir hayli miktarının bugün olduğu gibi geçmişte de Müslümanca düşünebilmenin yollarını belirsizleştirme amacını güttüğünü söylemek mümkündür. Fıkıh usûlü ise ana omurgayı teşkil etmesi cihetiyle alanda yazıp çizenlerin mutlak surette üzerinde durdukları konuların başında gelir. Bu mevzuda son yüzyıl içerisindeki en dikkate değer tartışmalardan birisinin fitilini ateşleyen isim ise Ziya Gökalp'tir: Gökalp, 1914 yılında "İslam Mecmûası"nda "Fıkıh ve İctimaiyat" başlığı bir makâle kaleme alır. Çokça konuşulan bu yazıda örf, fıkıhın aslı kaynakları içine dâhil edilerek kaynaklar hiyerarşisindeki klasik sıralamadan yüz çevrilir. Klasik anlayışta örf, İslam hukukunun temel kaynakları ile hayat arasındaki irtibatı muhâfazada dikkate alınması gereken yardımcı bir unsur olarak kabul edilirken; Gökalp sıralı yazıları ile örfü nassın önüne geçirecek sosyolojiyi merkeze çekmekte ve böylelikle bir değişkeni(toplum) usûlün sabitesi haline getirmektedir. Bu yolun iyi ve kötüyü belirlemede de toplumu hakiki fâil olarak görme caddesine çıkacağı açıktır. Nitekim Gökalp'de ulaştığı cadde üzerinden görüşlerini açıklamaya devam ederek iyi ile kötünün ayrımını temelde örfün gerçekleştirmesi gerektiğini söyleyebilmiştir. "Maa-mâ-fih örfün vazifesi yalnız ictimâî bir sûretde ma'rûf ile münkeri temyizden ibaret değildir. (Mâ rae'l-mü'minûne hasenen fehüve indillahi hasenun/Mü'minlerin güzel gördüğü şey Allah katında da güzeldir.) hadis-i şerifi ve (Örf ile amel nass ile

amel gibidir) kâide-i fıkhiyyesi mantûkınca örf lede'l-iktiza(gerektiği zaman) nassın da yerini tutar." (2)

İbn Manzur'un, câhiliye döneminde bir eylemin ma'rûf veya münker sayılmasının temel ölçüsünün bu eylemin kabile geleneklerine uygun düşüp düşmemesine bağlı olduğu ve gelenek ve göreneklerin dini kıstaslarla uyuşması şartıyla bu ilişkinin İslam'dan sonrada devam ettirildiği tespitine ve Râgıb el-İsfahânî'nin "Ma'rûf, akıl ve şeriatın iyi olarak nitelendirdiği fiilleri ifade eden bir isimdir; münker de yine aklın ve şeriatın benimsemediği, yadırgadığı şeydir" (3) şeklindeki sözlerine kulak verdiğimizde; Ziya Gökalp'in içtimai vicdan diye yumuşatarak dile getirdiği kavramsallaştırmanın bir nevi kabile geleneğini yeniden tahkim etmeye matuf olduğu söylenebilir.

4

Gökalp'in ma'rûf ile münkeri birbirinden ayrıştırma işinde önceliği örf verdiğini görülsede aradaki farkın temyizinin evveliyatla nassın işi olduğu ve Kur'an'ı Kerim'in inşâî(4) hükümleriyle pek çok Arap örfünü iptal ettiği sabittir. Peygamberlik öncesi Arap dini inançlarının temel karakteristiği olan şirk Arap örfü olduğu gibi, yarımada'daki sosyal hayatın ruhlarından biri olan kavmiyetçilik de Arapların öne çıkan örflerinden birisiydi. İlâhî kelâmın ise vahyin bidayetinden itibaren mezkûr cahiliye örflerine savaş açtığı her Kur'an okuyucusuna malumdur. Gökalp'in ma'rûf ve münker betimlemesi de tam anlamıyla bir kopuş halidir: "Ma'rûf ve münker ise ictimâî vicdanın tahsîn(güzel gördüğü) yahud takbîh ettiğî(çirkin gördüğü) amellerden ibarettir." (5) Gökalp, 1917 yılında yayınlanan "İctimâîyyat Mecmuası"nda yer alan "Ahlâk İctimâî midir?" başlıklı yazısında ahlâkî kâidelerin menşeinin ve gayesinin fertten daha üstün bir vicdan olan toplum olduğunu söyleyerek ahlâkın kökenini dinden uzaklaştırır.

1908'de başlayan yeni dönemde, toplumun ihtiyaç duyduğu başta aile ve kadın meseleleri olmak üzere yeni kanuni düzenlemelerin hangi esaslara göre yapılacağı, mevcut kanunların hangi kriterlere göre tadil veya ikmal edileceği gibi önemli sorulara verilecek cevaplara zemin hazırlayan içtimâi usûl-î fıkıh tanımlaması⁽⁶⁾ Gökalp'in hukuk için yeni meşrûiyet zemini aramaya dönük çabalarının neticesi olarak rahatlıkla görülebilir. Bu yüzden Gökalp'in başlattığı bu tartışmayı fıkha derinlik kazandıracak ilmi bir tartışma olarak nitelendirmekten ziyade batılılaşmanın ve modernleşmenin önündeki şer'î engelleri bertaraf etmeye yönelik siyâsî bir tartışma olarak nitelendirmek isabetli olacaktır. Nitekim Gökalp'in 1918 yılında kaleme aldığı "Vatan" isimli şiirimsi metin tartışmanın hangi saiklerle başlatıldığına güçlü bir karine teşkil etmektedir.

*Bir ülke ki camiinde Türkçe ezan okunur,
Köylü anlar manasını namazdaki duânın.
Bir ülke ki mektebinde Türkçe Kur'an okunur.
Küçük büyük herkes bilir buyruğunu Hüdâ'nın.
Ey Türkoğlu, işte senin orasıdır vatanın!*

Ezanın ve Kur'an'ın Türkçe okunmadığı beldeyi vatan kabul etmeyen Gökalp'e göre Türkler İslamiyet'i kabullerinden sonra kendi ana dillerinde ibadet etmeyi bıraktıkları için bugüne kadar vatansız kalmışlardır. Gökalp'in Türkoğlunun tamamını haymotlos kılma durumu şaşılacak derecede incelenmeye değer bir konudur. Zira Gökalp'e kuvvetli tesiri kabul edilen Durkheim, olgulara 'şeyler' gibi yaklaşılması fikrinin

neticesi olarak olguların deneyle, gözlemlerle incelenmesi gereğini ömrü boyunca ısrarla savunmasıyla ön plana çıkmıştır. Onun bu tutumunun ardında salt zihni faaliyetleri sosyolojinin dışına çıkarma ve böylelikle bilim adına ileri sürülen kişisel kabuller arzu ve yönelimlerle sosyolojiyi bulandırmama amacı yatmaktadır. Durkheim'den bunca esinlendiği düşünülen Gökalp'in tasavvurlarının hangi gözleme, hangi araştırmaya, hangi toplumsal talebe karşılık geldiği sorununa verilebilecek sahici bir cevabı elbette bulunmamaktadır. Arzular şelale olmuş ilmi bir tespit olarak rakıya eşlik eden salata tabağında sunum gerçekleştirilmiştir. Yılmaz Özdiç'in rakı ile vatan sevgisi arasında kurduğu irtibatı dikkatle okuyanlar Gökalp'in başlattığı açılımın ne anlama geldiğini de kavrayacaklardır. "Çünkü bakın hep söylerim, rakı içki değildir. Rakı vatan sevgisidir. İki tek attığında ne olacak bu memleketin hali diye kafa yorulmasının sebebi bundandır, vatan sevgisidir.... Rakı mesela ciddi iştir, yalanı kaldırmaz, sahtesine denk gelirsen ölürsün, yalandan kimse ölmez, yalan rakıdan ölürsün, rakı ciddi iştir, hesap işidir. Kesen uygunsu içersin, değilse içmezsin" (<https://www.youtube.com/watch?v=5SneCcpTu0M>)

Toplumu "sui generis" bir yapı olarak gören ve asırların birikimiyle ortaya çıkan toplumsal olgular üzerinde birey eyleyşlerinin tesirini kabul etmeyen Durkheim'in düşünceleriyle, Gökalp'in içtimâi vicdan mefhumu üzerinde temellendirmeye çalıştığı yeni bir fıkıh usûlü inşasının asla irtibatı bulunmamaktadır. Kimbilir, belki de bu yüzden Durkheim bir usûl âlimi değildir.

KAYNAKÇA VE DİPNOTLAR

1- Söylediklerimizden Müslümanca düşünbilmenin uzunca bir tedris sürecinden sonra elde edilebileceği sonucu çıkarılabilir. İncin denizin derinliklerinde olduğu ve onu elde etmek için dibe dalış yapmanın zorunlu olduğu bir gerçeklik ise de Aziz Kur'an'la irtibatını muhafaza eden her müminin sadrında usule dair temel esasların kendiliğinden oluştuğu da açıktır. Kur'an ve sünnet ele aldığı, dile getirdiği tüm meselelerde murad-ı ilâhînin ne olduğunu ortaya koymuş ve her bir koyma işlemi izlenmesi gereken yolu belirginleşmiştir.

2- (Fıkıh ve içtimaiyat, Ziya Gökalp, Yayına hazırlayan Adem Efe İslam Mecmuası Yıl 1 sayı 2, sayfa 40-44 https://isamveri.org/pdfdr/D02637/2010_25-26/2010_25-26_GOKALPZ_EFEA.pdf)

3- <https://islamansiklopedisi.org.tr/emir-bil-maruf-nehiy-anil-munker>

4- Talep ve istek bildiren sözlerdir. İnşai hükümlerde sözü söyleyenin yalanması veya doğrulanması söz konusu olamaz. Yine bu sözler kurucu bir niteliğe sahiptir.

5- (Fıkıh ve içtimaiyat, Ziya Gökalp, Yayına hazırlayan Adem Efe İslam Mecmuası Yıl 1 sayı 2, sayfa 40-44 https://isamveri.org/pdfdr/D02637/2010_25-26/2010_25-26_GOKALPZ_EFEA.pdf)

6- <https://islamdusunceatlası.org/ziya-gokalp/493>

7- (<https://www.youtube.com/watch?v=5SneCcpTu0M>)

AHLAK VE MANEVİYAT

▲ İLKAY CAN

Günümüz insanının bir başkasının ızdırabına kulak veremez hale geldiğini görebiliyoruz. Bunu yaparken merkezine kendini koyduğu için, tıpkı kendini tavaf eden bir hacı misali etrafında dönüp duruyor. "Benim dertlerim", "kimse beni anlamıyor"lar, Sürekli bir beklenti içerisinde hayatı anlama ve yorumlama hali...

Sosyolog Ulrich Bech, günümüz modern toplumunda "Ölü ve hala yaşıyor" diye tanımladığı zombi kurumlara Aile ve Komşuluğu örnek verir. Adam yorgun eve gelir, anahtarları çevirerek eve girer o sırada dizisine gömülmüş olan kadın, ekrandan gözlerini ayırmaksızın lütuf kabilinden birkaç söz ediyor. Bu birkaç söz bu karı kocanın o günkü alışverişi. Çocuklar kendi odalarında bilgisayar başında, bir oyunun heyecanına kendilerini çoktan kaptırmışlardır. Aile içinde konuşma süresi en fazla 10 dakika. **Herkes yalıtılmış hayatlarında birbirine teğet geçiyor.** Az sonra herkes uyuyacak ve günler bu şekilde devam edecek. Bu sahnede "ötekini" anlamak ve merhamet edebilmek için, öncelikle kendi nefsimizi biraz daha geri plana çekip bir ihtimam ahlakını gündemimize almamız gerekiyor. Bunu başarabilmek de ancak ahlak ve maneviyat üzerinden olabilir.

Öncelikle kavramlarımızı tekrar revize etmeli tekrardan aslı haline döndürmeliyiz. Bu kavramlar içerisinde de en öncelikli ve önemli olanlarından biridir "ahlak" kavramı. Özellikle kendini mümin ve Müslüman olarak tanımlayanlar açısından ahlakın ifade ettiği anlam dünyası, ahlakın ilişkide bulunduğu kavram(lar) dünyası doğru anlayabilmek çok önemli olacaktır. Ahlak ne ifade ediyor, daha da önemlisi bizi inandığımız değerler ne şekilde etkiliyor?

Mümin, inanılması gerekenlere iman eden, inandığı değerlere güvenen, bu sayede kendini güvende hisseden ve çevresine güven verebilen olmalıdır. Bu ancak Ahlak olgusunu yaşam şekli haline getirmekle mümkün olabilir. Ahlak deyince anlamamız gereken nedir? Yaratanın bize üflediği ruhta saklı olan, merkezi kalp, kullanma kılavuzu vicdanda kayıtlı bulunan, varoluşsal merkeze göre davranma halidir. İlahi Yaradan kulunun içine iyiyi ve kötüyü yerleştirmiş, ancak iradeyi serbest bırakmıştır.

İman, yaşam, ibadet ve ahlakı birbirine bağlayan hayati bir bağ olarak bize sunulmuş. Tam da burada hepimizin bir iç muhasebe yapması gerekir. Benim inandığım değerler ne kadar gündelik hayattaki ilişkilerime yansıyor, ötekine olan tavrımı nasıl şekillendiriyor? Unutmayalım kendi karanlığımızı keşfedebilirsek, başkalarının karanlığında daha rahat başa çıkabiliriz. Maneviyatımızı ön plana çıkarıp, ruhu merkeze almaya başlamalıyız. Ne kendimize ne de ötekine zulmetmeyen bir ahlak anlayışı... Bir insan hiçbir kültürel müdahale olmadığında, temel fitratında iyiliğe ayarlı olduğunu unutmayalım. Ruhumuzu hayatımızın merkezine yerleştirip, psikolojik yapımızı geri plana alabildiğimiz taktirde maneviyat bizim ana konumuz olmalıdır. Müsbet ilimde bunu destekleyici çıkarılar da bulunuyor.

Bugün patolojik vakıalara bakıldığında birçoğunun altında ölüm anksiyetesi yatar. Modern insan ölümü bir yok oluş ve bitiş olarak gördüğünden gerek kendi ölüm fikri gerekse yakınlarının ölümeleri patoloji oluşmasının ana sebebi. Yaşarken ölümü düşünmemek için, haz ve hız peşine birçok oyalayıcı faktörle kendini kandırmaya ya da ölümü düşünmeye dahi fırsat tanımayan bir hayat tarzına yönelinmekte. Ölümü ancak manevi boyutuyla anladığınızda içinden çıkabilirsiniz. Kur'an "Her can ölümü tadıcıdır" der. (Ali-İmran 185) Modern aklın dediği gibi bir yok oluş değil, beden ruhtan ayrılarak ruhun ölümsüzlüğe geçişidir. Özellikle umut ve kalp kavramını gündeme aldığımızda modern dünyanın bizi içerisine sürüklediği kaygı bataklığından da ancak maneviyat sayesinde çıkabiliriz. İbadetleri de Manevi niteliğin keşfi ve varoluşsal imkan olarak gördüğümüzde yaşanan imtihanları daha rahat tolere edebiliriz.

İbadetler psikolojik açıdan insanın dünya hayatına ara vermesi (moratoryum) ki buradan kasıt günlük hayat içerisinde nefes almak olarak değerlendirdiğimizde, manevi anlamda kendimizi güçlü hissederiz. İnsanoğlu yaşadığı sıkıntılı sahneleri psikolojik boyutuyla karşıladığında, olaylar onu manipüle edebilir ama manevi boyutunda, ruhunu merkeze aldığında, ruhun iyi olmak için şartların iyiliğine ihtiyacı olmadığı gerçeğine şahit olabilir. Ruhun bağlantısı Rabb'isiyledir.

Bakın Kur'an bunu nasıl açıklar: Onların başlarına bir musibet geldiğinde derler ki: Biz Allah'tan geldik ve ona döneceğiz. Bu bize emanet edilen hayat, sadece deneyimlerimizden ibarettir.

Maneviyatın kişinin psikolojik yapısını şekillendiren en büyük unsur olduğunu göz ardı eden modern psikoloji kuramları bırakın insana şifa olmayı çoğu zaman kendi içindeki çelişkilerle insanı daha çok sıkıştırılmış hissettirmektedir.

Öncelikle o insanın dürtülerini, tutkuyla istediklerini ve içinden gelen zorlamaları nasıl kontrol ettiğine bakılmalı. Daha sonrasında da duygusal tepkilerinin görülme aralığı, yoğunluğu ve değişkenliğine göre, "nefsi mi ona hakim yoksa kişi nefsini ve dürtülerini kontrol etmede manevi kuvvetlerini mi kullanıyor?" belli olacaktır.

İnsan kendi gerçekliğinin farkında bir hayat yaşadığında içinde var olan dürtülerinin ona neler yaptırabileceğini bilir ve ona göre vicdanını devreye sokar ve karşı argüman geliştirebilir, ama dürtülerine yenik düştüğünde tüm hakimiyeti nefsin eline vermiş olur. Bu da kişiyi büyük imtihanlarla baş başa bırakacaktır.

Bizden istenen dürtülerimizi yok etmemiz değil, terbiye edip, kontrol altında bir yaşam sürdürebilmemizdir.

Bir diğer önemli alan insan oğlu tutkuyla istediklerini ve yine korkuları üzerinden sınava tabi olunacağı gerçeğidir. Hayata dair isteklerimizi "niçin" leri doğru

ve gerekçeleri düzgün olmadığında isteklerimizi peşinde yorucu ve sıkıntılı bir sürecin içinde yaşam südüre geliriz. **Kendimiz için istediklerimizi Yaradanın bizim için istedikleriyle barışık bir hale soktuğumuzda huzurlu bir yaşam sürdürebiliriz.**

Fitrat gereği bir şeytan gerçekliğiyle birlikteyiz ama bugün Kur'an'dan uzaklaşma sonucu bu gerçeklik hayatımızın dışında kalmış durumda. Biz eğer hayatımızda "Şeytan" olgusunu ciddiye almazsak, yakın ilişkilerimizde birini ya da birilerini onun yerine koyarız. Bu da şöyle bir sonuç getiriyor. Kafamızın içindeki O Şeytan ve nefsin söylemlerini "Kendi Sesimiz" zannedip sahipleniyoruz. Sorgulama ihtiyacı hissetmeden onaylıyoruz. Bu da bizi kendi tutkularımızı ve şeytanın pençesinde bir yaşama sürüklüyor. O halde soralım kendimize: Var olan içimizdeki sesi ciddiye alıp, bu ses Şeytanın söylemi mi nefsin sesi mi yoksa vicdanın uyaran, kurtarıcı ses mi? Bunu ayırt edersek hayata dair en büyük psikolojik sağlamlığı elde etmiş oluruz.

Değerli Psikiyatrist Erol Göka, maneviyata dair yaptığı çalışmalarda yeni dünya düzenine hitap eden bir anlayış getirdi. Göka'ya göre maneviyat: Hem geleneksel hem dini inançları hem de batıda yeni zuhur eden "New age" denilen akımları hatta dini inancı olmayanların iç dünyalarında tasavvurları kapsayan ve insanın yaşama amacını, ideallerini belirleyen temel anlam kaynağı olarak ifade etmektedir. İnsanı incelerken kendine özgü dinamikleri üzerinden, herhangi bir kalıp içerisine konumlandırmadan, her insanı kendine

özgü yaşam dinamikleri üzerinden değerlendirmeyi hedeflemiştir. Bu bakış açısı daha yaşanabilir bir dünya için yeni açılımları içinde barındırır. Zira inanan inanmayan her insanın içinde maneviyat bil kuvve vardır. Onu geliştirip yaşama dahil edecek olan bizzat kişinin kendisidir. Halk arasında maneviyatı dini olanla aynı ya da yakın olduğunu ifade edenler olduğu gibi, iç huzur olarak ifade edenler de olmuştur.

Bireysel ve toplumsal dönüşüm için; fitrat ayarlarına dönebilirsek, her türlü diğergamlığın (infak), başta kendimize şifa olduğunu görebiliriz. Şu an dünyada yaygın kullanılan Pozitif psikoterapi vermenin iyileştirici gücü üzerinde önemle durmuş "vererek" iyileşebildiğini terapi yöntemi olarak kullanmıştır. Bizim dinimizde infakın İmandan sonra geldiğini unutmayalım lütfen... Bunu yapabilecek motivasyonunu ahlak ve maneviyat üzerinden sağlayabiliriz.

Toplumumuzda maneviyat kavramına dair söylemler bireysel düzlemde değişmekte veya farklılık gösterebilmektedir. Maneviyat kavramını değerlendirirken insana anlam, kuvvet ve ideal katan her şeyi içerisine alması özellikle kapsayıcılık çerçevesinde oldukça önemlidir. Kişinin maneviyata yüklediği anlamla orantılı psikolojik sağlamlığı değişkenlik gösterir. İnsan, ölüm, fanilik, umut, kaygı, mutluluk gibi kavramları maneviyat şemsiyesi altında çok daha rahat tolere edebiliriz. Ve en önemlisi inancımız ve davranışlarımız arasındaki tutarlılığımız. Aralarında mevcut bir çelişki var mı? Ötekine olan tavrımız nasıl? İşte gerçekte olan "ben" o zaman ortaya çıkacaktır.

Alemlerin Rabbi, kendi zatına da zahmeti prensip edinmiştir. Er-Rakip esması eşliğinde kulunun sağına ve soluna iki melek yerleştiren Yüce Allah bizim seçimlerimizi takip ederek kaderimizi güzelleştirmeyi murad etmiştir. Kur 'an'da Birr kavramıyla bize iyi olan tüm mezzetleri ince bir üslup eşliğinde yol haritası çizmiştir (Bakara 44 -177-189, Ali-imran 92, Maide 2, Mücadele 9) Birr, bağlamına göre vurgusu değişen bir kavramdır. Kuldan Allah'a "sınırsız kulluk ve itaat" Allah'tan kula sınırsız rahmet ve mağfiret vurgusunu taşır. Hayatımıza bir bütünlük, denge getirmemize işaret eder. İnanç, eylem, ahlak ve doğru davranış alanlarında ideal dengeyi temsil eder. Bizden tutarlılık bekleyen bir denge... Allah Rasülü Birr'i tarifi muhteşemdir. "Birr (iyilik), onu yaptığında içinde tarifsiz bir ferahlık ve mutluluk hissettiğin şeydir. Günah ise, insanlar sana fetva verse de içinin bir yerlerini yıkıp vicdanını rahatsız eden şeydir." buyurur. Burada Bakara Suresi 177. Ayette geçen "İyilik yüzünüzü doğuya ya da batıya çevirmeniz değildir" ifadesini anlayabilmek, bizim hayattaki ibadetlerimize ya da sorumluluklarımıza gerekli motivasyonumuzu oluşturmamıza imkan sağlayacaktır. **Eğer bir eylemin içeriği dolu değilse yüzünüzü doğu ve batı yönüne çevirmeniz iyilik değildir. Yapageldiklerimizin iyilik olması için, önce samimi bir imanla sonra sonrasında duyarlı eylemlerle desteklenmesi gerekir.** Yüreğimizdeki niyetle, kalbimizdeki samimiyet, ruhumuzda yöneliş bir arada olduğunda anlamlı olacaktır.

Sevgi ve muhabbetle...

AHLAKIN YENİDEN İNŞASI VE İSYAN AHLAKI

▲ YUSUF ALİ

Birey ve toplumları farklı kılan, değerli kılan ve ötekenden ayırarak kendine özgü kılan en önemli unsur ahlakıdır. Ahlak, insanın insanla, doğayla ve toplumla ilişkisini belirleyen en önemli ölçüdür. Modern çağda bu ölçü hukuk olarak ifade edilse de ahlak, hukuktan daha önemli ve öncelikli bir ölçüdür.

Ahlak ile ilgili yapılan tanımlar ve değerlendirmeler dikkate alındığında ahlak; bireylerin ve toplumların doğru ve yanlış, iyi ve kötü, erdemli ve erdemsiz olarak kabul ettiği davranışları ve normları belirleyen değerler ve ilkeler bütünü olarak tanımlanabilir. Ahlak, bir kişinin ya da bir topluluğun yaşamında rehberlik eden etik kurallar ve standartlar anlamına gelir. Bu kurallar, bireylerin diğer insanlarla, topluluklarla ve genel olarak toplumla ilişkilerini düzenler. Bireysel tecrübe ve akıl, toplumsal gelenekler, felsefe ve dinin kaynaklık ettiği ahlak, bireylerin toplumsal yaşamda sorumlu ve erdemli bir şekilde hareket etmelerini sağlar. Ahlaki değerler, toplumsal düzenin korunmasına, adaletin sağlanmasına ve insanların barış içinde yaşamasına katkıda bulunur. Aynı zamanda, bireylerin kişisel gelişimlerinde ve sosyal uyumlarında da merkezi bir rol oynar. Toplumsal düzeyde, ahlak, hukukun, sosyal normların ve toplumsal beklentilerin temelini oluşturur. Ahlakın yokluğunda, toplumlar kaosa sürüklenebilir ve toplumsal bağlar zayıflayabilir. Bu nedenle ahlak hem bireyler hem de toplumlar için vazgeçilmez bir unsurdur.

Her dönemde her toplumu ilgilendiren ve evrensel bir konu olan ahlak kavramını, Türk eğitim sisteminin birey ve toplum ahlakını inşa sürecine etkisini Nurettin Topçu'nun isyan ahlakı yaklaşımı ile ele almak, içinde yaşadığımız dönemde, birey ve toplum ahlakını yorumlamamızı kolaylaştıracaktır.

Osmanlı Devleti'nin yıkılmasından sonra kurulan Türkiye Cumhuriyeti devletinin ulus devlet oluşturma sürecinde, Milli Eğitim Kurumu (Milli Eğitim Bakanlığı), ulusal kimliğin oluşturulmasında ve bu kimliğin toplumsallaştırılmasında kritik bir rol oynamıştır. Türk eğitim sistemi, Cumhuriyet'in kuruluşundan bu yana toplumsal yapıyı şekillendirmede ve ulus devletin

temeli olan milli birlik duygusunu pekiştirmede hayati öneme sahip olmuştur.

Eğitim, yalnızca bireylerin bilgi ve becerilerini geliştirmekle kalmaz, aynı zamanda toplumsal ahlakın inşasında da kritik bir araç olarak işlev görür.

Türk toplumunun tarihsel ve kültürel değerlerinin nesilden nesile aktarılması, bireylerin topluma karşı sorumlulukların öğretilmesi, ahlaki ilkelerin kazanılması ve milli kimlik bilincinin oluşması, eğitim sistemi aracılığıyla eğitim sürecinde gerçekleşir. Özellikle ilkokuldan başlayarak verilen ahlak ve vatandaşlık bilgisi dersleri, öğrencilerin ulus-devlet anlayışı çerçevesinde iyi birer vatandaş olma yolunda kazanmaları gereken erdemleri ve davranış kalıplarını öğretmektedir. Bu bağlamda, Türk eğitim sistemi, bireylerin meslek edinmesine yardımcı olmanın yanında bireylerin kişisel gelişimini etkileme ve toplumsal düzenin sürdürülebilirliği için gerekli olan ahlaki normların birey ve topluma yerleştirilmesi işlevini de üstlenmiş bulunmaktadır.

Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasından sonra; ulus devlet oluşturmada, ulusal kimliğin inşasında ve toplumsal birliğin sağlanmasında önemli bir görev üstlenmiş olan Milli Eğitim Bakanlığının öne çıkan işlevleri şunlar olmuştur: Türk milli kimliğinin inşası, Türk tarih tezinin oluşturulması ve Türk tarihinin yeniden yazılması, laik ve modern bir eğitim sistemi, kız ve erkek öğrencilerin birlikte okuması, Atatürk ilke ve inkılaplarının içselleştirilmesi ve yaygınlaştırılması, eğitimin yaygınlaştırılması ve okuma-yazma seferberliği, halk eğitimi ve halkevleri, tek tip ve birlikçi eğitim anlayışı, merkezi eğitim sistemi, eğitim ve ulusal güvenlik. Milli Eğitim Bakanlığının üstlendiği bu işlevler; ulus-devlet oluşturma, modern-laik ve ulusal bir kimlik inşa etme, bireylerin ve toplumun zihinsel ve kültürel dönüşümünü sağlama, Türkiye'nin Batılılaşmasını hızlandırma hedeflerini gerçekleştirmede önemli bir rol oynamıştır.

Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşundan bu yana birey ve toplumun eğitimini her yönüyle devlet üstlenmiştir. Eğitimin planlanması, uygulanması

ve denetlenmesi işini üstlenen devlet; okul öncesi, ilköğretim ve ortaöğretim düzeyindeki eğitimi Millî Eğitim Bakanlığı, yüksek öğretim düzeyindeki eğitimi üniversiteler (YÖK) aracılığı yapmaktadır.

Bireylerin bilgi, beceri, değer ve davranışlarını geliştirmek amacıyla sistematik bir şekilde yürütülen öğretim süreci olarak tanımlanan eğitim, bireylerin toplumsal hayata katılımını, mesleki beceriler kazanmasını, kişisel gelişimini ve sosyal uyumunu sağlamak için yapılandırılmış bir süreçtir. Hem formal (okullarda, üniversitelerde verilen) hem de informal (ailede, iş yerinde, sosyal çevrede edinilen) yollarla gerçekleştirilen eğitimin temel işlevi, Türk eğitim sistemi tarafından bilgi kazandırma, beceri kazandırma, değer ve tutum kazandırma, sosyal uyum sağlama, kişisel gelişime katkı sunma, meslek öğrenmeye yardımcı olma şeklinde ifa edilmiştir. Formal, informal, örgün ve yaygın şekilde gerçekleştirilen eğitim; bireyin zihinsel, ruhsal ve bedensel gelişimini sağlamayı; toplumun ekonomik, kültürel, bilimsel, sanatsal, siyasal ve teknolojik kalkınmasını sağlamayı amaç edinmiştir.

Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasından sonra birey ve toplumun eğitimi üstlenen kurum olarak Millî Eğitim Bakanlığı tarafından uygulanan eğitim sisteminin özelliklerini ve eğitimin amaç-hedef ve özelliklerini, ahlakın temel özellikleri olan normatifiklik (kural koyuculuk), evrensellik ve görelilik, toplumsallık, davranış rehberliği, vicdan ve sorumluluk ilkeleri ile

karşılaştığımızda birey ve toplumun ahlak yapısının inşasında eğitimin ve eğitim sisteminin doğrudan etkisinin olduğunu görebiliyoruz. Bireyin bilgi, beceri ve tutumlarını geliştirmesi kadar, ahlaki değerleri ve toplumsal normları içselleştirmesi için de hayati bir süreç olan eğitim ile bireyin toplumsal yaşam içinde nasıl hareket edeceğini belirleyen değerler bütünü olan, hem bireysel hem de toplumsal uyumun sağlanmasında kritik bir rol oynayan ahlak arasındaki ilişki, bireyin ve toplumun gelişimi için temel bir gereklilik olarak karşımıza çıkar. Bu ilişki ahlaki değerlerin bireye ve topluma kazandırılmasında eğitimi en etkili araçlardan biri yapar. Okul öncesinden başlayarak üniversite eğitimine kadar uzanan süreçte, bireyler çeşitli ahlaki değerler ve toplumsal normlarla tanıştırılır. Bu değerler, bireylerin toplumsal hayatta karşılaştıkları durumlarda doğru ve yanlış arasında nasıl bir ayrım yapacaklarını, nasıl bir duruş sergileyeceklerini, neye karşı çıkacaklarını ve neye taraf olacaklarını belirler.

Eğitim sistemi için, ahlaki değerlerin bireylere kazandırılması kadar bu değerlerin topluma kazandırılması yani ahlaki değerlerin toplumsallaştırılması da önemlidir. Toplumların sürdürülebilirliği ve gelişimi, bireylerin paylaştığı ortak ahlaki değerlerle doğrudan ilişkilidir. Ahlak, toplumsal düzenin korunmasında, adaletin sağlanmasında ve bireyler arasındaki ilişkilerin sağlıklı bir şekilde yürütülmesinde vazgeçilmezdir. Bu nedenle, ahlaki

değerlerin bireyler aracılığıyla topluma kazandırılması, ahlaki değerlerin hem bireysel hem de toplumsal düzeyde güçlendirilmesi, eğitimin her aşamasında sürekli bir çaba gerektirir. Eğitim ve ahlak, bireyin ve toplumun gelişiminde birbirini tamamlayan iki temel unsurdur. Eğitimin bireylere kazandırdığı ahlaki değerler, toplumsal uyumun, adaletin ve dayanışmanın sağlanmasında kritik bir rol oynar. Ahlakın bireylere ve topluma kazandırılması, eğitim sistemlerinin temel hedeflerinden biri olmalıdır. Bu hedefe ulaşmak için eğitim, aile ve toplumun tüm katmanları arasında güçlü bir iş birliği ve ortak bir çaba gereklidir. Eğitim sürecinde ahlaki değerlerin kazandırılması hem bireysel hem de toplumsal düzeyde daha adil, huzurlu ve uyumlu bir yaşamın kapılarını aralayacaktır.

Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşundan bu yana geçen yüz yılda, eğitimin birey ve toplumun ahlaki değerlerini oluşturmadaki önemi azalmadı. Yüz yıllık süre içerisinde devleti yöneten kadrolar, partiler, ideolojiler değişse de eğitime ve eğitim sistemine yüklenen misyon değişmedi. Bu nedenle içeriğinden bağımsız olarak eğitim ve eğitim sistemine yüklenen anlam ve görevler değişmediği için eğitim ve eğitim sistemi ile ilgili yapılan/yapılacak değerlendirmeler de aynı yönde olacaktır. Her dönemde gerek eğitim sistemini kurgulayan ve yönetenler gerek eğitim sistemi içerisinde bulunanlar ve gerekse uzmanlık alanı olarak eğitim sistemi üzerine çalışanlar, yorumlar yapmış, eleştirmiş veya bilimsel çalışmalar yapmıştır. Nurettin Topçu (1909-1975) da bu anlamda yaşadığı dönemde eğitim sistemini şekil ve içerik bakımından

eleştiriye tabi tutmuş, konuyla ilgili duygu, düşünce ve beklentilerini ifade etmiştir.

Nurettin Topçu, Türkiye'nin entelektüel tarihinde derin izler bırakmış, düşünceleri ve eserleriyle Türk fikir hayatına önemli katkılar sunmuş bir fikir adamıdır. Onun vefatının üzerinden yarım asır geçmesine rağmen, bugün hala eserleri okunmakta ve düşünceleri üzerine konuşulmakta, tartışılmaktadır.

Nurettin Topçu, felsefe, sosyoloji ve din alanlarında önemli eserler vermiştir. En bilinen eseri olan "İsyan Ahlakı," onun ahlaki duruşunu, insan ve toplum ilişkilerini nasıl ele aldığını ve bireyin ahlaki sorumluluğunu nasıl kavradığını anlamak açısından kritik bir metindir. Topçu'nun düşüncesinde, ahlak, bireyin toplum karşısındaki duruşunu belirleyen en temel unsurdur. O, bireyin özgürlüğünü ahlaki sorumluluğuyla dengede tutmasını savunur; bu dengeyi kuramayan bireyin ise toplumun yozlaşmış normlarına boyun eğeceğini iddia eder. Topçu'nun "İsyan" kavramı, sıradan bir başkaldırı değil, insanın kendi ahlaki değerlerini koruma mücadelesidir. Bu anlamda isyan, manevi bir eylem, bir kendini gerçekleştirme sürecidir. Onun bu bakışı, günümüzün bireyci ve maddiatçı dünyasında, insanın manevi değerler uğruna mücadele etme gerekliliğini hatırlatması açısından büyük bir önem taşımaktadır. Bugün dünya, bir yandan teknolojik ve bilimsel gelişmelerle hızlı bir dönüşüm geçirirken, diğer yandan ahlaki ve manevi krizlerle karşı karşıya kalmaktadır. Topçu, maddi dünyanın ötesine geçen bir ahlak anlayışı sunar; bu anlayış, bireyin kendi içsel değerlerine odaklanmasını ve toplumsal yozlaşmaya karşı durmasını

öngörür. **Günümüz Türkiye'sinde ve dünyasında, Nurettin Topçu'nun savunduğu ahlaki duruş, bireylerin kendi özgürlüğünü, adalet anlayışını ve toplumsal sorumluluğunu yeniden düşünmesini sağlayabilir.** Topçu'nun eserlerini okuyanlar, onun çağlar üstü ahlak anlayışına işaret eden yaklaşımlarını benimseyerek, modern dünyanın zorluklarına karşı manevi bir kalkan geliştirebilirler.

Nurettin Topçu, Türk düşünce hayatında ahlak ve eğitim üzerine derinlemesine düşünen ve bu iki kavram arasındaki güçlü bağı vurgulayan önemli bir isimdir. Onun bakış açısına göre, eğitim yalnızca bilgi aktarma süreci değil, aynı

zamanda bireyin ahlaki ve manevi gelişimini sağlayan bir yoldur. **Nurettin Topçu, eğitimi ahlaki bir eylem olarak görür ve bu nedenle eğitimde ahlakın merkezi bir yer tutması gerektiğini savunur.**

Nurettin Topçu'ya göre, eğitimin temel amacı, bireyi ahlaki olarak olgunlaştırmaktır. Eğitim, insanı sadece bilgiyle donatmakla kalmaz, aynı zamanda onun ahlaki değerlerini, vicdanını ve kişiliğini şekillendirir. Bu bağlamda, eğitim süreci, bireyin ahlaki bir varlık olarak toplum içinde nasıl yer alacağını belirler. Nurettin Topçu, eğitimi insanın kendini gerçekleştirmesi ve manevi yönünü güçlendirmesi için bir araç olarak görür ve eğitimin ahlaki değerlerden soyutlanamayacağını belirtir. Ona göre, eğitim süreci, bireyin ahlaki gelişimini desteklemeli ve onun vicdanını eğitmelidir. Ahlak, eğitimin merkezinde yer almalı ve bu süreçte bireye doğruyu, yanlışı, adaleti ve erdemi öğretmelidir.

Nurettin Topçu, eğitimde öğretmenin rolünü ahlaki bir rehber olarak tanımlar. Öğretmen, sadece bilgi aktaran biri değil, aynı zamanda öğrencilerin ahlaki gelişimine de katkı sağlayan bir modeldir. Öğretmenin karakteri, ahlaki ve tutumu, öğrenciler üzerinde derin izler bırakır. Bu nedenle, öğretmenlerin ahlaki sorumluluklarının bilincinde olması gerektiğini savunur.

Nurettin Topçu, eğitimin bireysel gelişim kadar toplumsal ahlakın inşasında da kritik bir rol oynadığını vurgular. Ona göre, eğitim yoluyla ahlaki değerler bireyden topluma yayılır ve bu süreç, toplumsal düzenin sağlanmasında önemli bir yere sahiptir. Eğitilmiş, ahlaki değerlerle donatılmış bireyler, toplumun daha adil ve erdemli bir yapıya kavuşmasına katkı sağlar.

Nurettin Topçu, eğitimin manevi boyutunu da önemser. Onun düşüncesinde ahlak, yalnızca toplumsal kurallara uyum değil, aynı zamanda insanın içsel bir arayışı ve manevi gelişimi olarak da değerlendirilir. Bu nedenle, eğitimde manevi değerlere yer verilmesi gerektiğini savunur. Manevi eğitim, bireyin ruhsal gelişimini destekler ve onu daha derin bir ahlaki anlayışa yönlendirir. Eğitim ve ahlak ilişkisini önemseyen

Nurettin Topçu, bireyin hem kendini tanımasını hem de topluma karşı sorumluluklarını yerine getirmesini sağlayan bir eğitim sisteminin inşasını öngörür. Topçu'nun bu konudaki görüşleri, günümüz eğitim sistemi için de önemli dersler barındırmaktadır. Eğitimde ahlakın rolünü yeniden düşünmek, bireylerin ve toplumların daha sağlıklı ve adil bir geleceğe yönelmeleri için hayati öneme sahiptir.

Nurettin Topçu'nun "İsyan Ahlakı," ahlaki değerlerin ve

manevi temellerin ön planda olduğu, bireyin toplumun dayattığı normlara karşı durarak kendi özgürlüğünü ve sorumluluğunu savunmasını temel alan bir felsefi kavramdır. Topçu, isyanı sadece bir başkaldırı olarak değil, aynı zamanda insanın kendi ahlaki değerlerini ve vicdanını yüceltmesi olarak görür. Bireyin ahlaki sorumluluğu, toplumun baskısına karşı durma, manevi değerlerin üstünlüğü, özgür irade gibi özellikleri ön plana çıkaran 'İsyan Ahlakı' anlayışı, bireyin kendi ahlaki değerlerine sadık kalmasını ve bu değerler uğruna mücadele etmesini teşvik eden bir felsefi yaklaşımdır. Bu düşünce, insanın manevi gelişimi ve toplumsal dönüşüm için bir temel oluşturur.

Sonuç olarak, ahlak birey ve toplum için en temel değerlerden biridir ve toplumsal yaşamın düzenlenmesinde, adaletin sağlanmasında ve bireyler arası ilişkilerin sağlıklı bir şekilde sürdürülmesinde kilit bir rol oynar. Türk eğitim sisteminin Cumhuriyet'in kuruluşundan bu yana üstlendiği görev, bireylere bilgi ve beceriler kazandırmanın ötesine geçerek, ahlaki değerlerin ve milli kimlik bilincinin inşasında da kritik bir rol oynamıştır. Nurettin Topçu'nun "İsyan Ahlakı" yaklaşımı, bireylerin özgür iradeleri ve ahlaki sorumluluklarını koruyarak toplumsal normlara karşı durma ve manevi değerleri savunma çabasını vurgular. Bu bağlamda, eğitim ve ahlak arasındaki ilişki, bireylerin ahlaki gelişimiyle toplumsal düzenin korunması arasında güçlü bir köprü oluşturur.

Topçu'nun ahlaka verdiği merkezi rol, bireyin toplum içinde erdemli bir şekilde var olmasını ve topluma karşı sorumluluklarını yerine getirmesini sağlamayı amaçlar. Eğitim sistemi, ahlaki değerlerin bireylere kazandırılmasında ve bu değerlerin toplumsallaştırılmasında önemli bir araç olarak karşımıza çıkar. Toplumların gelişimi ve sürdürülebilirliği, bu ortak ahlaki değerlerin bireyler arasında paylaşılmasıyla mümkün olacaktır. Bu nedenle, eğitim sistemlerinin bireylerin bilgi ve becerilerini geliştirmenin yanında, ahlaki değerlerin kazandırılmasına ve güçlendirilmesine odaklanması gerektiği açıktır.

Nurettin Topçu'nun felsefi yaklaşımı, günümüzde de eğitim ve ahlak arasındaki ilişkinin önemini vurgulamakta ve modern dünyanın manevi krizlerine bir çözüm sunmaktadır. Eğitimin birey ve toplumun ahlaki yapısını şekillendirmede oynadığı rol, bireysel ve toplumsal gelişimin ayrılmaz bir parçası olarak kabul edilmeli ve bu doğrultuda ahlaki değerlerin eğitim süreçlerinde daha fazla ön plana çıkarılması sağlanmalıdır.

EKONOMİ, TİCARET VE AHLAK

▲ ÖĞR. GÖR. MUHSİN CAY

Yazının başlığına bakınca çok vurucu ve çok ilgi çekici hatta herkesin mutlaka aklına takılan defalarca üstünde düşündüğü uzun uzun irdelediği bu iki kavramlar arasında ki volalite (etkileşim) çözülünce sanki dünya üzerinde yaşanan bütün insana ait milletler arası ve toplumlar arası problemler kendiliğinden çözülecekmiş gibi bir algı oluşuyor insanda.

Bu konu bağlamında iki kavram (ahlak ve ekonomi) arasında biraz araştırma yapılmıca, volalite daha detaylı analize tabi tutulunca ve bu kavramların içeriğine bakınca bu volalitenin anlaşılmasının ve çözümünün aslında çok da basit olmadığı görülmektedir. Hatta bu iki kavram arasında ki volalitenin anlaşılıp çözülse bile ekonominin düzeleceğini düşünmek ekonomiyi etkileyen diğer parametreleri (etkenler) görmezden gelmek olacağı için doğru bir düşünce olmamaktadır.

Önce kavramları teker teker ele alalım;

Ekonomiyi (iktisat), İnsanların yaşayabilmek için üretme, ürettiklerini bölüşme biçimlerinin ve bu faaliyetlerden doğan ilişkilerin bütünü, Ahlakı ise; Bir toplum içinde kişilerin uymak zorunda oldukları davranış biçimleri ve kuralları diye tanımlıyor Türk Dil Kurumu Sözlüğü.

Ahlak kavramını ele alırsak biraz da derinlemesine düşününce bu kavramın daha çok insan – insan ilişkisine dayandığını, ekonomi kavramını bakınca insan – insan ilişkisi yanında insan – devlet ve hatta insan ve çalışma hayatı da düşünülünce daha kapsayıcı bir kavram olduğu görülmektedir.

Bu durumda ekonomi kavramı içinde insan, toplum, işletmeler ve devlet ve hatta devletler var. İlişkiler yumağının bu kadar girift yapıda olması gayet doğaldır. Bu durumda bu girift ligi besleyen başka konularda var. Ekonomik hayatın sürekli dinamik (her an değişebilen) yapıda olmasında etkilemektedir. Belki ekonomik hayat statik (ilerleme göstermeyen) olsaydı bir çözüm yolu bulmak daha kolay olur ve girift ilişkiler yumağı çözüldüğünde yıllarca bu çözüm tatbik edilebilirdi. Böylece insanların ve toplum rahat bir hayata kavuşurdu.

Ahlak – Ekonomi kavramlarının volalitesini çözmek sorunları çözmek anlamına gelmemektedir. Hatta bu kavramlar arasında ki volaliteyi çözünce sorunun çözüme kavuşacağını insanın ve toplumun refaha ereceğini düşünmek eksik bir düşünceden ibarettir. İnsan ve toplum refahını tam olarak bütüncül düşünemediğimizin bir göstergesidir. Oysa ekonomik hayat dinamik olduğu için her gelişme yeni sorunu veya problemi de beraberinde getirmektedir. Örnek vermek gerekir ise karşılıksız para basma enflasyona neden olmakta daha henüz bu problem tam anlaşılıp çözüme kavuşturulamamış iken kripto para diye bir kavram girdi hayatımıza. Bu konuya da ilerleyen zamanda değineceğim.

Bu volaliteyi tam kavrayabilmek, dikkat edilir ise "kavrayabilmek" terimini kullandım aslında çözüm kelimesi kullanmam gerekiyordu veya benden yazı yazmamı bekleyenler bu konunun çözümünü beklemiş de olabilirler. Çözümün çok kolay olduğunu bugüne kadar çok iddia edenler oldular fakat dünyanın ve insanlığın geldiği noktaya bakılınca durumun çözüme kavuşmamış olduğu sarıh bir şekilde ortadadır. Aslında yukarıda ki cümleyi şöyle düzeltmek gerekir. Mevcut bir sorun çözülüyor tamam hayatın dinamik yapısı yeni sorun ve yeni problemler getiriyor olarak düşünmek daha doğru. Örneklendirmek gerekir ise demografik hayata bakınca dünya nüfusu artmakta (sekiz milyar) yaşamakta oysa daha bir asır önce dünya nüfusu bir milyar civarında idi. Bir milyarlık nüfusa göre ideal olan çözümlerin 8 milyarlık nüfusta yetersiz kalacağıda malumdur.

İnsanın ve toplumun bu dünyaya ait refahının oluşturan sorununu çözecek durumu ortaya koymak için bu iki kavramın yeterli olmadığını artık biliyoruz. Sorunu anlamamız için bu başlık, ahlak-adalet (Hak ve hukuka uygunluk, hakkı gözetme) –etik (Çeşitli meslek kolları arasında tarafların uyması veya kaçınması gereken davranışlar bütünü.) ekonomi etkileşimi olması gerekiyor. Hatta Ege CANSSEN' in yazılarını ve konuşmalarına baktığımızda bu kavramlara akıl kavramını da ilave ettiği görülmektedir. Akıl kavramını da ilave edilmesi ve üstünde durulması gereken bir kavram. Akıl (düşünme,

kavrama, anlama yetisi) olmadan ilerleme ve mevcut sorunları çözüme kavuşturmak pek mümkün olamaz.

Ekonomik hayata bakıldığında ekonomide karar birimleri; hane halkı, firmalar, devlettir. Günümüzde dünya ekonomisine bakıldığında bu üç karar biriminin etkinliği göz önüne alınarak çözüm üretmenin hatta sorunun tespitine yardımcı olacağını düşünmekteyim. Herkes bir düşünsün ekonomik hayatta en etkin birimi. Tabi düşününce bir sıralama yapmak ve etkinliği ölçmek o kadar kolay olmuyor. Ama şunu tespit etmek sanki daha kolay kanaatindeyim. Bu birimler içinde en zayıf en az etkili olan hane halkı olduğunu düşündürüyor insana. Çünkü ekonomik gelişmelere ve yaşananlara bakılınca gün geçtikçe hane halkının ekonomi içindeki etkinliği azaldığı görülmektedir. Bu benim gözlemimden ibarettir. Bu çıkarım şunu da getiriyor; insan – insan arasında ki ilişkisine odaklanan ahlak kavramının anlamak ve yaşama tatbik etmek ve de topluma bunu kabul ettirip uygulamak da tek başına çözüm olamaz.

Bu bahsettiğimiz kavramların ekonomik hayat ile ilişkisine bir göz atar isek;

Ahlak kavramına bakınca; aslında basit düşünmekte fayda var. İş hayatın da ahlak bize ne emrediyor; yalan söyleme, kimseyi kandırma, nihayetinde ahlak güveni telkin ediyor. Bir de iş ahlakı var; yaptığın işin hakkını ver.

Etik kavramına gelince; işletmenin aldığı kararların ahlaki standartlara uygun olması gerektiğini vurgular.

Bu kavram işletmenin çalışanlara, müşterilere, hissedarlara, topluma ve çevreye yani paydaşlarına karşı sorumluluklarını da içerir.

Adalet kavramına bakınca; Adalet kavramı bize devleti ve devletin işleyişini hatırlatıyor. Adalet deyince kanun, kanun denildiğin de yürütme, yürütme denilince yönetme kavramlarını hatırlatıyor bize. Daha önce de belirtmiştik ekonomik hayatın etkinliğinde devletin rolü daha da artmaktadır. Ekonomik hayatta devletin rolüne bakınca aklımıza ilk gelen kavram;

Sosyal adalet kavramı var; Sosyal adalet; yoksulluk, insan hakları ihlalleri, işsizlik, gelir dağılımı adaletsizliği, savaş ve iç çatışmalar, kadın-erkek eşitsizliği, göç ve ırkçılık gibi sorunların oluşturduğu eşitsizliği ortadan kaldırmayı hedefleyen temel olgudur. **Sosyal adaletin amacı,** herkese adil bir yaşam sunmaktır.

Vergi; Kamu hizmetlerine harcanmak üzere hükûmetin veya yerel yönetimlerin yasalara göre herkesten doğrudan doğruya veya bazı malların fiyatlarının üstüne koyarak dolaylı yoldan topladığı para.

Sübvansiyon; her türlü destekleme. Verginin tersi gibi düşünülebilir.

Planlama; Hükûmet tarafından ulaşılabilecek amaçları belirleyen, tarım, ulaşım, sanayi vb. kesimlerdeki artış ölçüsünü tespit eden ve uygulanması gerekli çareleri önceden gösteren ekonomik, sosyal programın belli süreler için hazırlanması işi.

Faiz; bir sermayenin kullanımı karşılığında alınan bedel olarak isimlendirilir. Bir ekonomik sistem için de faiz belirleme hakkı piyasaya dinamiklerine bırakıldığı söylenebilir devletin rolü faizlerin belirlenmesinde yadsınamaz.

Para basma yetkisi; bir ekonomik sistemde para basma yetkisi Merkez Bankasına aittir.

Ekonomik hayat ve devletin rolünden bahsedilince ekonomik sistemden bahsetmeden olmaz. Aslında devleti yönetenler ekonomik sistemi belirler, ekonomik sistemde ekonomik hayatın işleyişine yön verir. Burada iki ekonomik sistemden bahsedeceğim.

1.) Kapitalist ekonomik sistemin işleyişi;

Kapitalist sistem; üretim araçlarının özel olarak sahiplendiği ve pazarın üretime yol gösterdiği ve gelirin dağıtılmasının işlettiği bir sistemdir. Kapitalist sistemin temel öğeleri;

Özel Mülkiyet; mülkiyet kavramı genellikle toprak olarak düşünülmektedir. Mülkiyet kavramı, bir varlığın kullanımını elinde bulundurma ve işleme hakkını ifade eder. Kapitalist sisteme göre birey özel mülkiyet hakkına sahiptir.

Ekonomik Teşvikler; Kapitalist sistemin temel yakıtı kar elde etme güdüsüdür. İnsan doğası gereği hep daha fazla kazanç daha fazla verimlilik peşindedir. Böyle davranmayan hiçbir işletme kapitalist sistemde ayakta kalamaz.

Serbest Pazar Sistemi; Dış etken olmadan insanların işletmelerin karşılıklı olarak mübadele sistemini işlettiği pazardır. Fiyat oluşumu, talep ve arz vasıtası ile belirlenir. Satıcılar (arz edenler) ve alıcılar (talep edenler) piyasayı izleyerek ve deneyim kazanarak bu işleyişe ayak uydururlar. Bir mala olan talep fazla olduğunda fiyatlar kendiliğinden yükselme eğiliminde olur. Buna karşı fiyatların yükselmesi ise o malı üretenleri harekete geçirir ve mal üretimi artar rekabet olur, belirli bir zaman dilimi içinde arz talep ve fiyat dengesi kendiliğinden oluşur. Kapitalist sistem

üreticilerin, neyi, nasıl, ne zaman ve hangi fiyattan üretmesi konusunda kararlarına dayanır. Tüketici; seçimi, üretimi, dağıtımı ve mübadeleyi yönlendirir. Bu sistem seçim hakkı tanıdığı için hane halkı parasını istediği gibi harcayabilir.

Politik ve Ekonomik Özgürlük; Bu sistem ekonomide yönetimin yani hükümetin düzenlemelerinin yokluğu üstüne bina edilmiştir. Ancak bu temel neticesinde piyasada tekeller oluşmaya başlamıştır. Bu sistem en önemli özgesi bireysel özgürlüktür. Yönetimin rolü bunu sağlamaktır. Bu sistem özgürlük ve bireyin geliştirme arzusu üstüne bina edilmiştir.

2.) İslam ekonomisinin temel ilkeleri;

Başkalarının malını haksız yollarla almayınız!

Bu ilke Kur'an'da Nisâ Sûresi'nin 29. âyetinde açıkça ifade edilmekle birlikte pek çok ayette de vurgulanmıştır. İslâm ekonomisinin temelini bu ilkenin oluşturduğunu söylemek yanlış olmaz. İslâm ekonomisinin birçok hükmü bu temel ilkeden kaynaklanmaktadır. Hırsızlık, gasp, rüşvet, kumar, hileli alım satımlar, tefecilik, fahiş kâr, aldatma (tağir) ve belirsizlik (garar) yasakları tamamen bu esasa dayanmaktadır.

Ticâret Helaldir

Başkalarına haksızlık yapmadan, haram kılınmış yöntemleri kullanmadan ve yasak ürünler satmadan karşılıklı rızaya dayanan alım satım ve ticârî faaliyetlerde bulunmak helaldir. Kur'an ve Sünnet'te meşrû yollarla yapılan ticâret helal kılınmış, tavsiye edilmiş ve övülmüştür. Cuma Sûresi'nin 9. ve 10. âyetlerinde açıkça Cuma namazı için alışverişin bırakılması emredilmekte ancak namaz bitince herkesin Allah'ın lütfundan rızkını arayabileceği ifade edilmektedir.

Tefecilik Yasaktır

Tefecilik İslâm'ın en sert ifadelerle reddettiği bir kazanç yöntemidir. Kur'an'ın açık ifadesiyle zulümdür. Kur'an'da Bakara Sûresi'nin 275- 280 âyetleri arasında tefecilik konusuna yer verilmiş; tefecilerin "Ha alışveriş ha tefecilik; sonuçta ikisi de kazanç kapısı!" dedikleri beyan edildikten sonra "Oysa Allah alışverişini helal, tefeciliği haram kılmıştır" buyrulmuştur.

Aldatmak Yasaktır

İslâm, başkalarına zarar vermeyen insanlar yetiştirmek ister. "Bizi aldatan bizden değildir" ilkesini öğretir. "Müslüman başkalarının elinden ve dilinden emin olduğu kimsedir" der. Ticâretin dürüstçe yapılmasını

ister. Mutaaffin Sûresi'nin hemen başında açıkça şu tehdide yer verir: "Yazıklar olsun, ölçüde ve tartıda hile yapanlara!" Aynı sûrenin 6. âyetinde ise bunu yapanların âhiret hesabına inanmadıklarını beyan eder.

İsraf Yasaktır

Yeryüzü ve içindekiler ile gökyüzü ve barındırdıkları Allah'ındır. İnsanların mâlik oldukları her şey de Allah'a aittir. İnsanlar Allah'ın kulu, malları Allah'ın mülküdür. Dolayısıyla insanlara emâneten verilmiş bu malların ihtiyaca göre tüketilmesi esas; müsrifçe heba edilmesi yasaktır. "Yiyin, için, giyinin ve tasadduk edin! İsraf etmeyin, kibirlenmeyin" hadisi bu temel ilkeyi çok veciz bir şekilde vurgulamaktadır.

Kumar Yasaktır

Kumar başkalarını sömürmenin bir aracıdır. Pek çok insan kumar masalarında tüm mallarını, haysiyetlerini ve hatta hayatlarını bırakmıştır. Nice aileler bu illet yüzünden dağılmıştır. Kazanç sağlamayı âdil standartlara oturtmak isteyen İslâm dini başkalarının zaaflarını istismar ederek onların mallarını almanın bir yolu olan kumarı kesin bir şekilde yasaklamıştır: "Ey müminler! Sarhoş edici her türlü içki, kumar ve şans oyunu, putlar ve fal-kısmet okları şeytan kaynaklı birer pisliktir" (Mâide Sûresi, 90. âyet).

Garar Yasaktır

Herhangi bir ticârî işlemin temel unsurlarından birisindeki aşırı belirsizlik işlemi geçersiz kılar. Yapılan bir alışveriş işleminde alınan mal, malın bedeli, vâdesi ve türü anlaşmazlığa yol açmayacak derecede bilinmelidir. Hz. Peygamber aşırı belirsizlik (garar) içeren alım satımları kesin olarak yasakladığı için bu tür işlemler yapılmamalıdır.

Piyasaya Müdâhale Etmemek Asıldır

Piyasaya müdâhale satıcı ya da alıcıya haksızlık doğurabilir. Aldatma ya da karaborsacılık yoksa fiyatların serbest piyasada oluşmasını sağlamak gerekir. Hz. Peygamber'in fiyat artışından yakınan sahâbilerine "Fiatları indirip yükselten Allah Teâlâ'dır" buyurduğu rivâyet edilmiştir. Bununla birlikte devlet idaresi gerekli gördüğü sektörlerde ve zamanlarda müdâhale hakkına her zaman sahiptir.

Zenginleşmek Meşrûdur;

Ancak Zenginlik Allah Vergisidir

Mülkün tamamı Allah'a aittir. O dilediğini zenginlikle dilediğini fakirlikle imtihan eder. Zenginliği veren O'dur. Zenginlerin servetlerine güvenip şımarmamaları,

servetlerini Allah'ın rızasına uygun yollarda sarfetmeleri ve Allah'ın kendilerine bol bol verdiği gibi onların da insanlara bol bol iyilikte bulunmaları istenmiştir (Kasas Sûresi, 76-77. âyetler).

Servet Stoklanmamalıdır

Fakirler, yoksullar, düşkünler, açlar, evsizler, yaşlılar, çocuklar, hastalar, sakatlar, işsizler ve yetimler toplumların utanılacak kesimi değil; zenginlerin imtihan vesilesidir. Allah verdikleriyle de vermedikleriyle de insanları dener. Kendi lüksü, israfı ve kibri için servet biriktirenleri tehdit eder: "Ey Peygamber! Altın ve gümüşü biriktirip Allah yolunda harcamayanları acıklı/elemlî bir azapla müjdele!" (Tevbe Sûresi, 34. âyet). Müslüman zenginler zekâtlarını eksiksiz vermeli; kalan servetlerini toplumun da faydasına olacak şekilde yatırıma dönüştürmeli ve lüks harcamalar yerine toplumun alt kesimlerine tasaddukta bulunmalıdır.

Cimrilik Yasaktır

Cimrilik, kesinlikle bir Müslüman tavrı değildir. Müslüman varlıklıların Allah'ın rızasına uygun yollarla servetlerini muhtaçlara aktarması İslâm toplumlarında asıldır. Başkalarına faydası dokunmayan zenginlik ise hem dünyada hem âhirette büyük sıkıntıdır: "Allah'ın kendilerine nasip ettiği servete dört elle sarılıp cimrilik edenler, bu zenginliğin kendilerine hayır getireceğini sanmasınlar. Bilakis bu gelip geçici zenginlik onlara çok kötü bir son hazırlayacaktır. Bu dünyada cimrice sarıldıkları mal mülk kıyâmet günü boyunlarına dolanacaktır" (Âl-i İmrân Sûresi, 180. âyet).

Yasaklanmamışlar Serbesttir

İbâdetlerde haramlık, muâmelâtta (beşerî ilişkiler) mubahlık esastır. Buna göre hiç kimse kendi aklına göre ibâdet oluşturamaz. Yine hiç kimse delili olmadıkça yasak koyamaz. İslâm dininde açıkça yasaklanmamış ve diğer yasakların da açıkça ilgâsına sebep olmayan hukûkî ve ticârî tasarruflar yasak kabul edilemez. Klasik fıkıhta bu "Eşyada aslanan mubahlıktır" diye ifade edilir.

Yasak, Zarûret ve İhtiyaç Halinde Kısmen Düşer

İslâm insanların yararını gözetir ve zarûret hallerinde yasakları zarûretin oranına göre kaldırıp emirleri yumuşatır. İslâm pek çok konuda bu ilkeyi geçerli kılmıştır: Su yoksa teyemmümü, sefer halinde namazları kısaltmayı ve cem etmeyi, oruç tutamayanlara fidye vermeyi ya da orucu ertelemeyi, hacca gidemeyenlere vekil göndermeyi, baskı altında Allah'ı inkâr etmeyi, açlık halinde haramlardan yemeyi ve ihtiyaç var diye selem

sözleşmelerini mubah kılması bunun açık göstergeleridir. Bununla birlikte bu ilke, "Zarûretler başkasının hakkını ortadan kaldırmaz" ve "Zarûretler miktarınca takdir olunur" ilkeleriyle birlikte değerlendirilmelidir.

Kolaylaştırmak Esastır

Açıkça haram kılınmamış ticârî işlemlerde mümkün olduğunca kolaylaştırıcı yorumlar yapmak gerekir. Bu Nebevî bir metottur. Rivâyete göre Hz. Peygamber (aleyhisselâm) iki şey arasında seçim yapma durumunda kalınca kolay olanı tercih ederdi. Bununla birlikte kolaylaştırma dinin temel ilkelerini yozlaştırma ve işlevsiz kılma amacı taşımamalıdır.

Sonuç

"Bize acı çektiren kötülüklerin çoğunun tamamen gereksiz olduğunu ve ortak bir çaba ile birkaç senede yok edebileceklerini çok az insan anlamış görünüyor. Bütün uygar ülkelerde çoğunluk isteseydi, yirmi yıl içinde dünyada kötülüğün yarısını oluşturan bütün yoksulluğu, nüfusumuzun onda dokuzunu çaresizliğe mahkûm eden ekonomik köleliği yok edebilirdik. Dünyayı güzellik ve yaşama sevinciyle doldurabilir ve evrensel barışı sağlayabilirdik. Bunu başaramamamızın biricik nedeni, hayal gücümüzün hantallığı ve şimdiye dek olagelenleri, zaten olması gerekenler olarak görmemizdir. İyi niyet, cömertlik ve zekayla bunların hepsinin üstesinden gelebiliriz" diyor Bertrand Russell.

Ekonomik sistemleri bir iki cümle ile değinir isek; kapitalist sistemde bireyin çıkarı ön planda tutulmaktadır. (Homo Economicus). Ayrıca kapitalist sistem bireyi

tüketimin parçası olduğu için değerli görür. İslam ekonomik sistemi ise bireyi üretimin bir parçası olarak ve bireyin ürettiğini bireyin kendi ihtiyaçları yanında toplumun ihtiyacına katkı sunmasını değerli buluyor. (Paylaşım)

Günümüz ekonomik hayata bakılınca devletin olmazsa olmaz bir unsur olduğu söylenebilir. Fakat devletin rolü pek gündeme getirilip tartışılmamaktadır. Sanki gizli bir el devletin ekonomik yapı üstünde ki gücünü görmezden gelmekte veya gelinmesini istemektedir. Oysa en çok tartışılması ve analiz edilmesi gereken rol devlete aittir. En belirleyici unsur devlet ve benimsediği sistemdir. Sosyal devlet anlayışının son dönemde daha çok tartışıldığı gözlenmektedir.

Küresel ekonomik anlayışına bakıldığında devletlerin ekonomiden çekilmesinin mümkün olmadığı görülmüştür. Küresel ekonomik anlayışta sermaye, mal ve hizmetlerin serbestçe dolaşımı sağlanırken oysa bireyin serbest dolaşımı kısıtlanmaktadır. Devletler bu yapı ile ilgili ortam hazırlamak ve hukuki alt yapıyı oluşturmak zorundadır. Bunun yanında devletler ticaretin serbestliğini sağlarken ekonomik büyüme, istikrar ve paylaşım konularını da gözetmek zorundadır. Bunların yanında Sosyal Devlet anlayışı gereği olarak tüm vatandaşlar için temel ihtiyaç kabul edilen eğitim, sağlık, adaleti sağlamalı ve dezavantajlı kesimlerin yaşamsal ihtiyaçlarını asgari düzeyde karşılamak durumundadır. Devletin ekonomiden çekilmesi etkinliğinin azaltılması mümkün gözükmemektedir. İstihdam politikaları, sürekli gelişen ve yenilenen teknoloji, iç ve dış piyasaların düzenlenmesi ve özellikle rekabet unsurunun işleyebilmesi açısından daha çok düzenlemeye ihtiyaç duyulduğu için devletin rolü daha da artmaktadır.

Her şeyden önemlisi, dengeli sosyal hayat ve ekonomik hayatın başarıya ulaşması ve toplumun refahı artması isteniyor ise, bireyin kişisel çıkarı yerine toplumun çıkarını ön planda tutmalı.

Bireylerin sadece birey olarak ahlaklı olmaları yetmez aynı zamanda toplumu ilgilendiren konularda duyarlı olması da gerekmektedir. Çünkü ekonomik hayat toplumsal bir olgudur. Her birey ekonomik anlamda karar verirken seçim yaparken birey toplum devlet olgusunu hiç aklından çıkarmamalı ve bu konuda rasyonel davranmayı öğrenmelidir.

KİŞİLİĞİN GELİŞİMİNDE ÇEVRE ETKİSİ VE BAHATTİN YILDIZ ABİ

▲ RİFAT TÜR KARSLAN

İnsan belli bir toplumda doğar ve o doğduğu toplumun değerleri, normları ve kuralları vardır. İnsan doğduğu toplum içerisinde yaşadıkça o toplumun değerleri ile karakterini şekillendirmeye başlar. Karakter, bir bireyin ya da toplumun kendine özgü olan, onu başkalarından ayıran ve kişinin davranışlarını ayıran temel özellikler olarak ifade edilmektedir. Kişi yaşadığı toplumda bir birey olarak karakteri ve değerleri ile var olur. Değerleri kişiye hayatı boyunca yol gösterici olur.

Küreselleşen ve hızla değişen dünyada toplumların ve bireylerin değer yargılarının da hızla değiştiğine tanık olmaktadır. Kitle iletişim araçlarının bireyin hayatına girmesiyle bu değişim daha da hızlanmış ve bilişim araçları toplumları, kitleleri ve bireyleri yönlendirir hale gelmiştir. Dolayısıyla belli merkezlerden yönlendirilen insan kendi olmaktan çıkmış ve başka toplumların ya da insanları yönlendiren merkezlerin değerleriyle yetişir hale gelmiştir.

İnsanın insanlarla olan ilişkisi kişiliği üzerinden yürür. Kişilik ve karakterin gelişiminde bireyin yetiştiği ortam önemli bir etken olarak karşımıza çıkmaktadır. Başta aile yapısı, anne ve baba olmak üzere, kardeşler, yakın akrabalar, aile bireylerinin çalışma ortamları da bireyin kişilik gelişimini etkileyen faktörler olarak ele alabiliriz. Müslüman bir aile ortamında büyüyen çocuk ile gayrimüslim bir aile ortamında büyüyen çocuklar aynı kişilik ve karakterde olmayacaklardır. Nitekim Hz. Peygamber (a.s.) efendimiz de şöyle buyuruyor: "Her insan İslam fıtratı üzerine doğar. Sonra, anne-babası onu Hristiyan, Yahudi veya Mecusi yapar." Hadis-i şeriften de anlaşıldığı gibi bireyin yetişmesinde aile en önemli faktör olarak gözükmektedir. Müslüman bir ailede çocuk, yemeğe besmele ile başlamasını, yemek ile ilgili Müslümanların adaplarını öncelikli olarak öğrenecektir.

Çocukluk döneminde bireyin yetişmesinde mahalle kültürü önemli bir yer tutmaktaydı. Hala önemli yer tuttuğunu ifade edebiliriz. Ancak bugünün çocukları eskisi kadar sokakta ya da sokak oyunları ile vakit geçirmemekte, onun yerine dijital oyunlarla, sanal arkadaşlarla vakit geçirmektedir. Bu da bireyin

gelişimini olumsuz etkilemekte, çocukların karakter gelişimi etkilenmekte ve toplumun temel taşı olan değer dünyası sarsılmaktadır.

Kapitalist kültür çocuklarımızı ve toplumun neredeyse her kesimini dijital alanlara hapsederek onları bireyselleştiriyor ve insani özelliklerin bireyden bireye aktarımını yok etmektedir. Bu sanal etkileşim insanları hem ekonomik olarak esir alırken hem de ahlaki ve karakter gelişimi açısından da esir almaktadır. Toplumlar artık kendisinin devamlılığını sağlayacak yeni nesillerini yetiştirmekte aciz kalmakta ve küreselleşen dünyada nesilleri yetiştirmek için çözüm önerileri de sunulmamaktadır. Hal böyle olunca kültür emperyalizmine karşı alternatif modeller gelişmemektedir. Bu da kaçınılmaz olarak benliğinden koparılmış, yaşadığı topluma yabancı nesillerin yetişmesi sonucunu doğurmaktadır.

Bireyin yetişmesinde kişilik ve karakter kazanmasında etkili olan dış faktörler bulunmaktadır. Kişi içerisinde yaşadığı dünyayı tanımaya başladıkça düşünce dünyası da değişmektedir. Dış etkilerden okul ve öğretmenler önemli faktör olarak gözükmektedir. Çocuklar aile eğitimini aldıktan sonra dış dünyada ilk olarak onu yetiştiren öğretmenlerle tanışmaktadır. Öğretmenle tanışan çocuk, eğitici olarak anne-babadan farklı bir kişilik olan öğretmen/hoca, onda belirgin olarak etki etmeye başlar. Anne-babadan alınan ilk eğitimler, değerler öğretmenle birlikte ya pekişme eğilimine ya da sorgulanma eğilime girer. Bu eğilimlerden baskın olanları da kişiliği şekillendirmeye devam eder. Öğretmen/hoca, bireyin eğitim hayatı boyunca ve ilerleyen dönemlerde etkili olacak en önemli faktör olarak yer alacaktır. Bunun yanında bireyin kişiliğini etkileyen dış faktör olarak yakın arkadaş, etkileyici ve başarılı olmuş uzaktan tanınan meşhur kişilik tipleri ve sanal alem arkadaşlıklarını, sanal alışkanlıkları eklemek gerekir. Bunların yanında tarihsel büyük şahsiyetleri, roman ve film karakterlerini, sosyal, siyasal, kültürel ve coğrafik şartları da eklemek yerinde olacaktır. Bazen sosyal, siyasal toplumsal hareketler bireyleri aileden ve yakın çevren de daha çok etkileyebilmektedir.

Dolayısıyla bireyler bu tip sosyal çevrelerde büyüüp gelişmekte ve toplum yapısından bağımsız olmayan, toplumun en küçük parçası olan bireylere yetişme ortamları oluşturmaktadır.

Modern toplumlarda bireyler ahlaklı olmaktan ziyade başarılı olmayı daha çok tercih eder hale gelmişlerdir.

Bu da kişilik gelişimini ikinci plana atılmasına neden olmuştur. Başarılı olma adına sarf edilen çabaların neredeyse çok azı kişilik gelişimi için harcanmaktadır. Toplumdan soyutlanmış bir şekilde akademik başarı için sınavlara hazırlanan bir öğrenci için yarın kendisi için çok önemli olacak olan karakter gelişimini yok saymaktadır. Akademik alanda başarılı olmuş bir birey, toplumsal ya da aile hayatında da başarılı olmuş mudur? Hayat başarısı akademik başarı kadar önemlidir. İyi bir meslek sahibi olmak önemli olduğu kadar iyi bir insan/Müslüman olmak da önemli görülmelidir. Bir öğretmen olarak öğrencilerimizden akademik alanda başarılı olanların hayatta da başarılı olmalarını arzu ederiz. Ama bu durum böyle olmamakta akademik başarı her zaman hayat başarısını getirmemektedir.

Bireyin yaşamında iyi arkadaşlıkların ve rol model alabileceği örnek, önder şahsiyetlerin var olması çok önem arz etmektedir. Okullarda örnek ve önder iyi bir öğretmenin varlığı, öğrenci için büyük kazanım

olarak karakter, kişilik gelişiminin inşacısı olacaktır. Nurettin Topçu öğretmeni "Ruhlar sanatkarı" olarak ifade etmektedir. "Öğretmen kitaplardaki bilgiyi aktaran nakliyecidir. O kitabın işidir." der. Kütüphanelerde bilmediklerimiz bulunmaktadır. Oradaki bilgiye her zaman ulaşabiliriz. Ancak öğretmenin vermesi gereken ruh işini her zaman bulamayabiliriz. Demircinin demiri örs üzerinde döverek şekil verdiği gibi öğretmen de öğrencisinin ruhuna şekil verir. Bu anlamda öğretmenin ya da önder şahsiyetlerin varlığı/örnekliliği toplum içerisinde önemli bir yer tutmaktadır.

Her insanın hayatında dönüm noktaları ya da hayatına etki eden şahsiyetler olmuştur. Kişisel tecrübe olarak örnek şahsiyetlerin etkisi karakter inşasında önemli yer tutar. Okunan ya da anlatılan bilgiden ziyade örnek şahsiyetlerle vakit geçirmek etki bakımından daha kalıcı olduğu aşıkardır. O yüzden eskilerde evlerde aile büyükleri dede-nine ile birlikte yaşanılırdı. Onlardan çok şey öğrenilir, onların varlığı bireyin karakter gelişiminde kalıcı etki bırakırdı. Bireyselleşen dünyada aile kavramı da nasibine düşeni almış ve aile büyüklerinden mahrum çekirdek aile kavramı toplumumuza yerleşmiştir. Dolayısıyla değişim hızlı bir şekilde devam etmekte, bu değişime Müslüman toplumlar/bireyler aynı hızla, olumsuz anlamda, uyum sağlamakta ve yeni modeller geliştirememektedir.

Örnek şahsiyet ve kişilik olarak birçok kişinin hayatına etki etmiş olan Bahattin abinin düşünce dünyası ve yaşantısıyla ilgili olarak gözlemlerimizi, tanıklığımızı, yaşanmışlıkları ifade etmek isterim. Onun düşünce dünyasına baktığımızda İslam'a olan sarsılmaz bağlılığı ve imanını vermiş olduğu coşkuyla hayatını şekillendirdiğini söyleyebiliriz. Bu anlamda İslam'ın ona kazandırdığı ahlaki ilkeleriyle hayatında Müslümanca yaşantının örnekliğini görmek mümkündür. Bahattin abinin İslam ahlakını başta ailesinden aldığı söyleyebiliriz. Çünkü yaşanmayan ahlak da verilemez. Bahattin abinin kişilik ve karakterinin şekillenmesinde dönemin şartları içerisinde gelişen sosyal, siyasal ve düşüncel hareketler de etkili olmuştur. Gençlik yıllarının ilk döneminde İzmir İmam Hatip Lisesi'nde okurken ve daha sonraki yıllarda sürekli gençlik çalışmaları içerisinde yer almıştır. Bu çalışmalarla hem gençleri yetiştirmiş hem de sarsılmaz dostluklar, arkadaşlıklar biriktirmiş ve arkasında örnek alınacak Müslümanca bir yaşam bırakmıştır.

Bahattin abi, vefalı bir insan olmasıyla bilinir. Eşini, dostlarını, arkadaşlarını, gençleri ve çocukları arar, hal ve hatırlarını sorardı. O beklentisiz sever, sevgisini, candan yakınlığını onu tanıyan herkese hissettirir ve onun yüreğinde her bir Müslümana yer vardı. O herkese, "En çok değeri bana veriyor" düşüncesini kişiye hissettirirdi. Bu onun en bilinen özelliklerinden biriydi. O İslam ahlakından ne öğrenmişse onu hayatında yaşamaya çalışan ve o ahlakı da gösterişe kaçmadan, vakarlı bir şekilde yaşamaya gayret ederdi. Müslüman camiayı kucaklamayı başarması, Müslümanların birbirleriyle uğraşmalarını tasvip etmemesi, İslam coğrafyasının her bir bölgesine ilgi duyması ve onların sorunlarını, haberlerini, sosyal, siyasal durumlarını yakından takip etmesi de ondan öğrendiklerimizdir. Böylece Bahattin abi Müslümanın örnek şahsiyetini elinden geldiğince temsil etmeye çalışmıştır. Bundan dolayı da o daha çok eylem adamı olarak bilinmiştir.

Bahattin abinin örnek duruşu ile ilgili bir hatıramı da aktarmak isterim. Vefatından kısa bir süre önce İzmir'deyken bir derneğin akşam sohbetine katılmıştık. Günün konusu sanırım "Demokrasi" kavramı üzerineydi. Konuşmacı sunumu sırasında, "Demokrasiye karşı olacak kimse yoktur sanırım." demişti. Konuşmacı salona doğru bakarken Bahattin abi "Ben varım. Siz hangi demokrasiden bahsediyorsunuz?" diyerek konuşmaya dahil olmuştu. Bahattin abi anlattı kendi düşüncelerini ve salon da onu dinlemişti. Konuşmacı tabi böyle bir itirazı beklemediği için de biraz şaşkıındı. Burada da olduğu gibi diyeceğim, Bahattin abi kendi

üslubunca konuşmacıyı da kırmadan konu ile ilgili düşüncelerini ifade etmekten çekinmezdi. Onun bu konularla ilgili repliği de "Bi dakka arkadaşlar!" şeklindeydi. Böyle başlayan cümleler uzar giderdi.

Bahattin abi her zaman Müslümanın izzet ve şerefini en iyi temsil etme gayreti içerisinde olmuştur. Bu yolda, İslam davasında cihada katılarak gazi olmuş, hatta temennimiz odur ki şehitlik payesine de ulaşmıştır. O yüzden o örnek bir Müslümandı. O Hz. Peygamber (a.s.)'in ahlakını örnek almış, dünyalık makamları aşmış, sevdiğini Allah için seven, öfkesini de Allah için ortaya koyan asrımızın büyük bir değeriydi. Artık Onu yeni nesle anlatmak, örnek hayatını aktarmak onun arkadaşlarına ve dostlarına kalıyordu. Onun, İslam'ı en iyi şekilde temsil etmesinden dolayı, Müslüman gençleri etrafında toplamış, her yaş seviyesinden insanla sağlıklı iletişim kurmuş, karşılıksız ve beklentisiz insanlarla ilişki kurmuş böylece O, arkasında unutulmayacak dostluların kurulmasını sağlayarak örnek bir hayat ortaya koymuştur. Rabbim de bizleri, onun düşünce dünyasını anlayanlardan ve hayatını örnek alanlardan eylesin.

Topluma örnek olmuş önder şahsiyetleri anlatarak doğru düşünceyi, doğru davranışı ve doğru kişiliği inşa etmek hedeflenmelidir. Eğitimciler, toplumun her kesiminden bireyler her zaman ve zeminde kendi şartları içerisinde karakter ve kişilik inşası için çaba ortaya koymalı. Doğru davranış modellerini geliştirerek ortaya koymak ve toplumu inşa eden şartları sağlamak hedeflenmelidir. Bu anlamda Müslüman birey toplumun bizzat inşa edicisi olacak ve kendi şahsiyetini inşa ettiği gibi toplumu da rol model olacaktır. Bilişim araçlarının yaygınlaşmasından dolayı günümüzün toplumlarında etkili sözden ziyade örnek şahsiyetlere daha çok ihtiyaç duyulmaktadır.

TARİH VE ERDEM

▲ UMUT DİRİÖZ

Tarih övgü veya sövgü alanı değildir. Tarih kendine ait yöntemleri olan bir bilim dalıdır. Araştırmalarını yaparken belli bir düzene göre ve belgelere dayanarak bir sonuca varır. Bu sonuçlar topluma eğitim yoluyla aktarılır. Tarih öğretiminde de farklı yöntemler kullanılır. Biz bu yazımızda öğretici tarih yazımına göre olaylara bakıp toplumda birlik ve beraberliği güçlendirecek, ahlaki değerleri geliştirecek, ortak değerlere sahip çıkacak, düşünüp eleştirecek, geçmişten ders çıkarıp geleceğe yön verecek ve bunun sonucunda kaybolan güvenini yeniden kazanacak bir bakış açısı geliştirmeye çalışacağız

Özgüvenini yitirmiş birey toplum ve devletler ne kadar çok imkanlara sahip olursa olsun başarılı/güçlü olma olasılıkları yoktur. Bu sebeple bireyi ve toplumu kalkındırmanın, güçlü kılmanın, yeniden başarılı yapmanın yolu öncelikle kaybolan özgüvenini yeniden kazandırmak, birçok şeyi eskiden olduğu gibi yeniden ve daha iyi bir şekilde tekrar başarabileceğine inandırmaktır. Yahya Kemal BEYATLI'nın ifadesiyle "Bin atlı akınlarda çocuklar gibi şendik / Bin atlı o gün dev gibi bir orduyu yendik" dediğimizde, bu şiirin arka planındaki destansı başarıyı (1371 senesinde 1. Murat'ın Anadolu topraklarında bulunmasını fırsat bilen Sırlar bir intikam hareketiyle 70 bin kişilik ordu toplayarak Edirne yönüne saldırıp Osmanlı Devleti'ni hazırlıksız yakalamak istedi. Karşısına çıkan Lala Şahin Paşa yönetimindeki Osmanlı ordusu sayıca çok az, 800 kişi öncü birlikler Sırp ve Makedon birliklerinin ilerlemesine izin veren Osmanlı kuvvetleri, Çirmen mevkiinde geceleyin düşman ordusuna saldırdı. Ne olduğunu anlayamadan hazırlıksız yakalanan ve panikleyen düşman ordusu, hatlara sızan Osmanlı atlılarının, Sırp ve Makedon komutanlarını öldürmesi ile Sırp orduları darmadağın edildi. Savaş, Osmanlı Devleti'nin zaferi ile sonuçlandı.) bilmek. Yapılmış olanın tekrar yapılabilmesini de bilmektir.

Tarihte toplumları arkalarından sürükleyen liderlere baktığımızda toplumu ikna edebilmek için hep tarihi kahramanlıklardan geçmişteki başarılarından örnekler vererek Yeniden böyle olabiliriz düşüncesi

etrafında toplamış, kitleri ortak güzel geçmiş ortak paydasında yoğurup, ortak güzel gelecek ülküsünde birleştirebilmişlerdir. Halkı ikna ederken de sadece güzel söylevlerde bulunmak yetinmemişler kendi kişisel hikayeleri de söylediklerine şahitlik etmiştir.

Şu anda genelde İslam aleminin özelde Türkiye'nin en büyük sorunu kendine güvenini yitirmiş olmasıdır geçmişteki büyük kahramanlıklarını unutmalarıdır. Bir dönem dünyayı adaletle yöneten hakim güç olduklarını idrak edememeleridir. Elbette aslanı kediye boğdurtan yeni dünya düzeni sömürgeci istilacı güçleri kendi tarihimize kendi kültürümüze bizi yabancı kılarak ve hatta düşman edecek bir tarih yazımı ile bunu başarabilmişlerdir. Milletimizin önemli bir bölümünü kendi tarihinden İslam'la mayalanmış Türk tarihinin zirvesi sayılan Osmanlı'dan nefret eder duruma getirmişlerdir. Oysa Osmanlı dönemi neredeyse tüm İslam dünyasında mikro ve etnik milliyetçiliklerin olmadığı etnik çatışmaların en az olduğu bir dönemdir. Müslümanların çok büyük oranda birlik halinde hareket ettiği, ekonomik siyasi sosyal birçok sorunun çözüldüğü, dünyanın herhangi bir yerinde Müslümanlar veya mazlum insanlar bir sorun yaşadığında hemen müdahale edildiği, Müslümanların onurlu izzetli bir yaşam sürerek sözünün ağırlığının olduğu ve değer bulduğu dönemler geçirmişlerdir. Söz ola kese savaşı söz ola kestire başı sözünün tam da uygulandığı dönemlerdi. Savaşı bitiren sorunları çözen birçok güzel örnekler tarihimizde oldukça fazlaydı.

Büyük Selçuklular döneminde Abbasi halifesi Bağdat'ta Şii Büveyhoğulları tarafından sürekli tehdit edilirdi Bunu duyan Selçuklu hükümdarı hemen 1054 yılında Şii Büveyhoğullarına karşı sefer düzenleyerek böylece bu devleti ortadan kaldırdı. Halife de Sultan Tuğrul Bey'e doğunun ve batının hükümdarı unvanını verdi. Böylece Müslümanların birlik beraberliği sağlandı.

Bizler tarihi okumalarımızı yaparken çoğunlukla bahadırılık hikayeleri üzerinden okuyoruz. Zafere giden yolu döşeyen hazırlıkları, stratejileri lojistik konusundaki ince hesaplamaları, zaferin arkasındaki mühendislik dehasını görmüyoruz. Maalesef popüler

tarihi dizilerde bu anlayışa hizmet ediyor. Merkezi kişilik etrafında dönen aşk, ihtiras, ihanet ve bunlarla birkaç kişiyle baş eden bir kahraman sultan hikayeleri görüyoruz.

Bir Selahaddin Eyyubi hikayesi izliyoruz mesela, ki en çok altını çizilmesi gereken Nurettin Zengi'nin ufkuyla ümmeti nasıl birlik içinde toparlayabilmesinin ince işçiliğini göremiyoruz. Asıl olanın ümmet şuurunu sahip olup birlik şuuruyla hareket edilmesi gerektiğini öğrenemiyoruz. İdeallerimiz etrafında bir birlik inşası yolunu göstermek yerine bir kahraman kişinin etrafında ona sadakatle birliktelik kurma davranışı tavsiye ediliyor. Yanlış kurgu ve anlatım ise hak ve hakikatte yakınlık ile değer gösterilmesi davranışı yerine kişilere yakınlık üzerinden görev paylaşımı davranışlarının yaygınlaşmasına hizmet ediyor. Önceliklerimizi doğru tespit etmediğimizde Kudüs'ü özgürleştirecek hazırlıklara önem vermiyoruz. Kemal Tahir'in Devlet Ana kitabında Şeyh Edebali'ya ilim sahibi olmak için talebe olmak isteyen Kerim Çelebiye annesinin söylediği *"Çalışta ağabeyin gibi bahadır olup pazuların kılıç tutsun. Ben evimde kitaplı softa istemiyorum"* deyişindeki gibi ilim için çalışmayı çok da önemsemeyen kuşaklar yetişiyor.

Şaşıyoruz; Zengiler devletinin hükümdarı Nurettin Zengi'nin neden oğlunu değil de kendisiyle kan bağı olmayan (dizisi burada da saçmalamış, Zengi ile Selahaddin arasında bir kan bağı kurmuş, burada da liyakat yerine akrabalık vurgusu yapılmış) Selahaddin Eyyubi'nin önünü açmış olmasındaki liyakatin altı çizilmez. Buradaki liyakatin ilimle, ferasetle ilişkisi kurulmaz. Selahaddin Eyyubi'nin önce ümmetin içindeki bölücü yıkıcı faaliyetler ortadan kaldırmasını sonrasında ne azından hakim olabildiği coğrafyada Ümmetin içindeki Hristiyan prensliğinin oluşturduğu tehlikelere dikkat çekerek Kudüs bilinciyle gönüllü bir birliktelik kurduğunun önemi yeterince vurgulanmaz.

Selahaddin Eyyubi haçlılarla Hittin Savaşı yaparak Kudüs'ü haçlılardan geri almıştır. Yaklaşık 100 yıl kadar haçlıların her türlü kötü muamelesine maruz kalan Kudüs yeniden özgürleşmiş Müslümanların İzzet ve şerefi yeniden sağlanmıştır. Selahattin Eyyubi gerek Kudüs'ü alırken gerek 3 Haçlı seferinde kendinden çok daha kalabalık Haçlı ordularına karşı mücadele etmiş ve onları yenmiştir.

Selahaddin'in en büyük hayali Kudüs'ü haçlılardan almak ve Mescid-i Aksa'yı yeniden özgürleştirmektir. Bununla ilgili bir marangoz hikayesi anlatılır. Bağdat'ta

bir marangoz varmış marangoz ömrünün sonuna doğru çok güzel bir minber yapmış oymalı Sedef kakmalı bu güzel minberin güzelliği dilden dile dolaşıp durur olmuş. Satın almak isteyenlere de marangoz ben bunu Kudüs için yaptım diyormuş. Oysa o günlerde Kudüs haçlıların işgali altındaydı. Bunu söyleyenlere de **"Ben marangozum benim görevim bunu yapmak elbet bir gün bir yiğit çıkar bunu oraya koyar."** diyormuş. **Selahaddin bu hikayeyi daha çocukken dinlemiş ve kendine bir hedef belirlemişti. Vakti zamanı geldiğinde de minber yerine ulaşacaktı. Minberi yaptırtan Nurettin Zengi yapan muhteşem marangoz Mescid-i Aksa'ya koyduran Selahaddin Eyyubi olacaktı.** Tarihte yaşanmış bu güzellikler bizlere hiçbir şeyin imkânsız olmadığını azim ve kararlılıkla mücadele edilir, gerek şartlar yerine getirilirse Allah'ın muhakkak yardım edeceğini ve muhakkak başarıya ulaşılacağını göstermekteydi.

Büyük Selçuklular Sultan Alparslan döneminde Malazgirt'te yüz binlerden oluşan Bizans ordusunu yenip Anadolu'ya yerleşmeye başlayınca Bizans Avrupa'dan yardım istiyor tüm Avrupa'da Papa'nın çağrısıyla büyük bir haçlı ittifakı oluşturuyorlardı. Müslümanları Anadolu'dan atmak için 4'ü büyük olmak üzere toplamda 8 Haçlı Seferi düzenlemişlerdi. Bu seferlerin tamamına Müslüman Türkler karşı koyuyor yüz binlerce Haçlı ordusunun kalabalık yığınlarından korkmadan onlara karşı mücadele ediyor ve Büyük başarılar da elde ediliyordu. **Bu parlak zaferler bize şunu gösteriyor biz daha önce Hristiyan Avrupa Haçlı ittifaklarına karşı başarılı olduk istersek kendimize güvenirse ve yeniden birlik beraberlik içerisinde olursak yapamayacağımız hiçbir şey yoktur. Bizi güçsüz kılan içimizdeki tefrikalardır.** Akif'in dediği gibi *"Girmeden tefrika bir millete düşman giremez toplu vurdukça yürekler onu top sindiremez."*

Tarihimizdeki başarılar elbette sadece bunlardan ibaret değildir Müslümanın başarılı ve adaletli olması dosta güven düşmana korku salarken zulme uğrayan herkesin Osmanlı'dan yardım istediğini görmekteyiz. Dünyanın her yerinde hem Müslüman hem de başı sıkışan gayrimüslimlerin Osmanlı'dan yardım talep ettikleri birçok kez görülmüştür Hindistan'daki Hintli Müslümanlar Portekizli sömürgeci güçler tarafından sürekli saldırıya uğramak kaydırlar. Hintli Hücerat Müslümanları da Osmanlı'dan yardım istediler Kanuni Döneminde bölgenin uzaklığı, şartların zorluğu, okyanuslara dayanıklı gemilerin olmaması gibi bahanelerin hiçbirine sığınmadı ve 4 kez yardım amaçlı sefere çıkıldı. Portekizlilerin Hintli Müslümanlara yaptıkları zulüm büyük oranda engellendi en önemlisi de Müslümanların sahipsiz olmadığı yardıma muhtaç bir Müslümanım dünyanın neresinde olursa olsun hiçbir bahaneye sığınmadan ona yardım götürüleceğinin kanıtıydı.

Bu güzel örneklerin günümüzde de unutulmaması gereklidir. Peygamberimizin buyurduğu gibi Müminler bir vücut gibidir. Vücudun herhangi bir azasına bir diken batsa bir ızdırap duysa vücudun her tarafı ondan rahatsız olur Böylece müminlerin birbirini sevmesi koruması aynı hissiyat içinde olmaları tavsiye edilmiştir. Biz bunu geçmişte birçok kere başardık. Yukarıdaki örneklerde bunu göstermektedir. Tarihteki bu başarılı örnekler gelecekle ve günümüzde ilgili birer meşale olmalıdır.

Yanlış tarih anlatımından Çanakkale Savaşı da, Kurtuluş Savaşımız da nasibini almıştır. "Tek Adam" anlatılarının hiçbirisi bir halkın ve gencin şahsiyet kazanmasına, yeni destanlar yazmasına hizmet etmez. Özellikle gözden kaçırılan Büyük Taarruz da dahil olmak üzere istiklal savaşının tüm safhalarının TBMM'sinin yetkilendirmesi ile sahip olunan unvanlarla verilmiş olması bile tek başına destansı bir özelliktir. Düşünün ki topraklarınızı işgale yeltenen bir düşmana hukuk sınırları içerisinde bir mücadele veriyorsunuz. Bu ne kadar yüksek bir medeniyetin tezahürüdür, keşke yeterince tefekkür edebilmiş olsak. Keşke Anadolu'nun her tarafında bir emir ve onay gelmesini beklemeden kendiliğinden örgütlenen direniş örgütlerinin tek tek hikayelerini bilsek de dedelerimizin yaptığını gerekirse bizlerin de yapabileceğine yakın olarak iman etsek. Yine bu kurtuluş savaşımızda tüm yokluğumuza rağmen ortaya konan fedakarlıkların çok yüksek bir kurmay zekasıyla yönetildiğinin altını çizsek, burada kurmay aklının ne kadar sonucu belirleyebildiğini de idrak edebilirsek.

Yapılan fakat unutulmuş bir şeyi hiç yapılmayan ve bilinmeyen bir şeye göre tekrar yapmak elbette ki çok daha kolaydır. Tarih bu alanda bize sayısız örnekler sunup yol göstermektedir. Sayısız başarılarla bize ben buradayım demektedir. O halde yeniden başarabiliriz. Yeter ki geçmişimizi reddetmeyelim. Günümüzü ve geleceğimizi kurgularken geçmişimizi karalayıp yok sayıp hatta reddi miras gibi davranıp köksüz şuursuz bir hale gelmeyelim.

Osmanlı'nın sadece Müslümanlara yardım etmediğini dünyanın neresinde olursa olsun hep mazlumun yanında olduğunu bu durumda inanç ayrımı gözetmediğini adaleti ile hükmettiğini söylemiştik çok uzaklara gitmeden hemen geriye dönüp baktığımızda bunların sayısız örneklerini görebiliriz. 16. yüzyılda Fransa ile Almanya arasında siyasi çekişmeler oluyordu. Fransa kralı Fransa Alman İmparatoru Şarlken'e esir düşmüştü. Fransız kralının annesi Osmanlı'dan yardım istedi Osmanlı'da hiçbir bahaneye sığınmadan inançlarına bakmadan bunlara yardım etti. Yine Avusturya Macarlara mezhepsel baskı uygulamaktaydı. Macarlar da Osmanlı'dan yardım istediler. Osmanlı'da 1683 yılında ikinci Viyana kuşatmasını bu sebeple başlatmıştı. İkinci Viyana kuşatmasının başka sebepleri de vardır ancak önemli sebeplerden biri de Macarların dini baskılardan dolayı Osmanlı'dan yardım istemeleriydi. Sonuçta Osmanlı yardıma gitti ancak istediği başarıyı sağlayamadı. **İkinci Viyana Kuşatmasının niye başarısız olduğu, kişisel marazların bu başarısızlık üzerine etkisi, buradaki kırımın sonraki nesillere çıkardığı maliyet ve bunun sorumluluğu üzerinden tefekkür etmek tam olarak tarih ilminden istediğimiz faydayı bizlere sunabilecektir.**

Merzifonlu Kara Mustafa'nın başına da mal olacak bu yenilgiden sonra da 5 devlet birleşti. Osmanlı'ya karşı tam 16 yıl sürecek olan kutsal ittifak savaşını başlattılar. Bunun sonucunda Osmanlı yenildi, tarihin en berbat anlaşmalarından biri olan Karlofça antlaşmasını imzaladı. Bu anlaşma ile Mora'yı Venedik'e bıraktı. Bir müddet sonra Katolik Venedikliler Ortodoks Moralılara mezhepleri nedeniyle baskı yaptılar. Moralılarda daha önce adaletle kendilerini yöneten Osmanlı'dan yardım istediler. Osmanlı da "Ben burayı daha yeni kaybettim gücüm yok bunlar için savaşı tekrar göze alamam bana ne, ne halleri varsa görsünler." ve hatta "İkisi de Hristiyan birbirini yesinler." demedi. Gerçekten yardıma muhtaç biri varsa hemen orduyu hazırlayıp sefere çıkmışlardı. Venedik'le 1715'te savaş başlamıştı. Venedik'le Avusturya'da yardıma geldi. Osmanlı bir anda iki cepheye savaşılmaya başladı. Sonuçta yenildi,

Belgrad gibi oldukça stratejik öneme sahip bir bölgeyi kaybetti ancak Mora'yı da Venedik zulmünden kurtarıp tekrar kendine bağladı. Yine 1711 yılında Rusya ile İsveç Kralı arasında bir mücadele oldu. İsveç Kralı 12. Şarl Osmanlı'ya sığındı. Rusya da Kralı yakalamak için ve ordusunu imha etmek amacıyla Osmanlı topraklarına girdi. Bu sebeple Osmanlı Rus Savaşı başladı Osmanlı Rusya ile yaptığı Purut Savaşı'nı kazandı. Rusya ile yapılan anlaşmada İsveç Kralı Şarl'in serbestçe ülkesine dönebileceği Rusya'nın buna ve Lehistan'ın iç işlerine karışmayacağına dair maddeler anlaşmaya eklendi. Yine 1767'lerde Lehistan'ın iç işlerine karışmaya başlayınca Lehistan Osmanlı'dan yardım istedi Osmanlı'da bu isteğe kayıtsız kalmadı ve istenilen yardımı gönderdi. Böylece Osmanlı Rus Savaşı başladı. Uzun süren savaşımlardan sonra 1774 yılında Osmanlı maalesef yenildi. Tarihin en berbat anlaşmalarından biri olan Küçük Kaynarca Antlaşması yapıldı. Bu anlaşma ile Osmanlı Kırımı kaybetti. Karadeniz'deki üstünlüğünü yitirdi. Rusya'ya savaş tazminatı ve birçok hak verdi ancak bir mazlum devlete yardım etmenin huzuru ile yaşamış oldu.

Yukarıdaki örnekler bize şunu gösteriyor. Bizler tarihimizde hep mazlumların yanında olmuşuz yardıma muhtaç kim varsa bunlara yardım etmişiz. Yardıma muhtaç devletlerin kimliklerine inançlarına bakılmamış hemen bir kötülük düzeltilmeye çalışılmıştır. Tarihimizdeki bu başarılı örnekler unutulmamalıdır.

Yazımızın bu bölümünde can alıcı sorumuzu soralım. Tarihinde tüm gücüne rağmen sömürgecilik yapmamış ecdadın evlatlarına bugün en çok yakışan davranış ne olabilir?

Sorumuzun cevabını yine biz verelim. Erdemlilik; yiğitlik, doğruluk, dürüstlük, bilgi sahibi olmak, güvenilir olmak, onurlu olmak, kararlılık, tutarlılık, cesaret, ölçülü ve dengeli olmak, kendini bilmek gibi toplum tarafından kabul edilen doğru, güzel, iyi davranış kalıplarının benimsenmesi ve ona uygun davranılmasıdır. Bu tanıma göre yukarıdaki örnekler bakarak erdemli birey, erdemli toplum, erdemli devletin bizim şanlı tarihimizde hayat bulduğunu görmekteyiz. O halde her öğretmenin tarihimizdeki sayısız erdemli davranışları genç dimağlara anlatması tarihi bir sorumluluktur. Geleceğimizi yeniden erdemli ve güçlü inşa etmenin ilk basamağı budur.

Günümüzde de maalesef Müslümanlar ve birçok mazlum millet sömürgeci devletler tarafından zulme maruz kalmaktadır. Bugün dünyanın gözü önünde her gün Filistin'deki Müslümanların üzerlerine çoluk çocuk, yaşlı genç, hasta sağlıklı, hastane, okul, cami demeden binlerce bomba bırakılıyor ve mazlum insanlar kendi öz vatanlarında işgalci muamelesi görerek şehit ediliyorlar. Yine benzer şekilde Doğu Türkistan'daki Müslümanlar Çin'in zulmü altında yıllardan beri asimilasyona maruz kalmaktadırlar ve maalesef dünyanın dört bir yanındaki Müslümanlar bu zulme sadece seyirci kalmaktadır.

Biz böyle değildik, tarihte hiçbir zaman zulmün karşısında bu kadar sessiz kalmadık. Yüz binlerce büyüklükteki Haçlı ordularına karşı her zaman bir avuç Müslüman olarak dimdik direndik mücadele ettik ve başardık. Şimdi de aynı süreci yine yaşamaktayız. İsrail'in arkasında Amerika ve tüm Haçlı Avrupa birliği ile Filistin'deki Müslümanlara saldırıyorlar aynı şekilde milyonlarca nüfusu olan Çin, sırf Müslüman olduğu için Doğu Türkistan'daki Uygur Türklerine saldırıyor.

Biz tarihimizde birçok kere az orduların büyük ordulara karşı başarılı olduğunu gördük ve biz bunu başardık. Tarihimizden cesaret alıp yeniden zulmün karşısında dimdik direnebiliriz yeniden mazlumun yanında durabiliriz. Yeter ki kendimize olan özgüvenimizi yeniden kazanabiliriz. Müslümanların şu anda en büyük eksikliğinin özgüven olduğunu maalesef üzülerken görmekteyiz. Geçmişteki başarılı devlet yönetimimizden cesaret alarak yeniden toparlanmanın zamanı geldi ve geçiyor. Tarihi sadece kuru bilgi olsun diye öğrenmemeliyiz cesaretimizi yeniden toparlayıp kendimize gelmeli, tarihimizden aldığımız güçle yeniden erdemli insan ve toplum oluşturmali dünya insanlığına yeniden insani değerleri öğretmeliyiz.

ZİHİNSEL OBEZİTE VE MÜRŞİT

▲ ZİYA KESRİKLİOĞLU

1993 yılında Türkiye'de kullanılmaya başlanan internet, birden fazla haberleşme ağı (network) birlikte kullanılma imkânını beraberinde getirdi. Ardından sosyal medya okuryazarlığı diye yeni bir kavramla tanıştı insanımız.

Eğitimden ticarete sağlıktan bankacılığa hemen bütün alanlarda kullanılan internet geçen 32 yılda tüm iş ve işlemlerin dijital alana taşınmasını sağladı.

Bilgisayar, laptop, tablet ve cep telefonları vasıtası ile hayatı kuşatan internet, sağlamış olduğu birçok kolaylık yanında özellikle çocuk ve gençler üzerinde bazı olumsuz etkiler oluşturdu. Kas ve iskelet sisteminden tutun birçok fiziksel psikolojik zararları tespit edilen internet bağımlılığının başta obezite olmak üzere pek çok hastalığa davetiye çıkardığı bilimsel/akademik makalelerde konu edilmekte, incelenmektedir.

Biz bu yazımızda internet-zihinsel obezite ilişkisi üzerinde durmaya çalışacağız.

İnternetle birlikte bugün, dijital obezite, zihin şişmanlığı ya da veri tusunamisi olarak da ifade edilen zihinsel obezite, çağın önemli sorunlarından biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Bilindiği gibi obezite, bedenin aşırı kilolu olması halidir. Yani vücuda ihtiyacı olduğundan fazla gıda alınması sonucunda şeker, yağ, karbonhidrat vb. gıdaların birikmesi ile birçok hastalığa kapı aralanması demektir.

Çok yemek nasıl ki mideyi karıştırırsa çok fazla bilgi de bazen insan zihnini karıştırır. Midemizde gaz oluştuğu gibi zihnimizde de gaz oluşturabilir. **Aşırı gıda nasıl ki bir süre sonra obeziteye neden olursa, çok fazla çerçöp bilgi de zihin koridorlarında birikip bir zihinsel obeziteye neden olabilir.**

Bilimsel anlamda zihinsel obezite ise: "teknolojiden gün içerisinde yoğun bir şekilde yararlanıp kopamaz hale gelmek, sunulan dijital içeriklere sürekli maruz kalmak." (1) olarak tanımlanabilmektedir.

"Özellikle internet hayatımıza girdiğinden bu yana, bilginin hızlı yayılması sebebiyle doğru bilgiye daha hızlı ulaşılabilceği umulurdu. Ancak ne yazık ki öyle

olmadı. Aynı sağlıklı besinlerin daha güç ulaşılır ve abur cuburun her yere yayılmış ve kolay erişilebilir olması gibi bilginin de doğru, dolayısı ile sağlıklı olanından ziyade abur cubur niteliğinde olanın tüm ortamları işgal etmeye başladığını söylemek abartılı olmaz her halde... (2)

Böyle olunca bir yığın iddia, paketler halinde oradan buradan gündelik hayatımızın içine sızıp zihnimizde birikmeye başlıyor. Bunların içinde sadece nitel gözlemlerden ibaret olanlar bulunduğu gibi "bilimsellik" iddiasında bulunan pek çok önerme de mevcut. İnternette özellikle sosyal medyada öylesine gereksiz, boş içerik var ki. Kısmen faydalı ve dolu olduğunu zannettiklerimizin de birçoğunun biri birlerini nakzedip yalanladıkları bilgi kümelerinin zihinleri işgal etmeleri bir yana, bilgi kirliliğinden neyin doğru neyin yanlış olduğunu anlayamaz hale geliyor / getiriliyor.

Hele bu bilgi kırıntıları (scrap) mürşit rolündeki sözünün ağırlığı olduğu varsayılan (hoca, öğretmen, öğretim üyesi vs) gibi kimselerden olunca okuyucu/izleyici tamamen zihinsel bir alabora ile karşı karşıya kalmakta, gerçek bilgiye ulaşma, yakın olmak şöyle dursun gerçekten uzaklaşmaktadır. Tam da burada mürşit, rol model pozisyonundaki kimselerin rolü daha bir önem kazanmakta ve en büyük sorumluluk onlara düşmektedir.

Mürşit Ne Demek?

TDK'ye göre mürşit kelimesi; doğru yolu gösteren kimse, kılavuz, önder anlamlarına geliyor. (3)

Her ne kadar tasavvufta, müritlerine tasavvufu öğreten, sırları ve gerçekleri gösteren tarikat şeyhi olarak ifade edilse de; Başta anne-babalar olmak üzere eğitim süreci boyunca karşımıza çıkan kalfa, usta, öğretmen, koç, hoca, öğretim üyesi, alim, bilge... vb. bütün bilgi, kültür, sanat, beceri aktarıcısı rolündeki kişiler bir nevi mürşit sayılabilir.

Müminun suresinde müminlerin özellikleri sayılırken: "Onlar ki, boş ve yararsız şeylerden yüz çevirirler..." (4) denilir.

Mümin, sayılı ömür saatlerinin her dakikasından hesap verileceğine inanan hayatını ona göre planlayan kimse demektir. Allah Rasulü bir uyarısında: "Allaha ve ahiret gününe inanan ya hayır söylesin veya sussun." (5) buyurur. Yine Efendimizin: "Kişinin her duyduğunu söylemesi ona günah olarak yeter." (6) anlamındaki ikazı son derece manidardır.

Her mümin için pusula niteliği taşıyan bu sözler mürşit rolündeki kimseler için daha fazla önem taşımaktadır. Bu nedenle mürşitler daha rafine, duru ve doğruluğundan emin oldukları sözleri söylemeli, paylaşmalı, değilse muhatabın anlayamayacağı, hazmedemeyeceği ya da yanlış anlayabileceği sözlerden uzak durmalıdırlar.

Hazmolunmayan İlim Telkin Edilmemeli

Hazmolunmayan ilim/bilgi telkin edilmemeli. Bediüzzaman'a ait şu cümleler eğitim pedagojisi adına oldukça anlamlıdır; "İlim sahibi mürşid koyun olmalı, kuş olmamalı. Koyun kuzusuna musaffa süt, kuş yavrusuna kay (kusmuk) verir.. "(7)

Hakiki mürşit, âlim; koyunun kuzusuna verdiği saf süt gibi temiz bilgileri samimi bir hava içinde, empati yaparak vermeli. Kuşun yavrusuna verdiği kusmuk gibi hazm olunmamış, belki kendisinin bile inanmadığı bilgileri vermemeli, paylaşmamalıdır.

Anaç bir koyun veya keçi gün içerisinde merada yayılırken ot yer, diken yer, bazen zehirli bir bitki yer. Fakat yavrusuna hazmedilmiş zararsız safi sütünü verir. Bir mürşit de içerisinde felsefe, din, edebiyat, psikoloji veya ateist, materyalist yazarlara ait her şeyi okuyabilir. Lakin hazmedip rafine etmeden okuduğu her şeyi anlatamaz, paylaşamaz, nakledemez, nakletmemeli. Günümüzde çokça yapıldığı gibi nakletse ne olur? Sadece zihinsel obezlerin artması ile kalmaz. Zihinleri çer-çöp ile şişirir, bulandırır. Akılları avare, beyinleri iğdiş eder. Nesilleri mahveder. Hali alem buna şahittir.

Hız. Ali (r.a)'nin şöyle dediği rivayet edilmiştir: "İnsanlara anlayabilecekleri şeyler söyleyiniz. Siz Allah ve Resulü'nün yalanlanmasını ister misiniz?" (8) Hız. Ali'nin bu sözünün bir benzerini İbn Mes'ûd (r.a) da söylemiştir ki, bunu İmâm Müslim, sahih bir senetle Sahihinin mukaddimesinde şöyle tahrir etmiştir: "Bir gruba, akıllarının almayacağı şeyler söylesen, şüphesiz bu onların bir kısmı için bir fitne olur." (9)

Yazarımızın çok, okuyanımızın oldukça az, akademisyenimizin çok, irfan sahibi alimimizin az olmasında, mürşid rolündeki model ittihaz edilen bazı kimselerin yaşamadıklarını, içselleştirmediklerini,

hazmetmediklerini anlatmalarının rollerinin büyük olduğunu, Z kuşağı diye isimlendirilen genç kuşağın istenilen kıvamda yetişememelerinde rolünün oldukça fazla olduğunu düşünüyorum.

15-16 yaşında bir gencin veya normal bir vatandaşın duyduğu/okuduğu her bilgiyi paylaşması belki bir derece makul karşılanabilir. Fakat bir mürşidin bu hataları yaparak zihinsel obezlerin sayılarının milyonlara ulaşmasına katkı vermesi kabul edilebilir bir durum değildir.

Tedavisi

İnternet sayesinde yararlı yararsız çok şeyi biliyor, adeta bilgi denizinde boğuluyoruz. Ama açız. Hem de hiçbir çağda olmadığı kadar açız ve mutlu değiliz. Peki, bu seratan hastalığın yok mudur bir çaresi veya tedavisi? Elbette var. Bu konu müstakil bir makalede ele alınması gereken kapsamlı bir konu. Özetle ifade edecek olursak;

Bir mümin sorumluluğu ile dijital vatandaşlık kurallarına (interneti bilinçli ve güvenli bir şekilde kullanabilme, çevrimiçi ortamlarda başkalarının haklarına saygı gösterme ve şahit olduğu hukuksuz bir olayı ilgili kurumlara şikayet yoluyla bildirme) uygun bir şekilde teknolojiyi sadece ihtiyaçlarımız doğrultusunda kullanıp, telefon, tablet ve bilgisayar önünde daha az kalarak, gün içerisinde daha hareketli, sevdiğimiz insanlarla yüz yüze daha fazla vakit geçirerek, kitaba dokunarak, spor yaparak kurtulmak mümkün..

Ayrıca sosyal medyada yazdığımız paylaştığımız her cümleyi paylaşmadan önce düşünerek;

1-Gereği var mı?

2-Şefkat barındırıyor mu?

3-Yanlış anlaşılabilir mi?

4- Yazdığın alanla ilgili eğitim veya bilgiye sahip misin?

5- Yazdıkların teyit edilmiş mi?... gibi sorular sorulmalı, cevap 'evet' ise paylaşılmalı, değilse paylaşmak zorunda olunmamalıdır. Birinci tekil şahıs cümlesi ile özetlersek;

Ya hayır söyle/paylaş, ya da sus! Çünkü inanıyoruz ki; paylaştığın her şeyden sorumlusun ve hesap vereceksin!

KAYNAKLAR

1-) Prof. Dr. Berna Tander, www.livhospital.com

2-) Ebru Ceylan, Gazete Ekspres, 21.01.2021

3-) TDK Güncel Türkçe Sözlük, Mürşit Maddesi, Türkçenin Sözlüğü, Mürşit Maddesi, Prof. Dr. Mehmet Yelten, Prof. Dr. Mustafa Özkan, Babiali Kültür Yayıncılığı, 2.baskı 2006,İstanbul

4-) Mü'minin Suresi 3

5-) Buhari, Edeb 31,85

6-) Müslim, Mukaddime 5

7-) Bediüzzaman Said Nursi, Sözler, Lemeat 750

8-) Buhari, İlim, 4

9-) Müslim, Mukaddime 3; Acluni, 1/196

İNSAN İNSANIN KURDU MU, YURDU MU?

▲ ÖZNUR GÖRÜR KISAR

"İnsan insanın kurdudur" anlayışının toplumda epey kabul görüp, pratikte tam da o anlayışa göre çocuk yetiştirme tutumlarının şekillendiğine şahit oluyoruz. Sosyal Bilimlerde genellemelere yer olmadığını belirtmekle birlikte, gözlemlenen genel tablonun yer yer pek iç açıcı olmadığını kabul etmek gerekir elbette.

Okulda, sosyal hayatın farklı alanlarında çocuklar birbirlerine acımasızca tavırlar sergiliyorlar. Hatta kendi jargonlarına göre "zorbalama" dedikleri bu tavrı epey içselleştirdiklerini görüyoruz. Birbirlerini topluluk içinde mahcup etme, sözlü sataşmalar, grup olarak tavır alma ve acımasızca dışlama yaklaşımlarının okulda ve sosyal hayatta çocuklar ve gençler arasında epey yaygın olduğu söyleyebiliriz.

Toplum olarak "Evladım sen önemlisin, sen değerlisin" yaklaşımını aslında abartıp, çok yanlış kodlayarak "Çocuğum sadece sen önemlisin, sadece sen kıymetlisin" mantığıyla onlara yaklaştığımızda ele avuca sığmaz, sorumluluk almayan, bencil, acımasız çocuklar var etmiş oluyoruz doğal olarak.

Geleneksel çocuk yetiştirme modelinden yara alan, travmalı çocuklukları olan zamanın çocukları, şimdinin yetişkinleri olarak, Avrupa'nın özgür, bireyselliğin ön planda olduğu, özgüveni yüksek çocuk yetiştirme tutumları (geleneksel ve yenilikçi çocuk yetiştirme tarzı) arasında sıkışmış ve bocalamış ebeveynlerle

dolu toplum. Böyle bir yaklaşım sonucunda sınırları olmayan, şımarık, küstah, bencil çocuklarla baş etmenin yolları aranıyor tehlike çanları çalmaya başladığında.

Birkaç yıl önce birinci sınıf seviyesinde bizzat şahit olduğum örnekte yaşananlar epey ürkütücüydü beni. Sınıfın çok hareketli olması, itiş kakışın çokça olduğu ve hatta yer yer birbirlerini sıkıştırdıkları epey şiddete meyyal bir atmosferin sınıfta hâkim olduğuna şahit olmuştuk. Bir kız öğrencinin sınıf içinde yaşanan hengamede kolu kırılmış ve alçıya alınmıştı. Belli bir süre sonra alçıdan çıktığında sınıfın karmaşasında kolu yeniden aynı yerinden kırılmıştı ve ameliyat olmak durumunda kalınmıştı ne yazık ki. Sınıfın hali pür melalini düşünebiliyor musunuz? Veli profili de kendi çocuğuna en ufak bir şekilde söz söylenmesine tahammül edemeyen sözüm ona sosyo-kültürel açıdan iyi denilebilecek bir seviyedeydi.

Yine bir başka örnekte sağlığı ile ilgili ciddi sıkıntı yaşayan bir çocuğun velisi öğrenciler, öğretmenler, veliler ve okul idaresi ile öğrencinin sağlık durumunun ciddiyetini görüşüp, dikkatli davranmalarını talep edip defaatle uyardığı halde, şiddet ve zorbalıkların önünü alamamış ve öğrenciyi okuldan almak durumunda kalmışlardı.

Bu iki örnek de akran zorbalığının kısmen öğrencinin, fakat daha çok velilerin tutumları ile birebir ilgili ve onların yaklaşımlarının bir yansıması olduğunun kanıtı niteliğinde olduğunu düşünmekteyim şahit olduğum üzere.

Mağdur olan biz veya çocuklarımız olmadığı sürece modern dünya insanları olarak adalet kavramının hayatımızda bir karşılığı yok. **Oysa İmam Maturidi adalet için "Bir şeyi yerli yerine koymak ve her hakkı sahibine ulaştırmaktır" der.**

Peki aslında "İnsan insanın yurdudur" anlayışı ile yetiştirmemiz gereken çocuklarımızı nasıl oluyor da farkında olarak veya olmayarak hiçbir şeyin sorumluluğunu almak istemeyen, bencil, acımasız, empati yeteneğinden yoksun çocuklara dönüştürüyoruz?

Kendi sosyal hayatlarımızda market çalışanını tersleyen, aksi, trafikte neredeyse tanınmayacak bir kişiliğe bürünen, çalışanını ezmek ve mahcup etmek için fırsat kollayan, paranın ve gücün sağladığı konforu insanlar üzerinde üstünlük kurma malzemesi olarak görenler bilmeli ki; çocuklar tüm bu yaklaşımın birebir şahidi ve örnek alıcısı konumundalar.

Günlük hayatta düstur edinmediğimiz bir hayat felsefesini çocuklarımızın hayatına yerleştirmek ancak ve ancak koca bir hayalden ibarettir. Olumlu bir karakter gelişimi örnek rol model yaklaşımı ile olur. Aksi halde süte maya çalıp yoğurt olmasını beklemek yerine, sütlaç olması beklentisine girmek kadar abestir, ayağı yere basmayan afaki bir hayalden öteye gitmez beklentilerimiz.

Kaldı ki böyle bir çağda yanlış ebeveyn yaklaşımları bir yana, çocuk yetiştirme pratikleri ebeveyni en çok zorlayan bir zaman diliminde, ciddi bir kaygan zemin üzerinde ayakta durmaya çalışma girişimidir. Sosyal mecralar, var olan hâkim popüler kültür, arka planında türlü amaçlarla gençlerin ifsadını planlayan türlü tuzaklar ve tümüyle cebelleşmeye çalışan çocuklarımıza bir de sınırsız bir özgürlükle yaklaşan ebeveyn tavrı, ateşe körükle gitmekle eş değer elbette.

Nebevi bir yaklaşım tarzı olan itidalin tüm insanlar arası iletişimde kullanılmasının önemini, çocuklarımızla iletişim halindeyken de uygulamanın ne kadar elzem olduğunu hatırlatmakta fayda var.

Koşulsuz sevdiğimiz, zaman zaman istişare edip fikirlerini aldığımız, rehberlik ederek kendi doğrularını bulmasına imkân ve fırsat verdiğimiz, sınırsız bir özgürlük yerine sınırlı bir özgürlüğün farkında olarak, nezaket sahibi, nahif, cömert olmak gibi mühim erdem ve özelliklere sahip çocuklar yetiştirmek toplum olarak önceliğimiz olmalı.

Ailenin çocuğun hamurunu ilk şekillendiren, temel alan olduğunu kabul edersek elbette ilk dokunuşların ne kadar ehemmiyetinin olduğunu hatırlatmakta fayda var. Ailede şekillenen kişiliğin okul ve sosyal çevre ile devamının sağlanması ve pekiştirilmesi, uygun rol modeller ile desteklenmesi çocuk yetiştirme tutumlarının en temel basamakları olarak kabul edilebilir.

Evet zamanın en zor, insan olmanın en ağır olduğu demlerde yaşıyoruz. Daha kötüsü böyle bir dünyada çocuk yetiştirmek gibi zor bir görevi kuşanıyoruz ebeveynler ve eğitimciler olarak. Fakat biliyoruz ki, emek emek, ilmek ilmek bu yolda kuşanılan sabır ve çaba elbette meyvelerini verecektir bi iznillah.

Üstadın söylediği gibi "Tohum saç, bitmezse toprak utansın, hedefe varmayan mızrak utansın" dizelerini sık sık hatırlamalı, ümit var olmalı ve çocuklarımızı, gençlerimizi her koşulda sevmeli ve onların yanında olduğumuzu hissettirmeliyiz. Sevgi görmek, sevildiğini doyasıya hissetmek çocuklarımızı ve gençlerimizi pek çok yanlış düşmekten koruyan adeta bir kalkan olacaktır vesselam.

ÖĞRETMENİN ÖLÜMÜ

▲ BAYRAM YILMAZ

İstanbul'da okul müdürünü silahla vurarak öldüren 17 yaşındaki lise öğrencisi tutuklandı (08 Mayıs 2024 basından) İstanbul Alibeyköy'de özel bir okulda okul müdürü İbrahim Oktugan'ı silahla vurarak öldüren 2006 doğumlu lise öğrencisi Y.K. tutuklandı.

Eyüpsultan ilçesine bağlı Alibeyköy semtinde dün sabah saatlerinde yaşanan olayda Özel Eyüpsultan Final Akademi Anadolu Lisesi Müdürü İbrahim Oktugan (74), 5 ay önce diğer öğrencilerin eğitimlerini engelleyecek şekilde disiplinsiz davranışları nedeniyle uzaklaştırma cezası alan 2006 doğumlu Y.K. tarafından odasında silahla vurularak ağır yaralanmış, hastaneye kaldırılan Oktugan tüm müdahalelere rağmen yaşamını yitirmişti.

Olay eğitim dünyasında büyük üzüntü yaratırken, aslen Iraklı bir ailenin çocuğu olan ve Türk vatandaşlığı aldığı öğrenilen Y.K., Eyüpsultan Çocuk Büro Amirliği'ndeki işlemlerinin ardından Çağlayan'daki İstanbul Adliyesi'ne sevk edildi.

Savcılıkta ifadesi "suça sürüklenen çocuk" olarak alınan Y.K., "kişinin yerine getirdiği kamu görevi nedeniyle tasarlayarak adam öldürme" suçundan tutuklama talebiyle Sulh Ceza Hakimliği'ne gönderildi. **(08 Mayıs 2024 basından)** Y.K., çıkarıldığı hakimlikçe "kişinin yerine getirdiği kamu görevi nedeniyle tasarlayarak adam öldürme" suçundan tutuklanarak cezaevine gönderildi.

"Tabancayı 10 bin liraya aldım"

Y.K., ifadesinin devamında ise aynı mahalleden okul arkadaşı G.A'yı gördüğünü belirterek, "*O okulda okuyan birini görünce yaşadığım bu olay aklıma geldi. Tekrar sinir oldum. İbrahim Oktugan'ın hâlâ okulda olup olmadığını sordum. Günay da bana, halen orada çalıştığını söyledi. 'Gelip dövsem iyi olmaz mı?' dedim. O da 'Çok iyi olur kanka, karnına vurursun' dedi. Hatta 'Bacağına vurursan ölmez, karnına sık' dedi. Ben de 04.05.2024 günü Gaziosmanpaşa'da Mehmet Koçak isimli şahıstan 10 bin lira karşılığında aldığım tabanca ile olay günü gitmeye karar verdim*" sözleriyle cinayeti tasarlama sürecini anlattı.

Evlerinden "börek alacağım" diye çıkıp doğrudan okula gittiğini ve müdürün odasına girdiğini belirten Y.K.'nın

ifadesinin devamında "*Müdür beni görünce ayağa kalktı. Amacım ayaklarından vurmaktı. Ama bir anda kolunu dirseğini kırıp kendi yüzüne doğru havaya kaldırınca bana vuracağını düşünerek koluna doğru ateş ettim. 2 tane mermim vardı. İkisi de karnına geldi. Ben odaya girdiğimde aramızda yaklaşık 3-4 metre mesafe olabilir. Çok yakın değildik net olarak hatırlamıyorum. Bana saldıracığını düşünerek ateş ettim*" dedi.

Avukat, tedavinin devamı için serbest bırakılmasını istemişti.

İfade sürecinde söz alan avukatın ise Y.K.'nın Şubat ayında geçirdiği trafik kazası nedeniyle kafatasında çatlaklar olduğunu, travmaya dayalı kırmızı reçete ilaç kullanmakta olduğunu belirterek, "Tedavi görmesi dolayısıyla daha fazla mağdur olmasını istemiyoruz. Raporlarını dosyasına sunacağız. Kendisi öğrencidir. Kaçma ve delil karartma ihtimali bulunmamaktadır. Bu nedenle serbest bırakılmasını, tutuksuz yapılacak soruşturma sonunda suç kastı olmadığından takipsizlik kararı verilmesini talep ediyorum" dediği kaydedildi.

74 yaşında özel okulda müdürlük yaptırılan bir emekli öğretmen, Öncesinde defalarca uyarılmış olmasına rağmen disiplini edilemeyen 17 yaşında bir çocuk, çocuğun aldığı ve görüntülerden aslında hiç te yabancı olmayan silaha yatkınlığı ve kullanmadaki "profesyonelliği"

Birkaç gün çok konuştuğumuz bu olayın acaba sonuçlarını ne kadar takip ettik, fikir takip konusunda – ki bu vefa duygusu ile çok ilgilidir – ne kadar vefalıyız.

Basında yer alan haberde bile ilk okumada "genelde maddi sıkıntıları olan mültecilerin özel okulda okuyan bir öğrencisinden bahsediyoruz." Türkiye'deki özel okulların işleyişi hakkında birazcık fikrimiz olduğundan veli okul arasındaki ekonomik ilişkilerle ilgili olarak "acaba?"larımız oluşuyor, "suça sürüklenmiş" bir çocuğun savunmasına baktığımızda buradaki aldığı profesyonel avukat desteğini çok rahat görüyoruz.

Riskleri Yönetmede Başarısızlık, Krizleri Yönetmek Zorunda Bırakır

Genel bir yanlış değerlendirme sıkıntımız var. O da başımıza gelen birçok sorunu sonuçlar üzerinden

değerlendiriyoruz. Süreç devam ederken kör gözün parmağına şeklinde neredeyse "nereye bu gidiş, bu gidişin götüreceği yer belli" durumu görünürken neredeyse duvara toslayınca kadar çıkmaz sokakta ilerlemeye devam ediyoruz.

Öncelikli olarak riskleri görebilmeliyiz ki sağlıklı önleyici tedbirleri alabilelim. Bunun için ise başta kendi nefsimize olmak üzere, birbirimize ve topluma karşı dürüst davranmak zorundayız.

Bir örnek vermek gerekirse dünyada belki terkip ve tür olarak bulunmayan "sokak köpeği" sorununun 10 yıllardır risk olarak bulunduğu bilinirken, sorun ortaya çıkma emareleri gösterdiğinde konuyu profesyonelce değerlendirip yapılması gereken kısırlaştırma, korunaklı alanlarda muhafaza etme, önleyici tedbirler almak yerine sorun boş verilirip ötelendiğinde bir süre sonra sorunla artık boş veremeyecek noktada bir kriz olarak karşılaşıyoruz. Riski yönetmediğimizden krizi yönetmekle uğraşıyoruz. Onda da -iktidarı ve muhalefetiyle- sorunu (herhangi bir sorun olabilir) uzmanların yönlendirmesinden daha çok siyasi polemiklere kurban edip kriz yönetiminden çok algı yönetimine mesai harcıyoruz.

İnsanlar risk yönetimi, kriz yönetimi başlıklarında genelde finansal gündemleri ile konuşuyor, Bolca da literatür üretiyor lakin çok daha derinlerde insani krizlerimizin var olduğunu düşünüyorum.

Ekonomi ile ilgili bilgilendirme toplantısında o ay içerisinde rekor ihracat yaptığınızı belgelerle açıklayıp insanlara moral verirken, aslında ifade edilmeyen rakamlarda en yüksek ithalat rakamlarının da olduğunu ve gerçekte iki satır altta rekor düzeyde cari açık oluştuğunu gizleyerek riski yönetmiş olmayız. Aksine yaklaşan krize karşı ne kendimizi ne toplumumuzu hazırlayabiliriz.

İnsanlar başlarına gelen olaylar ile ilgili genelde eğer önceden bir öngörüle bulunmadıysa kriz yaşarlar. Bizler özellikle toplumsal meselelerde süreci konuşup kriz durumu ile karşılaşmadan riskleri öngörebilmek için çabalamayı, süreci konuşmayı çok tercih etmiyoruz. Daha önce de özellikle eğitim konusunda popüler yaklaşımları eleştirirken ifade ettiğimiz gibi "Günü kurtarmak için geleceği harcıyoruz." Başta müdahil olup daha küçük maliyetlerle çözebileceğimiz birçok sorunu; erteleme, ihmal etme, sonraya bırakma gibi... tercihlerimizden dolayı, sorunu büyütüyor ve çözümsüzlüğe kendimiz mahkûm ediyoruz. O saatten sonra da çözüm için gerekli yapısal düzenlemelerin güncel maliyetlerinden, siyasi faturalarından çekiniyoruz. Bu seferde kriz yönetimi yerine algı yönetimini tercih ediyoruz. O da bir yere

kadar. Bir kaza ya da felaket konusunda önleyici tedbirleri eksik bıraktığımızda; kazadan sonra devlet görevlilerinin fedakârlığı, çalışkanlığı, olaya müdahil olmadaki hızlarını haber bültenlerinde dinlemek durumunda kalıyoruz.

Aşağıda ister toplumsal risk, isterseniz toplumsal kriz olarak yorumlanacak haberlerden birkaç örnekle meramımızı anlatmaya çalışalım.

11 Eylül tarihinden bir haber; Mardin'de bir anaokulunun bahçesindeki nöbetçi öğretmen, biri amatör boksör 2 kardeş tarafından darbedildi.

Olay, Mardin'de bulunan Hediye Alay Aktaş Anaokulunda yaşandı. İddiaya göre, 2 kapılı okula kapalı olan ana kapıdan girmek isteyen biri boksör 2 kardeş, okulda nöbetçi olan öğretmen Yusuf E.'den kapalı olan ana kapıyı açmasını istedi. Öğretmenin 'Anahtar yanımda yok, diğer kapıdan girin' cevabı üzerine tartışma çıktı. Tartışma, bahçedeki küçük çocukların korku dolu bakışları arasında yumruklu ve kemerli kavgaya dönüştü. Kardeşlerden biri öğretmen Yusuf E.'ye yumruklarla saldırırken, diğeri ise pantolonundaki kemeri çıkartarak darp etti...

Bir Haber Daha

Elâzığ'da bulunan Limak Ortaokulu'nda, sınav sırasında kopya çekmeye çalışan 8. sınıf öğrencisi A.B., kağıdını alan sosyal bilgiler öğretmeni A.K'yı bıçakladı. Olayın ardından yaralanan öğretmen A.K. hastaneye kaldırıldı, öğrenci A.B. ise gözaltına alındı.

"Diyarbakır'da Dicle Üniversitesi'nde bir öğrenci, düşük not aldığı dersin hocası olan bir dekan yardımcısını bıçakladı. Saldırganın akıl sağlığının yerinde olmadığı tespit edilerek tedavi altına alınmasına karar verildiği bildirildi..."

Son zamanlarda yaşanan hadiselerle baktığımızda, şiddet münferit eylem olmaktan çıkmış, ne yazık ki yaygınlaşmış, toplumsal sorun haline gelmiştir. Bugün yaşanan acılar, ihmallerin ve umursamazlıkların neticesidir. İlerde yaşanmasını istemediğimiz acılar da bugünkü ilgisizliğin sonucu olmamalıdır. Şiddetin, eğitimi tehdit eder boyuta ulaşması, geleceğimizi tehlikeye sokacak boyuta varması, acil ve köklü çözümü zorunlu hale getirmektedir. Şiddet asla kabul edilemez. Her türlü şiddetin belirdiği sarmallarda kaybettiğimiz, toplum içindeki sevgimiz, saygımız, vicdanımızdır. Aslında kaybettiğimiz geleceğimizdir.

Trafikte ya da komşuluk ilişkilerinde sonu cinayetle sonuçlana birçok suçta gördüğümüz şımartılmış bir büyüme sürecinin sonunda "ben istediğim yapar ve bunun sonunda hiçbir sıkıntıya girmem" anlayışının beslediği

bir psikoloji ve maalesef bunu besleyen bir sosyoloji. Şımarıklık deyip çocuklarımızda olumsuzlayacağımız birçok davranışı "hiperaktivite" deyip normalleştiriyoruz ya da eve ziyarete gelen amcasına/teyzesine "hoş geldin" demekten aciz çocuğumuzun davranışına "ergen işte" deyip amcadan/teyzeden hoşgörü bekliyor sonu normalleştirmeye çıkacak talebimizi ifade ediyoruz.

İsterseniz sorgulamaya önce kendimizden başlayalım.

Evladlarımızın aklını, kalbini, vicdanını, midesini helal ve temiz gıdalarla ne kadar besliyoruz? Temizin içine karıştırılan "pis" şeylerin kirleticilik özelliğini ne kadar dikkate alıyoruz? Sağlıklı ortam ve gıda sağlamadığımız büyüme çağındaki çocuklarımızın mikrop kapmasını ne kadar önleyebiliriz? Aklını, kalbini, midesini hormonlu gıda ve veriler ile beslediğimiz çocuklarımızda diğerkâmlık özelliği ne kadar gelişir, vicdanı onu ne kadar yönetir? Önüne sürekli "kişisel gelişim", kariyer planları" haz odaklı anlam tanımları konulan öğrencilerimiz ne kadar empati yapabilirler?

İbni Haldun'a nispet edilen "İnsan beyni değirmen taşına benzer. Değirmen taşı devamlı döner. Dönen değirmen taşının içerisine buğday ya da öğütülebilecek bir şey koymazsanız kendi kendini öğütmeye başlar." sözü vardır. Zarif şairimiz Ahmet Cahit Zarifoğlu da bir kitabına Bir Değirmendir Bu Dünya ismini vermiş.

Benim bu sözdeki metafor üzerinden anladığım: İnsanın mutlaka bir amacı, ulaşmak istediği bir hedefi, nihayetinde kendisiyle birlikte toplum için üreteceği bir faydası olması gerekmektedir. Eğitim sistemi öğrencilerimizin önüne kendileri ve toplum için anlamlı bir hedef koyamadığında eksilen, bozulan değirmen taşı vazifesini yapamaz. Zamanla kişi önce kendini sonra toplumu aşındırır.

İnsan ömründe en önemli dönem gençlik, öğrencilik dönemleridir. Çünkü bu dönemde öğrencinin kendisine yapacağı yatırım, sahip olduğu nitelikler, kazandığı alışkanlar kalan tüm ömrünü etkileyecek, nasıl biri olacağı, nasıl bir toplumsallık içerisinde bulunacağını belirleyecektir.

Hayatın somutları üzerinden plan proje yapmadığımızda kâğıt üzerindeki birçok tasarı maalesef zaman kaybına neden olmakta, değirmen taşı/insan ömrü boşa geçmektedir.

Öncelikle toplumda etki düzeyi fazla olan yetkili ve etkili insanların çocuklarımızın eğitim süreçlerini planlarken daha büyük dikkat ve sorumluluk duygusu ile meseleye yaklaşmaları gerekmektedir. Ahirete inanan her insanımızın Peygamberimizin "Hepiniz bir çobansınız ve güttüğünüz sürüden mesulsünüz."

hadisinden sorumluluk bilinci çıkarmalıdır. İsteyen güzel işlere vesile olabilmeyi halkımıza olan sorumluluğumuz ve halkımıza olan borcumuzu ödeme bilinci olarak da yorumlayabilir. İlaveten "Milliyetçilik ancak milletini yüceltmekle olur." şiarıyla milletimizi yüceltecek davranışlar içerisinde bulunmak gerekir.

"Allah'a yemin ederim ki, Cenab-ı Hakkın senin aracılığınla bir tek kişiyi hidayete kavuşturması, üzerine güneş doğan her şeyden hayırlıdır." Hadisi üzerinden bir okuma yaptığımızda; Bugün yapacağımız iyi davranışlar, güzel örneklikler olumlu olduğunda kurtuluşumuza vesile olacaktır. Tersinden ise sözlerimiz davranışlarımız insanları kurtuluş yolundan soğutuyor, uzaklaştırıyor ise bunun ne bu dünyada ne de ahirette vebalini taşımak mümkün olabilecektir. Bunu hatırlatmamızın en temel sebebi suçlunun da bu toplumun bir parçası ve büyük oranda toplumun çocuğu olmasıdır. Belki de çoğunlukla sahipsiz bırakılmış, yeterince ilgi ve terbiye görmemiştir. İlgi ve terbiye kısmında öncelikle aile en büyük sorumluluk sahibi olmakla birlikte özellikle öğretmen ve imamlarımızın örnek ve gayretli olma sorumlulukları da vardır. Eğitim işi ile uğraşan herkesin de bilebileceği üzere, eğitim; sağlıklı planlama, özveri, uzmanlık becerisi ve işin mahiyetine uygun yetki kullanabilme inisiyatifi ile ilgilidir.

Belirttiğimiz dört maddeyi uzun uzun açabilir bir rapor dili ile de ifade edebiliriz (rapor haline getirip ilgili mercilere ulaştırdığımız da vakidir...) lakin bizler öncelikle planlama ve sistem kurma kısmında ciddi sıkıntılarla boğuşuyoruz. Bu konuda da neredeyse tüm milli eğitim bakanlarımızın sistemden şikâyetçi olmalarını kendimize şahit olarak yazabiliriz. Planlama konusu öncelikli sorun alanı olarak yıllardır önemini korumakta siyasi angajmanlarla yapılan yanlışlarımızı da siyasi angajmanlarla bir türlü çözemedik.

Yaşayanların yakıcı bir şekilde hissettiği 28 Şubat sürecinde hiçbir bilimsellikte bağdaşmayacak şekilde -İmam Hatip düşmanlığı motivasyonu ile- çocuklarımız kesintisiz 8 yıllık mecburi eğitime tabi tutuldu. 28 Şubat zihniyeti sağ gösterip İmam Hatip diyerek yumruk atarken, soldan da Meslek Liselerinin itibarını ve işlevselliğini de bitirdi. Meslek lisesinin elektrik bölümü mezununun üniversitede elektrik mühendisliğini okuyamadığı salakça ve halk düşmanı bir sistem(sizlik) inşa etmeye çalıştı. 5+3+3 şeklinde 100 yıllık başarılı deneyimimiz 28 Şubat mantığı ile 8+3 gibi garabete dönüştürüldü. Devran döndüğünde yapılan yanlışın dönme adına birçok değişiklikler (aslında düzeltme demek isterdik) yapıldı. Başka bir garabet olarak eğitim 12 yıl olarak zorunlu getirildi, 4+4+4 olarak uygulamasına

geçildi. Öğrenme isteği ve arzusu taşımayan yüzbinlerce öğrencinin bir arada tutulmasının sonucu okullarda şiddete uygun bir zemin oluştu. Özellikle de her düzeyde hatanın bedelini, suçun cezasını öteleyen yaklaşımlar toplumsal şımarıklığa neden oldu.

Yaptırım imkânı vermeyen bir sistemin, iyi ve olumlu örnekleri yaygınlaştırabilme imkânı çok sınırlıdır. Bugün eğitimcilerimizin elinde zorbalığı engelleyecek kanuni imkânlar yeterli değildir. Bu yetersizlik hataların ve suçun sürekli tekrarlanmasına yol açmaktadır.

Eğitimin amacı "Kişinin toplumsal fayda üreterek statü sahibi olması" gerekirken çok fazla insanımız için öğrencilik süresini uzatarak eğitim, istihdam ve kazanç arasındaki bağı kopardık. Çocuklarımızın fayda üreterek kendilerini başarılı hissetmelerini zorlaştırdık.

12 yıl zorunlu eğitim ve hiçbir baraj uygulaması yapmadan isteyen her lise mezununa yükseköğretim yolunu açmanın sonucunda milyonlarca gencimizin getirildiği **"boşta kalma"** halini doğru yorumladığımızı düşünmüyorum. "Boşta Kalma"nın evlilik yaşını uzatmasının ahlaki yapımıza ne gibi riskler getirdiği konusu hakkıyla değerlendirilmemekte, konuşulamamaktadır.

Lise mezunu olarak iş ve statü sahibi olabilecek ama üniversite eğitim imkanlarını yeterince değerlendirme potansiyelinden yoksun milyonlarca gencimizi kampüslerde turist yaklaşımı ile vakit geçirmelerini teşvik ettik. Aileden, akrabadan, tanıdıklardan ayrıca akademik yeterlilikten de uzakta ama her türlü teşhirciliğe gönüllü veya gönülsüz bir şekilde maruz hormon düzeyi zirvede milyonlar...

Kapalı kapılar ardında detayları "of the record" şartıyla paylaşılan araştırma sonuçlarından öğrendiğimiz; gençliğin **"Aile, İnanç, Diyanet"** araştırmalarda gençliğin en fazla dinden soğuduğu sürecin Cumhuriyetin en muhafazakâr sürecinde gerçekleşmiş olması, üzerinde özellikle "muhafazakarların" çokça tefekkür etmesi gerekmektedir. Benim mütevazı tefekkürümde kendimce ulaştığım sonuç özellikle "Amaçlarımızın sahihliği ve araçları kullanma şeklimizin amaca uygunluğu. Bu araçları teslim ederken ki liyakatten farklı yakınlıklar... gibi gibi.. "

Geldiğimiz nokta riskleri öngörmediğimiz, ya da görmek istemeyişimizin bizi bir toplumsal krize sürüklemesi ve krizi yönetebilecek hareket alanımızın da süreç içerisinde daralmış olmasıdır.

Şimdi Haberler:

Eskişehir'de 18 yaşındaki Arda K. adlı bir saldırgan, Nazi sembolleri taktığı miğfer, hücum yeleği, bıçak ve baltasıyla Tepebaşı Camii bahçesinde oturan yaşlı başlı

insanlara saldırdı. A.K., iddiaya göre evinde içeriğinde kesici aletlerin de olduğu bilgisayar oyununu oynadı. <https://www.sabah.com.tr/galeri/yasam/son-dakika-eskisehirde-bicakli-saldiri-ani-kamerada-18-yasindaki-arda-oyundan-etkiledi-dehset-sacti> 13.08.2024

Arda K.'nin yazdığı 15 sayfalık manifestosunda "Fakat bu depresyonun üstüne insanlık nefreti eklenince artık hayat amacımı bulmuştum... Kendimle beraber öldürebildiğim kadar böceği dünyadan silmek. Bu nefret ta ki bugüne kadar devam etti, beni büyük ihtimalle ya haberlerde ya da şehrimin haber sayfalarında bulabilirsiniz. Ki bu motivasyonla yapılan ilk saldırı(?) olduğu için büyük ihtimalle haberlere çıkacağımı düşünüyorum."

Böcek dediği, yok edilmesi gerektiğini düşündüğü, işe yaramaz bulduğu sıradan insanlara karşı nefretinin somut tarifi ise saldırı için cami önünde oturan yaşlı cami cemaatini seçmesiyle ortaya çıkıyor. Ve tabii saldırı sırasında çektiği videoda görüldüğü gibi o insanlara karşı en ufak bir merhamet, empati hissi duymuyor.

Eskişehir'de bir otomotiv firmasında çalışan anne ve babanın oğlu olan Arda Küçük yetim, hiç tanımadığı insanlara, silah bulamadığı için bıçakla neden bir saldırı gerçekleştirdi? 18 yaşında, Meslek lisesi mezunu, Hitler hayranı, manifestocu, ırkçı, fark edilmeyi seven genç (lik) ithal olarak gelmediyse nereden çıktı?

Şiddet içeren bilgisayar oyunları oynadığı için mi? Açık kaynaklardan edindiğimiz bilgilere göre Arda Küçük yetim kendisini şöyle tanımlıyor: İnsanları sevmiyor, gelecek planı yok... İçer kapanık olduğunu komşuları söylüyor. Ailesinden şiddet görmediğini söyleyen bir çocuk. **Yani şiddet eylemine kalkışınca kadar evinde bilgisayar başında kendi halinde bir çocuk!**

"Mart 2016'da tutuklu-hükümlü sayımız 187.647 idi... Bu sayı 31 Ocak 2023'te yaklaşık 350 bin kişiye çıktı ve Avrupa'da birinci olduk! Haber şöyle: "Lozan Üniversitesi tarafından hazırlanan 2023 yılı cezaevi raporuna göre, Türkiye'de 31 Ocak 2023 itibarıyla 348 bin 265 mahkûm ve tutuklu bulunuyor. Türkiye'yi, İngiltere (90 bin 964), Fransa (72 bin 294) ve Polonya (71 bin 228) takip etti." (6 Haziran 2024) Herhangi bir suçtan mahkûm olanların sayısı 2015 yılında 624.388 iken 2023 yılında 867.397'ye çıkmış..." (karar.com/Taha Akyol 15/09/2024)

Keşke risk yönetimi ile kriz yönetimi arasında bir tercih şansımız olsaydı sanki artık sosyolojide **yankı odası** diye ifadesini bulan kendimiz kandırma halinin bizi getirdiği kriz aşamasındayız... Hepimize kolay gelsin.

KAMİKATSU'DAN TAVŞANTEPE'YE....

▲ MEHMET HAMZA

Hayatının bir döneminde kendisine "Ağır Ceza Reisi" olarak hitap edilmiş birisi olarak editörümüzün ısrarları neticesinde "**İNFAZ YASALARIMIZIN YETERSİZLİĞİ**" konusunda yazımızı hazırlamaya başladığımda televizyonda sıfır atıkla ilgili bir belgeselde duydum ilk kez Kamikatsu'yu... Google'da arama yaptığınızda karşınıza çıkan iki haber bu şekilde...;

"Çöplerini 34 ayrı kategoriye ayıran Kamikatsu kasabası, çöpleri geri dönüştürerek tekrar kullanım alanına sokuyor. Çöpleri yakmak yerine, onları ayrıştırıp geri dönüşümde kullanan 1700 kişilik nüfuslu kasabada, geri dönüşüm oranları 2018'de %80'i buldu. 2020 hedefleri ise, atık gömme ve çöp yakma işlemlerini sıfıra indirmek." <https://sifiratik.gov.tr/kutuphane/haberler/sifir-atik-projesinde-kamikatsu-kasabasi>

Japonya'da Tokushima'ya bağlı Kamikatsu kasabası 2003'te başlattığı **sıfır atık uygulamasıyla** bu yılın sonuna kadar "**hiç atık üretmeyen kasaba**" olmayı hedefliyor.

Nüfusu bin 529 olan Kamikatsu'da, 2003'te başlatılan sıfır atık uygulamasıyla 500 tonu aşan atık miktarı, 2016'da 300 tona kadar düşürüldü.

Kasabadaki atıklar, "ikinci el ürünü olarak kullanılabilen ürünler, gıda atıkları, metal atıklar, kâğıt atıkları, kumaşlar, biokütle atıkları, plastik ürünler, cam ürünleri, tehlikeli atıklar, hacmi büyük atıklar, yakılmak üzere toplanan atıklar, geri dönüşüm çaresi olmayan atıklar,

ücrete tabi olarak imha edilen atıklar" başlıklarında ana kategorilere ayrılıyor. <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/dunyanin-ilk-sifir-atik-kasabasi-adayi-kamikatsu/1527674>

Birkaç gün öncesinde televizyonlarda ve internet haber sitelerinde geçen ülkemizden birkaç haber ise şu şekilde:

Narin bulunmasın diye her yolu denediler: Çarpıcı ayrıntılar mahkeme kararında!

Narin Güran cinayetiyle ilgili çarpıcı ayrıntılar ortaya çıkıyor. 19 gün boyunca süren yoğun arama çalışmalarında Narin'in akrabaları tarafından sistematik bir şekilde delil karartma eylemleri gerçekleştirildiği belirlendi. Aile üyeleri tarafından 50'den fazla sahte ihbar yapılarak arama ekiplerinin dikkatinin dağıtılmaya çalışıldığı belirlendi.

Diyarbakır'da öldürülen Narin Güran cinayetiyle ilgili yeni ve çarpıcı ayrıntılar ortaya çıkmaya devam ediyor. Küçük kızın tutuklanan tüm akrabaları "Suçluyu kayırma ve suç delillerini yok etmek"le suçlanmıştı. Zanlıların arama çalışması boyunca delil karartma eylemleri gerçekleştirdiği ortaya çıktı

Farklı tarihlerde Tavşantepe mahallesinin değişik yerlerine bırakılan çocuk terlikleriyle de aramalar kasıtlı olarak sekteye uğratılmaya çalışıldı,

Narin Güran'ın kaybolduktan sonraki süreçte ekiplere

onlarca sahte ihbar yapıldı. Narin'in birçok akrabası telefonlarından SIM kartlarını çıkarıp 112'yi aradı. "Ceset burada" şeklinde yapılan bu aramalar, ekipleri yanıltarak süreci uzattı. Bu sahte ihbarlarda Narin'in cansız bedeninin farklı noktalarda bulunduğu dair 50'den fazla telefon çağrısı yapıldı. <https://www.ntv.com.tr/galeri/turkiye/narin-bulunmasin-diye-her-yolu-denediler-carpici-ayrintilar-mahkeme-kararinda,fZqiHacfG0mgZWlZYWYcfQ#>

Hülasa; 2024 yılının Eylül ayında dünyanın Uzakdoğu'sunda 1500 kişinin yaşadığı bir kasaba çöplerini ayrıştırarak doğaya ve dünyaya nasıl daha az zarar veririm düşüncesiyle emek verirken, ülkemizde benzer nüfusa sahip bir köyde ise bir grup insan; yakın zamanda masum bir çocuğa karşı işlenen acımasız bir öldürme eyleminin faillerinin yakalanmaması, suçun ortaya çıkmaması ya da suçu işleyen kişilerin delilleri daha fazla gizleyebilmesi için emek veriyordu!

8 yıl önce Kamikatsu' da doğan kız çocukları muhtemelen bu hafta içinde okullarında olacak ve dünyayı daha yaşanabilir hale nasıl getirebilecekleri üzerine o kıymetli öğretmenlerinden ders alacak....

8 yıl önce Tavşantepe' de doğan kız çocuklarından biri, Narin ise yaşadığı köyde öldürüldü, Narin' in cesedi uzun zaman saklandı ve muhtemelen akrabası ya da komşusu olan pek çok kişi bu cinayetin örtbas edilmesi için çok çaba sarf etti ve hala sarf ediyor!

40 yıl önce Kamikatsu'da doğan ve hala bu köyde yaşayan insanlar, aldıkları eğitim, aile terbiyesi, edindikleri ahlak ile çöplerini geri dönüştürerek dünyaya ve insanlığa faydalı olmayı başararak dünyaya örnek oluyor.

40 yıl önce Tavşantepe' de doğan ve hala bu köyde yaşayan bir kısım insan ise cinayeti örtbas etmeyi, delil gizlemeyi, yalan söylemeyi tercih ederek hepimizin yüzünü kızartıyor.

Yaşadıklarımın öğrendiğim şudur; bir bebekten bir alim de bir katil de yetiştiriliyor...

Rakel DİNK "Yaşı kaç olursa olsun; 17 veya 27, katil kim olursa olsun, bir zamanlar bebek olduklarını biliyorum. Bir bebekten bir katil yaratan karanlığı sorgulamadan hiçbir şey yapılmaz kardeşlerim..." demişti. <https://bianet.org/haber/sevgiliye-mektup-90620>

Peki Hrant DİNK' in katiline ne oldu? 15 Kasım 2023 tarihli bir haberi hatırlatalım

AGOS Gazetesinin Genel Yayın Yönetmeni Hrant Dink'i 19 Ocak 2007'de gazete binasının önünde düzenlediği silahlı saldırıda öldüren Ogün Samast, dün akşam saatlerinde tahliye edildi. <https://www.bbc.com/turkce/articles/ce9p2jmee880>

Kısaca İstanbul'un ortasında bir gazeteciyi öldüren 17 yaşındaki katil, 16 yıl cezaevinde kaldıktan sonra 33 yaşında serbestçe dışarı çıkıyor! Al sana infaz yasası! Hiç suçu olmayan bir insanı uluorta kafasına kurşun sıkarak şehrin ortasında vuran adam 16 yıl sonra dışarıda gezsün, öldürülen adam toprakta çürüsün....

"Japonlar çöp topladı, Katarlılar şaşırdı"

Dünya Kupası'nın açılış maçını izleyen Japon taraftarlar, bitiş düdüğüyle birlikte stadyumda çöp toplamaya başladı. Taraftarların çöp topladığını gören Katarlı bir kişi, duruma şaşırarak video çekti.

Katar'da devam eden FIFA 2022 Dünya Kupası'nda Japon taraftarların çöp toplaması ev sahiplerini şaşırttı.

Birçok kez uluslararası organizasyonlarda da görülen, bulundukları ortamı örgütlü bir şekilde temizleyen Japon taraftarlar Katar'da da görüldü. Pazar akşamı Dünya Kupası'nın açılış maçı olan Katar-Ekvador müsabakasının ardından Japon taraftarlar tribünlerdeki çöpleri toplamaya başladı. https://www.gazeteduvar.com.tr/japonlar-cop-topladi-katarlilar-sasirdi-haber-1590281#google_vignette

Japonlar bizi de utandırıyor

Japonya'nın başkenti Tokyo'dan gelen bir grup üniversite öğrencisi, Kapadokya Bölgesi'nin tarihi ve turistik mekanlarında düzenlenen temizlik kampanyasına katılarak 45 torba çöp topladı. <https://www.milliyet.com.tr/egitim/japon-ogrenciler-kapadokyada-cop-topladi-1361508>

Yazımızın konusu esasen infaz yasalarımızın yetersizliği, cezaların yeterince infaz edilmemesi nedeniyle toplumda yaşanan sıkıntılardır.

O zaman başlıklar halinde ilerleyelim:

1-Pompalı Tüfek

Memlekette ruhsatlı ruhsatsız, pompalı, kuru sıkı, kuru sıkıdan bozma çok ateşli silah var. Bu kadar tabanca, bu kadar av tüfeği, bu kadar pompalı tüfek olan bir ülkede her gün onlarca kavganın ateşli silahla yaralanma ve ölüme neden olması kaçınılmaz. İnternette dahi alınabildiği söylenen pompalı tüfek milli silahımız haline gelmiş durumda. Ortalama yurdum insanının arabasının zulasında 90'lı yıllarda vernikli sopa vardı. 2000'li yıllarda biraz da teknolojinin ilerlemesiyle bu sopa formu beyzbol sopası olarak güncellendi. Son yıllarda sopaların yerini pompalı tüfekler aldı.

Kuyumcusundan iş adamına, muhtarından millet vekiline herkesin ruhsatlı silah arzusu had safhada. Avcımız çok av tüfeğimiz çok. Kırsalda kavgalarda av tüfekleri meydana çıkıyor, şehirde pompalılar, tabancalar.

Trafikte yaşanan bir tartışmada taraflar birbiriyle kavgaya edip araya gidenler tarafından yatıştırılabilir, ama birisi tabancasını ya da pompalıyı çıkarınca işler başka yere gider. Bu kadar tabanca, bu kadar silah

ruhsatı, bu kadar av tüfeği gerekli midir? Bireysel silahlanma giderek artmaktadır; silah taşımayan kişiler de trafikte bir kavgada muhataplarının elinde tabancayı, pompalı tüfeği gördükçe kendisini koruma düşüncesiyle silahlanmaya yönelmektedir. Bireysel silahlanmanın azaltılması bir devlet politikası olarak behemehâl benimsenmeli ve harekete geçirilmelidir.

08/07/2022 tarihli bir haberi paylaşalım:

Bireysel silahlanmanın neredeyse olmadığı ülke: Japonya

Silah satın almanın dünyada en zor olduğu ülkelerden biri olan Japonya'da eski başbakan Şinzo Abe'nin vurulması şok etkisi yarattı. Japonya'da geçen sene sadece 10 silahlı olay çıkmış, bu olaylarda bir kişi hayatını kaybetmiş, dört kişi yaralanmıştı. <https://haberglobal.com.tr/dunya/bireysel-silahlanmanin-neredeyse-olmadigi-ger-japonya-187686>

2021 yılında muhtemelen orta halli bir ilimizin yıllık silahlı olay sayısı, Japonya'nın 1 yıllık olay sayısı olan 10'dan fazladır.

Ruhsatsız silah taşımanın cezası 1 yıldan başlıyor. Ruhsatsız silah taşıyan kişiye 1 yıl ceza vererek (ki bu cezanın çok kısa bir süresini cezaevinde geçiren kişiyi de iyi halden dışarı çıkarıyoruz) silahlanmayı azaltamayız.

Çok kolay silah ruhsatı veriyoruz. Silaha ulaşmak bu kadar kolay olmamalı.

2-Cezaların İnfazı Yetersiz:

Açık ya da örtülü aflarla, infaz yasalarında yapılan düzenlemelerle cezaları infaz etmek yerine kuşa çeviriyoruz. Onlarca yıl kesinleşmiş hapis cezası bulunan binlerce kişi dışarıda serbestçe dolaşıyor.

03/09/2024 tarihli haberi paylaşalım:

İlk cinayeti değil! İzmir'de dehşeti yaşatan zanlı 20 sene önce de öldürmüştü

İzmir'de 2 kişiyi gasbedip öldüren, 16 yaşındaki market çalışanını da ağır yaralayan zanlı tutuklandı. Bu iki cinayet saldırgan için ilk değildi. Bülent Şengün 2004 yılında da cinayet işlediği ve 2019'da denetimli serbestlikle cezaevinden çıktığı öğrenildi.

20 yıl önce işlediği cinayet yüzünden cezaevine girmişti, denetimli serbestikten yararlanıp cezaevinden çıktı. 2 kişiyi daha öldürüp, 16 yaşındaki market çalışanını ağır yaraladı. Kentte paniğe neden olan saldırganın, 2004 yılında da cinayet işlediği ve müebbet hapis cezası aldığı ortaya çıktı. Bülent Şengün, 2019'da

denetimli serbestlikle cezaevinden çıktı. Son işlediği cinayetler nedeniyle tekrar tutuklandı <https://www.ntv.com.tr/galeri/turkiye/ilk-cinayeti-degil-izmire-dehseti-yasatan-zanli-20-sene-once-de-oldurmus,ZUo9zEz6nEW2LOeqzMnlRQ>

Müebbet hapis almış kişiyi 15 sene sonra sokağa çıkarırsanız suçu engelleyemezsiniz.

3-Karne

İlkokulda karne aldığımızda karnenin sağ tarafında bulunan DAVRANIŞ NOTU kısmında tüm notlar genelde herkeste 'pekiyi' olurdu. Şimdi tam olarak isimlerini dahi hatırlayamadığım bu kısımda; yardımlaşma, sorumluluk duygusu, eşyaları düzgün kullanma gibi hususlar olurdu. Bu kısım pek dersten sayılmazdı ki herkes genelde pekiyiydi bu kısımdaki notlara göre.

Google' da örnek karnelerde bu kısımda sosyal etkileşim, ortak değerlere uyma, takım çalışması ve sorumluluk, çevreye duyarlılık, arkadaşlarıyla uyum, çevreyi temiz tutma, grup halinde çalışma, görgü kurallarına uyma gibi pek çok ayrı konunun bulunduğu yazıyor.

Bizde ilkokulda karnede önce matematik notuna bakılırdı. Matematikte Türkçede, Fen bilimlerinde notlar iyiye sıkıntı yok... Aslında karnenin sol tarafı değil sağ tarafı asıl önemsenmesi gereken kısım. Yani hepimiz çevremizi temiz tutmadan pekiyi aldysak İstanbul Boğazi'nin altındaki kamyon lastiklerini, klozet kapaklarını kimler atmış olabilir? Kapadokya'yı kimler kirletti de Japonlar temizledi?

Hepimiz görgü kurallarına uyma bahsinde çok başarılı idiysek; maçlarda koro halinde küfür edenler, sahadaki futbolcunun başına içki şişesi, cep telefonu atanlar, emniyet şeridinde sahte çakarlı arabasıyla gidenler hangi ülkeden, hangi milletten?

Tsunamide, depremde marketten sadece ihtiyacı kadar olanı sıraya girerek alan Japonların görüntüsünü hatırlayalım. Bir de indirim yapan mağaza açılışlarında izdiham yaşayan memleket insanını...

Türkler sıraya girmeyi pek sevmez. Şarkta çekirdek çitleyen kabuğunu oturduğu bankın altına boca eder. Şarkta 'affetmek' , ' idare etmek' , 'görmezden gelmek' normaldir. Bir eski devlet yöneticimiz ne demişti hatırlayalım: 'Anayasa'yı bir defa delmekle bir şey olmaz ...'

Türkiye'de kırmızı ışıktaki geçen, emniyet kemeri takmayan, emniyet şeridini ihlal eden insanımız, neden

Almanya' da İsviçre' de harfiyen uyar bu kurallara? Çünkü Avrupa' da ceza neyse anında uygulanır.

NETİCE:

1-Cezalarımız az.

2-Az olan cezaları da uygulamıyoruz; Vergi affı, İmar Affı, Şartlı tahliye, Denetime ayrılma, Denetim süresini artırma gibi çeşitli yol ve yöntemlerle cezaları kuşa çeviriyoruz.

3- Kısa vadede cezaların artırılması, kurala uymayana verilen cezanın hakkıyla uygulanması çözümdür.

Uzun vadede ise; merhameti, insanlık onurunu, adaleti, güzel ahlakı, çevre bilincini, vicdanı öğretmek gerekir ilkokuldan itibaren. İlköğretimden itibaren tüm müfredatı ahlak, vicdan, insanlık dersleri koymak gerekir.

Sıraya girmek başkasının hakkına riayet etmektir mesela. Bunu öğrenemediğimiz çok açık değil mi? Denizi kirletmek balığın hakkına girmektir. Bundan haberimizin olmadığı aşikâr.

Bir plastik çöpün yüz yıllar boyu doğada çözülmediği ve yeni doğmuş bebeklerin dahi ciğerlerinde bulunan plastiklerden hepimizin mesul olduğunu anlatmak gerek tüm öğrencilere. Çok başarılı mühendislere ihtiyacımız yok, dürüst, doğru, ahlaklı insan yetiştirsek yeter. Eğer ahlaklı, dürüst, doğru insan yetiştirebilsek depremde binlerce binamız yıkılmazdı. Yıkılan binalardan çoğunun demirden ve betondan çalan müteahhitlerin ve bu müteahhitlere göz yuman mühendislerin ve belediye görevlilerinin eseri olduğunu artık hepimiz biliyoruz. Bize çalmayan, çaldırmayan, işini hakkıyla yapan insan gerek.

Ağır hasarlı evlerin bir kısmı daha 6 ay önce inşa edilmiş, bir kısmı 2 yıl önce. Bu evlerin bir kısmı şehirde 2.000.000TL – 3.000.000TL fiyatla satılıyordu. Sattığı ya da kiraya verdiği evin demirlerinin sağlam olmadığını, betonlarının evin mukavemeti için yeterli olmadığını, temelinin yeterince sağlam olmadığını bilen müteahhitlerin bu evleri kiraya vermesi ya da satması ne kadar ahlaksızca, vicdansızca ise, bu binaları sağlam ve kurallara uygun inşa ettiğini reklamlarda belirtmek bu kadar yüksek fiyatlara satması ya da kiraya vermesi ayrıca ağır bir ahlaki çöküşü gösteriyor.

Bu binaların isimlerine bakılırsa da: Residence'ler, Palace' ler, ... Life'lar, ... Konakları, ... Sarayları vs. afili/abartılı isimler dikkat çekiyor. Müteahhitler de insanlara saraylar, konaklar sattığını vaad ederken aslında insanlara milyonlarca paraya mezar satmış!

Belediyeler bizim adımıza bu evlerin uygun zeminlerde yapılmasını temin etmekle (zemin etütlerini yapmak/ yaptırmak, imar planlaması ile sağlıklı yapılaşma için yer belirlemek v.b.), inşaatların başından sonuna kadar tüm aşamalarını kontrol etmek ve ettirmek ve en son olarak da bu inşaat bittiğinde bu inşaatın projesine uygun olduğunu tespit ederek bu evde güvenle oturulabileceğini tevsik eden iskan ruhsatı belgesini vermekle görevli. Son depremler gösterdi ki belediyelerimiz inşaat için uygun zemin tespit etmek yerine, hangi siyasinin ya da hangi iş adamının arsasının çok olduğuna bakarak yer belirlemiş, ya da belediyelerin imara açtığı yerleri belediyeye yakın işadamları parsellemiş.

Hülasa; hırsız müteahhitler, 'arsa üretiyoruz/şehrin cazibe merkezi olacak' diye diye dere yataklarına/ sazlıklara/ bataklıklara/ sulak alanlara imar izni veren Belediye Meclis üyeleri ve Belediye Başkanları, imara aykırılıkları çeşitli menfaatler ya da çeşitli yakınlıklar sebebiyle görmezden gelen/ cezalandırmayan/ affeden siyasetçi ve bürokratlar, daha fazla para kazanmak/ müteahhitlerle arasını bozmamak için inşaatları hakkıyla denetlemeyen yapı denetim şirketlerinde çalışan mühendisler...

Çok uzaklarda, çok derinlerde aramaya lüzum yok çözüm basit aslında; varsa evde dedemiz, anne-babamız, okulda öğretmenimiz, camide imamımız, bizi yöneten idarecilerimizin bize çalmamayı,

çaldırmamayı, rüşvet almamayı, rüşvet vermemeyi, kul hakkını gözetmeyi, hakkımıza razı olup başkasının hakkına girmemeyi, doğayla savaşmamayı, doğayı tahrip etmemeyi, dere yataklarını imara açmamayı, kolonlara gerektiği kadar demir koymayı, müteahhit eksik demirle kolon yaparsa o müteahhidin başına o inşaatı yıkmayı, dere yataklarına ev yap(tır)mamayı öğretmek işe başlamak gerekiyor.

Sonrasında sorumluluk almayı öğrenmek ve öğretmek gerekiyor. 6 Şubat 2023'te meydana gelen depremlerde vefat eden kişi sayısı 45.000 iken depremde can kaybı yaşanan 11 vilayette istifa eden hiçbir kamu görevlisi olmadı. Suçu başkasına (evvelki belediye başkanına, müteahhit ise betoncuya/ustaya, siyasetçi ise bürokrata, bürokratsa siyasetçiye vs..) atarak gelecekteki afetlerden ve sorunlardan kurtulabilme imkânımız yok.

Konudan çok da bağımsız olmayan bir örnek ile devam edelim: Zamanında (15-20 yıl evvel) devlet tarımsal üretimi desteklemek için tarlasını eken kişilere dönüm başı bir miktar para ödüyordu. Uygulama şu şekilde; tarımsal üretim yapan kişi 'ben 120 dönüm ekтім' diye beyanda bulunuyor, bu evrakı muhtar tasdik ediyor, ilçe tarım müdürlüğü personeli de bu beyanın gerçeğe uygun olduğunu tasdik ediyor. Devlet de 120 dönüm eken bu kişiye 120 dönüm karşılığı para ödüyordu. Bir süre sonra çiftçilerimizin (vatandaş ve üretici) beyan ettiği, muhtarlarımızın (seçilmiş yönetici) tasdik ettiği ve ilçe tarım personelinin (bürokrat/kamu görevlisi) onayladığı bu beyanlar incelendiğinde gerçek üretim

miktarından fazla yazıldığı ve devletten haksız para alındığı anlaşılıyor! Hatta o kadar ki X şehrinin Y ilçesinin diyelim ki toplam yüzölçümü 80.000 hektar ise, tarım yapıldığı/ fiilen ekildiği belirtilen/ onaylanan toplam tarla miktarının 100.000 hektar olarak yazıldığı anlaşılıyor! (Bu hususlar resmi tahkikatlarla belirlendikten sonra meseleler önce ağır ceza mahkemelerinin önüne dava olarak götürüldü, sonra Yargıtay' da bu davalarla ilgili temyiz denetimleri yapıldı.) Hadi çiftçi fazla yazdı, muhtar neden imzalar? Hadi muhtar onayladı, ilçe tarım görevlisi görmediği tarlanın ekildiğine ya da ne kadar tarlanın ekili olduğuna bakmadan bu yanlışlığa neden onay verir?

Kural var uygulanmaz, kuralı tanımayan hesap sorulmaz, denetleme yok, kimseden yaptığı hatanın hesabı sorulmaz, zengin iseniz ya da siyaseten güçlü iseniz pek çok kuralı çiğneseniz de kimse ize hesap soramaz.

İnsanlık, Allah'ın yarattığı fitrat ve doğa ile savaş halinde olursa ne olur? Derelerin taşmasıyla selde ölür, deprem olunca sulak/bataklık alanlara yapılmış, kolonları sağlam olmayan, denetlenmemiş ama belediyelerce iskan ruhsatı verilmiş 12 katlı henüz 1 yıllık evlerinin enkazında ölür.

Bizim de içinde yaşadığımız Ortadoğu coğrafyası kuralların esnetildiği, kağıt üstünde görünen ile fiilen olan şeylerin birbiri ile örtüşmediği, şeffaflığın,

denetimin ve hesap vermenin olmadığı bir haldedir. O yüzden mesela Türkiye' den aldığınız ehliyet pek çok ülke itibar etmez. Pek çok meslek mensubuna ülkemizce verilen mezuniyet belgeleri, diplomalar, yeterlilik belgeleri pek çok ülkede kabul görmez. Kırmızı ışıkta geçmek, yaya geçidinde durmamak, yerlere çöp atmak, sırada beklerken sıraya riayet etmemek, futbol maçında sahaya cep telefonu/viski şişesi/patlayıcı madde atmak, denize araba lastiği atmak, fabrikanın zehirli atıklarını dereye boca etmek... Bunlar neredeyse normal kabul edilir. Bu kural ihlallerine de maalesef ya ceza verilmez ya az ceza verilir ya da verilen ceza infaz edilmez. En kötü ihtimalle de gelsin vergi barışı, gelsin imar affı, infaz düzenlemeleri v.s ...

İşin dikkat çekici tarafı şudur : İstanbul' da pervasızca çöpünü sokağa atan, kırmızı ışıkta geçen, köprüde emniyet şeridini işgal eden insanımız kuralların istisnasız uygulandığı ülkelerde ilk kural ihlali okkalı ve infaz edilen cezasını yer yemez hizaya gelir ve orada kurallara harfiyen uyar.

Demek ki mesele; öncelikler adil olarak ahlaklı vicdanlı insan yetiştirmek ve sonrasında adil bir sistemin var olması ve sistemin adaletle işletilmesi.

Biz lafı çok uzattık ama aslında kısaca "Us ile uslanmayana etmeli tekdir, tekdir ile uslanmayanın hakkı kötüktür..." desek de olurdu aslında...

ELEŞTİRİ VE AHLAK

▲ YUSUF YAVUZYILMAZ

Toplumsal kutuplaşmanın yarattığı ortam, bireysel çıkarlar, parti ve grup taassubu eleştiri kültürünü de derinden etkiliyor. Toplumsal, dini ve siyasal alanlarda eleştiri yapmak isterken ahlaki kolayca ıskalayan bir anlayış tehlikelidir. Daha da vahimi bu anlayışın toplumda yaygın kabul görmesidir. Böylece kendi ideolojik çıkarlarını her tür ahlaki değer önüne koyan bir anlayış yaygınlaşmaktadır.

Bir süre önce karne başarısı karşılığında et alan bir çocuktan söz edilmişti. Haber ilk verildiğinde üzerine bir düşünce biçimi inşa edildi. Ancak daha sonra olayın muhabirin bir yönlendirmesi sonucu olduğu ortaya çıktı. Bu durum yaşadığımız topraklardaki yaygın bir ahlak sorunu olduğuna işaret ediyor. Oysa yoksulluk üzerine haber yapmak isteyen birinin, bu konuda örnek bulmakta zorlanmayacağı zamanlarda yaşıyoruz. Ancak muhabir gerçek bir sorunu, sahte bir davranışla delillendirmeye çalışıyor. Belki de bu davranışıyla eleştirmek istediği kesime destek sağlıyor.

Kuşkusuz bu davranış tipi, sadece o muhabirle sınırlı değil. Özellikle siyasal alanda yapılan eleştirilerde bir olayın gerçekliğinden çok bırakacağı etki daha önemli bulunuyor. Muhtemelen o muhabir böyle davranmakla kendi ideolojisine hizmet ettiğini düşünüyor. Kuşku yok ki bu durum sağlıklı bir eleştiri ortamını çürüten en önemli faktördür.

Öyle görünüyor ki, bir olayı çarpıtan zihin olayın doğru yansıtılması konusunda bir ahlaki kaygı gütmüyor. Böylece ortaya toplumu yanlış yönlendiren bir yalan haber çıkıyor. Ne yazık ki bu olay muhabirin ahlak dışı bir uygulamasıyla sınırlı değil. Toplumda hedefine ulaşmak için her şeyi mubah gören bir anlayış kök salmış durumdadır.

Benzer bir davranış biçimi futbolda da fazlasıyla vardır. Futbolcuların ikili mücadelelerde abartılı sakatlık gösterileri, ardından hiçbir şey olmamış gibi oyuna devam etmeleri toplumdaki derin ahlaksızlığın futboldaki karşılığıdır. Hak etmediği bir kazanç elde etmek, bunun için ahlak kurallarını çiğnemek, kazanma hirsının gerisinde kalıyor. Bu durum çıkarı öne alan

pragmatist ahlakın toplumda önemli ölçüde zemin bulduğuna gösteriyor.

Ne olursa olsun kazanmayı her türlü değer üzerine koyan pragmatist ahlakın egemen olduğu bir ortamda, futbolcu abartılı bir gösterişle rakibi azaltmanın, kendine avantaj sağlamanın yolunu arıyor. Bu pragmatist ahlak kendi başarısından ziyade rakibi ahlaksızca azaltmayı düşünebiliyor. **Emeğin, hakkın, adaletin değil, gösterişçiliğin egemen olduğu bir toplumda, değerlerin bu kadar araçsallaştırılması da normaldir. Daha da vahimi bu davranışın taraftar psikolojisinde yaygın bir karşılık bulmasıdır.**

Kuşkusuz bu tür olayların yaygınlaşmasının sosyolojik nedenleri vardır. Bir olayı tek taraflı görmeye odaklanmış bir zihin için seçmeci davranmak kaçınılmazdır. Analiz yaparken karşı tarafta olan hatayı görür ama kendi grubundan olan hatayı görmez, göremez hale gelir. Her iki tarafın hatalarını görenler ise olayı daha adil değerlendirme imkanına sahiptir. Tarihsel veya güncel olayların tek bir faktörle açıklanması oldukça zordur. Bundan dolayı tek sebepli izahlara mesafeli durmak gerekir. Birçok olay arasında varsa ortak yönleri bularak sonuca gitmek gerekir ki, bu da bir hayli zor ve emek isteyen bir yöntemdir. Çünkü toplumsal olaylar çok sayıda faktörün etkilediği olaylardır. **Bir olayı tek bir faktöre indirgemek, olayı yanlış değerlendirmeye neden olduğu gibi, ideolojik körlük de yaratır.**

Sosyolojik anlamda tutarlı ve doğru bir eleştiri yapabilmek için önce eleştirilecek konuda doğru bilgiye sahip olmak gerekir. Genel anlamda doğru eleştiriye engelleyen indirgemeci bakış, siyaset, spor, ekonomi, din ve tasavvuf değerlendirmelerinde fazlasıyla mevcuttur.

Doğru ve sağlıklı eleştiri için doğru bilgi, sonra önyargılardan uzaklaşmak gerekir. Oysa ideolojik zihin için doğru değil, kendi çıkarına olan değerlidir. Bundan dolayı, karşılaştığı olayları ve elindeki malzemeyi yorumlarken seçmeci davranır. Sloganların yükseldiği yerde, analitik düşünce yer bulamaz. Bundan dolayı taraftarlarda sesin içeriği değil, şiddeti önemlidir.

Hayatın her anında insanlara iftira etmekten kaçınılmalıdır; emin olmadığınız, sağlam verilere dayanmayan bilgilerle insanları suçlamamak gerekir. Biz düşmanlarımız gibi olamayız. Rahmetli Aliya'nın tabiriyle "kitaba uyacağız." Kitaba uyacağız; yani adalete, yani aşırı gitmemeye, yani mazlumları korumaya, yani haksız yere kimseyi suçlamamaya özen göstereceğiz.

Eleştiri ahlaki gerçekten önemlidir. Bu konuda uyulması gereken ilkeler vardır.

1. Öncelikle muhataba saygı duyulacak.
2. Kişisel özelliklere değil konuya odaklanılacak.
3. Eleştirilecek metin doğru anlaşılacak.
4. Metne metinde olmayan anlamlar giydirilmeyecek.
5. Amaç tartışmayı kazanmak değil hakikati hedeflemek olacak.
6. Kazanma hırısı ve kaybetme korkusu terk edilecek.
7. Farklı düşüncelere saygı duyulacak.
8. Asla kendisi gibi düşünmeyenler tekfir edilmeyecek.
9. Ahlaki bir dil kullanılacak.

Bu ilkelere uymayanlar ahlaki ilkelere kayıtsız, sadece kendi grubunun çıkarlarını korumaya ve savunmaya odaklanmış yorumcudur. Olayın ve ifadenin ne anlama geldiğini anlamadan yorumlamaktan çekinmeyen

tatminsiz kişilerdir. Bu kişiler, önüne gelene hakaret ederek kendilerini fark ettirmek isterler. Eleştirisinde kullandığı bilgilerin önemli bir bölümü montaj ve yalan olduğunu görüyoruz. Ama bu hiç önemsemiyor. Çünkü onun için gerçeklik önemli değil, önemli olan kullandığı haberin işlevselliği.

Eleştirel düşünce toptan kabul ve toptan reddetmeyi içermez. Bir sosyal veya siyasal olayın değerlendirilmesinde olduğu gibi, bir alimin görüşlerinin toptan kabul veya ret edilmesi aynı zihinsel yapının ürünüdür. Bu tür değerlendirmeler, toptancı, indirgeyici, duygusaldır.

Siyasal ve toplumsal alanda genellikle iki grup insanla karşılaşmak mümkündür.

1- Birtakım insanlar her koşulda kendi siyasal anlayışını ve oy verdiği partiyi, içinde bulunduğu cemaati, başlı bulunduğu örgütü savunmaya odaklanmıştır.

2-Bazı insanlar ise gerektiğinde kendi siyasal anlayışını ve desteklediği partiyi, bağlı bulunduğu cemaati de eleştirirler. Birinciler fanatik militan, ikinciler eleştirel düşünmeyi başarabilen insanlardır. Birinciler pragmatist, ikinciler ilkelidir. Birinciler duygularını, ikinciler aklını kullanır. Hangi düşünceden olursa olsun ikincileri tercih etmek gerekir.

Öte yandan, yapılan eleştirileri içeriğine bakmadan, peşinen kötü niyetli olarak görmek, doğru bir yaklaşım değildir.

Kuşkusuz kötü niyetli olanlar da vardır. Ancak kötü niyetle kullananlar vardır diye düşüncenin en temel özelliklerinden biri olan eleştiri yasaklanamaz. Eleştirinin yasaklanmasından doğan zarar, serbest bırakıldığında yapılacak kötü eleştirinin yıkıcı etkisinden kat kat fazladır. Aliya İzzetbegović'in eleştirel düşünce üzerinde ısrarla durması sebepsiz değildir.

"Senin dünyaya bakan penceren kirli ise benim çiçeklerim sana çamurlu görünür" diyor Mevlana. Gerçekten de hayata yön veren paradigma sorunlu ise o paradigmanın içinden hakikati kavramak zor olacaktır. Eleştiri ahlakının birinci ilkesi doğru bilgi üzerine yorum yapmaktır. Eğer dayanak olarak kullandığınız bilgi doğru değil ise yaptığınız yorumların fazla bir anlamı yok.

Asıl soru, bizim gibi düşünmeyen, bizim gibi inanmayan, bizim ideolojimizi paylaşmayan insanlara nasıl davranacağımız konusudur. Onlar yok edilmesi gereken düşmanlar mı, yoksa birlikte yaşayacağımız insanlar mı, olarak göreceğimiz son derece önemlidir.

Herkesin olayı kendi parti, mezhep, siyasal düşünce ve sahip olduğu paradigma açısından değerlendirmesi normal kabul edilmelidir. Ne yazık ki insanların çoğu kendi anlayışının esiridir. Bu onların olayların farklı yönlerini görmelerini engeller. Bunun nedeni olayı sadece kendi bakış açılarına yarayan delileri öne çıkarıp, diğerlerini görmezden gelme eğilimidir.

Her muhalif, her farklı düşünce, her eleştirel tutum vatan hainliği değildir. Her farklı yorumu, içeriğine bakmaksızın, tekfir silahı ile susturmaya çalışan düşüncenin siyasal karşılığı her muhalifi vatan haini saymaktır. Bu sağlıklı bir durum değildir.

Öte yandan, söylem ve eylem arasındaki mesafe, söylenenlerin etkisini azaltmaktadır. Sürekli karşımızdakine sigaranın zararlarından bahseden sigara kullanıcılarına benziyoruz. Bu ikircikli tutum, söylemlerimiz doğru da olsa muhatap üzerindeki etkisini azaltmaktadır. İdeal dindarlığın parametrelerini hep karşımızdaki insanlardan bekliyoruz. Oysa öncelikle sorulması gereken soru şu: «Biz ideal

dindarlığın neresindeyiz? Bizim Allah'la olan sözleşmeye sadakatimiz ne kadar?" Bazen dışarıya dönük eleştiri, kendi sorunlarını gizlemeye dönük bir amaca yönelebilir. Doğru ve verimli eleştiri içeriye dönük eleştiridir.

Son zamanlarda ahlaki ilkesi olmayan bir hakaret tartışması yürütülüyor. İlkesizlik, tarafların kimin hakaret yaptığına ve kime yapıldığına göre tavır olmasından kaynaklanıyor. İşin vahim tarafı tartışmada ahlaki değerler değil, kişilerin aidiyetleri, politik taraftarlığı belirleyici oluyor. Hakaret eden birini eleştirecek yerde karşı tarafın davranışı örnek gösteriliyor. Oysa ahlak bir davranışı kimin yaptığına göre tavır almayı oynayamaz. Kim tarafından kime yönelik olursa olsun hakaretin yanlışlığı değişmez. Militan fanatik sadece karşıdakinin kusurunu görmeye eğilimlidir. Öte yandan kişinin sanatçı veya politikacı olması hakareti normalleştirmez. Asıl sorun, değerleri değil kişilerin konumlarını önemli saymamızdan kaynaklanıyor.

Verimli bir tartışma, müzakere ve görüş alışverişi son derece önemlidir. Bu düzlemde müzakereyi yürüten kişilerle düşüncesi, ideolojik konumu ne olursa olsun tartışma ve fikir alışverişi verimlidir. Ancak tartışma ahlakına uymayan, konuya odaklanmak yerine ilgisiz konuları öne çıkaran, ideolojik kampının esiri olmuş, eleştirel düşünce yeteneğini kaybetmiş; kazanma hırsı ve kaybetme korkusuna esir düşmüş kişilerle asla tartışmamak gerekir.

SANAT VE MÜZİK CEPHESİ

▲ EROL ÇAM

Bir sorun ortaya çıktığında önce konunun uzmanları tarafından sorunun teşhisi/tespiti yapılmaya, ardından bunun için gerekli ekibin ve ortamın sağlanmasına ve en sonunda da tedavi/çözüm uygulanmasına çalışılır. Müslümanların sanat ve müzik alanında sorunlar yaşadığı bir gerçektir. O zaman bu konuda önce teşhis yapmaya, ardından çözüm için bir yol haritasına ihtiyacımız bulunmaktadır.

Küreselleşme; Bütün dünya üzerindeki insan topluluklarının her türlü değerini, değer yargılarını global dünya ölçeğinde yoğurup, küreselcilerin istek ve amaçları doğrultusunda ortak tek bir dünya oluşturmaya çalışan dayatmacı bir değişim sürecidir.

"Tanrı yaratıyorsa biz de yaratırız. Tanrı öldürürse biz de öldürürüz. Tanrı her şeyi biliyorsa biz de biliriz. Tanrı her şeyi iştirirse biz de iştiririz. Tanrı her şeyi görürse biz de görürüz." diyerek yeryüzünde ilahlığa soyunan şeytanlaşmış küresel güçler, insanları kendi istedikleri gibi düşünmeye, yaşamaya, eğlenmeye, bilmeye ve görmeye zorlamaktalar.

Asırlarca insanları uyuşturmuş, cahil bırakmış, birbirleriyle savaştırmış ve zayıf bırakmışlar, insanlığın uyanmaması ve kendilerine gelmemesi, kurdukları oyunun farkına varmamaları için ellerinden gelen çabayı göstermişlerdir. İslam ümmetinin şuursuzluğu/bölünmesi, insanlığın parçalanmışlığı ve cehaleti sonucunda üstünlüklerini devam ettirmekteler ama bu ilelebet sürecek bir düzen değildir. İnsanlığın birazcık kendine gelmesi, kıpırdanması, uyanışı ve birleşmesi karşısında birer örümcek ağı hükmündeki zulüm saltanatları alaşağı edilecektir inşallah.

Ana hedefi; insanlığı köleleştirmek ve dünyayı sömürmek olan küresel şirketler internet/cep telefonu/medya/sosyal medya marifetiyle her seviyeden insanı, özellikle çocukları ve gençleri ifsad etmeyi başarmış durumdadır. Cep telefonun girdiği her ülkede benzer bir bozulma süreci yaşanmakta, dünyanın tüm gençleri tek tip olarak yetiştirilmekte.

"Küresel kültürü yaşamak moda haline getirilerek cazip kılınmaktadır. Gençler arasında yoğunlaşan Batı

pop müziği yıllar süren kulak alıştırmaya politikaları sayesinde artık orta yaş ve üstü insanlarımız arasında da oldukça yaygın dinlenen müzik türü durumuna gelmiştir. Hemen her kesimden ve yaştan insan kitle kültürünün etkisi sonucu sürüden ayrılmama içgüdüleriyle, modalaşmış olan pop müzik salgınından kurtulamamaktadır. Türk Halk Müziğini, Türk Sanat Müziğini (ve dini müzik çeşitlerini) dinlemek sanki çağdışı kalmakla eşdeğer bir psikolojik baskı yaratmaktadır. Küreselleşmeyle birlikte ulusal bilincin de kaybolmakta olduğu görülmektedir."

Batı'ya karşı eziklik duygularıyla yetişen nesillerimiz müzik aracılığıyla sadece hazzı yönlendirilmekteler, cinsiyetsizleşmeyi ya da sapkın cinsel tercihleri normal/meşru gören, hayatın anlamını sorgulamaktan kaçınan, manevi değerleri ve ahlakı boş/kıymetsiz şeylermiş gibi gören, geçmişinden kopuk, geleceğini düşünmeyen bireylere dönüşmekte ve adeta derin bir uçuruma itilmeye çalışılmaktalar. Şeytani Küresel Sistem ellerindeki para ve siyasal güçle tüm insanlığı dönüştürmeye çalışmakta. Hakkın sesini bastırmaya, ekini ve nesli bozmaya ve insanlığın bir kısmını yok etmeye ve bir kısmını da kendilerine köle etmeye gayret etmekteler. İnternet, cep telefonu, medya ve sosyal medya aracılığıyla İslami/geleneksel/ulusal kültürleri yok etmeye ve kendi seküler kültürlerini dayatmaya çalışmaktalar.

Müslüman kesim olarak her geçen gün çocuklarımız ve gençlerimizi bu cahiliye seline kaptırmakta ve pek

çok cephede yenilgi yaşamaktayız. Zira küresel sistem siyasal, sosyal, askeri, ekonomik, kültürel ve sanatsal alanda topyekûn bir savaş başlatmış bulunmakta. Her cepheden saldırıya uğrayan bir milletin tek bir cephede savaş vermesi demek o savaşın kaybedilmesi demektir. O yüzden bizlerin de tüm gücümüzle her cephede savunmaya geçmemiz, sadece savunmayla yetinmeden bilahare hücumla geçmemiz, hakkı ve adaleti dünyaya hakim kılmaya çalışmamız gerekmektedir.

Öneriler:

- Öncelikle sanat ve müzik alanında İslami şuura sahip ve alanı iyi bilen insanların bir araya getirilmesi gerekiyor. Sorgulama yeteneği/muhakeme/hikmet/cesaret vasfı olan ve konuyla ilgili çalışmaları bulunan sanatçı, müzisyen, ilahiyatçı, psikolog, sosyolog, yazar, şair ve bu çalışmaları maddi anlamda destekleyecek iş adamlarından oluşan bir ekip kurup çalışmalara başlanılmalı.
- Bu özenle seçilmiş isimler önce konunun

mahiyetini ve tarihsel arka planını ortaya koymalı. "Müzik nedir, mahiyeti/amacı/etkileri nelerdir? İslam'ın, Müslümanların ve Müslüman bilginlerin tarih boyunca müziğe bakışı ve katkısı nasıl olmuştur? İslami müziğin tanımı nedir? 1980'lerden itibaren İslami Müziğin oluşumu ve gelişimi nasıl olmuştur? İslami müzik diye isimlendirilen şey gerçekte ne kadar İslamidir?" sorularının cevapları bulmalı. Melodi, ritim, makam, tarz ve sözle ilgili en doğru ve en etkili olanı tespit edilmeli.

- "Sanat ve müzik alanında küresel güçler neler yapıyor? Nasıl bir algı çalışması yürütüyorlar? Bu alanda hangi kurumları kurmuşlar ve nasıl çalışıyorlar?" sorularını cevaplandırmalıyız. Düşmanı yenmek için önce onu (gücünü, kapasitesini, planlarını, kullandığı piyonlarını) tanımak gerekir. Zira küresel güçler dünya hakimiyetini sağlama çalışmalarına önce ele geçirmek istedikleri toplumları tanımayla başlamışlardır.

- Bütün bunlardan sonra 1, 3, 5, 10 ve 50 yıllık planlar yapılması, bir yol haritası çıkartılması. Bu planları uygulayacak ekiplerin ve birliklerin oluşturulması.
- Sanatın her dalında kurumsallaşmak: Müzik, tiyatro, sinema, geleneksel sanatlar ve benzeri alanlarda birlikler / yapılar / dernekler kurulmalı. Sanatçıları bir araya getirip onları beraber hareket ettirmeli, onlara sorumluluklarını hatırlatmalı, kişisel haklarını temin etmeye ve hak ettikleri saygınlıklarını kazandırmaya çalışmalıyız.
- Anket ve araştırmalar yapılması: Gençlerle ilgili çok yönlü anket çalışmaları yapıp onların sonuçları çözüme odaklı bir şekilde değerlendirilmeli. Görüş ve isteklerine kulak verilmeli.
- Yıllardır sanattan ve müzikten kazanım sağlayan ve sağlamaya devam eden popüler sanatçılar tarafından bu çalışmalar için bir fon oluşturulması, kazandıklarının bir kısmını bu alandaki yatırımlara harcanması.
- **İslami hassasiyete sahip sanatçıların sanat ve toplumsal konularla ilgili seslerini daha fazla duyurması.** Adalet/barış/ hakkaniyet konularında, aileye, kadına, çocuklara, mazlumlara karşı yapılan haksızlıklara/şiddete/savaşlara dair ve benzeri toplumsal konularla ilgili ortak açıklama ve video hazırlanması.
- Sanat alanı içinde yer alan sorunları ve çözüm önerilerinin konuşulacağı çalıştaylar / paneller yapılması.
- Yeni nesli dini ve geleneksel sanat alanlarında özellikle de müzik, tiyatro, radyo/televizyon, sinema alanlarında yetiştirecek, yol gösterecek eğitim kurumları/kurslar açılması.
- **İnternette ortak müzik ve video platformları oluşturulması. Müslümanlara özel bir sosyal medya platformunun oluşturulması için girişimlerde bulunulması.**
- Eserlerin, haberlerin ve yazıların yer alacağı dijital bir sanat platformunun kurulması, TV ve Youtube kanalı, radyo ve sosyal medya hesapları açılması.
- Sanatın kaynaştırıcı etkisini kullanmak üzere farklı sanat çevrelerinden sanatçılarla ortak

çalışmalar yapılması.

- Pek çok sanatçımızın katılacağı ortak bir festival düzenlenmesi. Bu festival içinde yeni yeteneklerimize/gençlerimize sahne verilmesi.
- "Ahde Vefa Programları" tertip edip sanat dünyasının ve camiamızın değerli isimlerinin toplumumuza yaşarken anlatılması, değerlerinin bilinmesi.
- Söz yazarı, bestekâr, solist, müzisyen, aranjör ve yapımcıyı bir araya getirip ortak bir sinerji oluşturulması.
- Sanatçıları tek çatı altında toplayarak onların haklarını koruyacak ve onlara iş imkânı sağlayacak bir organizasyon ve menajerlik sistemi kurulması.
- Evrensel bazda değerlerin işlendiği **İngilizce, Arapça, Türkçe, Kürtçe şarkılar üretilmesi.**
- Şarkı Yarışmaları (Ezgi-İlahi, Halk Müziği, Rap ve benzeri uygun tarzlarda), Ödül Törenleri, Kısa Film ve Video Yarışmaları düzenlenmesi.
- "Sanat Okullarla Buluşuyor!" gibi bir projeyle okullara gidip konserler verilmesi, sahne gösterileri düzenlenmesi. Okullar arası şarkı yarışmaları, ödül törenleri, okullarda kısa film ve video yarışmalarının yapılması.
- Müziğe meraklı ve yetenekli gençler için ses ve görüntü stüdyosu açılması
- Çocuklara ve gençlere uygun eserler üretilmesi, onlara rol model olacak sanatçılar ortaya çıkartılması.

Yapacak çok işimiz var...

SELF-ORYANTALİST BİR İDEOLOJİ: TOPLUMSAL CİNSİYET

▲ OĞUZHAN KABAKÇI

Kadın Araştırmaları Dergisi'nde 27.12.2023 tarihinde yayınlanan "Ömer Nasuhi Bilmen'in Büyük İslam İlmihali'nde Toplumsal Cinsiyet" başlıklı makale çokça tartışılmış ve çalışmaya birçok eleştiri getirilmiştir. Bu yazıda önceki eleştiri yazılarından farklı olarak mezkur makalenin epistemik kodları incelenecek, toplumsal cinsiyet ideolojisinin muhatabını nasıl bir düşünce biçimine icbar ettiği irdelenecek, literatürün sığ tekrarları ele alınacaktır.

Öncelikle, makalenin esasını teşkil eden toplumsal cinsiyet kavramına göz atmak gerekiyor. Toplumsal cinsiyet (gender) kavramı 1950'li yıllarda John Money tarafından ortaya atılmış ve 1972 senesinde Aan Oakley tarafından sosyoloji bilimine dahil edilmiştir. Üzerinde mutabakata varılamamış bir kavram olsa da toplumsal cinsiyet, taraftarları tarafından: "Biyolojik cinsiyetin haricinde, toplumsal ve kültürel olarak belirlenen ve bu nedenle içeriği toplumdan topluma olduğu kadar tarihsel olarak da değişebilen "cinsiyet konumu" ya da "cins kimliği" şeklinde tanımlanmaktadır. Tüm tanımların üzerinde mutabık oldukları nokta, cinsiyetin, biyolojik yönü dışındaki etkenlerle şekillendiğidir. Zaten gender'ın Türkçe karşılığı olan "toplumsal cinsiyet" ifadesindeki Fransızca -sel/-sal eki iyelik anlamı katar ve cinsiyeti toplumun kültürü, inancı, sosyo-ekonomik şartları üzerinden açıklamayı ifade eder.

Ne var ki, 1950'lerde akademik bir kavram olarak ortaya çıkan ve bir ideoloji haline gelen toplumsal cinsiyetin tarihi oldukça yenidir. Peki bu düşünce hangi şartlarda ortaya çıkmıştır? Her fikrin/kavramın/ideolojinin doğduğu zaman ve mekânın çocuğu olduğu gerçeği, bizi toplumsal cinsiyetin ortaya çıktığı Avrupa'nın geçmişine gitmeye mecbur etmektedir. **"Uzak geleceği görenler, uzak geçmişten bakanlardır."** kaidesi gereği modern Avrupa düşüncesini kuran Antik Yunan'dan başlayalım: Cinsiyet araştırmacılarına göre Ege havzasının bu kendine has uygarlığı "cinsiyet eşitsizliğinin başladığı yer" olabilir. Çünkü toplumun yarısını teşkil eden kadınlar açıkça ikinci sınıf kabul edilmekteydi. Felsefe tarihinin "muallim-i evvel"i Aristo kadınları, akılsal değil duygusal birer varlık

oldukları gerekçesiyle ikinci sınıf saymıştır. Hipokrat, kadının kalitesiz spermelerden yaratıldığını söylemiş, Homeros ise erkeğin karısı ve çocukları üzerinde yasa koyma yetkisi olduğunu belirtmiştir. Kadınlar hakkında ortaya konan bu düşüncelerin hayatın her alanına yön verdiği muhakkak. O kadar ki, babaları öldüğünde kadınlar mirastan pay alamaz, evlendiklerinden kocalarının dinine geçer, evden çıkmaları ayıp karşılanır, hamilelik dönemlerinde kirli kabul edilir, vatandaş sayılmaz, mecliste yer alamaz, hukuki işlerini kendilerini yürütemezlerdi. Bu anlayış, Yunan mirasını devralan Roma'da da devam etmiştir. Evin reisi aile fertleri üzerinde "öldürmek" dahil sonsuz bir tasarruf sahibi sayılmış; hukuk, ev içindekine müdahil olmamıştır. Sosyal hayatta yer edinmesi mümkün olmayan kadınlar, Roma'nın Doğu toplumları ile karşılaşmasıyla ticaret yapmak gibi bazı haklar elde etse de bu durum, bir "bozulma" olarak telakki edilmiştir.

Bu girizgâhtan sonra, miladî 4. asrın sonunda Roma İmparatorluğu'nun resmî dini olan muharref Hristiyanlığın kadınlar hakkındaki ifadeleri bizi şaşırtmamalı:

"Çünkü erkek kadından değil, kadın erkekten yaratıldı. Erkek kadın için değil, kadın erkek için yaratıldı." (Korintliler, 11:8-9)

"Çünkü önce Adem, sonra Havva yaratıldı; aldatılan da Adem değildi, kadın aldatılıp suç işledi. Ama doğum yapıp kurtulacaktır; yeter ki, sağduyuyla iman, sevgi ve kutsallıkta yaşasın." (Timoteos, 2:13-15)

Hristiyanlığın tahrif edilmesi ve Roma-Bizans kültürünün dinle karışması erkek ve kadının konumunun çok net olarak ayrıldığı bir din ortaya çıkardı. Bu dinin tanrısı erkekti, kadınlarsa "yardımcılar" olarak konumlandırılıyordu. Ne var ki, bu ihsan her kadına değildi... Hristiyanlığa göre insanın cennetten kovulmasına sebep olan Hz. Havva idi. Şeytan onu aldatmış, o da Hz. Adem'i yanıltmıştı. Ayrıca kadın, erkekte cinsel istek doğurmasından dolayı da bir günah kaynağıydı. Cinsellik ancak üremek amaçlı olduğunda

caiz olabilirdi ve cinsel zevk diğer tüm zevkler gibi insanı mukaddesattan alıkoyuyordu. Münzevi hayatın terviç edildiği Hristiyanlıkta kadınlar Hz. Meryem'i örnek almaya çağırılıyordu. Asi ve kötüye sevk eden Havva'ya karşı, ehil ve Rabbe adanmış bakire Meryem...

Orta Çağ'ı kilisenin tasallutu altında cadılık, uğursuzluk, kirlilik, akılsızlık ithamlarıyla geçiren kadınlar için mülkiyet, veraset, velayet gibi en temel haklar hayaldi. 16. ve 17. yüzyılda çıkan birkaç cılız sesi saymazsak kadınların örgütlü hak talepleri Fransız İhtilali'nin ardından başladı. En temel haklarını isteyen kadınlar feminizmin "birinci dalga" olarak isimlendireceği süreci başlattılar. Bu yazıda detayına girmeyeceğimiz tartışmalar peşi sıra söküen etti. Fakat bir soru, feminizmin ikinci dalgasına gebedi: "Kadınlar erkeklerle aynı haklara sahip olmayı, yani eşitlik talep ediyorlar. Peki kadınlar ve erkekler eşit mi?" Kadın ve erkek arasındaki biyolojik, fizyolojik, psikolojik farklılıklar hak taleplerinde kadınların önünü tıkadığında, bu farklılıkların doğuştan var olduğu değil sonradan inşa edildiği tezi ortaya atıldı. Simone de Beauvoir'ın 1949'da yayınladığı İkinci Cins kitabında söylediği "Kadın doğulmaz, kadın olunur!" sözü ikinci dalga feminizmin mottosu olacaktı.

Böylece "kadın" ve "kadınlık" iki ayrı olgu olarak tartışılmaya başlandı. Biri (sex) değiştiremeyeceğimiz biyolojik gerçeğimiz, diğeri ise (gender) toplumun algılarıyla inşa ettiğimiz rollerdi. Serencamın bu noktasında toplumsal cinsiyet doğdu.

Toplumsal cinsiyet kavramının tarihçesine girerken söylediğimiz cümleyi hatırlayalım: "Her fikrin/kavramın/ideolojinin doğduğu zaman ve mekânın çocuğu olduğu gerçeği, bizi toplumsal cinsiyetin ortaya çıktığı Avrupa'nın geçmişine gitmeye mecbur etmektedir." Dikkat sahibi her zihnin fark edeceği şekilde, bu anlatılanlar başkasının hikayesidir. Dünyanın geri kalan bölgelerinde fert ve toplumun hikayesi farklı şekilde seyretmiştir. Örneğin Batı'da kadınların cadı oldukları isnadıyla yakıldıkları dönemde Afrika'da kadın kraliçeler hüküm sürüyordu. Asya'nın steplerinde bozkırın göçebe çocukları kadınlara Avrupa'nın vermediği hakları vermişti. İslam, tarihin gördüğü en büyük devrimi yapmış ve Avrupalı kadının ancak 19. asırda elde edebileceği mülkiyet, miras, velayet, hukuka

erişim gibi temel hakları daha 7. asırda garanti altına almıştı. O halde nasıl oluyor da bir medeniyetin kendi zaman ve zemininde ortaya çıkan bir kavramla farklı medeniyetlerin toplum yapılarını değerlendirebilecek bir cihanşümüllük iddiasında bulunulabiliyor? Bu iddia, modern Avrupa'nın lineer tarih anlayışı ve evrensellik iddialarından mebnidir. Batı'nın, tarihi ilkel/primitif/geri olandan medeni/gelişmiş/ileri olana daimi bir akış olarak kabul eden lineer tarih felsefesi tüm insanlığın ortak bir seyre mecbur olduğu tezine dayanır. Bu teze göre Avrupa'nın Rönesans-Reform-Coğrafi Keşifler-Aydınlanma-Sanayi Devrimi ile kat ettiği mesafe, insanlığın takip edeceği/etmesi gereken yegâne rotadır. Ekonomik olarak liberal sistemi, siyasi olarak demokrasiyi varılabilecek en mütekâmil sistemler olarak imleyen ve dünyanın sonunu ilan eden Batı'nın, kendi kadınlarının ferdi ve toplumsal mücadelesini tüm kadınların ulaşması gereken bir gelişmişlik kıstası olarak görmesi bu zaviyeden bakınca daha iyi anlaşılacaktır.

Bu tafsilatlı girişten sonra kendisinden alıntılar yaparak değerlendireceğimiz "Ömer Nasuhi Bilmen'in Büyük İslam İlmihali'nde Toplumsal Cinsiyet" başlıklı makalenin başlığının dahi sorunlu olduğu görülmektedir. Eğer toplumsal cinsiyet kavramı ve muhtevası, Batı literatüründeki karşılıkları ile kabul ediliyor ve Ömer Nasuhi Bilmen'in Büyük İslam İlmihali bu paradigma ile ele alınıyorsa değerlendirmelerin çarpıklıklar, neticenin sorunlarla dolu olması kaçınılmaz olacaktır. Usûl olarak mezkûr makaleden yapılan alıntılar kalın punto ile ve sayfa numarası verilerek yazılacak, altında değerlendirmelerimiz bulunacaktır.

“Hatta cinsiyete dair geleneksel beklenti ve anlayışların yerleşip güçlenmesinde dinî metinlerin oldukça mühim bir rolü vardır. Antropolojik çalışmalar kadınların daha düşük bir varoluş düzlemine yerleştirilmesinin kültürel bir inşa olduğunu ve bu yöndeki dinî metinlere sıзан çok yaygın kanaatlerin kadın bedeni ve üreme işlevleri üzerine temellendiğini ortaya koymaktadır. Buna göre kadınların toplumsal pratikleri cinsellik temelinde açıklanır; kadınlar beden, cinsellik ve üreme aracılığıyla tanımlanır.”

Yazar, makalesine akademinin klasik üslubu olan tek tipleştirme ile giriş yapmaktadır. Buna göre geleneksel beklenti ve anlayış kadının üreme işlevi üzerine temellendiği gibi kadının anneliği “düşük bir varoluş düzlem”dir. Peki, 20. yüzyıla ait bir feminist tezi olan “anneliğin ikincil/düşük değerde bir iş olduğu” söylemini diğer kültürlerin tamamına hakikatmiş gibi teşmil etmek bilimsel olmaktan ziyade ideolojik değil midir? Kaynak olarak Batı’nın doğulu toplumları sömürmek ve onların evrimin önceki basamaklarında olduklarını ispat etmek için araçsallaştırdığı sosyal bilimlerden biri olan antropolojiye atıf yapılması, yazının geneline hakim olan lineer tarih anlayışın açık bir göstergesidir.

“Dolayısıyla toplumsal cinsiyet eşitsizliği kadına yönelik şiddetin dayanağını oluşturmakta...”

“Cinsiyetler arası eşitsizliklerle kadına yönelik çeşitli şiddet biçimleri arasında güçlü bağlantılar olduğunu ve eşitsizlik keskinleştikçe şiddet türlerinin görülme sıklığının arttığını biliyoruz.”

“Dolayısıyla toplumsal cinsiyet anlayışı, kadınlar için bir baskı, dışlama, istismar, eşitsizlik ve şiddet döngüsü yaratırken, erkekleri de bu işleyişi devam ettirme baskısı altına almaktadır.”

Toplumsal cinsiyet eşitliği söyleminin en temel iddialarından biri eşitsizliğin kadına yönelik şiddeti doğurduğu iddiasıdır. Yaygın söylemin aksine, toplumsal cinsiyet eşitsizliği kadına şiddetin ana sebeplerinden değildir. Ülke mevzuatlarında 1980’li yıllardan beri kadın-erkek eşitliğine uygun hareket eden, Dünya Ekonomik Forumu’nun 2006 yılından beri yayımladığı Küresel Cinsiyet Eşitsizliği Raporu’nda her yıl ilk 3 sırayı paylaşan İsveç, Norveç ve Finlandiya’da kadına şiddet ve tecavüzün önünün alınamadığı ne yazık ki pek bilinmiyor.

“Müslüman toplum üzerinde yaygın oranda etkileri olan ilmiyelerde çizilen dindarlık modeli, toplumun kadın ve erkek olmaya yüklediği

anlamlar açısından oldukça fikir vericidir. Bu eserlerin çoğunda kadınların özsaygısı ve temel yaşamsal hakları elinde olan özgür bir insan olarak değil de geleneksel ataerkil toplumu devam ettiren ev kadını ve annelik görevleri üzerinden ele alındığı ve kadınların fetvalar verilirken daha ikincil bir konumdan meseleye dâhil edildikleri açıkça görülür.”

“Kadınların ev alanını var eden, sürekli hale getiren emeği ekonomi-dışı, ölçülemez, karşılıksız bir fedakârlık olarak kadının doğasının bir parçası görülür. Bu da kadınların emeğinin sosyal hak ve ayrıcalıkların konusu olması, daha da önemlisi bütünlüklü bir insan olarak dikkate değer görülmeleri ve ciddiye alınmalarını engelleyerek, kendilerini istismara, baskı ve şiddete açık hale getirir.”

Metinde ev hanımları ve anneler açıkça “özsaygısı ve temel yaşamsal hakları elinden alınmış” özgür olmayan insanlar olarak tanımlanmaktadır. Çünkü ev hanımı ve anne olmayı kabul eden kadınlar, evdeki işleri “ekonomi dışı” yapmaktadırlar. Yazarın, ev işinin ekonomiye dahil edilmemesinin kadının dikkate değer görülmemesine ve şiddet görmesine sebep olduğunu söylemesi hiçbir mesnedi olmayan bir iddiadır. Ona göre bu durumda kadınlar, geleneksel ataerkil toplumu devam ettirmektedirler.

Peki ataerkil toplum nedir? Eğer erkek ve kadın arasında tam anlamıyla eşitliğin olmadığı toplum ve dinlere ataerkil diyorsak, İslam ataerkil midir?

“... Büyük İslam İlmihali’nde, kadınların insan olarak erkeklerle eşit olduğu; inanç, ibadet, günah, sevap gibi hususlarda aynı sorumluluğa sahip oldukları ifade edilirken; dinî ve toplumsal hareketlilik, liderlik, şahitlik, miras gibi konularda eşit olmadıklarını ortaya koyan hükümler bulunmaktadır.”

“Oysa ilmihal gibi yaygın etkisi olan dinî metinlerin, kadınları erkeklere itaat etmesi beklenen sessiz köleler olarak tasarlayan kabullerden arındırılması gerekmektedir. Erkek ve kadın arasında insani ve hukuki eşitliğe dayalı bir yaklaşımla dinî metinlerin kadınları kısıtlayıcı argümanların hüküm sürdüğü bir alan olmaktan çıkarılması, dinî alanı kadınlar için de daha güvenli hale getirecektir.”

Büyük İslam İlmihali üzerinden İslami hükümleri ele alan ve bunları eşitliğe aykırı bulan yazara göre İslam,

ataerkildir. O kadar ki, bu eşitsizlik kısıtlayıcıdır ve dinî alan kadınlar için güvensizdir.

İslam, kadın ve erkeği Allah'a kul olmak bakımından eşit görse de hak ve sorumluluklar açısından eşitlikçi değil adildir. Peki, ataerkilliği çağdışı/gayr-ı insani/kadınlar için tehlikeli ve şiddetin kaynağı olarak gören biri İslamî hükümlerle bu gerçekliği nasıl meczedecektir? Elbette Kur'an-ı Hakim'i yalnızca indiği zamana özgü tarihsel bir metin olarak tanımlayarak:

"Kur'an ataerkil bir fon barındırmakla beraber kendi bütünlüğü içinde değerlendirildiğinde, kadınlara bağımsız ve namuslu bir statü sağlamaya uğraşan radikal bir değişimin önünü açmıştır."

"Çünkü İslam da birçok din gibi varlığını devam ettirmek için çeşitli coğrafyalarda birçok gelenek ve İslam öncesi uygulamayla uyumlu hale gelmiştir."

"Dinler, içinde yer aldıkları farklı toplumların kendine özgü niteliklerine uyum sağlayarak ve karşılığında onların bazılarını değiştirerek varlıklarını sürdürürler. Yani hiçbir din başlangıçtaki saf halinde kalmaz, her zaman toplumların maddi koşullarından kaynaklanan birtakım unsurlarca değişime uğratılır."

Toplumun ve toplumdaki her ferdin kendisine bakarak doğru yolu bulacağı İslam'ı ataerkil diye yaftalayarak kenara bıraktığımızı varsayalım. Bu sefer "ataerkillikten nasıl kurtuluruz?" sorusu ortaya çıkmaktadır. Bir toplumda kadın ve erkek hangi rolleri paylaşırsa o toplum ataerkil olmaz ve o toplumun kadınları özgür birer insan olur:

"Sosyo-kültürel yapı cinsiyetlere ilişkin bu ayrımı insanlara, henüz dünyaya geldikleri andan itibaren öğretmeye başlar. Cinsiyetlerine uygun isimler vermekten kıyafet ve renk seçimine varan bu ayrıştırma hayatın her alanını kapsar."

"Cinsiyet ayrımına dayalı bu pratikler toplumsal alanı da eril ya da dişil mecralar olarak ikiye bölmektedir."

"Kadın ve erkek arasında doğal bir farklılık olduğu varsayımı ..."

Yazara göre ataerkil düzen cinsiyetlerin kendi içindeki rollerini ve doğal olarak "ayrımı" kız ve erkek çocuklarına farklı isimler vererek, onlara farklı renklerde kıyafetler giydirecek sürdürür. Farklı oyuncaklar almak, kız ve

erkek çocuklara farklı meslekler önermek ataerkil düzenin kendini yeniden inşasıdır. Sosyal, siyasi, ekonomik, sportif v.b. hayatın her alanında kadınlar ve erkekler birlikte olmalıdır. Çünkü kadın ve erkek arasında doğuştan bir farklılık olduğu sadece bir varsayımdır. Bu söylemin cinsiyetsiz toplum idealine açıkça hizmet ettiği makaleyi yayınlayanlar tarafından fark edilmiş midir, bilinmez. Fakat KADEM'in "biz toplumsal cinsiyet adaleti istiyoruz, cinsiyetsizliğe ise karşıyız" söyleminin hiçbir şey ifade etmediği kesin.

Metnin içinde geçen ataerkil düzen, patriarka, ev içi emek gibi kavramların tamamı Batı literatürünün tanımladığı şekliyle kullanılmaktadır. Feminizm ve toplumsal cinsiyet eşitliğinin, Batı dışı toplumların kadınlarını batının tanımladığı-istediği tarzda yeniden tasarlamak için tezler geliştiren self-oryantalist ideolojiler olduğunda şüphe yoktur. Bu, geleneğin emansipasyon-ataerki-patriarka-ev içi emek gibi kavramlarla aşığılanması ve ilkel bulunması, toplumsal cinsiyet söyleminin eşitlik-özgürlük-kalkınma-birey olma gibi ne olduğu belli olmayan muğlak ifadelerle teşviki şeklinde açık bir icbarla gerçekleştirilir.

Ele aldığımız yazının son paragrafında şu ifade yer almaktadır: "Eğitilmiş Müslüman kadınlar artık geleneksel dinsel söylemin kendileri hakkındaki yaklaşımından rahatsızlık duymakta ve onu sorgulamaktadırlar." Bu ifade, hakikat namına, şöyle tadil edilmelidir: **"Batı'nın epistemik kodlarıyla yetiştirilmiş, İslami şuur-müteyakkız bilinç-entelektüel derinlik sahibi olamamış, akademinin sığ literatürünü aşamamış, kendi dinine-değerlerine-toplumuna burjuva-protestan paradigma ile yaklaşan kadınlar, İslam'ın kendilerine hakkındaki hükümlerinden rahatsızlık duymakta ve onu sorgulamaktadırlar."**

Bu yazıda ele alınan ve eleştirilen makalenin, alanda ortaya konan binlerce makale ve tezden yalnızca bir tanesi olduğu unutulmamalıdır. Yazanın hangi bilgi kaynaklarını istinatgâh kabul ederek yazdığı, okuyanın metnin hangi epistemik kodları ihtiva ettiğini anlamadan okuduğu bir vasatta bu, şaşılacak bir durum olmasa gerek. Modern hayat tarzının ferdi ve toplumu yuttuğu, post-modern söylemin hakikati yok saydığı, post-truth mesajlarla gerçek ve yalanın birbirine karıştığı günümüzde "Allah ve Resulü daha iyi bilir" diyenlerin, taşranın cahil insan tekleri değil, yönünü şaşırılmış insanlığa yegâne sabiteyi gösteren kutlu elçiler olduklarını aklımızdan asla çıkarmamalıyız.

BİLİNÇLİ KÖRLÜK YA DA DİRENİŞİN AŞIKAR ETTİĞİNE KAYITSIZ KALMAK

▲ KAMİL ERGENÇ

Kudüs/Gazze direnişi, çok büyük bedeller ödeyerek, özelde Müslümanlara genelde insanlığa hem ırkçı / emperyalist / kolonyalist düzene karşı duruşun / tavrın / tarzın / mücadelenin / mücahedenin imkanlarını öğretiyor hem de 17.yy'dan günümüze değin sert ve yumuşak sömürgecilik aracılığıyla mevcudiyetini ve meşruiyetini temin ve tahkim eden "Westfalya Düzeni"nin kavramsal ve kurumsal hegemonyasından kurtuluş reçetesini (adeta) gözümüze sokuyor. Lakin gelin görün ki bu büyük fedakârlık, bu özgün duruş, bu hakikatperverlik, bu tam inanmışlık, bu haysiyet ve onur mücadelesi, Westfalya Düzeni tarafından kalbi ve beyni dağlanmış, bilinci yaralı Müslümanların (hususî) katkısıyla önemsizleştiriliyor, görmezden geliniyor, hafife alınıyor. Hikemi ve irfani derinliği yadsınıyor... Sabır ve sebatla yoğrulan ilmi-entelektüel yetkinliği, uzun erimli/nitelikli ceht ve gayreti, yılgınlığa-bedbinliğe-gevşekliğe pabuç bırakmayan ciddiyeti, laubaliliğe ve lakaytlığa kurban ediliyor. Yaklaşık üç asırdır "paradigma içi" mücadeleyle (yani Batı'yı mağlup etmek için Batılılaşarak) felaha er/iş/eceğini, onurlu ve izzetli yaşayacağını zanneden ve fakat "beyaz adamın" elinde kullanışlı aparat olmaktan bir türlü kurtulamayan (böyle devam etmesi halinde asla ve kat'a da kurtulamayacak olan) İslam dünyası aydın-entelektüel havzalarının, direnişin tefekkür dünyasıyla ünsiyet kesbetmekten özenle kaç/ın/ması ne anlama geliyor? Sömürgeci bilgiyle barışık yaşamaya razı (ve bu bilgiye yaslanarak inşa edilmiş gerçeklikten hoşnut) olmaktan başka...

Kendisi de bir Yahudi olan tarihçi İlan Pappé "Siyonizmin İflası"nı yazdı geçenlerde...(1) Yazının ana omurgasını dekolonizasyon (sömürgecilikten kurtuluş) ve "etno-kültürel dayatmaya karşı duruş" oluşturuyordu. Bizde bu tarz yazılara tesadüf etmek oldukça zordur... Sömürgeci bilginin tahakkümüne razı bir akademimiz var ne yazık ki... Üniversitelerimiz, merhum İsmail Raci Faruki'nin ifadesiyle "şarkiyat enstitüleri" gibi çalışıyorlar... Yani bilerek ve isteyerek oryantalizmin değirmenine su taşıyorlar... Sosyal Bilim/ler departmanları burjuva Protestan kültür kodlarının bize nasıl enjekte ve endoktrine edileceğinin formüllerini aramakla meşguller...

Bu ülkenin İslam'la mümkün olan varoluşunu tahkim etmek ve/veya İslam'ın bir bütün olarak hayata nasıl vaziyet edeceğinin yol ve yöntemlerini ara/ştır/mak için değil... Siyonizmin, Batı Hristiyanlığıyla ünsiyetinin (hatta evanjelik Protestanlıkla içiçeliğinin) farkında bile değildir aydınlarımız... Modernitenin, Judeo-Hristiyan ittifakın projesi olduğunun farkında olmadıkları gibi... Netanyahu kadar (bile) müdrük değişler olup biten şeyleri... Macron'a "biz kaybedersek Batı medeniyeti kaybeder" demişti Netanyahu... Biliyordu çünkü siyonizmin Ortadoğu'da "beyaz adamın" temsilcisi olduğunu... Ve direnişin sadece siyonizmle değil aydınlanma ideolojisinin ilham verdiği Westfalya Düzeniyle (de) savaştığını ve her ikisinin surlarını darmadağın ettiğini... İslam Dünyası toplumları şayet direnişin bu özgün duruşunu takdir edebilmiş olsalardı, onurlu-haysiyetli bir yarına uyanmaları için umutlu olabilirdik. Ancak aksine mikro milliyetçilikler ve mezhebi bencillikler güçleniyor... Post-modern paradigmanın ruhuna uygun olarak bütünü değil parçayı, tümeli değil tikeli, külliyi değil cüzüyi öne çıkaran yaklaşımlar terviç ediliyor... Sevgili Akif bugünler için söylemiş sanki...

*Ey bu toprakta birer nâş-ı perişan bırakıp
Yükselen, mevkib-i ervâh! Sakın arza bakıp
Sanmayın: Şevk-ı şehâdetle coşan bir kan var
Bizde leşten daha hissiz, daha kokmuş can var!
Bakmayın, hem tükürün çehre-i murdarımıza!
Tükürün: Belki biraz duygu gelir ârımıza!
Tükürün cebhe-i lâkaydına Şark'ın, tükürün!
Kuşkulansın, görelim, gayreti halkın, tükürün!
Tükürün milleti alçakça vuran darbelere!
Tükürün onlara alkaş dağıtan kahbelere!
Tükürün Ehl-i Salîb'in o hayasız yüzüne!
Tükürün onların aslâ güvenilmez sözüne!
Medeniyet denilen maskara mahlûku görün:
Tükürün maskeli vicdânına asrın, tükürün!*

Türkiye özelinde bir yandan ulus-devlet retoriğinin (Türklük bağlamında) yeniden öne çık/arıl/ması,

diğer yandan oryantalizmin havariliğini üstlenen bazı ilahiyatçıların "şeriatı" mahkum edip laikliği öven beyanları (bir bütün olarak değerlendirildiğinde) direnişin "paradigma dışılığı"nı" gölgelemek ve kafası zaten hercümerc (teşevvüş) içinde olan toplumun modern/post-modern değer sistemiyle barışık yaşamasını temin etmek için sistemli bir çaba olarak okunabilir... Nebevi geleneğin billur ırmağından kana kana içip kalbini-zihnini berraklaştırmak yerine, müşrik atalarının zihin kodlarına iltica ederek "Kurt Sembolü" üzerinden kimlik/kişilik inşa etmeye çalışmak yeniden cahiliye değerlerine dönmek değilse nedir? Sykes-Picot nizamının (!) belirlediği sınırları ezeli ve ebedi gerçeklik gibi telakki eden Müslüman zihin asla ve kat'a yarına umutla bakamaz. Vaktiyle İslamcı olmakla iftihar edenlerin bile bu nizamın müdafiliğine soyunması emperyalist-sömürgeci perspektife rıza ve mahkûmiyet anlamına gelir. Hangi etnik kimlik adına olursa olsun etno-kültürel homojenleşmeyi teşvik eden ve dayatan her türlü yaklaşım siyonizmle dayanışma halindedir. Oysaki direniş etnik ve mezhebi bencillikleri aşarak doğrudan siyonizme ve onun teolojik/teopolitik istinatgahı olan Batı Hristiyanlığına (ve bu istinatgahın ilham verdiği ırkçı-seküler-pozitivist bilgi biçimine) meydan okuyor ve yeni bir (bilgi-fikir-yorum) sistemi önerisinde bulunuyor. İlahi vahiy bilgisi, nübüvvet pratiği ve bu bilgi-pratikte mütenasip geleneksel birikimden esinlenen bu sistem önerisi ulus-devlete ruh üfleyen "Westfalya Düzenini" tarihin çöp sepetine göndereceği için hem "beyaz adam" hem de onun efsunladığı halkı Müslüman beldelerin yönetici-aydın-bürokrat havzaları direnişin boğulması için canla başla çalışıyor. Halbuki direniş çoktan kazandı... Cari düzenin/müesses nizamın (modern/post-modern paradigmanın) mağlup edilebileceğini göstererek kazandı... Gazze'nin üzerine yağmur gibi yağın bombalardan daha yıkıcı olan/ lar/ı soyut düzlemde (kelimeler-kavramlar-tasavvur ve telakkiler, hasılı kelam, yumuşak sömürgecilik aracılığıyla) her gün her saat her dakika zihin dünyamızın derinliklerinde büyük yarıklar-çukurlar açıyor. Öyle ki hayata mümin/mümine olarak şahitlik etme imkânımız elimizden kayıp gidiyor... Direnişin yanında olmak bu imkânı kaybetmemek anlamına geliyor... Her gün verilen onlarca şehit "insan kalmak/insanca yaşamak" isteyenler için birer ilham kaynağı oluyor...

.....

Hamas'ın Kuvayı Milliye olduğuna dair üst düzey devlet ricalinden sadır olan kanaat/ler (ve bu kanaat/ler/in eşlik ettiği söylem), retorik boyutuyla kulağa hoş gelse ve duygularımıza tercüman oluyor (muş) gibi görünse

de meseleye "dikkatli bir nazar" atfeden herkes bu söylemin "övgüyle kamufle edilmiş büyük risklere" gebe olduğunu fark etmekte zorlanmayacaktır. Tefekkür geleneğimiz böyle durumlar için "Ağuyu altın tas içre sunarlar / bal da onun suç ortağı" demiştir.

İslami Direniş Hareketi (Hamas)'ni ve mücadelesini "milli/ulusal" bağlama çekmek, Kudüs/ Filistin davasının (meselesinin) tüm Müslümanları ilgilendiren (yani itikada taalluk eden) boyutunun silikleşmesi/aşınması (ve belki de zamanla pörsümesi) anlamına gel/ebil/ir. Hamas'ın mücadelesi sadece "vatan savunması" ya da İsrail'in Gazze'den defedilmesi bağlamına ırca edilemez/edilmemeli. Bu mücadelenin/mücahedenin muharrik gücü (ana istinatgahı), nebevi geleneğe ev sahipliği yapmış olan aziz ve mukaddes belde Kudüs'ün "peygamber katillerinin" ve "peygamberi tanrılaştıranların" ellerinden kurtarılması düşüncesidir. Bu düşünce yüce Kur'an'ın mübarek beyanından, son Elçi (As.)'nin pak sünnetinden ve Müslümanların tarihi tecrübesinden ilham alır. Demek ki Müslümanların Kudüs duyarlılığının sebebi inançlarıdır. Bu aziz belde (ancak ve ancak) son Elçi (as) aracılığıyla insanlık ailesi için temsil ve tebliğ edilen hakikate ittiba edenlerin himayesinde huzura ve refaha erişebilir. Milli-ulusal-emperyal-kültürel-hümanist v.b değer sistemlerinin gölgesinde değil... Binaenaleyh cari uluslar arası ilişkiler literatürünün sığ/peşpaye ve sadece "güçlülerin çıkarlarını gözetin" doğasına havale ed/il/erek çözüml/e/meyecek bir mesele var karşımızda...

Kuva-yı Milliye söylemi Kudüs meselesini milli/ulusal bağlama hapsedme riski barındırmanın yanında, orta ve uzun vadede, bu meselede inisiyatifin FKÖ/El Fetih gibi seküler milliyetçi (baasçı) hareketlerin uhdesine/riyasetine- ki emperyalizm/siyonizm de bunu istiyor-geçmesini de sağla/yabili/r. İsrail'le normalleşme amaçlı ihdas edilen İbrahim Anlaşmaları'na Körfez Kralları'nın adata koşarak icabet etmesi (Türkiye ve Mısır'ın da dolaylı desteği), bu sürecin önemli adımlarından biriydi. Eşanlı olarak **Arap beldelerinde artan mikro milliyetçilikler aracılığıyla "Araplık" üst kimliğinin yerine Suudluluk, Bahreynlilik, Ummanlılık gibi daha lokal/mikro/yerel kimliklerin geç/iril/mesi Filistin/Kudüs meselesinin Arapların gündeminden tamamen çıkarılması amacına matuftur.** Suud'un genç kralı bu konuda emperyalist-siyonist ittifakın takdirini kazanacak işler yapıyor. Fakat Hamas'ın sistem içine çekilmesi (yani ulusal mücadele örgütü olarak tanımlanıp evrensel-cihanşümül perspektifinden uzaklaştırılması ve "paradigma içi muhalefete" ikna edilmesi görevi) Türkiye-Mısır ve Katar'a verildi ABD tarafından... Bu

durumda ırkçı-sömürgeci "beyaz adam" içimizdeki alını secdeliler aracılığıyla, "paradigma dışı" direniş örnekliliğiyle küresel etki yaratan bir İslami Hareketi (Hamas'ı) terbiye etme/ehlileştirme/sistem içine çekme amacına ulaşmış olacak. Şam'daki ofisini kapattıktan sonra Katar ve Türkiye arasında tenis topuna dön/dürül/en Hamas siyasi bürosu, ABD'nin bu iki ülkeye verdiği özel görev gereği, 1967 sınırlarına razı olmaya ve silah bırakmaya ikna edilmek isteniyor. Bu durumda İsrail'in meşruiyeti ve mevcudiyeti teminat altına alınmış olacaktır. Hamas'ın siyasal aklının ve ufkunun sadece Katar ve Türkiye'den değil halkı Müslüman diğer devletlerden de fersah fersah ileride olması, şimdilik, bu teminatı işlevsiz kılmaya yetiyor. Ama daha ne kadar direnebilir kestirmek güç... İsrail'in de 1967 sınırlarına razı olacağına dair bir emare de görünmüyor.

Türkiye, Irak'ın ve Suriye'nin istikrarsızlaştırılmasında emperyalizmle (ve bazı körfez krallıklarıyla) işbirliği yaparak büyük bir vebale ortak oldu. Bu vebalin ceremesini çekiyor ve çekmeye devam edecek. Şimdi ise veballeri arasına yenilerini ekleme çabasında. Hamas'ın Şam'dan ayrılmak zorunda kalması Katar-Türkiye hattını güçlendirdi. ABD-İsrail-AB konsorsiyumu Türkiye'nin seküler/milliyetçi/ulusalçı devlet aklını ve bölgeyle tarihten gelen yakınlığını kullanarak Hamas'ı milli kurtuluş örgütü haline getirmeye (yani aslında El Fetih ya da FKÖ gibi olmaya) zorluyor. Bu durumda onun (Hamas'ın) cihanşümül ufkunu yerleştirmeyi, Kudüs duyarlılığını itikadi bağlamından soyutlayarak lokal bir sorun olarak tanımlamayı ve sömürgeleşme (dekolonizasyon) mücadelesinin ana omurgasını zayıflatmayı murat ediyor. Mısır'da Hüsnü Mübarek devrildiğinde ihvan kadrolarına Türkiye'nin tavsiyesi laiklik olmuştu... Şimdi de Kuva-yı Milliye adı altında yeni bir ulus-devletin yol haritasını belirlemeye çalışıyor. İstiklal Harbi kazanıldıktan sonra Kuva-yı Milliye'nin başına neler geldiğini bilenler, Hamas'ı nasıl bir geleceğin beklediğini de öngörebilirler...

Türkiye İslamcı havzalarının Hamas'ı enine boyuna tanınması, onun evrensel perspektifinden, anti-kolonyalist ve anti-emperyalist bilincinden ilham alması, hasılı kelimeler "paradigma dışı" "direnişin ne'liği ve nasıl'lığı konusunda işbirliği/iletişim kanalları oluşturması ve nihai kertede bu hareketin ulusal/milli kurtuluş örgütü haline ge(tiri)lmemesi için ceht etmesi elzemdir. İslam dünyası toplumlarını ya İŞİD-El Kaide tarzı literalist, tekfirci, tedhişçi ya mistik-batını-ezoterik-işrakî özellikleriyle öne çıkan edilgin/pasif/pısırik/suya sabuna dokunmayan/apolitik ya da kavmiyetçi-ulusçu-seküler-hümanist akımlara/hareketlere mahkûm

ve mecbur ederek sistem içinde kalmalarını isteyen Doğulu ve Batılı sömürgeci hegemonya, Hamas'ın bu seçenekleri reddeden özgün ve hür direniş tarzından ziyadesiyle rahatsız görünüyor. Bu direnişin oluşturacağı küresel etkinin cari sömürgeci tahakkümün surlarında onarılması güç gedikler açacağından endişe ediyor. Bu nedenle onu yerel/ulusal bağlama hapsederek etkisizleştirmeye çalışıyor. Yanına halkı Müslüman ulus-devletleri alarak... Hamas Kuva-yı Milliye değildir, olmamalıdır.

....

CHP'den TBMM dışişleri komisyonu üyesi Oğuz Kaan Salıcı uzun süredir İsrail zindanlarında tutulan Mervan Barguti hakkında Middle East Eye sitesine bir yazı yazdı. Özetle Barguti'nin serbest bırakılmasını talep ediyor ve Filistin meselesinde onun inisiyatif almasının önemine değiniyor.

Barguti El-Fetih liderlerinden biri ve hem birinci hem de ikinci intifadanın öncülerinden... Halihazırda Hamas'ın da serbest bırakılmasını istediği esirler listesinin başında yer alıyor... Hatta kesin olmayan bilgilere göre esir takasında sürecin tıkanmasının en önemli sebeplerinden biri de Barguti'nin serbest bırakılmasındaki ısrar... Çünkü Hamas yozlaşmış Mahmut Abbas yönetimine nazaran, Filistin'in geleceği için, Barguti'yle işbirliği yap/ıl/abileceğine inanıyor. Direniş her ikisinin de ortak paydası çünkü...

Ancak burada yanıtını bulmamız gereken soru CHP'nin neden Barguti'yi *gündeme alma ihtiyacı hissettiği...* *Erbabının malumudur ki, El-Fetih (ideolojik referansları itibariyle) CHP'nin yaslandığı Kemalist doktrinle akrabadır. Yani seküler-sosyalist-ulusal bir kurtuluş örgütüdür. Zaten Oğuz Bey'in yazısında Barguti'nin sekülerliğine özel atıf söz konusu...* (Hatta yazının ana omurgası budur desek yeridir.) Yazının (bana göre) subliminal mesajı şu "eğer Berguti'ye inisiyatif vermezseniz Hamas Filistin'in tek meşru hareketi olur. Bu da sizi (bizi ve bölgeyi) zora sokar..."

CHP kurumsal kimliğinin Hamas'ı terör örgütü olarak nitelediği gerçeği hatırlandığında El-Fetih'in neden öne çıkarılmaya çalışıldığı da anlaşılacaktır. Filistin'in halihazırdaki durumu bizim İstiklal Harbi'ni anımsatıyor. İstiklal Harbi'nin motivasyonu İslam, motor gücü İslamcılardı... Cephede kazandılar ama masada kaybettiler... Harp süresince Mustafa Kemal ve ekibi *İslamcı söylemle barışık bir tutum/tavır* takındılar. Lakin Lozan'dan sonra dümen Batı'ya kırılarak seküler-ulusçu-pozitivist paradigmada karar kılındı.

Bu karar "beyaz adamın" arzusuyla örtüşüyordu. *Şimdi Hamas cephe*de müstesna bir direniş sergiliyor. Siyonist-emperyalist paktın burnunu yere sürüyor... Düzenli orduları, olağanüstü kabiliyetli silahları, devasa ekonomileri, on milyonlarca nüfusu olan (halkı Müslüman) ülkelerin yapamadığını yaparak tüm Müslümanlara (ve insanlığa) onurlu bir yaşam bilinci aşıyor. Bu yönüyle zafer 7 Ekim günü kazanıldı zaten...

Fakat küresel sistem (ve bizdeki paydaşları) masaya El-Fetih ve benzerleriyle oturmak istiyor... Hamas'ın aşıladığı bilincin halklar nezdinde karşılık bulması sistemin en korktuğu şey... Bu bilincin, küresel *kötülük düzeninin tekerine çomak sokacağını biliyor çünkü... Bu noktada Cumhuriyet İttifakı'nın Hamas'ı Kuva-yı Milliye* olarak nitelemesi ile CHP'nin Barguti hassasiyeti aynı kapağı çıkıyor. İlginç değil mi? Çünkü Kuva-yı Milliye bizde ulusal ordunun ana omurgasına dönüştürüldü ve seküler-ulusçu paradigmayla uzlaştırıldı. Kaldı ki (tarihçi Halil Berktaş'ın da dikkat çektiği üzere) Kuva-yı Milliye'nin kendi insanına reva gördüğü gaddarlıklar hatırlandığında Hamas'la aynı kategoride değerlendirilmesi kabule şayan değildir.

Kudüs'ün kutsallığını (itikada taalluk eden boyutunu) aşındırıp/pörsütüp/soyup onun yerine Araplık-Ulusalçılık-Yerellik inşa edilmeye çalışılıyor. Hem de aralarında Türkiye'nin de olduğu, halkı Müslüman devletler eliyle... Anlaşılan o ki 20.yüzyılda başımıza bela edilen, bizi büyük musibetlere düşür eden ulus-devlet modeli 21.yüzyılda da egemenliğini korumak istiyor. Türkiye de dahil Ortadoğu havzasındaki halkı Müslüman beldelerin yüzleşmesi-hesaplaşması gereken yakıcı gerçeklik işte bu... Lakin üzülerken müşahade ediyoruz ki, Türkiye özelinde, bu yakıcı gerçeklikle yüzleşecek/ hesaplaşacak bir siyasi-akademik-sivil toplum inisiyatifi söz konusu değildir. İslami hareket/cemaat/vakıf/dernek havzaları da bu konuda çok ciddi bir ilmi-entelektüel fukaralık yaşıyor. Yeni bir siyasi-idari model üzerinde kafa yormamız şart... Aksi taktirde seküler mikro milliyetçilikler tarafından (ve aracılığıyla) tarumar edilmeye devam edecek beldelerimiz... Ulus-devletin bir tür "toplama kampı" olduğunu fark ettiğimizde birçok şeyi değiştirebileceğiz. Cahit Koytak Gazze Risalesi'nde ne güzel söylemiş;

"Konuş ve razı olma, Gazzeli Yusuf, oğlum, kapısına 'Filistin Devleti' yazılı yeni bir toplama kampına!"

Not 1: Ulusalçı yaklaşımın bu coğrafyanın kaderine nasıl etki ettiğine/edeceğine dair dikkat çekici bir örnek olarak Filistin Halk Kurtuluş Cephesi'nin sembol isimlerinden Leyla Halid'in birkaç yıl önce (2020'de)

HDP kongresine katılması zikredilebilir. CHP kurumsal kimliğinde belirginleşen seküler Türk ulusalçılığının ters simetrisi Stalinist Kürt ulusalçılığı *Filistin direnişinin Sol kanadıyla ünsiyet kuruyor... CHP'nin Barguti hassasiyeti*, HDP'nin Leyla Halid duyarlılığı, Cumhuriyet İttifakı'nın Kuva-yı Milliye söylemi ve *Körfez Monarşileri'nin Mahmut Abbas ısrarı... Hepsisi "Westfalya Düzeninin" sözcükleri/hizmetçileri... Hamas bu düzeni bozuyor... Bu nedenle el birliğiyle yok etmek istiyorlar...*

&HDP tandanslı Jineoloji Dergisi'nin 17.sayısında Leyla Halid'le yapılan röportajı okumanızı öneririm.)

Not 2: Oğuz Kaan Salıcı'nın yukarıda dikkat çektiğim yazısının orijinali; <https://www.middleeasteye.net/opinion/marwan-barghoutis-imprisonment-deny-palestinians-way-unity> Ve çevirisi <https://serbestiyet.com/dis-haber/ceviri-mervan-barguti-filistin-yukselen-umudu-dunyanin-daha-fazla-dikkatini-hak-ediyor-171241/>

Not 3: Yukarıda ismini zikrettiğim tarihçi Halil Berktaş "Sol'un Kültür "Serüveni" hakkında dizi halinde 22 video çekti. Önemli bir çalışma şüphesiz... Lakin Kuva-yı Milliye hakkında yazdığı sıralı yazılarda (önemli tespitler olmakla birlikte) Sırp-Hırvat-Bulgar milliyetçilikleri, Cezayir FLN'si, Stalinist-Maocu PKK, Siyonist İrgun-Haganah gibi örgütlerle Hamas'ı karşılaştırıyor. Bu örgütlerin tedhişçi-işkenceci-acımasız özelliklerinin Hamas için de geçerli olduğunu iddia ediyor. Böyle yaparak Judeo-Hristiyan ittifaka karşı sergilenen İslami referanslı direnişin "paradigma dışı"lığını dikkatlerden geçiriyor. Abdullah Öcalan'la Yahya Sinvar'ı karşılaştırdığı yazısı ise meseleye ne kadar yabancı olduğunu izhar ediyor. Kanaatim odur ki Berktaş Şeyh Ahmet Yasin'i, Yahya Sinvar'ı, Halid Meşal'i, İsmail Haniyye'yi, Abdulaziz Rantissi'yi, hasılı kelimeler Hamas'ı, tanımıyor. Tanısaydı böyle yazmazdı çünkü... İlgili yazılar için bkz.

<https://serbestiyet.com/gunun-yazilari/6-hamasin-racovu-aposu-yahya-sinwar-169916/>

<https://serbestiyet.com/gunun-yazilari/yeryuzunun-butun-kuvayi-milliyeleri-165219/>

<https://serbestiyet.com/gunun-yazilari/devrimci-acimasizlik-leninin-asin-talimati-166025/>

<https://serbestiyet.com/gunun-yazilari/3-eskiyadan-kuvayi-milliyelere-167713/>

KAYNAK

1-) <https://serbestiyet.com/featured/ceviri-i-ilan-pappe-siyonizmin-iflasi-172587/>

VİCDAN NE YANA DÜŞER, DİĞERGAMLIK NE YANA

▲ AYŞENUR BULUT - BAYRAM YILMAZ

İnsanın içindeki ahlaki bir otorite ve yargılama sistemi olan vicdanı küreselleşme bağlamında yeterince ele almadığımızı düşünürüm. Bununla, eski ve yeninin olduğu kadar yakın ve uzak olanın da yeniden değerlendirilerek vicdan dediğimiz şeyin ne kadar işlevsel ve sürdürülebilir olduğunun belirlenmesini kastediyorum.

Küreselleşme coğrafyamızın ve zihnimizin sınırlarını genişletti ve artık daha uzak yaşamlardan haberimiz var. Aynı zamanda modern bir realite olarak küreselleşme eskinin çok çabuk yitmesini de sağlayarak yeni gündemlere bizi çok çabuk alıştırdı.

Ötekiyi anlamak için eskinin değer yargıları yeterli değil çünkü küreselleşme kendi doğrusunu icat ederek tüm dünyaya dikte ediyor. Yeryüzünün tüm insanlarını birbirine erişebilir kılıyor ama bir o kadar da yabancılaşmayı güvensiz bir kategori olarak içimize salıyor. Bazen kilometrelerce uzakta olan kimselere yakınlaşıp kapı komşumuzdan uzaklaşabiliyoruz. Başkalarının hayatlarına bakabiliyor, onlara özenebiliyor, kıyaslar yapıp mutlu ya da mutsuz olabiliyoruz. Gözümüzün her gördüğünü aklımızla anlamaya vicdanımızla tartmaya çalışıyoruz. Dünya küresel olsa da akıl ve vicdan herkeste kişiye özel ve ayrı tezahür ediyor.

Güvensizlik kadar yorgunluk da getiriyor bu durum. Eskiden yan komşumuzdan haberimiz olurdu ve ona üzülme, onun için bir şeyler yapmak nispeten kolaydı. Acının haritası kendi mahallemiz kadardı, bununla baş edilebilirdi. Oysa küreselleşme önce sınırların daraltılıp ulus konseptine sıkıştırılmasının ardından tüm ulusların yek bir kimliğe döndüğü devasa bir sınır genişlemesine sıçrayışın tarihidir. Acının haritası artık koca bir dünyadır ve adaletsizlik çoğalmıştır. Yolsuzluk, haksızlık, şiddet ve savaş haberleri sürekli ekranlarda günlük öğünlerimize eşlik etmektedir. Bir şeyler yiyip içerken aniden önümüze düşen parçalanmış insan bedenleri hakkındaki duygumuz konusunda net bir cümle kuramıyoruz. Çünkü o duyguda kalamayacak ve yaşadığımızı anlamlandıramayacak kadar hızlı yaşıyoruz. Bu da bizde bir vicdan yorgunluğuna neden oluyor. "*Başkasının acısına bakmak*" sanıldığı kadar kolay değil.

"Vicdan kelimesi de hâlâ çoğu zihinde tamamen temayüz etmiş, ayrılmış bir kavram değildir. Türkçede daha az sorun olmakla birlikte, mesela İngilizce'de çoğu insan vicdan demek olan "conscience" ile şuur veya bilinç demek olan "consciousness"i birbirine karıştırır. Fransızcada bu iki kelime ayrılmamıştır, aynı kelime ile ifade edilir. Diyebilirsiniz ki ama zaten şuurlu olmak vicdanlı olmak demek değil midir? Bunun cevabı hem evet hem de hayırdır. İşte bu yüzden zaten her kavram ve tarif ettiği atıf nesnesi bir kültürde her zaman kamilen netlik kazanamayabilir. Vicdanı bir kelime olarak çok kullanıyor olmamız onun mahiyetini iyi bildiğimiz anlamına gelmeyebilir."

"Arapça'da "vicdan" "vecede" fiilinin mastarıdır. "Vücut" kelimesi ile aynı kökten gelir ve "bulunum yahut bulmak" gibi anlamları var. Vicdan bir tür mevcut olma halidir. İnsana özgü bir "bulunma" halidir. Vecd kelimesi ki kendinden geçmek anlamındadır, insanın kendisi ile arasındaki mesafenin kapanması anlamında bir "kendini bulma" halidir. Etimoloji her zaman yararlı olsa da birşeyi anlamak için etimoloji hiçbir zaman yeterli değildir." (M. Bilici, 28.09.2024, Vicdan Vakfı, Vicdan Nedir konuşmasından)

Vicdanı bu çağ için tanımlamak gerekirse bu hızlı ve buyurgan tempoya rağmen kendi akışında kalarak kendi gündemini korumaktır derim. Tüm manipülasyon ve kavram karmaşasından sıyrılarak kelimelerini ve değerlerini korumak, "Farkındalık" ya da "duyarlılık" gibi ancak bir kampanya afişine yakışabilecek kavramların büyüünden kurtulmaktır derim. Vicdan mazluma kimliğini sormadan mazlumla iş birliğine ve direnişe ortak olmaktır. Küreselleşmenin hem kitle hareketlerini yaygınlaştırdığı hem de kitle hareketlerini itibarsızlaştırdığı bu çağda hareket edebilmektir. Bir *isyan ahlakına* sahip olmaktır.

Vicdan sahibi olmanın en temel gerek şartları; akıl, irade ve özgürlüktür. "Duyarsız olmak kolaydır, duyarlı olmak için asgari ahlak ve cesaret gerekir" demişti bir rehber hocamız. Çocukların, delilerin, korkakların, bencillerin, pintilerin, müsriflerin vicdanı olmaz, vicdanla hareket etmez onlar.

Küreselleşme görsel olanı popülerleştirip onu ekonomik bir değer haline dönüştürürken, insan davranışlarının motivasyonunu da maneviyattan, aşkınlıktan arındırıp arındırıyor.

Küreselleşmenin bize servis ettiği kelimelerden biri de "aktivizm"dir. Adalet talebi ve sömürge karşıtlığı aktivist gibi bir kelimeyle karşılanabilir mi? Okyanus kirliliğine tepki, savaş karşıtlığı, haksızlıklara direniş, konfor alanını bozma ve bir mücadele hattının içinde kalmak gibi yüce erdemler ve çabalar için aktivist tanımı yeterli değil. Bu kavram tıpkı toplumu, halkı "kitle" diyerek metalaştırdığı gibi insani yardım ve çabayı da metalaştırıp değersizleştiriyor.

Hız. İbrahim ateşe atılma kıssasındaki serçe kuşunun (ya da karıncanın) hikayesine muttali olanların asla kabullenemeyeceği bir yaklaşımdır sadece görüne ve sonuca odaklı tavır belirlemek. Tolstoy "Başkasının acısını hissedebiliyorsanız insansınızdır" der. İnsan olmayı diğer insanlarla ilişkilerde ortaya çıkan diğerlerine yönelik his(vicdan) ile ifadelendirir.

Tüm yaşamsal planlarını, kariyerini yarıda bırakarak ölüm riski pahasına Filistin gibi bir ateş hattına giden Ayşenur Ezgi EYGI için "aktivist" ifadesini kullanmak da başkasının acısına bakmayı ve başkası için ölmeyi değersizleştiriyor. Başkasının acısını önemsiz görmek bizi insanlıktan uzaklaştırıp vahşileştiriyor. Bu kullanımı reddetmek bile biz yaşayanlar için kıymetli bir çaba.

Yaygın olarak kullandığımız kelimeler bizlerin düşünme biçimimizi şekillendirirken, unuttuğumuz kelime ve kavramlarımızda toplum olarak neleri kaybettiğimizi gösterir. Diğergamlık kelimesini kullanmıyoruz mesela. Özellikle de yaşı genç olan çocuklarımızın çok büyük çoğunluğu bu kelimeyi hiç duymamış bile olabilirler. (Word bile yazarken hata kodu veriyor). Asla "empati" kelimesiyle karşılayamayacağınız ne kadar güzel bir kelime.

Diğergamlık en kısa haliyle; başkalarının iyiliğini isteme, faydalı olma, özveride bulunma anlamında. (TDV ilgili md.) Biraz daha geniş ifade edecek olursak; başkalarını düşünmek, onların hukukunu korumak hususunda özverili olmak, başkalarının hukukunu düşünüp, gözetmek, fedakâr ve feragat sahibi olmak anlamlarına gelmektedir. Diğergamlık insanlara karşı özverili davranmak, kendisinin ihtiyacı olduğu halde başkasını kendi nefesine tercih etme duygusu, cömertliğin bir üst derecesi ve hatta ondan da daha büyük bir fazilet ve davranış demektir. Diğergamlık yani İsrâ; kişinin başkasını kendinden daha çok düşünmesi demektir.

Diğergamlık da diğer tüm insani ve ahlaki kaideler gibi teoride değil fiiliyatta yaşanırsa, insan davranışlarında mündemiç hale gelir, insanların gözleri önünde somutlaşırsa kıymete biner bir چراغ gibi insanları aydınlatır, onlara yol gösterir.

6 Eylül 2024'de İsrail'in şehit ettiği Ayşenur Ezgi Eygi'nin cansız bedeni tüm bu vicdan tartışmalarını somutlaştırıp bir "gösterge" ye dönüştü. Öldürülme ihtimalinin çok yüksek olmasına rağmen yine de Batı Şeria'ya giden ve buradan dünyaya Filistinlilere yapılan İsrail zulmünü aktarmak için eyleme geçen Ayşenur'un şehit haberi ulaştığında ne yazık ki onun cansız bedeninden daha çok kimliği konuşuldu. Tüm Türkiye'yi ayağa kaldırması gereken bir ölüm iken "mütevazı" bir şekilde memleketi Aydın'da toprağa verildi. Amerika'da eğitim görmüş, dünya standartları içinde düşünüldüğünde gayet iyi bir yaşam süren 26 yaşında genç bir insanın Filistin'de ölüme gitmesi gerçekten de akıllara o soruyu getiriyor: Ayşenur Ezgi Eygi kim(dir)? Kimlerdendir? Bizim ne kadar yakınımıza ne kadar uzağımıza düşer. Türkiye'de yaşıyor olsa onu acaba hangi fotoğraf karelerinde görme ihtimalimiz daha yüksektir, düşünelim isterim. Düşünürken de doğru cevabı bulmak için anlam yüklü kısa bir özgeçmişine bakalım. Ayşenur Ezgi Eygi ile birlikte İsrail işgaline karşı Filistin'in zeytin ağaçları ile sembolize edilen her şeyi muhafaza etmek için onunla beraber yolculuk eden en yakınlarının şahitliğine müracaat edelim.

Ayşenur'un babası Mehmet Suat Eygi, Eygi, "Ayşe Amerika'ya gittiğinde 10 aylıktı. Oranın okullarında okudu, oranın özgürlüklerinde büyüdü ve oranın vatandaşı. "Ayşenur insan haklarına, doğaya, her şeye duyarlıydı. Ayşenur özel bir insandı" diyen baba Eygi,

'Wasat' benim için
Allah'a tam teslimiyet
yolculuğumu desteklemek
için ihtiyaç duyduğum
ümmet. Doğru yolda
birbirlerini desteklemeye
adanmış bir topluluk.

Ayşenur Ezgi Eygi
İsrail Askerlerinin Katlettiği Türk Aktivist

"Amerika'da iyi bir eğitim almıştı. Keyfine bakabilirdi ve rahat bir yaşam sürebilirdi. O ideallerinin peşinde koştu. Her şeyi bıraktı" ifadelerini kullandı.

Ayşenur'un en son 15 gün önce kendilerini Didim'de ziyaret ettiğini, Muğla ve Antalya'daki akrabalarına da gittikten sonra İstanbul'a döndüğünü aktaran amca Eygi, "Oradan da Birleşmiş Milletler toplantısı için Ürdün'e geçeceğini söyledi. Filistin'e geçeceğini bize söylemedi. Belki de karşı çıkacağız diye söylemedi" ifadelerini kullandı. Yeğeninin dünyanın dört bir yanındaki zulümlere duyarlı bir insan olduğunu söyleyen Eygi, şöyle konuştu: "O bizden çok çok farklı düşünen birisiydi, insanlık açısından. Sadece burası değil geçmiş dönemde Myanmar'a da gitti orada Arakan'daki Müslümanlara yapılan katliam için. Geçen İtalya'ya gitti oradaki mülteciler için. Nerede bir ihtiyaç varsa oraya gönüllü olarak gidiyordu."

Ayşenur Ezgi Eygi'nin arkadaşı Nilan Aydın, "Eygi'nin protestoların yanı sıra birçok çok kez Filistin için maddi yardımda bulunduğunu belirtti. Eygi'yi 'cesur' biri olarak tanımlayan Nilan Aydın, arkadaşı Eygi'nin "yürekli bir insan" olduğunu belirterek, sene boyunca akademik problemlerinde kendisine yardımcı ve destek olduğunu söyledi. Gazze'de olaylar başladığı zaman bu konu hakkında birbirlerine endişelerini dile getirdiklerini aktaran Aydın, "Ona ne kadar üzüldüğümden bahsettim ve o da bana ne kadar üzgün ne kadar kızgın olduğunu söyledi" dedi. Kendisinin de zaman zaman İsrail'in Gazze'ye yönelik saldırılarına karşı protestolara katıldığını, arkadaşı Eygi'nin de bu protestolarda bulunduğunu ve çok kez Filistin için maddi yardımda bulunduğunu belirtti. Aydın, "Bana oraya kadar gidip o insanlara yardımcı olmak istediğinden bahsediyordu. Ama bunu herkes söylüyor ve gerçekten yapacağını hiç düşünmemiştim" diye konuştu.

Filistinli-Amerikalı Saif Sharabati de arkadaşı Eygi'yi

"cesur", "dürüst" ve "akıllı" biri olarak tanımladı. Kendisiyle ölümünden birkaç saat önce konuştuğunu söyledi. Sharabati, "Nablus'ta Filistinlilere destek vermek için düzenlenen gösterilere gitmek için hazırlanıyordu. Filistinlilerin topraklarını savunmasında onlarla dayanışma içindeydi" Üzerinde Filistin haritası olan tişörtü kendine Eygi'nin verdiğini belirten Sharabati, "Filistin'i çok severdi. Her zaman Filistinlilerin ve İsrail işgaline karşı direnişlerinin yanında olmak istedi", "Bana gergin olduğunu ancak iyi hissettiğini ve korkmadığını söyledi" Eygi'nin "çok cesur bir insan" olduğunu vurguladı.

Eygi'nin yol arkadaşı E., Filistin'e gitmeleri için kendisini Ayşenur'un ikna ettiğini anlattı:

"İsrail'in Gazze Şeridi'ne yönelik bombardımanı başladığında Washington Üniversitesi'nde kampüs intifadası organize ettik. Talebimiz Washington Üniversitesi'nin İsrail'e silah tedarik eden Boeing'e yaptığı yatırımın durdurulmasıydı. Ancak eylemlerimiz istediğimiz sonuca ulaşamadı. Ayşenur bu şekilde Filistin halkının yanında olamadığını düşünerek umutsuzluğa kapıldı. Sonrasında ise **Uluslararası Dayanışma Hareketine (ISM)** katılıp Filistin'e gitmenin yollarını bulmaya çalıştı. Filistin'deki yerleşimci, işgalci, soykırımcı İsrail rejimine karşı Filistinlilerle beraber olmak ve onlarla o topraklarda dayanışmak için ISM gönüllüsü olarak Filistin'e gittik."

Ayşenur ve Amerikalı arkadaşı E. ISM gönüllüsü olduktan sonra iki aylık bir eğitimden geçerek Filistin'e gitti. Orada ISM gönüllüleri tarafından iki günlük bir saha eğitiminden geçerek 'yerleşimcilere karşı' her cuma günü cuma namazından sonra yapılan eylemlere katıldılar. Ayşenur'un ve E.'nin Filistin'deki üçüncü günleriydi.

Ayşenur'un eylem alanının içinde dahi bulunmadığını belirten E. arkadaşının eylemcilerin arkasındaki bir zeytin ağacının altında otururken öldürüldüğünü söyledi. E., Ayşenur'un son anlarında yanında olamadığını ve uzun süre onu koruyamadığı için kendisini suçladığını anlattı:

"Ayşenur'la Filistin'e giderken beraber olacağımıza ve birbirimizin yanından ayrılmayacağımıza dair sözleşmiştik. Ayşenur vurulduğu zaman onun yanında olmamamın sebebi hasta olmamdı. Ramallah'taydım. Ayşenur'un vurulduğu haberini bana mesaj attıkları zaman inanmadım ve reddettim. İnkâr sürecine girdim. Bu gerçeği kabullendiğim zaman mahvoldum.

Sonrasında yakın arkadaşım olan Ayşenur'un eşine haber vermek için onu aradım. O sırada Amerika'da gecenin geç bir saatiydi. Uykusundan uyandırdım ve ona yaşananları anlattım. Çok zor bir telefon konuşmasıydı. Her ne kadar Ayşenur'un ölümünün sorumlusunun İsrail ve Amerika olduğunu bilsem de suçluluk hissine kapıldım çünkü oraya birbimizin arkasını kollamak için gitmiştik. Sanki onu koruyamamışım gibi hissettim. İSM' deki yoldaşlarım bu süreci biraz olsun aşmam için yardımcı oldular."

"Tüm üzüntümün yanı sıra öfkeliyim ve bu öfkenin beni bu mücadeleye bağlayacak bir şey olduğunu düşünüyorum. Eğer Filistin mücadelesine gireceksek, ölümün gerçekliğiyle yüzleşmemiz gerekiyor. Bu süreçler yaşanırken birlikte yas tutmalı ve dayanışmalıyız. Bu süreçlerden kaçmamalıyız. Eğer bunları kabullenmezsek özgürlük savaşçısı olamayız."

"Ayşenur'un hiçbir zaman kendisini herhangi bir etiketle tanımladığına şahit olmadım. Ayşenur kendini yalnızca dünyada ezilenlerin sesi olmaya adanmıştı. Dünyaya karşı her zaman eleştirel bakardı bu da onu politik olarak geliştiren en önemli özelliğiydi. Kendini, düşüncelerini ve savunduklarını daima geliştirdi. Şehadetinden beri Amerika'da ve Türkiye'de farklı ideolojik gruplar Ayşenur üzerinde bir sahiplik iddia ediyor. Ancak benim onun hayatının son demlerine şahit olurken gördüğüm şey Ayşenur'un artık sadece insanların özgürlüğü için en uygun yolları bulmanın peşinde olduğuydu."

Eygi'nin vefatından sonra onun Müslüman mı Sosyalist mi olduğu, Türk mü Amerikalı mı olduğu gibi tartışmalar kamuoyunun gündemindeydi. E.'ye, Ayşenur'un kendisini nereye ait hissettiğini sordüğümüzda E., Ayşenur'un zaman zaman belli gruplar arasına katıldığını fakat onun son dönemde hiçbir ideoloji doğrultusunda hareket etmediğini söyledi:

"Kendini bir tarafa ait hissetmiyordu. Ayşenur'un yıllar önce Sosyalist Alternatif grubunda bulunduğu doğru fakat Ayşenur'u geçmişine ait olaylarla anmak, onun isteyeceği bir şey değil. Ayşenur, sosyalist harekette rahatsız olduğu birçok şey gördü ve o hareketten ayrıldı. Buna rağmen sürekli aynı görüntüleri servis etmek doğru değil. Ayşenur'un geçmişinden bir dönemi alıp da o sanki oraya aitmiş gibi davranmak doğru değil. Vefatından hemen önce kendisini nasıl tanımlardı bilmiyorum. Ancak onun her zaman antikapitalist ve antikolonialist olduğunu, kendini bu mücadelelere adanmış olduğunu biliyorum."

Amerika'nın Ayşenur'un öldürülmesiyle ilgili paylaştığı ilk bilgi İsrail'in yayınladığı açıklama oldu. Ardından Ayşenur'un Amerikan vatandaşı olması dışında Ayşenur Eygi'nin Türk olduğu Amerikan kamuoyunda gündeme getirildi. E., Amerikan medyasının bu tutumla Amerika hükümetinin sorumluluğunu görmezden gelmeye ve eritmeye çalıştığını belirterek, "Bu sebeple Ayşenur'un sürekli olarak Türk olduğunu vurguladılar. Bence buradaki vurgu, sadece Türk olduğu için yalnızca Amerikan vatandaşı olan birisine nazaran hayatını daha değersiz göstermeleri." E., Aynı zamanda Ayşenur için adaleti aramak görevini de Türkiye'nin üzerine yıkmak istediklerine dikkat çekti:

"Amerika, Ayşenur için adaleti aramak görevini de Türkiye'nin üzerine yığıyor. Amerikan yönetici sınıfı, Amerikan hükümeti, Biden ve Kamala Harris yani tüm yönetici ekipler Ayşenur'un da Filistin'de şehit olan binlerce kişinin de kanlarını ellerini bulaştırmışlardır. Onlar doğrudan Filistinlilerin ve Filistinlileri destekleyen herkesin düşmanıdır"

İsrail askerlerince başından vurularak şehit edilen Ayşenur Ezgi Eygi, ABD merkezli Wasat gönüllüsüydü. ABD'de İslam'ı tanıtmak ve Müslüman olmak isteyenlere ücretsiz eğitim veren Wasat'ın, 3 kurucusundan biri olan Samuel Chesneau, Eygi'yi anlattı. Eygi ile Seaatle'daki Merkez Koleji'nde öğrenciyken tanıştıklarını belirten Chesneau, "O zamanlar onun, yaşlı bir ruh, yıllarının ötesinde bir bilge, gerçekten şefkatli bir insan ve muazzam bir mizah anlayışına sahip derin bir düşünür olduğunu fark etmiştim. Onun sevgi dolu, çok yönlü, kendini ve Rabb'ini yakından anlayan bir insan olduğunu gördüm. Bu kadar genç yaşta, herkesin birbirine bağlı olduğunu ve diğerlerine yardım etmesi gerektiğini içselleştiren örnek biriydi" diye konuştu.

Yaşamına ve karakterine bakıldığında Ayşenur Ezgi her zaman haksızlıklara direnen biri. Amerika'da Trump karşıtı gösterilerinden birinde şöyle bir konuşma yapıyor: *"Bu seçim bir ateş yaktı ve biz o ateşin kendisiyiz, inanacağımız bir gelecek için yanıyoruz"*. Amerika'daki arkadaşları Ayşenur'un Kuzey Dakota'daki petrol boru hattı protestolarına katıldığını da söylüyor. Siyasal yaşamı sadece insanların sömürüldüğü değil doğanın da sömürüldüğü geniş bir açıdan değerlendirerek mevzi alıyor. Myanmar'daki Arakan Müslümanlarına yönelik soykırıma da sessiz kalmayan Ayşenur'un Myanmar'a dahi gittiğini söylüyor dayısı. Üniversitedeyken hemen her öğrenci eylemine katılan Ayşenur siyahilerin yaşam hakkı için düzenlenen gösterilerde de yer alıyor. Daha birkaç ay önce düzenlenen mezuniyetinde Filistin kefiyesiyle katılan Ayşenur her daim Filistin için düzenlenen insani yardım çalışmalarında aktif rol alıyor. **Yani insan söz konusu olduğunda ırk, din, kültür ayırmadan başkaları için çabalayan bir vicdan O'nda. İşte bu, bir tesadüf değil.**

Ayşenur Ezgi'nin hikayesi akıllara hemen Rachiel Corrie'yi getiriyor. Onun küçükken okulda yaptığı konuşması ve İsrail'in buldozerle kafasını ezdiği birkaç fotoğraf dışında Rachiel hakkında bildiklerimiz sınırlı. Ama ailesinin anlattığı onun her zaman zulme karşı teyakkuzda biri olduğu ve Filistin'e gitme konusundaki ısrarı. Ne Rachiel'in ne de Ayşenur'un İsrail kurşunlarının

hedefi olmaları tesadüf değil. "Nasıl yaşarsanız öyle ölürsünüz."

"Uzaklardan koşup gelen biri" diye bir tabir vardır Kuran'da. Yozlaşmaya, haksızlığa ve sömürü düzenine dur diyen ve "Ne yapıyorsunuz siz" diye soran. Bu sahneler Kuran'ın birkaç yerinde geçer ve bir aksiyon almanın, zulme dur demenin örneklerini sergiler. Bu koşup gelenlerin adı geçmez, **çünkü bu bir isimden ziyade bir sıfattır. Vicdan yükünün bir isyan ahlakına dönüşmesini anlatan bir sıfat.**

Ayşenur'un kimlerden olduğu kim olduğundan, ölümünden daha çok konuşuldu maalesef ve belki de bu ülkemizde savaştan daha tehlikeli olan şeyi hatırlatıyor, fitneyi. Ayşenur işte tam da bir fitnenin içine "koşup gelen adam" gibi gelmiş ve ölümüne rağmen dinmeyen fitnenin ne kadar büyük bir bela olduğunu göstermiştir. Filistinlilerin omzunda bir sedyede kefiyeye sarılı bedeni ile Ayşenur bu fitneden beri olduğunu, vicdanın tüm buyurgan dünyaya rağmen "içinizden bazılarına" nasip dediği o

kıymetli değeri taşıdığını göstermiştir.

Gazeteci Şirin Ebu Akleh 2022'de İsraili askerler tarafından vurulup cenazesi taşındığı sırada büyük bir infial oluşmuştu. Filistinliler geniş kapsamda bir yas ilan etmiş, şehirde çıt çıkmazken Şirin'in tabutu omuzlarda taşınıyordu. İsrail bu cenaze eylemini dağıtmak için plastik mermiler sıkıya ve insanları coplama başladığında bile Filistinliler tabutu bırakmadı. İsrail soykırımını dünyaya duyurmak için çalışan gazeteciyi ölüm pahasına sırtlarında taşıdılar. Tabutu yere düşürmediler. Aynı Filistin halkı Ayşenur'un cenazesini de omuzlarında taşıyarak "davayı, sözü yere düşürmeme"ye çabaladılar.

Ayşenur'un şehadeti üzerine yazmak düşünce koridorunda yürümek gibi. Bu koridorda pek çok kapı açılıyor ve kapıların her biri burada anlatmaya çalıştığım bir konu, o koridoru daha anlamlı kılacağını düşündüğümünden bahsetmeden geçmenin mümkün olamadığı bir duruma dönüşüyor yazarken. Bu yüzden yazı biraz dağınık. Ve anlıyorum ki harekete geçip, çabalayıp onurlu bir yaşam sürenlerin bizden farkı kafalarının net olması. Bu berraklığa ulaşmak kendinden olmayanın acısını sahiplendiğinde mümkün. Ve bu bir imkân meselesi değil, iman meselesi.

İnananlara selam olsun.